

YOLCU VE AYIŞIĞI

Antal Szerb



YOLCU VE AYIŞIĞI

ANTEL SZERB

Aylak Adam
Roman
Kitabın Özgün Adı: *Utas és holdvilág*
©2016 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık

ISBN: 978-605-9691-20-8
Sertifika No: 27938
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Mart 2016

Yayın Yönetmeni: Kaya Tokmakçıoğlu
Yayına Hazırlayan: Çiğdem Koyuncu
Son Okuma: Öykü Toros Irvana
Dizgi ve Mizanpaj: Ulaş Kantemir
Kapak Tasarım: aArt

Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay. Prom. ve Kağıt San.
Tic. Ltd. Şti. Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62/C
Güneşli - İstanbul (0212 630 64 73)
Matbaa Sertifika No: 11965

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
Merkez Mah. Kesir Sok. Çakmak Apt. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul
Tel: (0542) 586 7961

bilgi@aylakadamyayinlari.com
aylakadamyayinlari.com
facebook.com/aylakadamyayinlari
twitter.com/aylakadamyayin

Antal Szerb (1901-1945). 20. yy. Macar edebiyatının en önemli yazarlarındandır. 32 yaşında Macaristan Edebiyat Akademisi'nin başkanlığına seçilmiştir. İlk romanı *Pendragon Söylencesi* ile büyük bir çıkış yakalayan yazarın İngilizce, Fransızca ve İtalyancadan çevirileri de vardır. Nazilerin toplama kampında hayata veda etmiştir.

YOLCU VE AYIŞIĞI

ANTAL SZERB

roman

macarca aslından çeviren
vural yıldırım

AYLAK ADAM

Başkaldırıyla benimsiyorum yasayı ve kuralı.
Ya şimdi sırada ne var? Tüm çabalarımın karşılığını bekliyorum,
Çünkü benimsiyor ve dışlıyor dünya.

Villon

I. BÖLÜM

1

Trendeyken henüz hiçbir sorun yoktu. Venedik'te başlamıştı her şey, daracık sokaklarla.

Deniz motorunda istasyondan şehrin içine doğru hareket ederken ve kestirme yol uğruna Canale Grande'yi terk ettiklerinde Mihály'ın gözüne sağlı sollu dar sokaklar çarpmıştı. Ama bu sırada pek ilgilenmemişti onlarla, çünkü başlangıçta Venedik'in Venedik oluşu onu tümüyle meşgul ediyordu: evlerin arasındaki su, gondollar, lagün ve kentin tuğla kırmızısı-gül rengi sevinci. Çünkü Mihály İtalya'ya ilk kez geliyordu, otuz altı yaşında, balayında.

Sonu gelmeyen gezginlik yıllarında her yere gitmişti, İngiltere ve Fransa'da yıllar geçirmişti ama İtalya'yı sürekli es geçmiş, henüz vaktinin gelmediğini ve buna daha hazır olmadığını hissetmişti. İtalya'yı da çocuk sahibi olmak gibi yetişkin işleri arasına yerleştirmişti; gizli gizli ondan korkuyordu da, tıpkı güçlü güneş ışığından, çiçeklerin kokusundan ve çok güzel kadınlardan korktuğu gibi.

Evlenmeseydi ve kuralına göre, İtalya'ya yapılan balayı yolculuğuyla başlayan bir evlilik hayatı yaşamaya niyetlenmemiş olsaydı, belki de ölünceye dek erteler dururdu İtalya yolculuğunu. Şimdi de aslında İtalya'ya gelmek üzere çıkmamıştı yola, balayına çıkmıştı ve bu tümüyle başka bir şeydi. Ayrıca şimdi gelebilirdi de, çünkü artık bir koca idi. Şimdi artık, İtalya denen tehlikenin tehdit oluşturmadığını düşünüyordu.

İlk günler barış içinde geldi geçti, balayı yolcusunun sevinçleri ve daha yumuşak, yorucu olmayan kent turları arasında. Tıpkı çok bilgili ve olağanüstü bir özeleştiriyle donanmış insanlara yakışacağı üzere Mihály ve Erzsi,[1] züppelikle züppelik karşıtlığı arasında bir orta yol bulmaya çalışıyorlardı. Tur rehberinin beklediği her şeyi yapmak için kendilerini ölümüne yormuyorlardı ama yurda dönüp de böbürlenerek, "Müzeler mi? Ah, müzelere elbette gitmedik," diyen ve bunu söylerken gururla birbirine bakanlar arasına katılmak da istemiyorlardı.

Bir akşam tiyatroya gittiler ve oyundan sonra otelin lobisine vardıklarında Mihály'ın canı birden şiddetle bir şey içmek istedi. Bunun ne olabileceğini kesin olarak bilmiyordu ama özellikle tatlı bir şarap istiyordu canı; Sisam Adası şarabının özel, klasik tadı geldi aklına ve de bunun tadına Paris'te, Rue de Petits Champs 7 numaradaki küçük bir şarapçı dükkânında ne sık baktığı. Sonra Venedik'in artık yarı yarıya Yunanistan sayılabileceğini ve burada Sisam şarabı ya da en azından Mavrodaphne'nin bulunabileceğini düşündü, çünkü İtalyan şarapları konusunda henüz bir deneyimi yoktu. Erzsi'den yukarıya yalnız çıkmasını rica etti, hemen birazdan kendisi

[1] Erzsi, Erzsébet'in kısaltmasıdır ve Elisabeth'in Macarca karşılığıdır. (ç.n.)

de gelecekti, bir şey içecekti yalnızca, "Gerçekten sadece tek bir kadeh," dedi ciddileşerek, çünkü Erzsi her ne denli düzmece bir ciddiyetle de olsa onu genç bir kadına yakışacağı üzere, ölçülü olması konusunda uyarmıştı. Otellerinin kıyısında yer aldığı Canale Grande'den uzaklaşıp bu sıralarda geceleyin bile pek çok Venediklinin, bu kentin insanlarına özgü bir biçimde karınca gibi kaynaştığı Frezzeria çevresindeki sokaklara ulaştı. İnsanlar burada, bahçe yolunu aşıp öte yanına geçmek üzere yollara düşen karıncalar gibi yalnızca bu tek yolu izliyorlardı; öteki sokaklar ise boştu. Mihály da karınca yolunda karar kıldı çünkü barların ve şarap dükkânlarının, boş sokakların belirsiz loşluğu içinde değil, hiç kuşkusuz insanların dolaştığı sokakların kıyısında olabileceğini düşünmüştü. İçki satılan pek çok yer bulmuştu ama hiçbiri aradığı yer değildi. Her birinin bir kusuru vardı. Kimisinde oldukça şık, kimisinde ise bir hayli basit insanlar bulunuyordu ve aradığı içkiyi hiçbirine yakıştıramamıştı. İçkinin bir biçimde kuş uçmaz kervan geçmez bir yere özgü bir tadı vardı. Onu Venedik'te yalnızca bir tek yerde bulabileceğini, bu yeri de kendi içgüdüsüyle bulması gerektiğini yavaş yavaş hissetmeye başlamıştı. Daracık sokakların ortasına böyle düşmüştü.

Alabildiğine dar sokaklar yine alabildiğine dar sokaklara açılıyordu ve nereye gitse bu sokaklar daha da daralıp karanlıklaşıyordu. Kollarını iki yana açacak olsa karşı karşıya duran ve ardında gizemli yoğun İtalyan yaşamlarının uyukladığını düşündüğü suskun, büyük pencereli evlere aynı anda dokunabilecek durumdaydı. Öyle yakındı ki, gece bu sokaklarda dolaşmak, hemen hemen bir sır konusunda boşboğazlık etmek demekti.

Kendisini daracık sokakların arasında saran bu tuhaf büyülenmişlik ve kendinden geçiş ne idi? Kendisini sonunda yurduna dönmüş biri gibi hissetmesinin nedeni neydi? Belki bir çocuk böyle bir düş görebilirdi –bahçeli villalarda oturan ama geniş şeylerden korkan bir çocuk–, belki de bir yeniyetme, böylesine dar bir yerde, her yarım metrekarenin ayrı bir anlamının olduğu, atılacak on adımın artık sınır ihlali anlamına geldiği, kırık dökük bir masanın etrafında on yılların, insan hayatlarının ise bir koltukta geçtiği yerlerde yaşamak isterdi ama bu da kesin değil.

Daracık sokakların arasında dolandı durdu böyle, ta ki artık gün doğumunun ve kendisinin Venedik'in öte yakasında, Yeni Kıyı'da olduğunun ayırdına varıncaya dek; buradan mezarlık adası ve daha ötedeki gizemli adalar, aralarında bir zamanlar cüzzamlılar kampının bulunduğu San Francesco del Deserto Adası ve çok daha uzaklarda Murano'nun evleri görülebiliyordu. Burada yoksul Venedikliler oturuyordu, yabancı akınının yararını ya hiç görmeyen ya da pek az gören yoksul Venedikliler; hastane buradaydı ve ölülerin gondolları da buradan çıkıyordu yola. Şimdi artık kimileri uyanmış işlerine gidiyorlardı ve dünya, hani insan gece uyuyamayınca olur ya, işte öyle alabildiğine kasvetliydi. Kendisini geri götürecek bir gondolcu buldu.

Erzsi bu sırada artık heyecandan ve yorgunluktan kötü bir durumdaydı. Her nasıl görünürse görünsün Venedik'te de polise telefon edilebileceği ancak saat bir buçukta aklına gelmişti ve gece vardiyasındaki resepsiyonistin yardımıyla yapmıştı da bunu, elbette bir sonuç alamayarak.

Mihály hâlâ bir uyurgezer gibiydi. Korkunç derecede yorgundu ve Erzsi'nin sorularına anlamlı yanıtlar vermeyi beceremiyordu.

"Dar sokaklar," dedi, onları bir kez de gece görmek gerekiyordu, bu onların ayrılmaz bir parçasıydı, başkaları da öyle yapıyordu.

"İyi ama neden söylemedin ya da beni neden götürmedin?"

Mihály yanıt veremedi, incinmiş bir ifadeyle yatağına sokuldu ve çok tatsız bir duyguyla uykuya daldı.

Yani evlilik bu mu, diye düşünmüştü; böyle her umutsuz açıklamayı bu derece anlamaması mıydı? Benim de anlamadığım doğru ya.

2

Ama Erzsi uyumadı, alnını kırıştırarak kollarını başının altında birleştirmiş şekilde uzun süre yattı ve düşündü. Kadınlar geceyi uykusuz geçirmeye ve düşüncelere dalmaya genellikle daha iyi dayanıyorlar. Erzsi için Mihály'ın, kendisinin anlayamadığı şeyler yapması ve söylemesi yeni ve şaşırtıcı bir şey değildi. Bir süre bu anlamamanın üstünü örttü, bilgece davranarak sorup soruşturmadı ve sanki Mihály ile ilgili her şeyi çok eskiden beri biliyormuş gibi davrandı. Suskunlukla sağlanan ve Mihály'ın kadınların doğuştan gelen, içgüdüsel bilgeliği olduğunu sandığı bu sahte üstünlük, ona sahip olmanın en güçlü aracıydı. Mihály korkularla doluydu ve Erzsi'nin görevi bunları yatıştırmaktı.

Ama tüm bunların bir sınırı vardı, özellikle de şimdi artık evli bir çift idiler, ciddi bir balayındaydılar, böyleyken bütün gece dışarıda kalmak yine de tuhaftı. Bir anlığına, içinde o doğal kadınsal kaygı belirdi, yoksa Mihály başka bir kadınla birlikte mi eğlenmişti? Sonra bu dört dörtlük olanaksızlığı bir yana bıraktı. Böylesi bir şeyin hiç yakışık almaması bir yana, Mihály'ın tanı-

madığı kadınlar karşısında ne denli çekingen ve ihtiyatlı olduğunu, hastalıklardan ne kadar korktuğunu, paraya nasıl da kıyamadığını ve ayrıca da kadınların onu ne kadar az ilgilendirdiğini iyi biliyordu.

Ama aslında Mihály'ın bir kadının yanında olduğunu bilmek çok rahatlatıcı bir şey olurdu. Bu belirsizlik sona ererdi, bu tümüyle boş karanlık, Mihály'ın geceyi nerede ve nasıl geçirdiğini tahayyül edememek. Sonra aklına Mihály uğruna terk ettiği eski kocası Pataki Zoltán geldi. Erzsi o dönem hangi daktilocu kızın Zoltán'ın sevgilisi olduğunu her zaman bilirdi, oysa Zoltán kasılır, yüzü kızarırdı, acıma duygusu uyandıracak biçimde ketumdu ve bir şeyi ne ölçüde saklamaya çalışırsa Erzsi de o ölçüde her şeyin farkında olurdu. Mihály ise tam tersine ıstıraplı bir vicdan bilinciyle her davranışını açıklamaya çalışırdı; Erzsi'nin kendisini tanımasını delice isterdi ve ne çok açıklama yaparsa olay o ölçüde karmaşık bir duruma gelirdi. Erzsi çoktandır Mihály'ı anlamadığını biliyordu, çünkü Mihály'ın kendisine bile itiraf etmediği sırları vardı ve Mihály da Erzsi'yi anlamıyordu, zira kendisi dışında birinin iç dünyasına karşı ilgi göstermek aklına bile gelmiyordu. Yine de evlenmiş olmalarının nedeni Mihály'ın birbirlerini son derece iyi anladıklarını belirlemiş olmasıydı; ikisinin evliliği tam anlamıyla akılcı temellere dayanıyordu, geçici tutkulara değil. Acaba bu kurgu daha ne zamana dek sürdürülebilirdi?

3

Birkaç gün sonra bir akşam Ravenna'ya gittiler. Mihály ertesi sabah çok erken kalktı, giyindi ve dışarı çıktı. Ünlü Bizans mozaiklerini, Ravenna'nın en önemli ve görülmeye değer yanını tek başına incelemek istiyordu, çünkü artık Erzsi ile paylaşamayacağı bir yığın işi olduğunu biliyordu ve bu da onlardan biriydi. Erzsi sanat tarihi bakımından ona göre çok daha bilgili ve çok daha yatkındı. Daha önce de gelmişti İtalya'ya, bu yüzden Mihály bir yere gidileceğinde neyi göreceklerini ve ne düşüneceklerini genellikle ona bırakmıştı; resimler onun nadiren ilgisini çekiyordu, bir rastlantı sonucu olabilirdi bu, şimşek çakar gibi, binde bir. Ama Ravenna mozaikleri... Onlar kendi geçmişinin tarihsel anıtları idiler.

Bir zamanlar bunlara Ervin'le, Tamás Ulpius'la ve Tamás'ın küçük kız kardeşi Éva ile birlikte Ulpiuslarda büyük bir Fransızca kitapta bakmışlardı, sinirli ve açıklanamayan bir korkuyla, bir Noel gecesi. Muazzam büyüklükteki komşu odada Tamás Ulpius'un babası tek başına bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Masaya

dirseklerini dayayarak bakmışlardı resimlere ve resimlerin altın rengi fonu bir maden galerisinin derinliklerinden gelen, kaynağı bilinmeyen bir ışık gibi parlıyordu. Bizans resimlerinde içlerinde, ruhun o en derin yerinde uyuklayan dehşeti ayağa kaldıran bir şey vardı. On ikiye çeyrek kala paltolarını giymişler ve uyuşmuş bir yürekle gece yarısı ayinine gitmek üzere yola koyulmuşlardı. Éva bayılmıştı o zaman; Éva'nın sinirleriyle bir sorun yaşandığı tek olaydı bu. Ondan sonra her şey bir ay boyunca Ravenna'dan ibaret olmuş ve Mihály için bugüne dek korkunun belirlenemeyen bir türü olarak kalmıştı.

Tamamen derinliklere gömülen bu bir ayın tümü, şimdi gözlerinde San Vitale Katedrali'nde, o olağanüstü güzellikte açık yeşil tonundaki mozaikler önünde olduğu ânı canlandırmıştı. Gençliği içine öylesine yoğun bir biçimde saplanmıştı ki, başı döndü ve sütunlardan birine yaslanmak zorunda kaldı. Ama bu yalnızca bir saniye sürdü, derken yine ciddi bir insan oldu. Öteki mozaikler artık ilgilendirmiyordu onu. Otele geri döndü ve Erzsi'nin hazırlanmasını bekledi, ondan sonra birlikte görülecek şeylerin tümünü uzmanca inceleyip onlar üzerine konuştular. Mihály doğal olarak sabahleyin San Vitale'de olduğunu söylemedi, biraz utanarak süzüldü kiliseye, sanki bir şey onu ele verebilirmiş gibi ve sabahki sarsıntısını dengelemek için pek ilginç olmadığını belirtti.

Ertesi gün meydanda bir kafede oturdular, Erzsi dondurma yedi, Mihály kendisine biraz yabancı, acı bir içkiyi denedi ama sevmedi bunu ve içkinin tadını neyle giderebileceği üzerinde kafa yordu.

"Bu koku korkunç," dedi Erzsi. "Bu kentte nereye gidersen git her yerde bu kokuyu duyuyorsun. Gaz saldırısının da böyle bir şey olabileceğini düşünüyorum."

"Şaşıracak bir şey yok," dedi Mihály. "Bu kent ceset kokuyor. Ravenna çökmekte olan bir kent, bin yılı aşkın bir zamandır sürekli olarak geriliyor. Rehber de bunu söylüyor. Üç altın çağ yaşadı, sonuncusu İsa'dan sonra sekizinci yüzyıldaydı."

"Salak şey sen de!" dedi Erzsi gülümseyerek. "Sürekli cesetleri ve ceset kokusunu düşünüyorsun. Oysa bu pis koku özellikle yaşamdan ve yaşam kalitesinden geliyor. Bu kokunun nedeni gübre fabrikası, tüm Ravenna'nın sayesinde geçindiği fabrika."

"Ravenna gübreyle mi geçiniyor? Büyük Teodorik'in ve Dante'nin mezarının bulunduğu bu kent, karşılaştırıldığında Venedik'in sonradan görme sayılabileceği bu kent, öyle mi?"

"Öyle işte güzelim."

"Rezalet."

O anda meydana oldukça gürültülü bir motosiklet daldı ve gözlüklü, alabildiğine motosikletçi gibi giyinmiş adam motosikletin üstünden öyle bir sıçrayıp indi ki, sanki bir atın sırtından iner gibiydi. Çevresine bakındı, Mihályları gördü ve dosdoğru masalarına yöneldi, motosikleti bir at gibi yanında yürütüyordu. Masaya varınca gözlüğünü miğferin siperini kaldırır gibi yukarı kaldırdı ve, "Selam Mihály. Seni arıyordum," dedi.

Mihály büyük bir şaşkınlıkla János Szepetneki'yi tanıdı. Bir anda, "Burada olduğumu nereden biliyorsun?" demekten başka bir şey çıkmadı ağzından.

"Venedik'teki otelde Ravenna'ya gittiğini söylediler. Üstelik bir insan akşam yemeğinden sonra Ravenna'da meydandan başka nerede olabilir ki? Gerçekten de güç olmadı. Dosdoğru buraya geldim Venedik'ten. Dur, oturayım biraz."

"Şey... Eşimi tanıştırayım," dedi Mihály sinirli sinirli. "Erzsi, bu beyefendi, János Szepetneki, eski sınıf arkadaşım, ondan hiç... Hiç sana söz etmedim sanırım," diye ekledi ve yüzü kıpkırmızı oldu.

János gizlemediği bir soğuklukla Erzsi'yi baştan aşağı süzdü, eğildi, elini sıktı ve o andan sonra kadının orada olduğunu görmezden geldi. Neredeyse hiç konuşmadı, yalnızca bir limonata ısmarladı.

Epey uzun bir süre sonra Mihály konuştu.

"Ee, anlatsana. Burada, İtalya'da aradığına göre bir nedenin olmalı."

"Sonra anlatırım. Her şeyden önce seni görmek istedim çünkü evlendiğini duydum."

"Bana hâlâ kızgın olduğunu sanıyordum," dedi Mihály. "En son Londra'da Macar Elçiliği'nde karşılaşmıştık, o zaman sen salondan çıkıp gitmiştin. Ama öyle ya, kızacağın bir şey yok şimdi doğal olarak," diye sürdürdü János'un yanıtlamadığını görünce. "İnsan olgunlaşıyor. Herkes olgunlaşıyor ve birine on yıllar boyunca neden kızdığını unutuyor."

"Sanki sana neden kızdığımı biliyormuş gibi konuşuyorsun."

"Ee, tabii ki biliyorum," dedi Mihály ve yine kızardı.

"Biliyorsan söyle bakalım," dedi Szepetneki bir savaşçı gibi.

"Bunu burada istemiyorum... Eşimin yanında."

"Beni rahatsız etmiyor bu. Cesurca söyle bakalım. Londra'da seninle konuşmaya neden yanaşmadım acaba?"

"Çünkü bir zamanlar altın saatimi senin çaldığını sandığım gelmişti aklıma. O zamandan beri kimin çaldığını biliyorum artık."

"Ne kadar da salaksın. Altın saatini ben çaldım."

"Yani sen mi çaldın saati?"

"Ben tabii."

Erzsi, o ana dek zaten yerinde gergin gergin oturmuştu, çünkü insanları tanıdığı kadarıyla, János Szepetneki'nin yüzünden ve ellerinden onun zaman zaman altın bir saat çalmaya alışkın biri olduğunu okumuş ve sinirli bir halde, içinde pasaportların ve çeklerin bulunduğu el çantasına sımsıkı yapışmıştı. Aslında oldukça saygılı biri olan Mihály'ın bu saat konusunu açmasına çok şaşırdı ve çok kötü oldu ama bir insanın tutup da ötekine saatini çaldığını söylediği, ardından da susmalarıyla birlikte çöken sessizlik dayanılacak gibi değildi. Ayağa kalktı ve, "Otele dönüyorum. Beylerin konuşacakları öyle şeyler var ki..." dedi.

Mihály büyük bir kızgınlıkla baktı ona.

"Dur gitme. Şimdi artık benim karımsın, artık her şey seni de ilgilendiriyor."

Bunu söyledikten sonra János Szepetneki'ye döndü ve bağırdı ona:

"Peki öyleyse bana Londra'da elini neden vermedin?"

"Nedenini çok iyi biliyorsun. Bilmeseydin şimdi böyle öfkelenmezdin. Ama benim haklı olduğumu biliyorsun."

"Daha açık konuş."

"İnsanları anladığın gibi anlamazlıktan gelmeyi de iyi biliyorsun; gözünden yitip giden ve zaten aramadığın kişileri bulmamayı da. Bu yüzden kızdım sana."

Mihály bir süre sustu.

"Eğer benimle buluşmak istediysen... Çünkü Londra'da buluşmuştuk."

"Evet, ama bir rastlantı sonucu. O sayılmaz. Ayrıca söz konusu olanın ben olmadığımı iyi biliyorsun."

"Başkası söz konusuysa... Onları boş yere aramış olurdum."

"O yüzden de aramadın, öyle değil mi? Oysa belki de elini uzatman yeterliydi. Ama şimdi bir şansın daha var. Beni dinle. Baksana, sanırım Ervin'i buldum."

Mihály'ın yüzü bir anda değişti. Öfke ve şaşkınlık sevinç dolu bir meraka bıraktı yerini.

"Deme! Nerede?"

"Tam olarak bilmiyorum daha, ama şu anda İtalya'da, Umbria ya da Toscana'nın manastırlarından birinde. Roma'da gördüm, bir geçit töreni sırasında bir yığın rahibin arasındaydı. Yanına gidip ayini bozamazdım. Ama orada tanıdığım bir papaz vardı, ondan bu rahiplerin Umbria ya da Toscana manastırlarına bağlı olduğunu öğrendim. Bunu söylemek istedim sana. Mademki şimdi burada, İtalya'dasın, onu aramakta bana yardım edebilirsin.

"Evet. Teşekkür ederim ama yardım edip edemeyeceğimi bilmiyorum. Nasıl olacağını da bilmiyorum. Bir de şimdi balayındayız. Tutup da Umbria ve Toscana manastırlarının tümünü dolaşamam. Ervin'in benimle buluşmak isteyip istemediğini de bilmiyorum. Beni görmek isteseydi nerede olduğunu çoktan bildirirdi. János Szepetneki, artık git. Umarım yine birkaç yıl seni görmem."

"İşte gidiyorum. Karın çok soğuk bir kadın."

"Görüşünü sormadım."

János Szepetneki motosikletine bindi.

"Limonatanın parasını da öde!" diye bağırdı geriye dönüp ve bu arada çökmüş olan karanlıkta yitip gitti.

Evli çift orada kaldı, uzun süre konuşmadılar. Erzsi kızgındı, aynı zamanda komik de buluyordu bu durumu. Sınıf arkadaşlarıyla karşılaşacak olurlarsa... Anlaşılan bu öğrencilik çağı olayları Mihály'ı derinden etkiliyordu. Bir gün şu Ervin'le Tamás'ın kim olduklarını sormak gerekir... Her ne denli alabildiğine soğuk olsalar da. Erzsi genellikle gençleri ve yaşına göre davranmayan insanları sevmezdi.

Ama aslında onu kızdıran tümüyle başka bir şeydi. Doğal olarak kendisini kızdıran, Szepetneki'nin hiç hoşuna gitmemiş olmasıydı. Böyle bir... Böyle bir ne idüğü belirsiz yaratığın kendisiyle ilgili ne düşündüğü sanki azıcık da olsa onu ilgilendirirmiş gibi. Ama yine de dünyada bir kadın için kocasının arkadaşlarının düşüncesinden daha can alıcı bir şey yoktur. Erkekler eğer kadınlar söz konusuysa inanılmaz ölçüde etki altında bırakılabiliyorlar. Bu Szepetneki'nin Mihály'ın arkadaşı olmadığı da doğru ya. Daha doğrusu kelimenin alışılmış anlamında dostu değil ama öyle anlaşılıyor ki, aralarında yine de çok güçlü bir ilişki var ve ayrıca beş para etmez bir erkek bile bir ötekini bu tür konularda etkileyebiliyor.

"Şeytan alsın, neden hoşuna gitmedim ki onun?"

İşin özüne bakılacak olursa Erzsi buna hiç de alışık değildi. Zengin, hoş, iyi giyimli, gösterişli bir kadındı. Erkekler onu çekici ya da en azından cana yakın bulurlardı. Mihály'ın kendisine bağlılığında da Erzsi'den her erkeğin beğeniyle söz etmesinin bir rolü olduğunu biliyordu. Artık çoğu zaman Mihály'ın kendisine kendi gözleriyle değil de başkalarının gözüyle baktığından kuşkulanmıştı. Sanki kendi kendine şunu söyler gibiydi: Eğer ben de öbür insanlar gibi olsaydım Erzsi'yi ne çok

severdim. Şimdi şu pezevenk çıkıp geliyor ve onun hoşuna gitmiyor. Bunun sözünü etmeden duramazdı.

"Söylesene lütfen, neden hoşuna gitmedim şu arkadaşın olacak yankesicinin?"

Mihály gülümsedi.

"Bırak şunu canım. Onun hoşuna gitmeyen sen değilsin. Benim karım olman hoşuna gitmedi."

"Neden?"

"Çünkü senin yüzünden gençliğime ihanet ettiğimi düşünüyor, ortak gençliğimize. Onları unuttuğumu ve yaşamımı başka ilişkiler üzerine kurmuş olduğumu. Oysa şimdi... Şimdi sen hemen güzel, kendi halinde arkadaşlarım olduğunu söylersin. Buna vereceğim yanıt Szepetneki'nin arkadaşım olmadığı ama bu doğal olarak sorudan kaçmak olurdu. Ama... Nasıl söylesem... Bu tür insanlar da var... Saat hırsızlığı çocukça bir ön alıştırma idi. Szepetneki o zamandan beri iyice palazlanan bir dolandırıcı oldu çıktı, bir yığın parası da oldu ve o sıralar neredeyse güç kullanarak çeşitli miktarlarda parayı üstüme yıktı ve ben bunları ödeyemedim çünkü nerede sürttüğünü bilmiyordum, bu arada hapis de yattı ve bana Baja'dan[2] ona beş pengő[3] göndermem için mektup yazdı. Zaman zaman ortaya çıkıveriyor ve her zaman da hiç hoş olmayan konulardan söz etmeyi başarıyor. Ama dedim ya, bu tür insanlar da var. Bilmiyorduysan bile hiç olmazsa şimdi görmüş oldun. Söylesene lütfen, buralarda bir şişe şarap bulabileceğimiz bir yer yok mu? Odamızda içerdik. Meydanda geçirdiğimiz bu halkla iç içe hayattan bıktım artık."

[2] Macaristan'ın güneybatısında, Mohaç yakınlarında bir kent. (ç.n.)

[3] Macaristan'da 1927-1946 yılları arasında kullanılmış olan para birimi. 1 pengő 100 krajcár idi. (ç.n.)

"Otelimizde bulabilirsin, lokantası da var."

"Peki, odamızda içersek bir rezalet çıkmaz mı? Uygun mu bu?"

"Mihály, garsonlara ve otelcilere karşı duyduğun bunca korkuyla beni mezara götüreceksin."

"Açıkladım ya sana. Dünyada en yetişkin insanlar onlar ve ayrıca da yurt dışında kural dışı bir şey yapmak istemiyorum."

"İyi. Ama gene içmek de ne oluyor?"

"Kesinlikle bir şey içmem gerek. Çünkü sana Tamás Ulpius'un kim olduğunu ve nasıl öldüğünü anlatmak istiyorum."

4

"Sana bu çok eskiden olup bitmiş olayları anlatmam gerekiyor, çünkü çok önemliler. Önemli olaylar genellikle çok eskiden olup bitmişlerdir ve onları bilmediğin sürece, kızma ama, belli bir ölçüde, yaşamıma birden karışmış bir yabancı gibi kalırsın.

Liseye giderken en büyük eğlencem yürüyüşe çıkmaktı ya da daha doğrusu orada burada sürtmek diyelim. Bir delikanlıdan söz edildiğine göre bu deyiş daha uygun. Peşte'nin her mahallesini ayrı ayrı, belli bir yol izleyerek keşfettim. Her mahallenin, hatta her sokak parçasının ayrı bir havası, ortam açısından bir değeri vardı benim için. Ayrıca bugün de tıpkı o zamanlar olduğu gibi evlerle kendimi eğlendirebiliyorum. Bu konuda yaşlanmadım. Evler bana çok şey söylüyor. Benim için, tıpkı bir zamanlar ozanlar için doğa ya da onların doğa dedikleri şey ne anlama geliyorsa o anlama geliyor.

Ama en çok Buda Kalesi'ni seviyordum. Eski sokaklarından hiç bıkmadım. Eski şeyler o zaman da yenilerden daha çok çekiyordu beni. Benim gözümde bir

yığın insan yaşamını içine çeken şeyin daha derin bir anlamı vardı; geçmişi tıpkı Kelemen Kőmíves'in karısının yüksek Déva Kalesi'ni[4] kalıcı kılması gibi daimi yapıyordu.

Kendimi ne de güzel anlatıyorum, dikkat ettin mi? Ama bunu gerçekleştiren belki de şu güzel Sangiovese şarabıdır.

Tamás Ulpius'u kalede pek çok kez görmüştüm, çünkü orada otururdu. Bu benim gözümde kendi başına da çok romantik bir şeydi ama yüzünün sarışın, arşidüklere özgü, kırılgan melankolisi ve daha bir yığın başka şey de hoşuma gidiyordu. Ölçülü bir nezaketi vardı, koyu renk elbiseler giyerdi ve sınıf arkadaşlarıyla arkadaşlık etmezdi. Benimle de.

Şimdi yine kendimden söz etmem gerekiyor. Sen beni her zaman gelişmiş kasları olan, düşüncesiz, yaşlı bir delikanlı gibi, Peşte'dekilerin pokerci yüzü dedikleri türden, güven dolu, dingin bir yüz sahibi biri olarak tanıyorsun ve bildiğin gibi her zaman az çok uykusuz olurum. Efendim, ben liseye giderken tümüyle bambaşka biriydim. Sana o zaman çekilmiş bir resmimi göstermiştim. Gözlerinle gördün ya, nasıl da ince, aç, tedirgin, kendinden geçmiş bir yüzüm vardı. Çok çirkin olduğumu sanıyorum ama yine de en çok o zamanki yüzümü severdim. Bir de bunun yanına uygun bir delikanlı bedeni düşle; ince, köşeli, hızlı büyümekten eğilmiş bir sırtı olan bir oğlan ve buna uygun cılız ve aç bir karakter ekle.

[4] Déva, Macaristan'ın güneyinde, Maros Irmağı kıyısında yer alan bir kale ve aynı zamanda kadınları çok seven bir duvarcı ustasının öyküsünün anlatıldığı bir Macar baladıdır. (ç.n.)

Bu durumda sağlıklı olmadığımı düşünebilirsin, ne bedensel ne de ruhsal olarak. Kansızlık çekiyordum ve korkunç bunalımların işkencesi altında idim. On altı yaşımdayken bir akciğer iltihabı sonucu halüsinasyonlar görmeye başlamıştım. Bir şey okurken çoğu kez arkamda birinin durduğunu ve okuduğum kitaba baktığını duyumsardım. Orada gerçekten de kimsenin olmadığı kanısına varmak için başımı çevirmek zorunda kalırdım. Bazı geceler de korkunç bir karabasanla yatağımın yanında birinin durduğu ve bana baktığı duygusuyla uyanırdım. Tabii orada kimse olmazdı ve sürekli kendimden utanırdım. Bu utanç verici durumumdan dolayı ailemde yavaş yavaş çekilmez hale gelmiştim. Öğle yemeğini yerken yüzüm giderek kızarır ve bir süre sonra en küçük bir neden bile, birden ağlamaya başlayacağımı sanmama yol açardı. Bu gibi anlarda hemen odadan dışarı fırlardım. Anne ve babamın ne denli düzen seven insanlar olduklarını biliyorsun; nasıl şaşırdıklarını ve nasıl kızdıklarını hayal edebilirsin, ağabeylerim ve Edit'in ne çok alay ettiklerini de. Sonunda işi, okulda saat iki buçukta özel Fransızca dersim olduğu yalanını söylemeye kadar vardırdım; böylece ötekilerden daha önce bir başıma yiyebiliyordum öğle yemeğimi.

Derken, yavaş yavaş akşam yemeğini de benim için bir kenara ayırmalarını sağlamayı başardım.

Tüm bunlara daha sonra en korkunç hastalık belirtisi olarak hayali girdap eklendi. Tıpkı şimdi söylediğim gibi bir girdap. Zaman zaman yanımdaki yerin yarıldığını ve korkunç bir uçurumun kıyısında olduğumu hissediyordum. Ama yine de girdabı kelimesi kelimesine algılaman gerekmiyor, bu girdabı hiç görmemiştim, bir fikrim yoktu, sadece orada, yanı başımda olduğunu bi-

liyordum. Ayrıca bir de orada olmadığını, yalnızca düşlediğimi de biliyordum; bu konuların ne denli karmaşık olduğunu bilirsin ya. Ama şu bir gerçek ki, bu girdap duygusuna ne zaman yakalansam, kımıldamayı göze alamıyor, tek söz olsun edemiyor ve her şeyin bittiğini sanıyordum.

Ayrıca bu duygu uzun sürmedi ve bu tür nöbetleri öyle sık geçirmiyordum. Bir keresinde coğrafya dersinde olmuştu ve çok berbat bir şeydi. Tam sözlüye çağrıldığım sırada yanı başımda belirivermişti girdap. Kıpırdayamıyordum bile, yerimde oturmayı sürdürüyordum. Öğretmen bir süre daha seslendi, derken kımıldamadığımı görünce yanıma geldi. 'Ne derdin var senin?' dedi. Doğal olarak yanıtlayamadım. Bunun üzerine bir süre bana baktı, ondan sonra kürsüye döndü ve sınava bir başkasını çağırdı. Öylesine ince bir papaz ruhuna sahipti ki, bu konudan bir daha hiç söz etmedi. Buna karşın sınıf arkadaşlarım ise bir türlü unutmak bilmediler. İnat yüzünden tahtaya kalkmadığımı ve de öğretmenin benden korktuğunu sandılar. Bir anda ünlü bir 'büyük adam' oldum ve okulda duyulmadık bir popülerliğin tadını çıkardım. Bir hafta sonra coğrafya öğretmeni, János Szepetneki'yi tahtaya çağırdı. Bugün gördüğün János Szepetneki'yi. Szepetneki en serüvenci maskesini takındı yüzüne ve yerinden kalkmadı. Öğretmen bunun üzerine yerinden kalktı, Szepetneki'nin yanına gitti ve müthiş bir tokat attı. Szepetneki o günden sonra benim çok büyük bir torpilim olduğuna inandı.

Ama biz Tamás Ulpius'tan söz edelim. Bir gün ilk kar düşmüştü yere. Okulun bitmesini ve fazladan öğle yemeğini alacağım zamanı güçlükle bekledim ve hemen kaleye koştum. Kar benim için özellikle büyük bir tut-

kuydu ve de kar altındayken mahalleler tümüyle başkaydı, öyle ki insan bildiği sokaklar arasında yolunu yitirebilirdi. Uzun uzun dolaştım, ondan sonra Bástya gezinti yoluna çıktım ve Buda Dağları'na doğru dalıp gittim. Birdenbire yanı başımdaki yer yine yarılmıştı. Girdap bu kez daha anlaşılır durumdaydı, çünkü gerçekten de bir yükseltinin üzerindeydim. Girdapla o zamana dek birçok kez karşılaştığım için pek dehşete kapılmamıştım, hatta belli bir soğukkanlılıkla yerin yeniden birleşmesini ve girdabın yok olmasını bekliyordum. Bir süre böyle bekledim, ne kadar beklemiştim bilmiyorum, çünkü bu gibi anlarda zaman duygusu insanı terk ediyor, tıpkı uyurken ya da sevişirken olduğu gibi. Ama şu kadarı kesin ki, bu, öncekilere göre çok daha uzun sürmüştü. Artık ortalık kararmıştı ve hâlâ ama hâlâ girdap yerinde duruyordu. Bugünkü de amma inatçı, diye düşündüm ve o zaman girdabın büyüdüğünün dehşetle ayırdına vardım ve artık benimle kıyısı arasında yalnızca on santimlik bir toprak parçası kalmıştı ve yavaş yavaş bana doğru yaklaşıyordu. Birkaç dakika sonra sonum gelecek, aşağıya uçacağım. Sımsıkı yapıştım korkuluğa.

Ondan sonra gerçekten gelip yetişmişti girdap. Ayağımın altındaki toprak kaymıştı ve demir korkuluğa yapışmış bir durumda boşlukta sallanıyordum. Ellerim yorulunca düşeceğim, diye düşünüyordum ve sessizce, yazgıya boyun eğerek dua etmeye başladım, ölüme hazırlandım.

O sırada Tamás Ulpius'un yanı başımda durduğunu fark ettim.

'Derdin ne?' diye, sorarak elini omzuma koydu.

Girdap o anda yok oldu ve eğer Tamás tutmasaydı, yorgunluktan neredeyse yere düşüyordum. Bir sıraya

yasladı beni ve dinlenmemi bekledi. Daha iyi olduğumu hissedince ona kısaca girdap olayını anlattım, ömrümde ilk kez hem de. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama bir anda en iyi arkadaşım oluvermişti. Yeniyetme çocukların, ilk sevgili gibi oldukça yoğun ama daha derin ve daha ciddi bir biçimde düşledikleri türden bir dost.

Derken o zamanlar her gün buluşmaya başladık. Tamás bana gelmek istemiyordu, çünkü tanışma törenlerini sevmediğini söylemişti, buna karşılık çok geçmeden beni evlerine çağırdı. Ulpius Evi'ne böyle girdim.

Tamás Ulpiuslar çok eski ve yıkık dökük bir evin üst katında oturuyorlardı. Ama yalnızca dışarıdan çok eski ve yıkık dökük görünüyordu; içi tıpkı şu eski İtalyan otelleri gibi çok güzel ve rahattı. Gerçi büyük odaları ve sanat eserleriyle bir bakıma hayaletlerin gezindiği bir yere benziyordu; tıpkı bir müze gibiydi. Çünkü Tamás Ulpius'un babası arkeolog ve müze yöneticisiydi. Dedesi ise bir zamanlar saatçilik yapmış, dükkânı da eskiden bu evdeymiş. Şimdi artık yalnızca çok eski saatlerle ve kendisinin buluşu olan çeşit çeşit tuhaf saat mekanizmalarıyla donatılmış oyuncaklarla kendi keyfince oynuyordu.

Tamás'ın annesi yaşamıyordu. Tamás ve küçük kız kardeşi Éva babalarından nefret ediyor ve onu soğukluğu ve suratsızlığıyla genç yaşındaki annelerini ölüme göndermekle suçluyorlardı. Ulpius Evi'ndeki daha ilk gidişimdeki ilk şaşırtıcı deneyimim bu olmuştu. Éva babasından söz ederek gözlerinin ayakkabı düğmesi gibi olduğunu söylemişti –nitekim bu konuda haklıydı da–, Tamás ise dünyanın en doğal ses tonuyla şunu söylemişti: 'Çünkü biliyor musun, babam alabildiğine sıkıcı bir herif,' o da bu konuda haklıydı. Ben, biliyorsun ya,

birbirine sımsıkı yapışmış bir ailede büyüdüm, anne ve babamı, kardeşlerimi çok sevdim, babamı her zaman taparcasına sevdim ve ebeveynlerle çocukların birbirlerini sevmemelerini ya da çocukların yabancı insanlarmış gibi ebeveynlerini eleştirmelerini düşünemiyordum bile. Yaşamımda karşılaştığım ilk büyük ilkel başkaldırı buydu. Bu başkaldırı, her ne denli babama karşı başkaldırmak aklımın ucundan bile geçmese de, tuhaf bir biçimde benim için alabildiğine sempatikti. Tamás Ulpius babasına katlanamıyordu ama bir o kadar da dedesini ve küçük kız kardeşini seviyordu. Küçük kız kardeşini o denli çok seviyordu ki artık bu da bir tür başkaldırı gibi görünüyordu. Kardeşlerimi ben de sevdim, onlarla çok fazla çekişmedim, aile dayanışmasını saf ve dalgın doğam elverdiğince ciddiye aldım. Ama bizde kardeşlerin birbirlerine duydukları sevgiyi göstermek gibi bir alışkanlık yoktu; birbirimize karşı göstereceğimiz her türden zayıflığı gülünç, hatta utanç verici bir şey sayıyorduk. Sanırım pek çok ailede de durum bu. Noelde birbirimize armağan almazdık; eğer içimizden biri evden gider ya da eve dönerse ötekileri selamlamazdı ve de eğer yolculuğa çıkmışsak yalnızca anne ve babamıza saygı belirten mektuplar yazar, sonuna da şöyle yazardık: Péter'e, Laci'ye, Edit'e ve Tivadar'a selamlar. Ulpiuslarda durum tümüyle bambaşka idi. İki kardeş özenle gözetilen bir nezaket içinde konuşurlardı ve ayrılırlarken birbirlerini duygulanmışçasına öperlerdi; bir saatliğine ayrılıyor olsalar bile. Daha sonra ayrımına vardığım üzere birbirlerini çok ama çok kıskanıyorlardı ve hiç kimseyle arkadaşlık etmemelerinin nedeni de büyük ölçüde buydu. Gece gündüz birlikteydiler. Gece de, dediğim gibi, çünkü aynı odada kalıyorlardı. Benim

için en tuhaf olanı buydu. Bizde Edit'i on iki yaşına gelince bizden, oğlanlardan ayırmışlardı ve o zamandan beri de ayrı bir kadınlar dairesi oluşmuş, kız arkadaşları gelmeye başlamıştı ona, hatta bizim tanımadığımız ve çok son derece küçümsediğimiz eğlenceler üreten erkek arkadaşları da. Delikanlılık imgelemimi alabildiğine meşgul ediyordu Éva ile Tamás'ın birlikte kalmaları. Bu durumda cinslerin ayrılığının onların içinde bir biçimde silikleştiğini ve her ikisinin de androjen bir karakter edinmiş olduklarını düşlüyordum. Tamás ile genellikle kızlarla konuşulduğu gibi sakınarak ve incelikle konuşuyordum, buna karşılık Éva ile birlikteyken, Edit'in kız arkadaşlarının, yani kız oldukları su götürmez olan varlıklar karşısında duyduğum o sıkıcı gerilimi duyumsamıyordum.

Büyükbabanın, en olmadık zamanlarda, çoğu kez de gecenin bir yarısında ve en olmadık giysilerle, pelerinlerle, şapkalarla kardeşlerin odasına ayaklarını sürüyerek girmesine güç alıştım. Kardeşler onu her zaman törensel tezahüratlarla karşılıyorlardı. Önceleri yaşlı amcanın öykülerinden sıkıldım ve dediklerini pek de iyi anlayamadım, çünkü ihtiyar Almanca konuşuyordu ve bu bir parça da Ren bölgesi ağzıylaydı, zira Macaristan'a Köln'den göçüp gelmişti. Ama daha sonraları masallarının tadına vardım. İhtiyar eski Peşte'nin âdeta canlı bir ansiklopedisiydi. Benim gibi evlere dost biri için büyük ikramiye demekti bu. Kaledeki her evin ve sahiplerinin öyküsünü biliyordu. Öyle ki, şimdiye dek yalnızca görünüşleriyle tanıdığım Kale evleri yavaş yavaş kişisel ve yakın tanıdıklar durumuna gelmişti.

Ama babalarından ben de nefret ediyordum. Birbirimizle bir kez olsun konuştuğumuzu anımsamıyorum.

Beni gördüğünde yalnızca bir şeyler homurdanır ve döner giderdi. İki Ulpius eğer babalarıyla birlikte akşam yemeği yemeleri gerekmişse bundan korkunç acılar çekerlerdi. Büyük bir salonda yerlerdi ve akşam yemeği sırasında biri bile tek kelime etmezdi. Ondan sonra iki kardeş oturur ve babaları, yalnızca ayaklı bir lambanın aydınlattığı büyük salonda bir aşağı bir yukarı dolaşır dururdu. Babaları salonun öte ucuna vardığında bedeni loşluğun içinde yiterdi. Birbirlerine bir şey söylerlerse babaları yanlarına gelir, 'Ne var, ne konuşuyorsunuz?' diye sorardı hasmane bir tavırla. Ama şans bu ya, eve seyrek gelirdi. Küçük meyhanelerde bir başına sarhoş oluncaya dek pálinka içerdi, kötü insanlar gibi.

Tamás'la tanıştığımızda din tarihiyle ilgili bir inceleme üzerinde çalışıyordu. İnceleme onun çocukluk dönemi oyunlarından söz ediyordu. Ama konuyu karşılaştırmalı din tarihi yöntemiyle işliyordu. Çok tuhaf bir inceleme idi; bir yandan din tarihinin parodisi, öte yandan da kendisi üzerine ölümüne ciddi bir incelemeydi.

Tamás da benim gibi eski şeylere karşı delice bir ilgi duyardı. Onun açısından bakıldığında bu şaşılacak bir şey değildi: Bir yandan baba mirasıydı bu, öte yandan evleri bir müze gibiydi. Tamás için doğal olan şey antikalardı; modern şeyler ise tuhaf ve yabancı idi. Sürekli olarak her şeyin eski ve tam ona göre bir yer olduğu İtalya'ya gitmeyi arzulardı. Ve işte, ben burada oturuyorum ve o hiç gelemedi daha... Benim eski şeyler karşısında kapıldığım çekicilik daha çok yalnızca pasif bir tadına varış ve entelektüel bir tanıma arzusuydu, Tamás'ın kapıldığı çekicilik ise etkin bir hayal uğraşı idi.

Sürekli olarak tarihi oynardı.

Bunu şöyle anlaman gerekiyor: İki kardeşin Ulpius Evi'ndeki yaşamı sürekli bir tiyatro idi, sürekli bir commedia dell'arte. En küçük bir bahane bile olayı başlatmaya, yani Tamás ve Éva'nın bir şeyin rolünü yapmaya, daha doğrusu kendi deyişleriyle oyun oynamalarına yeterdi. Dede, bir kalede yaşayan ve arabacısına sevdalı bir kontes üzerine bir şeyler anlatır ve hemen o an Éva kontes olurdu, Tamás da arabacı; ya da Ulah uşaklarının Kral naibi Majláth'ı nasıl öldürdüklerini anlatır ve Éva kral naibi olur, Tamás da Ulah uşakları veya çok daha uzun, karmaşık ve bir dizi dehşetengiz tarihsel dramlar gelişiverirdi. Oyunlar doğal olarak, commedia dell'arte gibi yalnızca ana çizgileriyle belirtirdi olayları: Bir iki giysi parçasıyla, özellikle de dedenin tükenmek bilmeyen ve şaşılası gardırobundan alınma bir iki giysiyle kostüm tanıtılmış olurdu, ondan sonra pek uzun olmayan ama alabildiğine Barok, dolambaçlı mı dolambaçlı bir diyalog gelirdi, derken bir cinayet ya da intihar. Çünkü şimdi düşünüyorum da, hemen o anda doğaçlama oynanan oyunlar, her zaman için zorbalıkla gerçekleşen ölüm görüntüleriyle doruğa ulaşırdı. Tamás ve Éva günde bir kez birbirlerini ya boğarlar, ya zehirlerler, ya hançerlerler ya da zeytinyağında kızartırlardı.

Geleceklerini, eğer düşünmüşlerse bunun üzerine, tiyatrodan bağımsız olarak düşleyemiyorlardı. Tamás oyun yazarı olmaya hazırlanıyordu, Éva ise büyük bir aktris. Ama hazırlanma sözcüğü pek doğru değil çünkü Tamás hiç oyun yazmamıştı, Éva'nın ise bir tiyatro okuluna gitmesi gerektiği düşünde bile aklına gelmiyordu. Buna karşılık çok daha büyük bir tutkuyla oyun izlemeye yalnızca Ulusal Tiyatro'ya gidiyorlardı.

Tamás hafif tiyatrodan tıpkı modern mimariden olduğu gibi nefret ediyordu; cinayetin ve intiharın bol bol bulunduğu klasik oyunları seviyordu en çok.

Ama tiyatroya gitmeleri için para gerekiyordu ve babaları da sanırım onlara hiçbir zaman cep harçlığı vermiyordu. Yaşlı aşçı kadın onlar için küçük bir gelir kaynağı anlamına geliyordu, işi Ulpiusların dünyevi varlıklarını şapşalca gözetmekti ve ev yönetiminde kullanılan paradan birkaç fillér[5] artırıp gençler için bir kenarda biriktirirdi. Bir de gizemli kaynaklardan çıkıp gelen ve ötede beride bulunan birkaç koronasıyla dede; sanırım bir köşede çalışan saatçi olarak kazanmış olmalıydı bunları. Ama tüm bunlar doğal olarak Ulpiusların tiyatro tutkusunu karşılamaya yeterli değildi.

Para konusunu Éva'nın düşünmesi gerekirdi. Tamás'ın yanında bu para sözcüğünü söylemek yasaktı. Éva düşünürdü de; para edinme konusunda olağanüstü yaratıcı buluşları vardı. Satılabilecek tüm eşyalarını iyi bir fiyata satmayı becerirdi; zaman zaman evin müzelik değerlerinden de bir şeyler sattığı olurdu ama bu, babaları dolayısıyla pek riskli bir şeydi ve Tamás da eğer alışılmış bir antika eksilmiş ise bunu iyi karşılamazdı. Kimi zaman Éva manavdan, pastaneden, eczaneden, hatta elektrik tahsildarından bile şaşırtıcı borçlar alırdı. Eğer tüm bunlar bir işe yaramamışsa, işte o zaman çalardı. Aşçı kadından çalardı, ölümü hiçe sayarcasına ve onun sarhoşluğundan yararlanarak babasından çalardı. En güvenilir ve belli bir açıdan en onurlu gelir kaynakları buydu. Ama bir keresinde bir pastanenin kasasın-

[5] Macaristan'da 1946 yılından beri kullanılan para birimi, forintin yüzde biri. (ç.n.)

dan on koronayı[6] yürütmeyi de başarmıştı ve bununla gurur duyardı. Kuşkusuz anlatmadığı olaylar da vardı. Benden de çalardı. Bunun ayrımına varıp da acı bir şekilde karşı çıkınca çalmak yerine bana düzenli bir vergi ödeme zorunluluğu getirdi; haftada belli bir miktar parayı aile fonuna yatırmam gerekiyordu. Tamás'ın doğal olarak bunu bilmemesi gerekiyordu."

Erzsi burada araya girdi:

"*Moral insanity.*"[7]

"Evet, öyle," diye sürdürdü Mihály. "Bu tür uzmanlık terimleri belli bir ölçüde yatıştırıyor insanı ve belli bir ölçüde bağışıklık da sağlıyor. Hırsız değil de akıl hastası. Ama Éva ne hırsızdı ne de akıl hastası. Onda yalnızca, parayla bağlantılı şeylere karşı hiçbir ahlâki duygu yoktu. İki Ulpius kardeş dünyanın o denli dışındaydı ki, dünyanın ekonomik ve toplumsal düzeni, parayı nasıl kazanmak ve nasıl kazanmamak gerektiği konusunda hiçbir fikirleri yoktu. Para onlar için var olan bir şey değildi. Onlar yalnızca belli birtakım kâğıt parçaları ve gümüş diskler karşılığında tiyatroya gidilebileceğini biliyorlardı. Paranın büyük soyut mitolojisi, modern insanın dinsel ve ahlâki duygularının temeli ve Para Tanrı'ya kurban adamanın yolu yordamı olan şunlar: Onurlu çalışmak, ekonomik davranmak, yarar sağlamak ve benzeri şeyler onlar için bilinmeyen kavramlardı. Bu tür şeyler insanın doğuştan özelikleridir, ama onlar doğuştan böyle özellikler getirmemişlerdi; ya da insan benim gibi evde öğrenir ama dedeleri onlara evde olsa olsa kaledeki evlerin öyküsünü öğretmişti.

[6] Macaristan'da 1892-1925 yılları arsında kullanılmış olan para birimi. (ç.n)

[7] (İng.) Ahlâki delilik; Akıl hastası olmayan fakat ahlâki davranış bozukluğu sergileyen bireyler için kullanılan psikoloji terimi. (y.n.)

Ne denli hayalci olduklarını, pratik gerçeklikten nasıl da dehşete kapıldıklarını düşleyemezsin bile. Ellerinde hiçbir zaman gazete görülmezdi, dünyada neler olup bittiği konusunda sezgileri bile yoktu. Oysa o sırada Dünya Savaşı vardı ama onları ilgilendirmiyordu. Bir gün okulda sözlü sınav sırasında Tamás'ın, István Tisza'nın adını hiç duymadığı çıkmıştı ortaya. Przemyśl, savaş alanında şehit olunca Tamás bir Rus komutanından söz edildiğini sandı ve kibarca sevincini belirtti; neredeyse döveceklerdi. Daha sonraları entelektüel çocuklar Ady ve Babits[8] üzerine tartışıyorlardı; Tamás'ın herkesin komutanlardan söz ettiğine ilişkin bir kuramı vardı ve Ady'nin de uzun süre bir komutan olduğunu sandı. Entelektüel çocuklar Tamás'ı tıpkı öğretmenleri gibi budala sayıyorlardı. Tuhaf dehası, tarihsel bilgisi okulda hiç bilinmedi ve o da buna hiç üzülmedi.

Başka her bakımdan da yaşamın alışılmış düzeninin dışında duruyorlardı. Éva'nın olasılıkla gece yarısı saat ikide Fransızca defterini Sváb Tepesi'nde unuttuğu aklına geliyor ve bunun üzerine ikisi de kalkıyor, giyiniyor, Sváb Tepesi'ne tırmanıyorlar ve sabaha dek orada dolanıp duruyorlardı. Tamás ertesi gün bir krala özgü aldırmazlıkla okulu asıyor, Éva ona yaşlı Ulpius'un imzasıyla bir belge yaratıyordu. Éva hiç mi hiç gitmemişti okula ve hiçbir işi de yoktu ama bir başınayken de bir kedi gibi kendisini çok güzel eğlendiriyordu.

Her zaman bitebilirdiniz onların yanında, insan onları hiç mi hiç rahatsız etmezdi, sanki orada yokmuşsunuz gibi yaşamlarını sürdürürlerdi. İnsanı gece yarısı da severek karşılarlardı ama lise çağımdayken evdeki disip-

[8] XX. yüzyıl Macar yazınının ünlü iki ozanı. (ç.n.)

lin dolayısıyla onlara gidemezdim, bu olsa olsa tiyatrodan sonra kısa bir süre için olurdu –ve sürekli onlarda uyumanın ne güzel olabileceğinin düşünü kurardım. Liseyi bitirdikten sonra sık sık orada geceledim.

Daha sonraları ünlü bir İngiliz denemesinde Keltlerin temel karakterlerinin, olguların zulmüne karşı başkaldırı olduğunu okudum. İki Ulpius işte bu bakımdan Kelt idi. Buna şunu da ekleyeyim, Tamás da ben de Keltler için çıldırıyorduk, Gral Söylencesi için, Parsifal için. Olasılıkla aralarında kendimi bu ölçüde iyi hissetmemin nedeni bu tür Keltlerden olmalarıydı. Aralarında kendimi bulmuştum. Kendi evimizde kendimi neden utanılacak bir yabancı gibi duyumsadığımın ayrımına vardım. Çünkü orada olgular hüküm sürüyordu. Ulpiuslarda kendimi evimde gibi hissediyordum. Her gün oraya giderdim ve boş vaktimin tümünü onlarda geçirirdim. Ulpius Evi'nin atmosferine girdiğim zaman sürekli utanç duygum geçiyor ve sinirlilik belirtileri de yok oluyordu. Uçurumla en son Tamás Ulpius beni çekip çıkardığı zaman karşılaşmıştım. Bir daha omzumun üzerinden kimse bakmıyor ve geceleyin karanlıkta gözlerini bana dikmiyordu. Rahat rahat uyuyordum ve yaşam ondan beklediğim şeyi bana vermişti. Bedensel olarak da kendimi toparladım, yüzüm düzeldi. Yaşamımın en mutlu dönemi buydu ve herhangi bir koku ya da ışık, içimde bunun anısını canlandırırsa şimdi de bedenimi o heyecan ve insanın başını döndüren, uzaklardaki mutluluk, tanıdığım tek mutluluk sarıyor baştanbaşa.

Doğal olarak bu mutluluğu da bedava vermemişlerdi. Ulpius Evi'nde kendimi evimdeymiş gibi duyumsamam için benim de olgular dünyasından kopmam gerekiyordu. Ya o, ya o: İki yerde sürdürülen bir yaşam ola-

mazdı. Ben de gazete okumayı bıraktım ve entelektüel arkadaşlarımla ilişkimi kestim. Yavaş yavaş beni de tıpkı Tamás gibi budala biri saymaya başladılar; bu bana çok acı veriyordu, çünkü gururluydum ve akıllı olduğumu da biliyordum ama bu konuda elden bir şey gelmezdi. Evdekilerden tümüyle koptum; annemle, babamla, kardeşlerimle Tamás'tan öğrendiğim o ölçülü nezaket içinde konuşuyordum; aramızda o zaman oluşan uçurumu o günden beri ne denli uğraştıysam da kapatamadım ve o zamandan beri de aileme karşı vicdanım sızlar durur. Daha sonra bu uzaklık duygusunu söz dinler biri olarak düzeltmeye çalıştım, ama bu artık başka bir konu...

Evdekiler bendeki değişimi şaşkınlıkla izlediler. Amcamlarda kaygı dolu bir aile toplantısı yaptılar ve benim kadına gereksinim duyduğum sonucuna vardılar. Amcam bunu büyük bir tedirginlik içinde ve sayısız simgesel deyim kullanarak bildirdi bana. Can kulağıyla dinledim ama herhangi bir eğilim göstermedim; daha da ötesi o sıralar Tamás, Ervin, János Szepetneki bir de ben kadınlara dokunmayacağımıza ant içmiştik, çünkü yeni Gral Şövalyeleri biz olacaktık. Kadınlar o günden sonra yavaş yavaş uzak kaldılar ve annemle babam beni olduğum gibi benimsediler. Annem, sanırım ta bugüne değin ev işlerine bakan hizmetlileri ve bize gelen yeni tanıdıkları benim herkes gibi olmadığım konusunda özenle uyarır. Oysa işte... Kaç yıl oluyor, benim içimde mikroskopla bile günlük yaşama aykırı hiçbir şey gösterilemez. Annemle babamın böylesine tedirgin bir biçimde fark ettikleri bu değişim nelerden oluşuyordu, işte bunu bilemiyorum. İki Ulpius insanın her bakımdan kendilerine uyum göstermesini beklerdi, bu böyleydi ve ben de severek, hatta mutlu bir biçimde onlara uyum sağladım.

İyi bir öğrenci olmaktan vazgeçtim. Görüşlerimi yeniden gözden geçirdim ve o zamana dek beğendiğim bir yığın şeyden nefret ettim: Askerlikten ve savaş alanında elde edilen şan şereften, sınıf arkadaşlarımdan, Macar yemeklerinden, okulda 'yiğit' ya da 'kafa dengi' diyebilecekleri her şeyden. O zamana dek büyük bir tutkuyla ilgilendiğim futbolu bıraktım; izin verilen tek spor eskrimdi, üçümüz de daha büyük bir çabayla bu sporun alıştırmasını yapıyorduk. Tamás'a ayak uydurmak için yığınla kitap okudum; bu her ne denli zoruma giden bir şey olduysa da. Dinler tarihine olan ilgim bu tarihlerde başladı, ciddileşip her şeyden vazgeçtiğim zaman.

İki Ulpius'un karşısında vicdanım yine de sızlıyordu. Onları aldattığım duygusuna kapılmıştım. Çünkü onlar için doğal bir özgürlük olan şey benim için zor, insanı kıvrandıran bir başkaldırıydı. Aşırıya varan biçimde kentsoyluydum ve evde de aşırı derecede bu doğrultuda yetiştirmişlerdi, bunu sen de biliyorsun. Derin bir soluk almam gerekiyordu ve sigara külünü yere serpmek benim için büyük bir kararlılık gösterisine dönüşmüştü; iki Ulpius bunun başka bir yolunu bilmiyorlardı bile. Eğer Tamás'la birlikte okulu kırmaya kahramanca karar vermişsem tüm gün mide krampları geçiriyordum. Benim öyle bir yaradılışım vardır ki, sabah erkenden uyanırım ve gece uykuluyumdur, öğle ve akşam yemeği saatleri en aç olduğum zamanlardır, tabakta yemek yemeyi severim ve makarnayla başlamayı sevmem, düzeni severim ve polislerden de anlatılmaz bir biçimde korkarım. Bu özelliklerimi, düzeni seven ve vicdan sahibi tüm kentsoylu varlığımı Ulpiusların yanında gizlemem gerekiyordu. Onlar gerçi bunu biliyorlardı, bir görüşleri de vardı bu konuda, ama ince yaradılışlıydılar, eğer

içimdeki düzen düşkünlüğü ya da tutumluluk ara sıra patlak verirse bundan söz etmezler ve bağışlarcasına başka yöne bakarlardı.

En güç olanı oyunlarına katılmamın gerekmesiydi. Bende her tür oyunculuk eğilimi tam anlamıyla eksikti, bastırılamaz bir biçimde utangacımdır ve dedenin kızıl yeleğini bir Borgia dizisinde Papa VI. Alexander olmam için bana giydirdiklerinde önceleri neredeyse ölüyordum. Daha sonra bunu da öğrendim ama hiçbir zaman onlar gibi alabildiğine güzel bir Barok metin döktüremedim anında. Buna karşılık çok iyi bir kurban olduğum çıkmıştı ortaya. En güzel zehirlenebilen ve yağda kızartılabilen bendim. Çoğu kez ben yalnızca Korkunç İvan'ın acımasızlıklarının kurbanı olan halk oluyordum ve birbiri ardına çeşitli biçimlerde yirmi beş kez hırıldamam ve ölmem gerekiyordu. Özellikle hırıldama tekniğimin başarısı büyüktü.

Sana, bunca şaraptan sonra bile zor olsa da, şunu da söylemem gerekiyor, artık karım olduğun için bilmen gerek: Ben kurban olmayı çok sevmiştim. Daha sabahleyin bunu düşünüyor ve bütün gün bunu bekliyordum, evet..."

"Kurban olmayı neden seviyordun?" diye sordu Erzsi.

"Hımm... Erotik nedenlerden işte, nasıl düşündüğümü anlarsan... Evet. Daha sonraları keyfime göre kurban olabileceğim öyküleri kendim uyduruyordum. Örneğin şunun gibileri (sinema o zamanlar artık hayalimi yönlendirmeye başlamıştı): Diyelim ki Éva bir Apaçi kızıydı, o zamanlar filmler onlardan söz ederdi ve beni kandırıp bir Apaçi kampına götürüyor, orada içki içiriyor, sonra beni soyuyorlar ve öldürüyorlar ya

da bunun daha tarihsel bir ortamda geçen aynısı: Judit ve Holofernes öyküsünü oynamak; bunu çok severdim ya da bir Rus komutanı olurdum, Éva bir kadın casustur, beni uyutur ve savaş planlarını çalar. Tamás olasılıkla Éva'nın ardına düşen ve sırları yeniden ele geçiren becerikli bir emir subayıdır ama Éva çoğu zaman onu da zararsız duruma getirir ve Ruslar korkunç bir yitime uğrarlardı. Bu gibi şeyler o anda, oyun sırasında gerçekleşirdi. İlginçtir, bu oyunlar Tamás'ın da Éva'nın da çok hoşuna giderdi. Ama işin ilginç yanı, ben özellikle utanırdım onlar adına, bugün de bundan söz ederken çok utanıyorum, onlar ise utanmazlardı. Éva erkekleri aldatan, ele veren, öldüren bir kadın olmayı severdi, Tamás ve ben ise aldatılan, ele verilen, öldürülen ya da alabildiğine aşağılanan bir erkek olmayı severdik."

Mihály sustu ve içti. Erzsi bir süre sonra sordu:

"Söylesene, Éva Ulpius'a âşık mıydın?"

"Hayır, sanmıyorum. Eğer ne olursa olsun birine âşık olmamı istiyorsan, bu durumda ben daha çok Tamás'a sevdalıydım. Tamás benim idealimdi, Éva yalnızca bunun cabası ve erotik bir araçtı bu oyunlarda. Ama Tamás'a sevdalanmış olduğumu da pek içimden gelerek söyleyemem çünkü bu deyiş yanlış anlaşılabilir, hatta aramızda bir tür homoerotik ilişki olduğunu düşünebilirsin, oysa bunun sözü bile edilemezdi. Sözcüğü ergenlik çağı açısından kullanırsak, en iyi arkadaşımdı o ve bu ilişkide asıl hastalıklı olan şey, az önce söylediğim gibi, tümüyle başka ve daha derin bir doğaya sahip bir şeydi."

"Ama söylesene Mihály... Öyle güç ki bunu düşlemek... Yıllarca birlikteydiniz ve seninle Éva arasında masum olmayan hiçbir flört gelişmemiş olması mümkün mü?"

"Hayır, hiçbir şey gelişmedi."

"Nasıl olur bu?"

"Nasıl mı? Gerçekten de... Sanırım birbirimize öylesine yakındık ki birbirimizle flört edemezdik, birbirimize âşık olamazdık da. Aşk için uzaklık gereklidir, sevenler bu uzaklık aracılığıyla birbirlerine yaklaşırlar. Yakınlaşma doğal olarak düşseldir çünkü aşk aslında onları birbirinden uzaklaştırır. Aşk iki kutupludur, iki sevgili dünyanın en çelişkili yapıya sahip kutuplarıdır..."

"Çok akıllıca şeyler söylüyorsun böyle gecenin bir yarısı. Durumun tümünü anlayabilmiş değilim. Yoksa çirkin miydi kız?"

"Çirkin mi? Hayatımda gördüğüm en güzel kadın oydu. Hayır, bu da tam anlatamıyor. O zamandan beri her türlü güzelliğe onu ölçü almama sebep olabilecek güzellikte bir kadındı. Daha sonraki tüm aşklarım öyle ya da böyle ona benzemişti, kiminin bacağı, kiminin başını tıpkı onun gibi kaldırışı, bir başkasının ise telefondaki sesi."

"Ben de mi?"

"Sen de... Evet."

"Ne konuda benziyorum ona?"

Mihály'ın yüzü kızardı ve sustu.

"Söyle... Çok rica ederim."

"Nasıl anlatsam... Lütfen ayağa kalk ve yanıma gel."

Erzsi Mihály'ın sandalyesinin yanına gitti, Mihály kolunu onun beline doladı ve yukarıya doğru baktı. Erzsi gülümsedi.

"Şimdi... İşte bu," dedi Mihály. "Bana böyle yukarıdan gülümsediğinde. Ben kurban olduğum zamanlar Éva da öyle gülümserdi."

Erzsi kendini kurtardı ve yerine oturdu.

"İlginç," dedi keyifsizce. "Sen kesinlikle bir şey gizliyorsun. Sorun değil. Her şeyi anlatmaya mecbur değilsin. Ben de yeniyetmelik dönemimle ilgili olarak her şeyi anlatmadığım için herhangi bir vicdan azabı duymuyorum. Önemli de saymıyorum bunu. Ama söylesene... Sen o kıza sevdalıydın. Bu yalnızca bir ifade sorunu. Bizde buna aşk diyorlar."

"Hayır, söyledim ya ona âşık değildim. Yalnızca ötekiler."

"Nasıl ötekiler?"

"İşte şimdi onlardan söz etmek istiyorum. Yıllar boyunca Ulpius Evi'nin benden başka konuğu olmadı. Sekizinci sınıf öğrencisi olduğumuz zaman durum değişti. Ervin ve János Szepetneki o zaman katıldı. Onlar benim gibi Tamás'a değil Éva'ya gelmişlerdi. Olay şöyle gelişti: Okul her yıl olduğu gibi o yıl da bir oyun sergilenmesini planlamıştı ve sekizinci sınıf öğrencisi biz olduğumuz için tüm kutlamalar boyunca başrolü oynayanlar da bizdik. Bu münasebetle bir oyun sergilenecekti ve çok güzeldi, tek sorun, içinde oldukça kapsamlı bir kadın rolünün olmasıydı. Çocuklar bu amaçla paten pisti ve dans okulundaki minik ideallerini getirdiler, ama oyunu düzenleyen, çok akıllı, kadınlardan alabildiğine nefret eden ve genç bir papaz olan öğretmen hiçbirini münasip bulmamıştı. Ben bu konuyu bir biçimde Éva'ya açtım. Éva'nın o andan sonra rahatı kaçmıştı, tiyatro oyunculuğu kariyerine başlamak için bunun bir fırsat olduğunu hissediyordu. Doğal olarak Tamás bunun sözünün edildiğini bile duymak istemiyordu, okul

ile böylesine yakın, neredeyse ailesel bir *nexus*'a[9] girmeyi tüyler ürpertici bir soylu işi sayıyordu. Ama Éva, bu konuyu beni çok seven öğretmene açıncaya dek beni yıldırdı ve sonunda öğretmen beni Éva'yı getirmekle görevlendirdi. Götürdüm de. Éva yalnızca ağzını açtı ve öğretmen hemen şunu söyledi: 'Siz oynayacaksınız, siz, başka hiç kimse değil.' Üstüne üstlük Éva nazlandı da, babasının katı ve tiyatro karşıtı dünya görüşüne değinerek sonunda razı olana dek bir yarım saat kendisine ricalarda bulunulmasını sağladı.

Oyunun kendisinden söz etmek istemiyorum tabii, yalnızca bu arada şunu belirteyim, Éva hiç de başarılı olmadı, toplanan anne ve babalar, bu arada benim annem de, aşırı gözü pek bulmuşlardı ve yeterince kadınsı olmadığını, biraz sıradan olduğunu, yani bir biçimde bir parça tuhaf olduğunu vesaire düşünüyorlardı, ya da şöyle söyleyeyim, içindeki başkaldırıyı duyumsamışlardı, Éva'nın oyununda, giyiminde ya da davranışlarında itiraz edilebilecek herhangi bir şey olmamasına karşın ahlâki açıdan onları sinirlendirmişti. Ama çocuklar arasında da bir başarı elde edememişti, buz pateni ve dans okulundaki minik ideallerden daha güzel olmasının bir anlamı yoktu. Çocuklar çok güzel olduğunu kabul ediyorlardı, 'Ama her nasılsa...' deyip omuz silkiyorlardı. Bu burjuva çocukların içinde, başkaldıranlara karşı ebeveynlerinin takındığı tutum bir filiz halinde yer alıyordu. Éva'daki büyülenmiş prensesi yalnızca Ervin ve János görmüştü, ki onlar da zaten o zamanlar artık birer asiydi.

[9] (Lat.) Bağlantı, ilişki. (ç.n.)

János Szepetneki'yi bugün gördün. Her zaman böyleydi. Sınıfın en iyi şiir okuyanı oydu, özellikle de kültürel gelişme topluluğumuzda Cyrano gibi çok büyüktü. Tabanca taşırdı yanında ve daha küçük yaştayken haftada bir dul annesinin gizli belgelerini elde etmek isteyen birkaç hırsız vururdu. Ötekilerin ancak dans ettikleri kızın ancak büyük bir çabayla ayağına basabildikleri dönemde, kendisi hovardalıkla vardı. Yazları dışarıda, savaş alanında dolaşırdı ve asteğmenlik rütbesine dek ulaşmıştı. Yeni giysilerini birkaç dakikada parça parça ederdi, çünkü hemen bir yerden aşağı yuvarlanmış olurdu. En büyük hırsı, bana benden farklı olduğunu kanıtlamaktı. Sanırım János'un bu çabasının nedeni şuydu: On üç yaşımızdayken bir öğretmenimiz vardı, kafatası incelemeleriyle uğraşırdı ve başımdaki çıkıntılardan yola çıkarak benim yetenekli olduğumu belirlemişti, János'un başını inceleyince de onun yeteneksiz olduğu sonucuna ulaşmıştı. Bunu içine hiç sindirememişti, mezun olduktan yıllar sonra bile gözyaşları içinde anardı. Benden her konuda ayrı olmak isterdi; futbolda, ders çalışmada, zekâda. Ben bunların tümünden uzaklaşınca da ne yapacağını şaşırmıştı. Ondan sonra Éva'ya âşık oldu çünkü Éva'nın bana âşık olduğunu sanıyordu. Evet, János Szepetneki buydu işte."

"Peki Ervin kim?"

"Ervin Yahudi bir çocuktu, o sıralar Katolikliği benimsemişti, belki de öğretmenlerin etkisiyle ama daha çok kendi içsel dünyasını dinleyince sanırım. İlkin, on altı yaşındayken en aydın ve kendini en çok bir şey sananlar arasındaydı, Yahudi çocukları erken olgunlaşır. Tamás, aydın yönü dolayısıyla ondan müthiş nefret ederdi ve eğer Ervin söz konusuysa düpedüz Yahudi düşmanı kesilirdi.

Freudculuğu, toplumculuğu, Mart Gençliği Çevresi'ni[10] ilk kez Ervin'den duymuştuk; daha sonraları Károlyi Devrimi'ne[11] dönüşecek olan o tuhaf dünya aramızda ilkin onun içinde belirmişti. Endre Ady[12] havasında görkemli şiirler yazardı.

Derken, şöyle diyeyim, bir günden öbürüne değişiverdi. Sınıf arkadaşlarına uzak durmaya başladı, yalnızca benimle konuşuyordu ama şiirlerini, en azından o zamanki aklımla anlamıyordum ve uzun, uyaksız şiirler yazmaya başlaması da benim hoşuma gitmemişti. Bir köşeye çekilmişti, okuyor, piyano çalıyordu, nerede olduğunu pek bilmezdik. Derken bir gün şapelde gördük, o da öteki çocuklarla birlikte sunağa adak adamaya gidiyordu. Katolikliği benimsediğini buradan öğrenmiştik.

Neden Katolik oldu? Besbelli ki, Katolikliğin onun için yabancı olan güzelliğinin cazibesine kapılmıştı. Dinsel kuramların ve ahlâki buyrukların acımasız katılığıydı onu çeken. Sanırım içinde inzivayı arzulayan –başkaları yana yakıla zevkler ardında koşarken– bir şey vardı. Yani başkalarının da benzeri nedenlerle din değişikliğine yöneldiği ve ateşli bir Katolik olduğu her türlü gerekçe ve bunun dışında da o zamanlar açıkça göremediğim bir şey daha. Ulpius Evi'nde benim dışımda herkes gibi Ervin de rol oynamaya eğilimli bir yaradılıştaydı. Şimdi dönüp de geriye baktığım zaman onun sürekli olarak bir şey oynadığını görüyorum. Entelektüeli oynardı, devrimciyi oynardı. Olması gerektiği gibi teklifsiz ve

[10] Macaristan'da 1848 devriminin ilk kıvılcımını çakan gençler topluluğu. (ç.n.)

[11] 1918 yılında Macaristan'da kurulan ve 103 gün ayakta kalabilen proletarya devrimi. (ç.n.)

[12] En önemli simgeci Macar ozanlarından biri. (ç.n.)

doğal davranışları yoktu, bunlarla hiçbir ilgisi yoktu onun. Her sözü ve hareketi stilize idi. Eski sözcükler kullanırdı, içine kapanıktı, sürekli olarak büyük roller oynama olanaklarını araştırırdı. Ama bir saniye sonra rollerini unutan ve başka bir oyuna geçen Ulpiuslar gibi oynamazdı: Tüm yaşamıyla bir rol oynamak istedi ve o büyük, saygın ve ağır rolü sonunda Katoliklikte buldu. Daha sonra artık davranışlarında değişiklikler yapmadı ve bu tutum giderek derinleşti.

Öylesine ateşli bir Katolikti ki, böyleleri yüzyılların mirasının Katolisizmin büyük sarsıntılarını henüz eskitmediği Yahudiler arasından nadiren çıkar. Dindar ve yoksul takımından olan, her gün ekmek şarap törenine katılan, cemaat örgütüne gidip gelen ve kilise kariyerine hazırlanan kişilerin olduğu türden bir Katolik değildi. Onların Katolikliği bir uyum demekti, oysa onunki başkaldırıydı, tüm inançsız ya da aldırmaz dünyaya karşı çıkış idi. Her konuda Katolik görüşleri vardı, kitaplar üzerine, savaş üzerine, sınıf arkadaşları üzerine, kuşluk yemeğinin tereyağlı ekmeği üzerine. En otoriter öğretmenlerimize göre, uzlaşmaya çok daha uzak ve çok daha dogmatikti. 'Sabanın tutağına el atan, arkasına bakmasın.' Onun parolası İncil'in bu cümlesiydi. Tam anlamıyla Katolik olmayan her şeyi yaşamından çıkarmıştı. Ruhsal kurtuluşu üzerinde silahla bekçilik ediyordu.

Eski yaşamından koruduğu tek şey sigara içme tutkusuydu. Onu elinde sigarasız görmediğim bir gün bile anımsamıyorum.

Oysa onu ayartacak pek çok konu vardı. Ervin kadınları çok ama çok severdi. Yapılan komik sınıflamaya göre, János Szepetneki'nin yalancı olması gibi, sınıfın

sevdalısı da oydu. Aşklarının tümü bilinirdi sınıfta, çünkü ilgili kızla birlikte Gellért Tepesi'nde dolaşır ve ona şiirler yazardı. Sınıf Ervin'in aşklarına saygı duyardı, çünkü yoğunluğun ve şiirselliğin farkındaydı. Ama Katolikliği benimseyince doğal olarak aşktan da vazgeçti. Çocuklar genelevlere o zamanlar gitmeye başlamıştı. Ervin iğrenerek onlara yüz çevirdi. Oysa ötekiler sanırım daha çok gösteriş ve övünmek için giderlerdi kadınlara. Bedensel arzunun ne olduğunu gerçekten bilen tek kişi Ervin idi.

Éva ile o zamanlar tanıştı. Besbelli ki Éva başlatmıştı işi. Çünkü fildişi rengi yüzüyle, geniş alnıyla, ateş saçan gözleriyle Ervin çok yakışıklıydı. İçinden tuhaflık, inat, başkaldırı fışkırıyordu. Bunun yanı sıra sevimli ve incelikli biriydi. Ben tüm bunların ayrımına Ervin ve János'un, Ulpius Evi'ne çıkageldikleri zaman varabilmiştim ancak.

İlk öğle sonrası korkunçtu. Tamás temkinli ve arşidük havasındaydı, burjuvaları şaşkınlığa uğratmak için ara sıra ilgisiz bir şeyler söylüyordu. Ama Ervin ve János şaşkınlığa uğramıyorlardı, çünkü burjuva değillerdi. János bütün öğleden sonra balina avcılığıyla ilgili deneyimlerinden ve hindistancevizi yetiştirilmesi konusunda daha akıllıca nasıl davranılacağı konusundaki büyük ticari planlarından söz etti. Ervin susuyor ve sigara içiyor, Éva'ya bakıyordu; Éva ise öbür zamanlara göre tümüyle başkaydı. Sızlanıyor, şımarıyor, daha bir kadınsı davranıyordu. Kendisini en kötü hisseden bendim. Aile öğle yemeğini yerken masanın altında oturan ve bu ayrıcalıklı yeri bundan böyle öteki iki köpekle paylaşması gerektiğinin ayrımına yeni varan bir köpek gibi hissediyordum. Homurdanıyordum ama aslında ağlamak istiyordum.

O zamanlar seyrek görülen bir konuğa da dönüşmüştüm, Ervin ve János'un orada olmadığı zamanlarda gelmeye çalışıyordum. Ayrıca da olgunluk sınavları öncesindeydik; ciddi bir biçimde bu konuya girişmem gerekiyordu ve bunun yanı sıra Tamás'a da kesinlikle bilinmesi gereken bilgileri aktarmak istiyordum. Bir biçimde bu olgunluk sınavlarını geçtik. Tamás'ı o gün oraya sürüklemeyi başarmıştım, oysa o gün kalkmak bile istemiyordu. Ondan sonra Ulpius Evi'nde o büyük yaşam yeniden başladı.

Ama o zamana gelinceye dek her şey yoluna girmişti. Güçlü olan Ulpiuslardı. Ervin'i ve János'u tümüyle içlerinde eritmişlerdi. Ervin katılığından vazgeçmiş, çok sevimli ama etkilenmiş bir tutum takınmıştı, her zaman sanki alıntı yaparmış gibi konuşuyordu; kendisini söylediği ve yaptığı şeyle tümüyle özdeşleştirmediğini vurgulayarak. János daha sessiz ve duygusal olmuştu.

Yavaş yavaş oyuna da geri döndük ama oyun János'un serüvenci ve Ervin'in şiirsel imgelemiyle daha da zenginleşerek işlenmişti. Doğal olarak János'un mükemmel bir oyuncu olduğu ortaya çıkmıştı. Genellikle şiir okurken aşırıya kaçıyor ve herkesten daha çok hıçkırıklara boğuluyordu (çünkü umutsuz âşığı oynamayı özellikle seviyordu), öyle ki oyunda durmak ve onun yatışmasını beklemek gerekiyordu. Ervin'in gözde rolü vahşi hayvandı; Ursus[13] olup yendiğim bir mandayı oynuyordu ya da çok yetenekli bir tek boynuzlu at olabiliyordu. Devasa boynuzuyla her türlü engeli, perdeleri, çarşafları, daha bilmem neleri parçalamayı başarıyordu.

Bu sıralarda Ulpius Evi'nin sınırları yavaş yavaş genişlemişti. Buda tepeleri arasında uzun gezilere çı-

[13] (Lat.) Ayı. (ç.n.)

kar olmuştuk, yüzmeye de gidiyorduk ve daha sonra içkiye de başladık. Bu fikir yıllardan beri meyhane serüvenlerini anlatan János'undu. Onun dışında en iyi içki içen Éva idi, içtiği zaman neredeyse hiç belli olmuyor, yalnızca daha bir Éva oluyordu. Ervin kendisini içkiye tıpkı sigaraya verdiği gibi büyük bir tutkuyla vermişti. Irk kuramıyla ilgili gerçeklerden söz etmek istemiyorum ama sen de bilirsin ki eğer bir Yahudi çok içiyorsa bu tuhaf bir şeydir. Ervin'in içmesi tıpkı Katolikliği benimsemesi gibi tuhaf bir şeydi. Başarısız bir balıklama dalışa benziyordu ve sanki basit Macar şaraplarıyla değil de çok daha korkunç şeylerle, esrar ya da eroinle sarhoş olmuş gibiydi. Aynı zamanda sürekli olarak sanki veda eder gibiydi: Sanki tam o sırada son kez içer gibi ve bu dünyadaki tüm şeyleri son kez yapar gibiydi. Ben şaraba çabucak alıştım ve duygusal çözülme, içimde gerçekleşen disiplin gevşemesi bir tür yaşamsal gereksinime dönüştü, ama ertesi günkü akşamdan kalma durumumdan korkunç utanıyor ve bir daha içmeyeceğime söz veriyordum. Ondan sonra yeniden içiyordum ve içimde zayıf olduğum duygusunun bilincine daha çok varıyordum ve Ulpius Evi'nde geçirdiğim yılların bu ikinci yarısında en önemli duygum haline gelen ölüm duygusu artmıştı. 'Yok oluşa doğru koşturduğumu' hissediyordum, özellikle de içtiğim zamanlar. Düzenli bir yaşam sürdüren insanlardan ve babamın benden beklediklerinden kesinlikle koptuğumu duyumsuyordum. Bu duyguyu, kapıldığım tüm vicdan azabına karşın çok seviyordum. Bu dönemde neredeyse babamdan gizlendim durdum.

Tamás daha az içiyordu ve giderek daha da suskunlaşmıştı.

Ervin'in dindarlığı bizi etkilemeye bu sırada başladı. Artık dünyayı, bugüne dek uzağında durduğumuz gerçekliği görmeye başlamış ve bundan dehşete kapılmıştık. İnsanın kaçınılmaz bir biçimde kirlendiğini hissediyor ve sonucun bu olmasına karşı çıkan Ervin'i dinliyorduk büyük bir dindarlıkla. Biz de tıpkı Ervin gibi bugünün tüm yaşamı üzerine katı ve dogmatik yargılarda bulunmaya başlamıştık. Bir süreliğine içimizdeki egemen o oldu, her konuda onu dinliyorduk ve János ve ben dindarlık eylemlerinde birbirimize üstün gelmeye çalışıyorduk. Her gün yardım edilmesi gereken yeni yoksullar keşfediyor ve unutulmaktan kurtarılması gereken ölümsüz, büyük Katolik yazarlar buluyorduk. Aziz Thomas ve Jacques Maritain, Chesterton ve Canterbury'li Aziz Anselm odada sinekler gibi uçuşuyorlardı. Kiliseye gidiyorduk ve János'un doğal olarak gözüne bir şeyler görünüyordu. Bir gün şafaktan önce penceresinden içeriye Aziz Dominik[14] bakmış ve işaret parmağını kaldırarak, 'Gözlerimiz özellikle senin üzerinde,' demişti. Sanırım ben ve János bu davranışlarımızla karşı durulmaz bir komikliğe sürüklenmiştik. İki Ulpius Katoliklikten pek az pay alıyordu.

Bu dönem belki de bir yıl sürmüş olmalı, ondan sonra parçalanma süreci geldi. Nasıl başladığını kesin olarak söylemek olanaksız ama gündelik yaşamın gerçeklikleri bir biçimde içeri sızmaya başlamıştı ve aynı zamanda bozulma da. Ulpius Dede ölmüştü. Haftalarca acılar içinde kıvranmış, boğulur gibi olmuş ve hırıldayıp durmuştu. Éva şaşırtıcı bir sabırla ona bakmış ve gecelerini onun yatağının başında geçirmişti. Daha sonra bir

[14] Dominikan Tarikatı'nın kurucusu. (ç.n.)

gün ona bu davranışının güzel bir şey olduğunu söyleyince dalgın dalgın gülümsemiş ve bir insanı ölürken izlemenin çok ilginç bir şey olduğunu söylemişti.

Ondan sonra babaları çocuklarının bir şeyler yapmaları gerektiğine karar verdi; bu böyle gidemezdi artık. Éva'yı bir an önce evlendirmek istiyordu. Taşradaki zengin, büyük bir konağı evirip çeviren bir halasının yanına gönderdi; orada balolara katılmalarını, daha bilmem ne yapmalarını istiyordu. Éva doğal olarak bir hafta sonra olağanüstü öykülerle geri döndü ve vurdumduymaz bir şekilde babasının tokatlarını sineye çekti. Tamás'ın bu tür bir talihli doğası yoktu. Babası onu bir devlet dairesine yerleştirdi. Bunu düşünmek korkunç bir şey, şimdi bile onu düşündüğüm zaman gözlerim yaşarıyor; Tamás dairede nasıl da acılar çekmişti. Belediyede çalışıyordu, kendisini kafadan kontak sayan normal küçük burjuvalılar arasındaydı. Olabildiğince aptalca, basmakalıp işler veriyorlardı ona, çünkü bir parça düşünmeyi ya da bağımsızlığı gerektiren bir işi yapabileceğini sanmıyorlardı. Belki haklıydılar da. İş arkadaşlarının sürekli aşağılamasına uğruyordu: Onu incitmeleri söz konusu değildi, tam tersine ona acıyorlar ve kolluyorlardı. Tamás bize hiç yakınmazdı, Éva'ya yakınırdı yalnızca, o da birkaç kez. Dairesinden söz açacak olursak Tamás'ın yüzü solar ve susardı. Tamás'ın ikinci intiharı bu sırada oldu."

"İkinci mi?" diye sordu Erzsi.

"Evet. Birinciden daha önce söz etmem gerekirdi. Aslında o daha önemli ve çok daha korkunç olmuştu. Ta on altı yaşımızdayken, yani arkadaşlığımızın başında olmuştu. Bir gün alışık olduğum üzere evlerinde bitivermiştim ansızın. Éva'yı yalnız başına bulmuştum, alışılmadık bir dikkatle bir şeyler çiziyordu. Tamás'ın tavan

arasına çıktığını, hemen geleceğini, beklememi söyledi. Tamás o zamanlar tavan arasına sık sık araştırma gezisine çıkardı; eski sandıklar arasında antikalardan hoşlanan imgelemini uğraştıran pek çok şey bulurdu ve bunları oyunlarımızda da kullanırdık; ayrıca böylesi bir eski evin tavan arası çok romantik bir yerdi. Demem o ki, şaşırmamıştım, sabırla bekledim. Éva, dediğim gibi alışılmadık bir biçimde sessizdi.

Derken birden sarardı, yerinden sıçradı ve çığlık atarak tavan arasına Tamás'ın ne durumda olduğuna bakmaya gitmemizi istedi. Neden söz edildiğini bilmiyordum ama kapıldığı dehşet bana da bulaşmıştı. Tavan arası artık alabildiğine karanlıktı. Dedim ya, zikzaklar çizen, devasa, eski bir tavan arasıydı, her yana gizemli tahta kapılar açılıyordu ve koridorda kimi yerlerde çapraz biçimde sandıklar ve tahtalar duruyordu, başımı da alçak kirişlere vurmuştum ve beklenmedik bir anda karşımıza çıkan merdivenlerden aşağıya ya da yukarıya doğru koşmamız gerekmişti. Ama Éva, Tamás'ın nerede olduğunu bilen biri gibi karanlığın içinde hiç tereddüt etmeden koşuyordu. Koridorun sonunda alçak ve çok uzun bir bölüm vardı ve dipten küçük, yuvarlak bir pencerenin aydınlığı görünüyordu. Éva birden geriledi ve çığlık atarak neredeyse bana yapıştı. Benim dişlerim de birbirine vuruyordu ama artık o sırada özellikle de en büyük korkunun, insanı birdenbire cesur birine dönüştürdüğü durumdaydım. Karanlık bölmeye girdim, bana yapışmış olan Éva'yı da arkamdan çekiyordum.

Küçük, yuvarlak pencerenin yanında, bir metre kadar bir yükseklikte sarkıyordu Tamás. Kendini asmıştı. 'Hâlâ yaşıyor, hâlâ yaşıyor!' diye çığlık attı Éva ve elime bir bıçak tutuşturdu. Anlaşılan Tamás'ın neye hazırlan-

dığını çok iyi biliyordu. Orada bir sandık vardı, belli ki Tamás ilmiği kirişe bağlamak için bunun üstüne çıkmıştı. Fırlayıp sandığın üstüne sıçradım, ipi kestim ve öbür kolumla Tamás'a sarıldım ve bu arada boynundaki ilmiği çözen Éva'ya doğru indirdim yavaşça.

Tamás çok geçmeden kendine geldi, kendisini asalı ancak birkaç dakika olmuş olmalıydı, bir şey olmamıştı.

'Niye beni eleverdin?' dedi Éva'ya. Éva çok utanmıştı; bu soruyu yanıtlamadı.

Derken aradan zaman geçti, bunu neden yaptığını sordum sakınarak.

'Nasıl olduğunu merak ediyordum,' dedi Tamás soğukkanlılıkla.

'Peki nasıl bir şey?' Éva gözleri fal taşı gibi açılmış, merakla soruyordu.

'Çok güzeldi.'

'Kestiğimiz için üzgün müsün?' diye sordum; artık ben de bir parça vicdan azabı duyuyordum.

'Hayır. Vaktim çok. İlerde bir gün bir daha.'

Tamás o sırada neden söz edildiğini açıklayamıyordu. Ama açıklaması gerekmiyordu da, anlamıştım zaten; oyunlarımızdan anlamıştım. Oynadığımız trajedilerde sürekli öldürüyor ya da ölüyorduk. Oyunlarımızda yalnızca bundan söz ediliyordu. Ölüm sürekli Tamás'ı meşgul ediyordu. Ama şunu anlamalısın: Ölüm, ölümlülük veya yok oluş değil. Hayır. Onu meşgul eden şey ölüm eylemiydi. 'Karşı konulmaz bir zorunlulukla' yeni yeni cinayetler işleyen kişiler vardır, bu sırada cinayetin alev alev parlayan o görkemli güzelliğinin tadına varmak isterler. Tamás'ı kendi ölümünün o yoğun esrime haline yönelten bu türden karşı konulmaz zorunluluktu. Bunu sana açıklamam mümkün değil, Erzsi, tıpkı müzik ku-

lağı olmayan birine müziği açıklamaya çalışmak gibi bir şey olur bu. Ben Tamás'ı anlıyordum. Bu konudan bir daha yıllarca söz etmedik ama birbirimizi anladığımızı her ikimiz de biliyorduk.

Artık benim de katılmış olduğum ikinci girişim yirmi yaşımızdayken gelmişti. Korkma, gördüğün gibi yaşıyorum.

O sıralar çok keyifsizdim, canım çok sıkılıyordu, özellikle de babam yüzünden. Liseyi bitirince üniversitenin felsefe bölümüne yazılmıştım. Babam pek çok kez ne olmak istediğimi sormuş, ben de din tarihçisi, diye yanıt vermiştim. 'Peki neyle geçineceksin?' dedi babam. Bu soruyu yanıtlayamadım ve üzerinde düşünmek de istemiyordum. Babamın şirkette çalışmamı istediğini biliyordum. Üniversite çalışmalarıma karşı ciddi bir itirazı yoktu, çünkü şayet bir çalışanı üniversitede doktor olmuşsa bunun ancak şirket için bir onur kaynağı olacağını düşünüyordu. Sonuç olarak, üniversiteye ben de yalnızca birkaç yıllık erteleme gözüyle bakıyordum. Yetişkin olmadan önce zaman kazanmak istiyordum.

Yaşam sevinci o sıralar güçlü bir yanım değildi. Ölümlülük duygusu içimde giderek güçlenmişti ve o zamanlar artık Katoliklik de avutmuyordu, hatta içimdeki zayıflığımın iyice bilincine varmaya başlamıştım. Oyunbaz bir doğaya sahip değildim ve o zamanlar artık yaşamımın ve varlığımın Katolik yaşam idealine nasıl da onulmaz bir biçimde uzak olduğunu açıkça görüyordum.

Topluluğumuzun mensubu olduğu Katolikliği ilk terk eden bendim; bu da sayısız ihanetlerimden biriydi.

Yani bir öğleden sonra, Ulpiusların evinde bitiverdim ve Tamás'a gezintiye çıkmayı önerdim; güzel bir

bahar öğleden sonrasıydı. Eski Buda'ya çıktık ve sinek avlayan küçük bir meyhanede, Aziz Florian heykelinin altına oturduk. Çok içtim ve bu arada babam yüzünden, üzerinde düşündüğüm olasılıklar yüzünden, gençliğin verdiği tüm o korkunç üzüntü yüzünden kıvrandım durdum.

'Neden bu kadar içiyorsun?' diye sordu Tamás.

'İyi geliyor.'

'Başının dönmesi hoşuna mı gidiyor?'

'Evet ya.'

'Kendinden geçmek hoşuna mı gidiyor?'

'Evet ya. Sevdiğim tek şey.'

'Peki, öyleyse... Seni anlayamıyorum. Ölüp gitmenin nasıl da daha büyük bir zevk olduğunu bir düşünsene.'

Bunu ben de anlıyordum. İnsan sarhoş olunca çok daha mantıklı düşünebiliyor. Her türlü acıdan ve güç kullanımından müthiş dehşete kapılıyordum ve benim itirazım da yalnızca buydu. Kendimi asmayı ya da öldürmeyi ya da Tuna'nın soğuk sularına atmayı canım hiç istemiyor.

'Gereği de yok,' dedi Tamás. 'Yanımda otuz miligram morfin var, her ne denli insan bununla bir başına ölebilirse de, bildiğim kadarıyla bu ikimize de yeter. Hem ben bugünlerde zaten ölüyorum, şimdi tam zamanı. Ama eğer sen de benimle gelirsen, o zaman daha güzel olur. Elbette seni etkilemek istemem. Söylüyorum işte, o yani. Tabii şu an canın istiyorsa.'

'Morfini nereden aldın?'

'Éva'dan aldım. Éva uyuyamadığı bahanesiyle doktordan sızdırdı.'

Her ikimiz açısından da zehri Éva'dan almış olmamız çok önemliydi. Bu da oyunumuza dâhildi, Ervin'in

ve János'un aramıza katılmalarından beri büyük ölçüde değişiklik yapmak zorunda kaldığımız o hastalıklı oyunumuza. O esrime haline, daima Éva yüzünden ya da Éva uğruna ölerek ulaşıyorduk. Zehri Éva'nın vermiş olması, benim için onu almak konusunda kesinlikle ikna ediciydi. Aldık da.

O zaman intihar etmenin ne kadar basit ve kendiliğinden anlaşılan bir şey olduğunu anlatamam. Sarhoştum da ve içki bende o zamanlar hep "ne fark eder ki zaten" havası yaratıyordu. O gün öğleden sonra içimdeki o zincirlenmiş şeytanı özgür bıraktı; sanırım bu şeytan her insanın bilincinin dibinde uyuklamaktadır ve sizi ölüme çağırır. Düşünsene bir kere, ölmek hayatta kalmaktan çok daha kolay ve doğal."

"Sen iyisi mi anlatmaya devam et," dedi Erzsi tedirginlikle.

"Şarabın parasını ödedik ve gezintiye çıktık; büyük, etkisine fazla kapıldığımız bir sevinç içindeydik. Birbirimizi ne kadar çok sevdiğimizi söyledik ve yaşamımızın en güzel yanının bu dostluk olduğunu belirttik. Bir süre Tuna kıyısında oturduk; kentin dışında, Eski Buda'da, rayların yanında, güneş Tuna üzerinde batmakla meşguldü o sıra. Etkisini göstermesini bekledik. Şimdilik hiçbir şey hissetmiyorduk.

Birdenbire Éva'ya veda etmek arzusuna kapıldım ve bu, dayanılmaz, insanı ağlatan cinsten bir arzuydu. Tamás önce bunu duymak bile istemedi ama daha sonra onu Éva'ya bağlayan duygu baskın geldi. Tramvaya bindik ve sonra da küçük basamakları çıka çıka Kale'ye doğru koştuk.

Şu an ise, Éva'yı o an görmek isteyerek Tamás'a ve intihara ihanet ettiğimi biliyorum. Bilinçsizce de olsa,

şayet insanların arasına karışırsak, onların öyle ya da böyle bizi kurtaracaklarını düşünmüştüm. Bilinçaltında ise, canım hiç ölmek istemiyordu. Ölümüne yorgundum, öylesine bir yorgunluk ki insan ancak yirmi yaşındayken böylesine yorgun olabilirdi ve ben de ölümün gizemli, karanlık sarhoşluğunu arzulamıştım, ama şarabın yarattığı ölümlülük duygusu dağılmaya başlamıştı, hiç canım ölmek istemiyordu...

Ulpius Evi'nde Ervin ve János'u oturur bulduk. Ben onlara büyük bir keyifle adam başı on beşer gram morfin aldığımızı ve çok geçmeden öleceğimizi ama önce vedalaşmak istediğimizi söyledim. Tamás o an bembeyaz kesilmişti ve ayakta sallanıyordu, bense şarap içmiş biri nasıl görünürse öyle görünüyordum ve sarhoşlar gibi habire konuşuyordum. János hemen koştu ve acil servisi aradı. 'Burada kişi başına on beşer gram morfin almış olan iki genç adam var,' dedi.

'Hâlâ hayattalar mı?' diye sordular.

János'un olumlu yanıtı üzerine bizi hemen oraya getirmelerini söylediler. János ve Ervin bizi ite kaka bir taksiye bindirip Marko Sokağı'na götürdüler. Ben hâlâ hiçbir şey hissetmiyordum.

Acil serviste acımasızca midemi yıkadıkları ve ağız tadıyla intihar ettirmedikleri için çok daha büyük bir acı duydum. Ayrıca kendimizi zehirlediğimiz şeyin morfin olmadığı düşüncesinden de bir türlü kurtulamıyordum. Ya Éva Tamás'ı kandırmıştı ya da doktor Éva'yı. Tamás'ın kötüleşmesi, kendi kendini kandırmasından başka bir şey değildi belki de.

Éva'nın ve öteki çocukların gece boyunca uyumamaları ve bizimde uyumamamız için dikkat etmeleri gerekiyordu, çünkü uyuyacak olursak bir daha uya-

namayacağımızı söylemişlerdi. Tuhaf bir geceydi. Birbirimize karşı büyük bir tedirginlik duyuyorduk; ben mutluydum da, çünkü intihar etmiştim, kaldı ki bu başlı başına büyük bir olaydı ve mutluydum, çünkü yaşıyordum; alabildiğine hoş bir yorgunluk çökmüştü üzerime. Hepimiz birbirimizi çok seviyorduk; onların gecelemesi büyük, fedakârca bir dostluk jestiydi ve o zamanki dindar ve dostça heyecanımıza müthiş uyuyordu. Ayrıca hepimiz sarsılmıştık ve Dostoyevski tadında konuşmalar yapıyorduk, bir kahve bitiyor öbürü geliyordu. İnsanın yetişkin biri olduğunda ancak belli bir mide bulantısıyla dönüp de bakacağı türden, kendine has bir gençlik gecesiydi. Ama Tanrı bilir ya, anlaşılan artık yaşlanmışım, çünkü bu olayı düşündüğümde hiç mide bulantısı duymuyorum, duysam duysam büyük bir özlem duyuyorum.

Yalnızca Tamás tek söz etmedi ve üzerine uyumasın diye soğuk su dökmemize, çimdiklememize katlandı. Tamás gerçekten kötüydü ve ayrıca yine başaramamış olması da onu yıkmıştı. Ona ben seslenecek olursam öte yana dönüyor ve cevap vermiyordu. Beni hain bellemişti. O günden sonra da gerçekten iyi birer dost olamadık. Bu öyküyü daha sonra hiç anmadı, daha önce olduğu gibi alabildiğine sevimli ve nazikti ama beni hiç bağışlamadığını biliyorum. Öldüğünde artık onun arkadaşı değildim..."

Mihály burada sustu ve başını avucuna yasladı. Sonra kalktı ve pencereden uzun uzun karanlığı izledi. Sonra geri geldi ve dalgın bir gülümsemeyle Erzsi'nin elini okşadı. Erzsi sessizce, "Bu, seni şimdi de bu denli incitiyor mu?" diye, sordu.

"O günden sonra tek bir arkadaşım bile olmadı," dedi Mihály.

Yine sustular. Erzsi Mihály'ın yalnızca şarabın verdiği aşırı duygusallık yüzünden mi kendisine böylesine acıdığını, yoksa Ulpius Evi'nde o sıra Mihály'ın içinde bir şey koptuğu için mi insanlara bunca aldırmaz ve onlardan böyle uzak olduğunu düşünüyordu.

"Ya Éva'ya ne oldu?" diye sordu sonunda.

"Éva o sıralar Ervin'e âşık olmuştu."

"Peki siz kıskanmıyor muydunuz?"

"Hayır, doğal sayıyorduk. En baskınımız Ervin'di, içimizde en özgün kişi olarak görüyorduk onu, Éva'nın onu sevmesinin doğru olacağını hissediyorduk. Ayrıca ben Éva'ya âşık değildim, János'un duygularını bilmek ise gerçekten olanaksızdı. O sıralar topluluğumuz bir parça dağılmıştı da. Ervin ve Éva giderek birbirlerine yeter olmuşlardı ve baş başa kalabilmek için fırsat kolluyorlardı. Bense tam manasıyla üniversite ve din tarihiyle ilgilenmeye başlamıştım. Bilimsel hırslara kapılmıştım; bilimle ilk karşılaşma insanı tıpkı aşk gibi sarhoş ediyor.

Ama şimdi Ervin ve Éva'ya döneyim... Éva o zamanlar sessizliğe bürünmüştü. Kiliseye gidiyordu, bir zamanlar okullarında okuduğu şu İngiliz Matmazellerine. Daha önce de söylemiştim, Ervin'de çok tuhaf bir âşık olma eğilimi vardı, aşk tıpkı Szepetneki'de atıldığı serüvenler gibi onun bir parçasıydı. Éva'nın bile onun yanında soğuk kalmamasını anlayabiliyordum.

Etkileyici bir aşktı, şiiriyle, Buda Kalesi'yle, yirmi yaşında oluşla harmanlanmış bir aşk; biliyor musun bu öyle bir aşktı ki, sokakta yan yana giderlerken insanların Haç taşınırken yol verdikleri gibi saygıyla yol vermelerini beklediğim türden bir aşk. En azından biz böyle bir saygı duyuyorduk, ikisinin aşkına sınırsız bir saygı duyuyorduk. Tüm topluluğun bu aşkta anlam kazanmıştı.

Ama nasıl da kısa sürmüştü! Aralarında ne geçmişti, tam olarak hiç bilemedim. Anlaşılan Ervin Éva'ya evlilik teklif etmiş ve yaşlı Ulpius da onu sepetlemişti. János'a bakılırsa tokatlamıştı da. Ama bu, Éva'nın Ervin'i daha çok sevmesine yol açtı ve muhtemelen memnuniyetle sevgilisi de olurdu, ama Ervin için altıncı buyruk acımasız bir gerçeklikti. O zamana dek olduğundan daha solgun ve suskun biri oldu, Ulpius Evi'ne gelmiyordu artık, onu giderek daha seyrek görüyordum ve benim için daha sonraları büyük ölçüde anlaşılmazlığa bürünen Éva'daki değişim de o sıralar gerçekleşti. Sonra güzel bir gün Ervin kayboldu. Tamás'tan rahip olduğunu öğrendim. Tamás, Ervin'in kendisine kararını bildirdiği veda mektubunu yok etti. Ervin'in rahiplik adını, nerede, hangi tarikatta olduğunu bilip bilmediği, kendisiyle birlikte mezara götürdüğü bir sır olarak kaldı. Belki de yalnızca Éva'ya söylemişti bunu.

Ervin hiç kuşkusuz Éva ile evlenemediği için rahip olmamıştı. Çünkü daha önce rahiplik hayatı üzerine epey söyleşmiştik ve Ervin'in dindarlığı, içinden gelecek kesin bir çağrı belirtisi olmaksızın rahipliğe girişmekten çok daha bağnazcaydı; sadece umutsuzluktan ve romantizm nedeniyle yapmıştı bunu. Elbette Éva ile evlenememesinde de yüce bir parmağın kendisine doğru sallandığını görmüştü. Ama böyle ansızın ve kaçarcasına gidişinde Éva'dan kaçmak istemesinin de payı olmalı, baştan çıkarıcı gözüyle baktığı Éva'dan. Böylece, bir yandan kaçışa benzese de, biraz Yusuf Peygamber'e olanları andırsa da, yapmıştı işte ve bu bizde büyük bir düş kırıklığı yaratmıştı. Gençliğini, yolundan sapmayan bir kurban olarak Tanrı'ya adamıştı."

"Yalnız şunu anlamıyorum," dedi Erzsi, "madem söylediğin gibi âşık olmaya o kadar eğilimliydi, öyleyse bu kurban oluşu niye?"

"Tatlım, çelişkiler ruhun içinde yan yana yer alır. Büyük sofular soğuk ve duyarsız insanlardan çıkmaz, vazgeçecek şeyleri olan en ateşliler arasından çıkar. Bu yüzden Kilise bir hadımın papaz olmasına izin vermez."

"Peki tüm bunlara Éva ne dedi?"

"Éva kendi kabuğuna çekildi ve o günden sonra dayanılmaz biri oldu çıktı. Bu dönemde Budapeşte tefecilerin ve Antant subaylarının elindeydi. Éva isteyerek ya da istemeyerek Antant subaylarının çevresine girdi. Birkaç dil biliyordu ve davranışlarında hem Macar, hem de taşralı olmayan, gerçek bir dünya kenti insanı özellikleri vardı. Bildiğim, çok popüler olduğuydu. Küçük bir yeniyetme kızken, bugünden yarına görkemli bir kadına dönüşmesi bu sırada olmuştu. Gözlerindeki o güne değin gördüğümüz o arkadaşça ve açık anlatımın yerine öteki bakışlar o zaman yerleşti. Sürekli, sanki o sırada uzaklardan gelen alçak seslere kulak verir gibi bakıyordu.

Bu son dönemde Tamás ve Ervin'in egemenliğinden sonra János'un egemenliği başlamıştı. Éva'ya ayrıca şık insanlar arasında şık görünebilmek için para gerekiyordu. Gerçi yokluktan şıklık yaratmayı çok iyi beceriyor, kendisine şık giysiler dikiyordu ama o yokluk için bile küçük bir para gerekiyordu. János Szepetneki'nin rolü burada başladı. Éva için her zaman ne yapıp edip para bulabiliyordu. Nereden olduğunu bir o bilirdi. Genellikle Éva'nın dans ettiği Antant subaylarını yoluyordu. 'Topluluğun parasını tahsil ettim,' derdi istihzayla. Ama

o sıralar biz de istihzalı konuşurduk, çünkü her zaman egemenin konuşma şekline ayak uydururduk.

János'un kaygısız yöntemleri benim hiç hoşuma gitmiyordu. Örneğin, bir gün babamın şirketinin muhasebecisi Reich Bey'e uğrayıp son derece karmaşık bir hikâyeyle, benim kumar borçlarımdan ve intihar etmeyi planladığımdan söz ederek oldukça yüklü bir para koparması hoşuma gitmemişti. Daha sonra doğal olarak kumar borçlarım olduğunu itiraf etmem gerekmişti, oysa yaşamım boyunca elime hiç kâğıt almamıştım.

Özellikle de altın saatimi çalmış olması hiç hoşuma gitmemişti. Bu olay büyük bir eğlenti sırasında; dışarıda, o sıralar moda olan, adını anımsamadığım bir lokantada olmuştu. Éva'nın çevresi, iki üç yabancı subay, enflasyon zengini genç adamlar, tuhaf kadınlardan oluşan bir kalabalıktık; tümü de o zamanın alabildiğine gözü pek giysilerini kuşanmışlardı. Bendeki ölümlülük duygusunu, Tamás'la ikimizin bize göre olmayan böylesine bir topluluğa karışmış olmamız da yaratmıştı; 'şimdi zaten hiçbir şey fark etmez' duygusundan başka ortak hiçbir yanımız olmayan kişiler arasına karışmış olmamız da bu duyguyu uyandırmıştı. Çünkü o zamanlar ölümlülüğü hisseden yalnızca ben değildim, kentin tamamı hissediyordu bunu, kentin havasında bu vardı. İnsanların müthiş parası vardı ve çaresiz öbür gün geçip gideceklerini biliyorlardı; felaket, bahçedeki masaların üzerinde bir avize gibi asılıydı.

Kıyamete benzeyen günlerdi bunlar. İçmeye oturduğumuz zaman aklımız başımızda mıydı pek bilmiyorum. Belleğimde sanki ta ilk andan başlayarak sarhoşmuşum gibi yaşıyor. Tamás pek içmemişti ama bu dünyanın sonu havası onun ruhsal durumuna öyle uygundu

ki, insanların ve Çingenelerin arasında çok rahat dolaşıyordu. O gece Tamás ile çok konuştum, daha doğrusu sözel olarak az konuşmuştuk ama söylediğimiz sözlerin son derece duygusal bir yanı vardı ve birbirimizi yeniden olağanüstü iyi anlıyorduk, ölümlülük konusunda birbirimizi anlıyorduk. Tuhaf kızlarla da iyi anlaşıyorduk, en azından ben, çoğu zaman yanımda oturan tiyatro öğrencisinde Keltlere ve Ölüm Adaları'na ilişkin olarak din tarihiyle ilgili yumuşak çözümlemelerimin canlı yankı uyandırdığını gördüğüm için böyle hissediyordum. Sonra Éva ile baş başa bir kenara çekildik ve sanki onu cılız ve iri gözleriyle yeniyetmeliğinden beri tanımayan biriymişim gibi kur yaptım, o da tam bir kadınsal ciddiyetle karşıladı yaptığım kuru; yarım tümcelerle ve uzaklara bakarak, o sıralarda takındığı pozun tüm parıltısı içinde.

Ortalık ağarmaya başladığında çok kötü oldum ve daha sonra aklım biraz başıma gelince altın saatimin olmadığını fark ettim. Korkunç bir şaşkınlık yaşamıştım, kapıldığım umutsuzluk kendinden geçme ölçüsündeydi. Beni anlamalısın, bir altın saatin kaybolması aslında kendi başına düşünülecek olursa öyle pek büyük bir kayıp değil, hatta insan yirmi yaşındaysa ve bu dünyada altın saatinin dışında değerli başka bir şeyi yoksa bile. Ama eğer insan yirmi yaşındaysa ve gün doğarken ayıldığında altın saatinin ortada olmadığını görüyorsa bu yitime derinlemesine bir simgesel anlam vermeye eğilimlidir. Altın saati, armağan vermek gibi bir mizacı olmayan babamdan almıştım. Dediğim gibi, değerli tek eşyamdı, sözü edilebilecek tek şahsi malımdı ve benim gözümde kalın ve sıradan, kibirli küçük kentsoyluluğu dolayısıyla pek sevmediğim her şeyi temsil ediyordu, ama bu

şeyin kaybolmasının şimdi simgesel bir biçimde gözümün önünde canlanması beni paniğe benzer bir dehşete salmıştı. Şimdi artık alt katman güçlerine kesin olarak bağlanmıştım, benim bir gün aklımın başıma gelip de burjuva dünyasına geri dönebilme olanağımı çalmışlardı; kapıldığım duygu buydu. Sallana sallana Tamás'ın yanına gittim ve altın saatimi çaldıklarını, polise telefon edeceğimi ve lokantacıya da seslenip kapıları kapatmasını, müşterilerin tümünün üzerinin aranması gerektiğini isteyeceğimi söyledim. Tamás kendi yöntemine göre beni yatıştırdı:

'Değmez. Bırak. Tabii ki çaldılar. Senden her şeyi çalacaklar. Her zaman kurban sen olacaksın. Senin hoşuna gidiyor bu.'

Ona hayretle baktım ama gerçekten de saatin kaybolmasından kimseye söz etmedim. Tamás'a dalıp gitmiştim ki, saati çalsa çalsa János Szepetneki'nin çalabileceğinden emin oldum. Gece boyunca bir üst baş değiştirme şakası yapılmıştı, Szepetneki ve ben ceketimizi ve kravatımızı değiştirmiştik; olasılıkla ceketimi geri aldığımda saat artık cebinde değildi. Sorgulamak için János Szepetneki'yi aramaya başladım ama ortalarda yoktu. Ertesi gün ve üçüncü gün de göremedim onu.

Dördüncü gün gelince de artık saatin hesabını sormadım. Eğer gerçekten o almışsa bunun nedeni Éva'nın paraya gereksinim duyması olmalıydı. Olasılıkla Éva'nın bilgisi çerçevesinde alıp gitmişti, çünkü tüm üst baş değiştirme şakasını Éva başlatmıştı ve Éva ile baş başa oturduğum sahne de besbelli ki saatin uçup gitmesinin hemen fark etmemem içindi. Bu olasılığı düşününce olan bitene boyun eğdim. Eğer Éva için olmuşsa iyi olmuştu. O zaman bu da oyunun bir parçasıydı, Ulpius Evi'ndeki o eski oyunun bir parçası.

O günden sonra Éva'ya âşık olmaya başladım.

"İyi ama şimdiye dek ona herhangi bir dönemde âşık olmanı kesinlikle reddetmiştin," diye araya girdi Erzsi.

"Tabii. Haklıydım da. Éva'ya olan duygularımı karşılayacak daha iyi bir sözcük bulamadığım için aşk diye niteliyorum. Bu duygu hiçbir biçimde, kızma ama, seni ve senden önceki bir iki kişiyi sevmeme benzemiyor. Bir biçimde tümüyle karşıt kutbu onun. Seni seviyorum çünkü bana aitsin, onu bana ait olmadığı için seviyordum. Seni sevmek bana özgüven ve güç veriyor, onu sevdiğimde ise aşağılandım ve yok edildim... Tabii bunlar hatiplere özgü karşısavlardan ibaret. O zamanlar eski oyunun gerçeğe dönüştüğünü ve bu sırada yok olacağımı hissediyordum. Éva yüzünden yok oluyorum, Éva'nın eliyle yok oluyorum, tıpkı yeniyetmelik dönemimizde oynadığımız oyunlarda olduğu gibi."

Mihály kalktı ve odada tedirgin tedirgin dolaştı. Kendisini böyle teslim etmiş olması şimdi, işte şimdi incitici olmaya başlamıştı. Erzsi'ye... Yabancı bir kadına...

Erzsi konuştu:

"Daha önce ona âşık olamayışının nedeni olarak, birbirinizi çok iyi tanımış olmanızı ve aranızda aşk için gerekli uzaklığın bulunmayışını göstermiştin."

Güzel, anlamıyor, diye düşündü Mihály. Bundan anlayabildiği yalnızca ilkel kıskançlığının kavrayabileceği ölçüde.

"İyi ki söyledin bunu," dedi sakinleşerek. "O unutulmaz geceye dek aramızda bir uzaklık yoktu. İkimiz baş başa, orada bir hanım ve bir bey olarak oturduğumuz zaman keşfetmiştim onu, Éva artık tümüyle başka bir kadındı, yabancı, olağanüstü ve görkemli bir kadın,

aynı zamanda henüz gençliğimin hasta ve karanlık tatlılığını hiç yitirilmeyecek bir biçimde kendinde taşıyan o eski Éva'ydı da.

Ayrıca Éva bana hiç aldırmıyordu. Onu seyrek görebiliyordum ve o zaman da benimle ilgilenmiyordu zaten. Tedirginliği artık bir bakıma hastalıklıydı. Özellikle de ciddi bir isteyeni çıktığından beri. Bir iki kez Ulpius Evi'ne, ihtiyarın yanına gelen ünlü, zengin ve pek de genç olmayan bir antika koleksiyoncusu Éva'yı birkaç kez görmüştü ve çoktan beridir onunla evlenme planları yapıyordu. İhtiyar Ulpius, Éva'ya hiçbir itirazını kabul etmeyeceğini söylemişti. Éva onun sırtından yeterince geçinmişti. Kocaya ya da hangi cehenneme olursa oraya gidecekti, o kadar. Éva iki ay mühlet istedi. İhtiyar, damadın ricası üzerine buna razı oldu.

Éva benimle az ilgilenmeye devam ettikçe, daha iyi bir sözcük bulamadığım için aşk adını verdiğim duygu içimde o ölçüde pekişip güçlendi. Anlaşılan o zamanlar umutsuzluğa karşı özel bir eğilimim vardı. Gülüşerek ve gürültü patırtıyla, eşlikçileriyle birlikte eve dönerken onu gizlice görebileyim diye geceleyin kapısının önünde dolanıp durmak; çalışmalarımı savsaklamak; pek de fark etmişe benzemediği aptalca armağanlara para harcamak; yılışıkça yumuşamak ve onunla karşılaştığım zaman bir erkeğe yakışmayacak tarzda yaygara koparmak... Benim tarzım işte buydu, gerçekten yaşadıysam o zaman yaşadım, o günden sonra gelen hiçbir sevinç, o acı gibi, onun yüzünden yok olmam gerektiği gibi ve onun benimle hiç ilgilenmeyişindeki o mutlu aşağılanma gibi gerçek derinliklere inmemiştir. Acaba aşk diye buna mı diyorlar?"

Neden söylüyorum bunu, neden? Gene çok içtim. Ama bunu bir kez söylemem gerekiyordu ve Erzsi de zaten anlamıyor.

"Bu arada Éva'ya tanınan sürenin sonuna yaklaşıyorduk. İhtiyar Ulpius kimi zaman birden odaya dalıyor ve korkunç yaygara kopartıyordu. O sıralar aklı iyice gidikti. Damat da ak düşmüş saçlarıyla ve özür diler bir gülümsemeyle çıkıp gelmişti. Éva bir hafta daha istedi. Bir hafta sonra Tamás ile rahatça çekip gitmek ve birbirleriyle vedalaşmak içindi bu. Bir yerlerden para da bulmuştu bu yolculuk için.

Gittiler de, Hallstatt'a. Güzün son günleriydi, orada kendilerinden başka tek canlı yoktu. Böyle eski tarihsel kaplıca kentlerinden daha ölümcül bir şey yoktur. Çünkü eğer bir kale ya da katedral çok eskiyse, tümüyle çağ dışıysa ve orası burası dökülüyorsa bu doğaldır, dökülmek tabiatında vardır. Ama anlık sevinçler için yapılmış bir yer geçicilik belirtisi gösteriyorsa, örneğin bir kahvehane ya da bir kaplıcanın gezinti yolu... Bundan korkunç bir şey yoktur.

"Peki," dedi Erzsi, "anlatmaya devam et. Ne oldu Ulpiuslara?"

"Tatlım, tereddüt etmemin ve felsefe yapmamın nedeni bundan sonra onlara ne olduğunu bilmiyor olmam. Bir daha onları hiç görmedim. Tamás Ulpius Hallstatt'ta kendisini zehirlemiş. Bu kez başarmış."

"Peki Éva'ya ne olmuş?"

"Éva'nın Tamás'ın ölümünde ne gibi bir payı mı vardı demek istiyorsun? Belki de hiç. Bilemem. Bir daha geri dönmedi. Tamás'ın ölümünden sonra yüksek rütbeli bir yabancı subayın onun için geldiğini ve alıp gittiğini söylüyorlar.

Belki de onunla buluşabilirdim. Sonraki yıllarda bir iki kez buna fırsat bulabilirdim. János kimi zaman ortaya çıkıyor ve muğlâk imalarda bulunarak Éva'yı görebilmeme ön ayak olabileceğini ve bu iyiliğini karşılıksız bırakmazsam memnun olacağını söylüyordu. Ama ben o zamanlar Éva ile buluşmak istemiyordum. Az önce János, gençliğimden koptuysam bunun sebebinin ben olduğumu bu yüzden söyledi, oysa yalnızca elimi uzatmam yetecekti... Haklı. Tamás ölünce deliriyorum sanmıştım ve ondan sonra değişmeye, silkinip kendimi bu büyüden kurtarmaya karar verdim, Tamás gibi olmak istemiyordum, ben doğru dürüst biri olacaktım. Üniversiteyi yarıda bıraktım, baba mesleğini öğrendim ve işlerden daha iyi anlar biri olmak için yurt dışına çıktım, ondan sonra yurda döndüm ve öteki insanlar gibi olmaya çabaladım.

Ulpius Evi'ne ait olan şeyler ise –ölümcül olduğunu boş yere hissetmemiştim– tümüyle yok oldu, geriye hiçbir şey kalmadı. Yaşlı Ulpius ondan sonra pek uzun süre yaşamadı. Kentin dışındaki bir meyhaneden körkütük sarhoş eve dönerken kafasına bir şeyle vurup öldürdüler. Evi daha önce Munk adında zengin bir adam almıştı, babamın iş arkadaşıydı. Bir gün onlardaydım, korkunçtu... Şaşaayla dayamış döşemişler, gerçekte olduğundan daha eski bir havaya büründürmüşlerdi. Avlunun ortasında gerçek bir Floransa kuyusu var. Büyükbabanın odası *altdeutsch*[15] tarzı bir yemek odası olmuş, meşe mobilyalar konmuştu. Bizim odamız... Tanrım eski bir Macar lokantası ya da her neyse ona benzer bir biçimde düzenlemişlerdi, laleli sandıklar, çömlekler ve ıvır zıvır biblolarla. Tamás'ın odası! Bu geçicilik işte...

[15] (Alm.) Eski Alman usulü. (y.n.)

Aman Tanrım vakit ne kadar geç olmuş! Kızma tatlım, ama bunu bir gün anlatmam gerekiyordu... Muhtemelen eşeklikten başka bir şey gibi görünmüyorsa da, böyle yani, dışarıdan... Pekâlâ, şimdi yatacağım."

"Mihály... Tamás Ulpius'un nasıl öldüğünü anlatacağına söz vermiştin. Ne bunu anlattın, ne de nasıl öldüğünü."

"Nasıl öldüğünü anlatmadım, çünkü bilmiyorum. Ve neden mi öldü? Hımm... Eh, belki de yaşamdan bıkmıştı, olamaz mı? Yaşamdan çok ama çok bıkabilir insan, öyle değil mi?"

"Hayır. Ama uyuyalım. Vakit geç oldu."

5

Floransa'da şansları yaver gitmedi. Orada bulundukları bütün süre boyunca yağmur yağdı. Yağmurlukları içinde Katedral'in önünde dikiliyorlardı, Mihály birdenbire gülmeye başladı. Katedral'in tüm trajedisini anlayıvermişti. Yapı eşsiz güzelliğiyle orada duruyor ve kimse onu ciddiye almıyordu. Turistik olarak ve sanat tarihi açısından önemli olmasına rağmen artık kimse yapının burada Tanrı'nın ve kentin şanını yaymak üzere bulunduğuna inanmıyordu.

Fiesole'ye çıkmışlar ve bir sağanak, işgüzar bir hızla, koşar adımlarla dağları aşıp onlara zamanında yetişmek için gelmişti. Manastıra kaçtılar ve sofu rahiplerin misyonerlikleri sırasında yüzyıllar boyunca yanlarında getirdikleri bir yığın eski püskü Şark işi eşyayı incelediler. Mihály büyük bir zevkle, ancak uzun bir süre sonra neyi betimlediğini anlayabildiği bir dizi Çin resmine bakıyordu. Her resmin üst kısmına öfkeli ve insanın içine korku salan bir Çinli yerleştirilmişti ve önünde de kocaman bir kitap vardı. Saçlarının iki yandan, şakaklarından yukarı doğru dikilmiş olması

yüzüne bilhassa korkutucu bir anlam veriyordu. Resimlerin alt bölümünde ise insanın tüylerini ürperten birçok şey olup bitmekteydi: Demirden yabalarla berbat bir sıvının içine atılan, tam o sırada bacağı testereyle kesilen, ip biçimindeki bağırsakları büyük bir özenle çekip dışarı çıkartılan insanlar, bir yerde de yelesi yukarıya doğru taranmış bir canavarın sürdüğü otomobile benzer bir aygıt, kalabalığın üstüne gidiyor ve makinenin ucuna yerleştirilmiş döner baltalar insanları doğruyordu.

Bunun Çinli bir Hıristiyan'ın gözüyle Kıyamet Günü olduğunu fark etti. Bu ne uzmanlık, ne nesnellikti öyle!

Başı dönmeye başladı ve alana çıktı. Bologna ve Floransa arasında trenden gördükleri öylesi güzelim yöre, şimdi ağlayan ve yüz makyajı akan bir kadın gibi sulara batmıştı ve itici geliyordu insana.

Aşağıya indiklerinde Mihály büyük postaneye uğradı; Venedik'ten ayrılmalarından beri mektupları için burayı adres göstermişlerdi. Kendisine gönderilmiş olan bir mektubun üzerinde Erzsi'nin ilk kocası Zoltán Pataki'nin el yazısını tanıdı. Belki de içinde Erzsi'nin okuması gerekmeyen bir şey vardır, diye düşündü ve mektupla kahvehanenin önüne oturdu. İşte erkek dayanışması buna denir, diye düşündü gülümseyerek.

Mektupta şunlar yazılıydı:

Sevgili Mihály,

Gayet farkındayım, karımı "ayarttıktan ve alıp kaçırdıktan" sonra sana uzun ve dostça bir mektup yazmam biraz mide bulandırıcı bir şey ama sen hiçbir zaman uzlaşmacı olmadın ve bu yüzden de eğer –her ne denli yaşlı

bir konformist adını vermiş olsan da– davranışlarımızı yönlendiren kurallara bu kez ben de aldırmayacak olursam pek şaşırmayacaksın buna. Sana yazıyorum, çünkü başka türlü içim rahat etmeyecek. Sana yazıyorum, çünkü içtenlikle söylemem gerekirse, neden yazamayacağıma dair bir fikrim yok, zira sana kızmadığımı her ikimiz de biliyoruz. Dünyanın gözünde görünüşü kurtarmamız gerek, çünkü hiç kuşkusuz Erzsi'nin özsaygısına, bizim onun yüzünden ölümcül düşmanlar olduğumuz konusundaki romantik saplantı çok uygun geliyordur, ama kendi aramızda, Mihálycığım, sana her zaman çok değer verdiğimi iyi biliyorsun ve bu olguyu karımı ayartmış ve alıp kaçırmış olman değiştirmiyor. Bu "eyleminin" her şeyi tümüyle yıkmadığını da söyleyemem, zira Erzsi'ye –ama tabii bu da aramızda kalsın– nasıl da taptığımı senin önünde inkâr edecek değilim. Ama senin elinden hiçbir şey gelmez, bu konuda bir kuşkum yok. Genel olarak senin bu dünyada herhangi bir konuda elinden bir şey geleceğine, kızma ama, inanmıyorum.

İşte bu yüzden yazıyorum sana. İçten konuşacak olursam, Erzsi için biraz kaygılanıyorum. Gördüğün gibi onca yıl onu koruyup kollamaya alıştım ben, gereksinim duyduğu her şeyi sağlamaya ve özellikle de gereksinim duymadığı şeylere karşı; akşam dışarı çıkarken gereğince sıkı giyinip giyinmediğine dikkat ederdim; şimdi bugünden yarına bu kaygılarımdan kurtulamıyorum. Bu kaygı beni Erzsi'ye epey bağlayan bir ilişki. Sana itirafta bulunayım, geçenlerde aptalca bir düş gördüm: Erzsi düşümde pencereden iyice sarkmıştı ve ben tutmasam düşecekti. O zaman aklıma, Erzsi pencereden iyice sarkacak olsa senin bunu fark edip etmeyeceğin konusunda pek de emin olmadığım düşüncesi geldi, çünkü öyle dalgın

ve içe dönük bir insansın ki. Bu yüzden senden birkaç şey rica edeceğim; ona özellikle dikkat etmen için aklıma gelen her şeyi bir pusulaya yazdım. Kızma ama şu su götürmez bir gerçek, ben Erzsi'yi sana göre çok daha eskiden beri tanıyorum ve bu bana belli haklar veriyor.

1. Erzsi'nin yemesine dikkat et. Erzsi –belki sen de anladın bunu artık– şişmanlamaktan çok korkar, bu korku kimi zaman bir paniğe dönüşür, bu gibi durumlarda günlerce yemek yemez, ardından da mide asiti sorunları olur ve bu da sinirlerine hiç iyi gelmez. Senin, yaygarasını yapmayayım ama, öyle iyi bir iştahın var ya, işte bu onu yemeye teşvik edecektir belki de. Benim, ne yazık ki, eskiden beri mide sorunum vardır ve ona iyi bir örnek olamadım.

2. Manikürlü kadınlara dikkat et. Yolculuk sırasında eğer Erzsi tırnaklarını manikür yaptırmak isterse onun manikürcüsünü bulmayı üstlen ve yalnızca en iyi kuaföre götür. Otelin kapıcısından gerekli bilgiyi al. Erzsi bu konuda olağanüstü duyarlıdır ve manikürcü kadının beceriksizliği yüzünden parmağı pek çok kez dolama olmuştur. Bunu elbette ki sen bile istemezsin.

3. Erzsi'nin erken kalkmasına izin verme. Yolculuk sırasında bu gibi şeyler sık olur, son kez İtalya'da olduğumuz sırada ben kendim de bu yanlışı yaptım, çünkü İtalya'da kentlerarası otobüsler çok erken kalkıyorlar. Otobüslerin canı cehenneme olsun. Erzsi geç yatar ve geç uyanır. Erken kalkmak onu çok kötü yapar, günlerce baş edemez bununla.

4. Scampi, Frutti di Mare[16] *ya da başka bir içecek canavarı yemesine izin verme, çünkü bunlar onda sivilceye yol açıyor.*

[16] (İt.) Scampi: karides, Frutti di Mare: Deniz ürünleri. (y.n.)

5. Çok nazik bir konu, bunu yazsam mı bilmiyorum. Belki de senin de bu konuda bilgi sahibi olduğunu varsaymalıyım, ama senin gibi böylesine soyut ve filozof tabiatlı bir insanın bu gibi şeylerin farkında olmak gibi bir alışkanlığı var mıdır bilmiyorum, yani kadın doğasının alabildiğine kırılgan oluşuyla ve bilinen kimi bedensel işlevlerin onlara nasıl da egemen olduğu konusunda. Senden ricam Erzsi'nin takvimini iyi ezberlemen. Şeyin başlamasından bir hafta önce ona karşı hoşgörülü ve sabırlı ol ve bunu bitinceye dek sürdür. Erzsi'nin bu sıralar ne yapacağı pek belli olmaz. Tartışacak şey arar. En akıllıcası onunla gerçekten de tartışman, bu onun kızgınlığının geçmesine yol açar. Ama ciddi ciddi tartışma. Yalnızca fizyolojik bir sürecin ya da bilmem neyin söz konusu olduğunu düşün. Kendini ona kaptırma, daha sonra pişman olacağın şeyler söyleme, özellikle de Erzsi'nin böyle şeyler söylemesine izin verme, çünkü daha sonra çok pişman oluyor ve bu da onun sinirlerine hiç iyi gelmiyor.

Kızma ama, daha binlerce şey üzerine yazmak gerekiyor, dikkat etmen gereken binlerce ufak tefek şey üzerine –bunlar yalnızca en önemli olanlardı– ama böyle aklıma gelmiyor, bende hayal gücü diye bir şey yok. Yine de, inkâr etmeye lüzum yok, çok kaygılanıyorum, bu yalnızca Erzsi'yi tanıdığım için değil de, en başta seni tanıdığım için. Lütfen yanlış anlama bunu. Eğer ben kadın olsaydım ve ikimiz arasından birini seçmek durumunda kalsaydım, hiç tereddüt etmeden seni seçerdim ve Erzsi de seni sen olduğun için seviyor, bu kesin, öylesine sonsuz uzaklıkta ve soyutsun ki, hiç kimseyle hiçbir şeyle bir ilgin yok ve bu yeryüzünde sanki gelip geçen bir yolcu ya da bir Marslı gibisin; hiçbir şeyi tam olarak aklında tutamazsın, hiç kimseye ciddi biçimde kızamazsın, başkaları

konuşurken onlara yoğunlaşamazsın, kimi zaman sanki sen de bir insanmışsın gibi davranıyorsan bunun nedeni daha çok iyi niyet ve nezaketten dolayıdır. Dediğim gibi, tüm bunlar çok güzel şeyler ve kadın olsaydım ben de bunlara çok değer verirdim, beni kaygılandıran şey, şimdi özellikle Erzsi'nin kocası da olman. Erzsi kocasının her konuda onu düşünmesine alışıktır, rüzgârdan bile korur o, kendisi hiçbir konuyla ilgilenmesin diye onu rüzgârdan bile korur, yalnızca düşünsel ve ruhsal yaşamıyla ve sonuncu sırada olmaksızın beden bakımıyla ilgilenebilsin diye yapar bunu. Erzsi lüks bir kadın doğasının olması gerektiği gibi yetiştirildi evinde ve ben de onun bu yanına saygı duydum ve de senin yanında babasının ve benim özenle gizlediğimiz gerçekliklerle karşı karşıya gelmesinin gerekip gerekmeyeceğini bilmiyorum.

Nazik bir konuya daha değinmem gerekiyor. İyi biliyorum ki, sen, dolayısıyla şirketinde çalıştığın sevgili babanın hali vakti yerinde ve karın da hiçbir şeyin yokluğunu hissetmeyecek. Ama yine de kimi zaman Erzsi'nin nasıl da şımartılmış biri olduğunu bildiğim için kaygılanıyorum ve senin gibi soyut bir insanın Erzsi'nin beklentilerini gereğince göz önünde bulundurmayacağından korkuyorum. Sen kendin, biliyorum ki, sevimli, bohemce beklentisiz bir doğaya sahipsin, her zaman çok yoğun bir yaşam sürdürdün, yaşam düzeyin Erzsi'nin alışık olduğundan daha farklı. Şimdi artık içinizden birinin ötekinin yaşam standardına uyum göstermesi gerekiyor. Eğer Erzsi seninkine uyum gösterecek olursa önünde sonunda senden bunun acısını çıkarmaya çalışacaktır, çünkü eski çevresiyle ilişki içine girdiğinde kendisini sınıf değiştirmiş olarak duyumsayacaktır. Ne bileyim ben, örneğin İtalya'da bir kadın arkadaşıyla karşılaşırsınız ve tam anlamıyla birinci

sınıf olmayan bir otelde kaldığınızı öğrenince burun bükecektir. Diğer olanak ise senin onun standartlarına ayak uydurman, bu önünde sonunda maddi sonuçlar doğuracaktır, çünkü –kızma ama– ben olasılıkla şirketlerin kaldırabileceği yükü senden daha iyi bilirim, sen ki soyut bir insansın, bunun yanı sıra dört kardeşsiniz ve sevgili baban da biraz tutucu, alabildiğine katı bir anlayış sahibi, gelirin tadının çıkarılmasından çok, kenarda biriktirmekten yana biri... Yani, sözü uzatmayayım, Erzsi'nin alıştığı yaşam standardını senin yanında sürdürebilmesini sağlayacak bir durumda değilsin. Erzsi'nin her şeye sahip olması benim için çok uygun olduğu için senden özellikle rica ediyorum, bunu kötü anlama çekme ama gerektiğinde kesinlikle emrine amade olduğumu, eğer emredersen bunun uzun vadeli borç biçiminde de olabileceğini söylersem bunu kötüye yorma. İçtenlikle söylüyorum, sürekli bir aylık parayı severek öderim ama bunun bir yüzsüzlük olduğunu biliyorum. Ama şunu her durumda senin bilmeni isterim: Ne zaman gerek duyacak olursan ol, bana başvur yeter.

Senden ricam bana kızmaman. Basit bir işadamıyım, burada para kazanmaktan başka bir işim yok ve Tanrı'ya şükür bunu pek güzel başarıyorum. Sanırım paramı sevdiğim kimselere vermek istemem yakışık alır bir şeydir, öyle değil mi?

Yani bir kez daha, nichts für ungut.[17] *Kendine iyi bak, seni, gerçekten saygı duyan biri olarak selamlayan*

Zoltán

[17] (Alm.) Alınma sakın. (y.n.)

Mektup Mihály'ı tam anlamıyla küplere bindirmişti. Pataki'nin erkekliğe yakışmayan "iyiliği" midesini bulandırmıştı ve bu aslında iyilik de değil düpedüz erkekliğe yakışmayan bir şeydi, ama eğer iyilikse bile bu durumda da içten bir yanı yoktu, çünkü Mihály'ın iyilik konusunda pek öyle olumlu bir düşüncesi yoktu. Ve de bu kibarlıktı! Boşuna, Pataki her nasılsa zenginleşmiş olsa da yalnızca bir tüccar yardımcısı olarak kalmıştı.

Ama tüm bunlar Zoltán Pataki'nin işi ve kendisine gerçekten de aşağılayıcı bir biçimde davranan Erzsi'ye hâlâ âşıksa bu onun sorunuydu. Onu küplere bindiren bu değil, mektubun kendisiyle ve Erzsi'yle ilgili bölümleriydi.

En başta da maddi olanlar. Mihály "ekonomik zorunluluklara" son derece saygı duyuyordu. Belki de bunun nedeni bu konudan pek anlamamasıydı. Eğer birisi çıkar da ona "maddi koşullar beni şöyle ya da böyle davranmaya zorladı" dediyse Mihály hemen susar ve tüm alçaklıkların haklı olduğunu düşünürdü. İşte bu yüzden daha önce de karşılaşmış olduğu olayların iç yüzü onu olağanüstü rahatsız ederdi ama Erzsi aslında kendisiyle maddi bakımdan pek kötü bir konuma sürüklendiğini, daha önce zengin bir insanın eşiyken şimdi orta gelirli bir kentsoylunun eşi olduğunu her zaman şakaya vurur ve görmezden gelirdi.Mantıklı ve maddi konulardan çok iyi anlayan Zoltán Pataki'nin daha şimdiden açıkça gördüğü bu durum önünde sonunda gereken tepkiye yol açacak, bunun acısını çıkaracaktı.

Birdenbire aklına, şimdiye dek balayında bile her ikisinin yaşam standartları arasındaki farkı keskinleştiren bir yığın şey geldi. Uzağa gitmeye gerek yok, işte şimdi kaldıkları otel konusu hemen yanı başındaydı.

Mihály, Venedik'te ve Ravenna'da Erzsi'nin İtalyancayı nasıl da kendisinden daha iyi bildiğini, kendisinin dehşete kapıldığı kapıcılarla nasıl da becerikli konuştuğunu görmüş ve Floransa'da otel ve öteki dünyevi kaygıları artık Erzsi'ye bırakmıştı. Bunun üzerine Erzsi başka hiçbir yere bakmaksızın Arno kıyısının eski, ama çok pahalı küçük otellerinden birinde, mademki Floransa'dayız öyleyse kesinlikle Arno kıyısında kalmamız gerekir, diyerek oda tutmuştu. Odanın fiyatı –Mihály bunu hayal meyal hatırlıyordu, çünkü hesap yapmaya üşenirdi– İtalya'da kalmak için ayırdıkları parayla hiç ama hiç orantılı değildi; Venedik'teki odalarından çok daha pahalıydı ve bu durum Mihály'ın tutumluluğa alışık yüreğine bir ok gibi saplanmıştı. Ama daha sonra bu önemsiz duyguyu içinden kovdu. Sonuçta balayındayız, dedi kendi kendine ve bu konuyu bir daha düşünmedi. Ama şimdi, Pataki'nin mektubunu okuyunca bu da bir belirti olarak karşısında belirivermişti.

Ama en büyük dert maddi olanlar değil, ahlâki olanlardı... Altı aylık işkenceye benzer bir kıvranma döneminden sonra o sıralar artık bir yıldır ilişkisi olan Erzsi'yi kocasından ayırıp evlenmeye karar verdiği zaman sonuç olarak bu adımı atmasının nedeni "her şeyi yerli yerine koymaktı", bir de bu ciddi evliliği sayesinde yetişkin, ciddi insanlar arasına katılmak istiyordu, böylece örneğin Zoltán Pataki'nin eşit düzeydeki rakibi olmayı umuyordu. Özellikle de bu yüzden tüm gücüyle iyi bir koca olmaya çabalayacaktı. Erzsi'ye kendisinin hatırı için ne iyi bir kocayı terk ettiğini unutturmak istiyor ve ayrıca da yeniyetmelik dönemini göz önünde bulundurarak "her şeyi yerli yerine oturtmak istiyordu". Şimdi Pataki'nin mektubu onun bu girişiminin umutsuzluğu-

nu vurguluyordu. Zoltán Pataki gibi iyi bir koca olmayı hiç başaramayacak, Zoltán kendisine ihanet eden ve uzaklarda olan eşini bile, uzaklıkları aşıp kendisininkine göre daha büyük bir kaygı ve bilgi donanımı ile korumayı biliyor; oysa kendisi hemen yanı başında ve koruyucu rolüne o denli elverişsiz ki, alabildiğine saydam bir bahaneyle, onun kendisinden daha iyi İtalyanca bildiğini bahane ederek otel ve öteki dünyevi kaygıları Erzsi'nin sırtına yıkıyor.

Belki de Pataki haklı, diye düşündü; benim çok soyut ve içe dönük bir yapım var. Tabii bu, işi basite indirgemek olur, insan hiçbir zaman böyle kavramsallaştırılamaz ama dünya işlerinden hiç anlamadığım ve alabildiğine beceriksiz olduğum kesin; rahat üstünlüğüne bir kadının güvenebileceği türden bir erkek değilim. Üstelik de Erzsi, kendisini tümüyle birine emanet etmeyi seven bir kadın, kayıtsız koşulsuz birine bağlı olduğunu bilmeyi seviyor: Analık taslayan kadınlardan değil de –belki de bu yüzden çocuğu yok– sevgililerinin çocuğu olmayı arzulayanlardan biri. Tanrım, benim yanımda önünde sonunda nasıl da talihsiz biri olacak; baba rolünü oynamakla karşılaştırıldığında komutanlığı bile daha iyi başarabilecek biri olan bende pek çok şeyin yanı sıra bu insanlık duygusu eksik. Eğer biri bana bağlı ise buna katlanamıyorum, bana hizmet eden bir kişi olsa bile dayanamıyorum, gençliğimde her şeyi bu yüzden yalnız başıma yaptım. Sorumluluk taşımaya katlanamıyorum ve genellikle de benden bir şey bekleyenlerden nefret ediyorum...

Çılgınlık bu, başka bir şey değil, Erzsi için çılgınlık bu, çünkü yüz kişiden doksan dokuzunu seçse benden daha iyisini seçmiş olurdu; her türlü normal, ortalama

insan benden daha iyi bir koca olurdu ve de şimdi kendi bakış açımdan değil de apaçık onun bakış açısından bakıyorum. Evlenmeden önce tüm bunları neden düşünmedim, daha doğrusu bunca bilge bir kişi olan Erzsi bu işi neden daha iyi düşünmedi?

Ama Erzsi elbette düşünemezdi, çünkü Erzsi Mihály'a sevdalıydı ve kendisine karşı da bilge değildi, Mihály'ın yanlışlarını bilmiyordu, anlaşılan bugüne değin de bilememişti. Ama bu yalnızca duyguların bir oyunu, Erzsi tümüyle çiğ, engel tanımayan bir iştahla Pataki'nin yanında bulamadığı aşk mutluluğunu arzuluyor ama ya bir gün iyice doyarsa, çünkü bu türden şehevi bir tutku pek o denli uzun sürmezdi...

Uzun gezintisinden sonra otele geri döndüğünde, Erzsi'nin kendisini terk etmesinin kaçınılmaz olduğunu görmüştü, üstelik de korkunç bunalımlardan ve işkenceye benzer acılardan sonra, çirkin erkek ilişkilerinden sonra, "adını da lekeleyerek" denir ya, öyle terk edecekti. Belli bir ölçüde bu kaçınılmaz olaya boyun eğmişti ve akşam yemeğine oturdukları zaman Erzsi'ye artık geçmişinin güzel bir parçası gibi bakmış ve törensel bir etkilenmişliğe kapılmıştı. Geçmiş ve bugün Mihály'ın içinde birbirini renklendirerek, tatlandırarak her zaman tuhaf bir oyun oynuyordu. İmgelemde geçmişinin bir noktasına yeniden yerleşmeyi ve o açıdan şimdiki yaşamını kümelendirmeyi seviyordu, örneğin, eğer burada on altı yaşımdayken dolaşmış olsaydım Floransa için ne derdim? Bu geriye dönüp yerleşmek imgelemi, içinde bulunduğu âna her zaman için daha zengin bir duygusal içerik katıyordu. Ama bunun tersi de olabilirdi. Bugünden bir geçmiş yaratmak, bir gün Erzsi ile Floransa'da dolaşmış olmam on yıl sonra bir gün ne güzel bir anı

olacaktı... Bunun ne gibi bir içeriği olacaktı, bugün henüz sezemediğim ne gibi bir akıntının dümenine girecektim?

Törensel duygusunu muazzam bir tören yemeği düzenleyerek ve pahalı şarap ısmarlayarak dile getirmişti. Erzsi Mihály'ı tanıyordu, büyük bir akşam yemeğinin yüce bir atmosfer anlamına geldiğini biliyordu ve o anki duruma kendisi de yükselmeye çalıştı. Konuşmayı Floransa'nın tarihine ilişkin bir iki soru sorarak Mihály'ın düşüncelerini tarihe yönlendirmeyi ustaca başardı, çünkü Mihály'ı tarihsel çağrışımların şaraptan bile daha iyi ve törensel bir biçimde coşturduğunu biliyordu, hatta Mihály'ı aldırmazlıktan çekip alacak tek konu buydu. Mihály gerçekten de coşkulu, renkli ve veriler bakımından pek güvenilir olmayan açıklamalar yaptı, sonra gözleri parlayarak şu Toscana sözcüğünün kendisi için ne anlama, nice mucizeler ve kendinden geçişler anlamına geldiğini çözümlemeye girişti. Çünkü bu toprakların tarihsel ordular, imparatorlar ve Fransız krallarının kostümler içindeki birliklerinin çiğnemediği tek parçası bile yoktu, buradaki her keçi yolu önemli bir yere çıkıyordu ve Floransa'nın biricik sokağında bile, yurdundaki yedi eyaletin tümünden daha çok tarih bulunuyordu.

Erzsi zevkten kendinden geçerek dinledi. Gerçi Toscana'nın tarihselliği onu şu an için pek ilgilendirmiyordu ama böylesine ateşli bir duruma gelen Mihály'ı çok seviyordu; bu tür tarihsel kendinden geçişleri sırasında seviyordu özellikle, yani insanların buradaki ve şu andaki dünyasından çok uzaklarda dolaştığı sıradayken; aldırmazlığı bu gibi durumlarda bırakıyordu ve o da tıpkı bir insan gibi oluyordu. Duyduğu sempati Erzsi'nin kısa zamanda daha güçlü duygulara geçiş yapmasına yol

açtı ve bunun akşamki devamını düşündü sevinçle, bunun bir nedeni de Mihály'ın bir önceki akşam keyfinin yerinde olmaması ve yatması, uyuması ya da uyur gibi yapmış olmasıydı.

Mihály'ın alevlenmiş havasını tarihten alıp da kendisine yöneltmeyi nasıl da kolayca başaracağını biliyordu. Elini Mihály'ın elinin üzerine koyması ve Mihály'ın gözlerinin içine uzun uzun bakması yetmişti; Mihály Toscana'yı unutmuş ve şaraptan kızarmış yüzü birden kapılıverdiği arzunun etkisiyle büsbütün sararıp solmuştu. Ondan sonra kur yapmaya ve yağ çekmeye başlamıştı, sanki Erzsi'nin aşkını şimdi elde etmeye çalışıyormuş gibiydi.

Ne kadar tuhaf, diye düşündü Erzsi, bir yıllık yakınlıktan sonra hâlâ, sanki onu dinleyip dinlemediğimden tamamen bihabermiş gibi bir ses tonuyla ve içsel tedirginlikle kur yapıyor. Hatta ne çok arzularsa, o ölçüde uzaktan ve o ölçüde de daha seçici sözlerle kur yapıyor, böylece arzusunu süslemeye, ona gerekli saygıyı göstermeye çalışıyor sanki ve en büyük yakınlık, bedensel yakınlık bile onu daha yakınlara getiremiyor. Aramızda büyük bir uzaklık olduğunda sevebiliyor ancak.

Durum gerçekten de böyleydi. Mihály'ın arzusu uzaklardaki Erzsi'ye sesleniyordu, ileride kendisini terk edecek olan kişiye ve bu kişi artık onun içinde uzaklardaki güzel bir anı gibi yaşıyordu. Onca içmiş olmasının nedeni de içindeki bu havayı korumak içindi; Erzsi'yle birlikte olduğunu değil de Erzsi'nin anısıyla, bir tarih olarak Erzsi ile birlikte olduğuna kendisini inandırmak istediği içindi.

Ama bu arada Erzsi'de içmişti ve şarap onu çarpardı hep, gürültücü olmuş, keyifli ve çok ama çok sabırsız

birine dönüşmüştü. Mihály için bu Erzsi oldukça yeni sayılırdı, çünkü Erzsi evlenmelerinden önce Mihály'ın karşısında, herkesin gözü önünde böylesine özgürce davranmaya pek seyrek fırsat bulmuştu. Mihály bu Erzsi'yi çok çekici buluyordu ve ikisi birden çabucak odalarına çıktılar.

Bu gece, Erzsi'nin yeni Erzsi olduğu ve aynı zamanda tarihsel, anı Erzsi'si olduğu bu gecede ve Pataki'nin mektubunun ve Ulpiusların çevresinde dolanıp duran anılarının gecesi onu derinden sarsmıştı, Mihály daha önce verdiği sözü unutmuş ve evlilik yaşamına Erzsi'den her zaman uzak tutmak istediği öğeleri katmıştı. Aşkın o bilinen yeniyetme biçimini, genç delikanlılar ve bakire kızlar arasında moda olan biçimini düşünüyoruz; zevklere dolambaçlı bir yoldan hiç sorumluluk üstlenilmeksizin ulaşıldığı biçimi. Mihály gibi insanlar vardır, bu sorumsuz zevki tümüyle ciddi ve neredeyse resmi bir niteliği olan zevklerden daha çok severler. Ama Mihály bu eğilimden kendisiyle ilgili olarak bile utanç duyardı, çünkü yeniyetmeliğine ilişkin her şeyi çözümlemişti ve Erzsi'yle gerçekten ciddi, yetişkin aşkının samimiyetine geçtiğinde, Erzsi'yle daima, iki ciddi yetişkin sevdalıya yakışacağı üzere, resmi aşksal biçimler kurmaya karar vermişti.

İlk ve tek istisna Floransa gecesi olmuştu. Erzsi şaşkınlık içinde ama severek karşıladı Mihály'ın alışılmadık zayıflıklarını, olayı kavrayamamış ve Mihály'ın bunun ardından gelen çirkin keyifsizliğini ve duyduğu utancı da anlayamamıştı.

"Neden?" diye sordu, "çünkü böylesi de çok iyiydi, hem seni seviyorum da."

Sonra da uyumuştu. Uzun süre uyuyamama sırası şimdi Mihály'deydi. Artık evliliğinin çöküşünü nihai bir olgu olarak duyumsuyordu. Evliliği sırasındayken bile bir yetişkin olamadığını kabul etti ve en korkunç olanı da Erzsi'nin şimdiye dek böylesi bir zevk yaratmadığını fark etmesi olmuştu, şimdi bir yetişkin ve tutkulu bir sevgili olarak değil de gelişmemiş bir yeniyetme kız gibiyken, belki de geçen yılki bir bahar gezintisindeyken sevdiği gibi.

İşte o zaman Mihály yataktan çıktı. Erzsi'nin uyuduğu kanısına vardıktan sonra Erzsi'nin el çantasının bulunduğu tuvalet masasına gitti. İçindeki çekleri aradı, çünkü kasiyer Erzsi'ydi. Ulusal Banka'nın iki İtalyan liretlik çekini buldu, her ikisi de aynı miktarda parayı gösteriyordu, biri kendi adınaydı, öteki Erzsi'nin adına. Kendi çekini çıkardı, yerine aynı biçimde bir kâğıt parçası yerleştirdi, çeki de yine büyük bir özenle cüzdanına koydu ve yeniden yattı.

6

Ertesi gün Roma'ya doğru yolculuklarını sürdürdüler. Tren Floransa'dan çıkmış, Toscana yöresinde, bahar yeşili tepeler arasındaydı. Yavaş ilerliyor, her durakta on dakika duruyor, yolcular iniyor ve yola koyulacağı sırada Güneyli rahatlığıyla salına salına yeniden biniyorlar ve bu arada söyleşiyor, gülüşüyorlardı.

"Baksana," dedi Mihály, "insan dışarıya bakınca başka ülkelere göre ne çok şey görüyor. Nasıl yapıyorlar bilmiyorum ama ufuk burada daha geniş ya da nesneler daha küçük ama iddiaya girerim ki, insan burada tren camından baktığında, örneğin Avusturya'ya göre beş kat daha fazla köy, kent, orman, gök ve bulut görüyor."

"Doğru," dedi Erzsi. Uykusuzdu ve Mihály'ın İtalya hayranlığı onu artık sinirlendiriyordu. "Yine de Avusturya daha güzel. Oraya gitsek daha iyi olurdu."

"Avusturya'ya mı?" diye bağırdı Mihály. Öyle incinmişti ki, sözlerini sürdürmedi.

"Pasaportunu yerine koy. Yine masada unuttun," dedi Erzsi.

Tren Cortona'da durdu. Mihály küçük dağ kentini görünce sanki daha önce bu tür pek çok yer görmüş olduğu ve şimdi onları yeniden görüyormuş gibi bir duyguya kapıldı.

"Sanki gençliğimin bir bölümünü dağ kentlerinde geçirmişim gibi bir duyguya kapılmamın nedeni ne olabilir, söylesene?"

Ama Erzsi buna ilişkin bir şey söylemedi.

"Yolculuk yapıp durmaktan bıktım artık," dedi. "Capri'de olmak istiyorum artık. Orada iyice dinlenmek istiyorum."

"Capri mi, yapma! Cortona'da insek çok daha ilginç olur. Ya da herhangi bir yerde. Program dışına çıksak ya. Örneğin bir sonraki istasyonda inelim, Arezzo, Arezzo! Arezzo'nun gerçekten de yeryüzünde olması ve burayı, kıçlarını boruya dönüştürüp öttüren şeytanları jimnastikçilere benzeten Dante'nin bulmamış olması tuhaf bir şey. Hadi gel Arezzo'da inelim."

"Aklıma geliyor. Dante böylesi saçmalıkları yazmış diye ineyim mi yani? Arezzo toz toprak içinde küçük bir yuva, içinde de hiç kuşkusuz XIII. yüzyıldan kalma bir katedral vardır, bir Palazzo Communale; her köşede Duce'nin[18] portresi asılıdır ve buna uygun ulusal afişler; bir yığın da kahvehane ve Stella d'Italia adında da bir otel. Hiç de merak etmiyorum burayı. Bir an önce Capri'de olmak istiyorum."

"İlginç. Belki de İtalya'da pek çok kez bulunduğun için bir Fra Angelico resmini ya da bir Bel Paese peynirini görünce bayıla bayıla bakmıyorsun. Ben ise her durakta inmezsem ölümcül bir günah işlemiş gibi bir

[18] Il Duce (Lider); Ulusal Faşist Parti'nin kurucusu olan Benito Mussolini'nin unvanı. (y.n.)

duyguya kapılıyorum. Trenle yolculuk yapmaktan daha uçarı bir iş yok. Yaya veya en azından Goethe gibi posta arabasıyla gitmek gerekir. Toscana'da bulunmuş olmam da olmamam da insanın tüylerini ürpertiyor. Yani işte Arezzo'nun yanından geçip gitmiş olmam ve o taraflarda bir yerde Siena'nın olması ve benim de oraya gitmemiş olmam. Bir daha Siena'ya gider miyim kim bilir... Yani şimdi gitmezsem?"

"Söyle bakalım. Evdeyken hiç belli etmemiştin bu kadar züppe olduğunu. Siena'daki ilkelleri görmesen ne olacak ki?"

"Siena'daki ilkelleri merak eden kim?"

"Öyleyse Siena'da ne yapmak istiyorsun?"

"Ne bileyim ben? Bilseydim belki de içim bu kadar kıpır kıpır etmezdi. Ama Siena sözcüğünü söyleyince sanki her şeyi yoluna koyacak bir şey görecekmişim gibi geliyor bana."

"Budalasın da ondan, sorun işte bu."

"Olabilir, ayrıca açım da. Yanında bir şey var mı?"

"Mihály, bu korkunç bir şey, İtalya'ya geldiğimizden beri yedin de yedin. Daha yeni kahvaltı yaptın."

Tren Terontola adında bir istasyona gelmişti.

"Burada inip bir kahve içeceğim."

"İnme, sen İtalyan değilsin. Tren gidiverir."

"Ne gitmesi, her istasyonda on beş dakika duruyor. İniyorum, hoşça kal."

"Hoşça kal, maymun. Bana yazmayı unutma."

Mihály indi, kahveyi ısmarladı ve espresso makinesi o olağanüstü, kızgın kahveyi damlatırken oranın yerlisi olan biriyle Perugia'nın ünlü yerleri üzerine lak lak etmeye başladı. Ondan sonra da kahvesini içti.

"Çabuk olun!" dedi adam, "tren kalkmak üzere."

Gerçekten de dışarı çıktıklarında trenin yarısı artık istasyonun dışındaydı. Sonuncu vagona güç bela yapıştılar. Bu, eski model ve üçüncü sınıf bir vagondu, koridoru yoktu, her kompartıman ayrı bir dünya idi.

"Dert değil, en yakın istasyonda ön tarafa geçerim," diye düşündü.

"Perugia'ya ilk kez mi gidiyorsunuz?" diye sordu dost canlısı yerli.

"Perugia'ya mı? Ben Perugia'ya gitmiyorum. Ne yazık ki..."

"Öyleyse belli ki Ancona'ya dek yolculuğunuz. İyi etmezsiniz. Perugia'da inin; çok eski bir kenttir."

"Ama ben Roma'ya gidiyorum," dedi Mihály.

"Roma'ya mı? Beyefendi, şaka yapıyorsunuz herhalde."

Mihály adamın İtalyancasını yanlış anladığını sanarak, "Ne yapıyorum?" diye sordu.

"Şaka yapıyorsunuz," diye bağırdı İtalyan. "Bu tren Roma'ya gitmiyor. Bakın hele, siz çok şakacı bir insansınız," dedi benzer anlama gelen bir İtalyanca deyim kullanarak.

"İyi ama bu tren Roma'ya niye gitmiyor ki? Eşimle birlikte Floransa'da bindik, üstünde Roma yazıyordu."

"Ama bu tren, o tren değil," dedi İtalyan, sanki yaşamının en büyük şakasını duymuş gibi bir zevkle. "Roma treni daha önce gitti. Perugia–Ancona trenindesiniz. Yol ayrımı Terontola'daydı. Müthiş! Sinyora'nın da içi rahattır, Roma'ya gittiğini sanıyor çünkü!"

"Rezalet!" dedi Mihály ve şaşkın şaşkın, elinden bir şey gelmeksizin pencereden dışarıya, Trasimeno Gölü'ne baktı; olur ya, belki de oradan kendisine doğru bir çözüm yolu kürek sallıyor olabilirdi.

Gece çekini ve pasaportunu çıkarınca –doğal olarak büsbütün ciddi bir biçimde değildi bu– yolda birbirlerinden ayrılmaları gerçekleşebilir, diye düşünmüştü. Terontola'da inince kafasından yine Erzsi'yi trende bırakmak düşüncesi geçmişti. Ama şimdi, bu gerçekten de olup bitince şaşırdı ve tedirgin oldu. Ama neyse ne, olup bitmişti işte!

"Peki şimdi ne yapacaksınız?" dedi İtalyan acele acele.

"En yakın durakta ineceğim."

"Ama bu ekspres trendir. Perugia'ya dek durmaz."

"Eh, öyleyse Perugia'da inerim."

"Daha baştan söyledim değil mi, Perugia'ya gittiğinizi. Dert değil, ziyarete değer. Çok eski bir kenttir. Çevresini de görün ama."

"Peki," dedi Mihály. Yolculuğum Perugia'ya. İyi ama Erzsi ne yapacak? Olasılıkla Roma'ya gitmek üzere yolculuğunu sürdürecek ve orada bir sonraki treni bekleyecek. Ama bir sonraki istasyonda inmesi de olası. Belki de Terontola'ya geri gider. Bu durumda da bulamaz. Benim Perugia treniyle gittiğim aklına bile gelmez.

Evet, bunun aklına gelmesi epey zor. Eğer şimdi Perugia'da inerse bir iki gün onu hiç kimsenin bulamayacağı çok kesin. Eğer Perugia'da kalmayıp da bilinmedik bir yöne doğru gidecek olursa bu durum daha da uzun sürecektir.

Şansım varmış ki pasaportum yanımda. Eşyalar? Sonra kendime gömlek filan bir şeyler alırım, iç çamaşırı İtalya'da iyi ve ucuz, zaten almak istiyordum. Ya para... Para durumu nasıl?

Cüzdanını çıkardı ve içindeki Ulusal Banka'nın lira çekini buldu.

Doğru, çünkü dün gece... Sonra Perugia'da onaylatırım, orada bunu kabul edecek bir banka vardır muhakkak. Evet.

Köşeye çekildi ve derin bir uykuya daldı. Perugia'ya vardıklarında o dost canlısı İtalyan tarafından uyandırıldı.

II. BÖLÜM

KAÇAK

Kaplan! Kaplan! Gecenin ormanında
Işıl ışıl yanan parlak yalaza...[19]

William Blake

[19] Selahattin Özpalabıyıklar'ın çevirisi kullanılmıştır. (y.n.)

1

Bir köşesinde sanki kayadan bir masanın üzerinde duran Perugia, diğer köşesinde ise devasa Subacio Dağı'na yaslanmış Assisi'nin ak topraklarının bulunduğu o büyük Umbria düzlüğü birkaç günde çiçeklere boğulmuştu. Mevsimin içe işleyen sevincini çiçek açmış meyve ağaçları her yere yayıyordu ve de kıvrım kıvrım dallarıyla dut ağaçları, soluk, İtalyan yeşili zeytin ağaçları ve adını Mihály'a hiç kimsenin söyleyemediği o mor renkteki büyük ağaçlar. Gündüz kısa kollu gömlekle bile dolaşılabiliyordu, geceleri ise serindi ama insanı bezdirecek türden bir serinlik değildi bu.

Mihály Spello'dan Assisi'ye yaya gelmişti; kentin en yüksek noktasına, Rocca'ya çıktı ve güzel, büyümüş de küçülmüş bir İtalyan çocuğun tarihsel açıklamalarını dinledi, eski mi eski kale yıkıntısının dibine oturdu, Umbria yöresini saatlerce izledi, mutluydu.

Umbria Toscana'ya göre tümüyle başka bir yer, diye düşündü; daha köylü, daha eski, daha kutsal ve sanki bir derece daha acımasız gibiydi.

Fransisken bir toprak... Baştanbaşa dağ kenti. Bizde insanlar her zaman ovaya yerleşir, dağların eteğine, burada ise dağın tepesine, yaylaya yerleşmişler. Acaba kurucuların sinir sisteminde ne gibi bir dehşet duygusu yaşıyordu, ne gibi bir dehşetin önünden kaçıp da sarp kayaların üstüne sığınmışlardı? Düzlüğün neresinde bir tepe belirmişse oraya hemen bir kent kurmuşlardı.

Burada her yer kent. Spello örneğin, bizim ülkemizde olsa olsa sefil bir köy olurdu, burada ise tersine *Szolnok* ya da *Hatvan*[20] gibi düzenli bir kent, katedrali var, kahvehanesi var. Kuşkusuz büyük bir ressam doğmuştur burada ya da kent yakınlarında bir savaş yitirilmiştir.

İtalya yöresi benim düşlediğim gibi sırf dost veya sırf tatlı değil. Burada, Umbria'da böyle değil. Burada uçsuz bucaksız bir şey var, karanlık ve kaba bir şey, defne ağacı gibi –insana İtalya'da çekici gelen de bu kabalık işte. Belki de buna sebep olan, büyük, çıplak dağlardır. İtalya'da bunca çıplak ve yüksek dağ olduğunu söyleseler hiç inanmazdım. Subasion'da lekeler halinde kar bile var hâlâ.

Adını bilmediği ağaçtan bir dal kopardı ve keyifle, canlanmış olarak küçük kente indi. Goethe'nin İtalya yolculuğu sırasında gördüğü ilk antik kilise olan eski Minerva Kilisesi'nin karşısındaki meydanda bulunan bir kahvehanenin önüne oturdu, *vermut*[21] ısmarladı ve garson kıza ağacın adını sordu.

"Salsifraga," dedi küçük hanım peltek peltek, biraz tereddüt ettikten sonra. "Salsifraga," diye yineledi kararsızlık içinde. "En azından bizim oralarda, yani yuka-

[20] Macaristan'daki iki kent. (ç.n.)

[21] Alkolle takviye edilerek güzel kokulu bitki ve baharatlarla aromalandırılmış bir tür şarap. Memleketinin İtalya olduğu kabul edilir. (y.n.)

rıda, Milano'daki adı bu. Ama burada her şeyin değişik bir adı var," diye ekledi küçümseyerek.

Salsifraga falan değil, diye düşündü Mihály. Salsifraga, kayakoruğu familyasından. Erguvanağacı mı acaba? Olabilir.

Ama bu konu bir yana, kendisini çok iyi hissediyordu. Umbria ovası mutluluk yayıyordu, alçakgönüllü ve Fransisken bir mutluluk. Düşünde kaç kez gördüğü gibi önemli şeylerin burada değil de başka bir yerde, belki de yukarılarda bir yerlerde gerçekleştiğini duyumsuyordu. Peltekçe konuşan bu sürgün kadının geldiği Milano'da ya da Erzsi'nin geldiği yerde...Ama şimdi önemli şeylerin olup bittiği yerde değil de tümüyle başka bir yerde, kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde olabilmek de onu mutlu ediyordu,.

Assisi'ye gelirken Ervin'i belki de burada bulmayı umuyordu. Çünkü gençliklerinde, Ervin'in egemen olduğu sıralar Assisili Büyük Aziz[22] üzerine okunabilecek her şeyi okumuşlardı. Ervin hiç kuşkusuz bir Fransisken rahibi olmuştu. Ama Ervin'i bulamadı ve gençlik dönemi sofuluğunu Fransisken kiliseleri, hatta içinde o azizin öldüğü *Portiuncula*'nın[23] bulunduğu Santa Maria degli Angeli'yi bile canlandıramıyordu. Burada gecelemedi, çünkü böylesi bir turistik merkezde daha kolay bulunabileceğinden korkuyordu. Yolculuğunu sürdürdü ve akşama Spoleto'ya ulaştı.

Burada akşam yemeğini yedi ama hiçbir yerin şarabını beğenmedi, bu İtalyan şarapları zaman zaman

[22] Fransiskan Tarikatı'nın kurucusu Assisili Françesko kastedilmektedir. (y.n.)

[23] Santa Maria degli Angeli Bazilikası içerisinde bulunan küçük kilise. (y.n.)

ispirto tadı vermeye ya da soğan kokusu yaymaya eğilimliydi her ne hikmetse, kimi zaman da hiçbir neden olmaksızın büsbütün olağanüstüydü. Hesabı öderken Perugia'da aldığı paranın ne kadar tutumlu davranırsa davransın bir gün biteceğini anlayınca, keyfi daha da kaçtı; o zaman ne yapacağını ise bilmiyordu. Perugia'da ve ovada öylesine mutlu bir biçimde varlığını unuttuğu dış dünya, burada yeniden sızmaya başlamıştı.

Ucuz bir otelde ucuz bir oda kiraladı –bu küçük yerde zaten çok seçeneği yoktu– ve akşam yemeğinden önce Spoleto'nun dar sokaklarında bir gezintiye çıktı. Ay bulutların ardına saklanmıştı, ortalık karanlıktı ve kara kentin dar sokakları insanı boğarcasına çevresinde daralıyordu; Venedik'in gül rengi küçük sokaklarında olduğu gibi insanı kucaklayan bir yanı yoktu. Nasıl olduysa öyle bir mahalleye ulaştı ki, sokaklar adım adım daha karanlık ve tehdit edici bir hale büründü, aradaki açık merdivenler giderek daha gizemli kapılara götürüyordu insanı, ortalıkta pek kimse de görünmüyordu, sonunda yolu da kaybetti ve işte o zaman arkasından birisinin geldiği açıkça belli oldu.

Döndü: O kişi tam o sırada köşeyi dönmekteydi, çok uzun boylu, koyu giysiler içinde biri. Mihály anlaşılmaz bir korkuya kapıldı ve hemen hızla dar bir sokağa doğru yürümeye başladı; bu sokak o âna kadar girdiği sokaklardan daha dar ve karanlıktı.

Ama bu dar sokak çıkmaz bir sokaktı, Mihály'ın geri dönmesi gerekmişti ve bu arada o yabancı, sokağın girişinde durmaktaydı artık. Mihály tereddüt içinde ona doğru birkaç adım attı ama yabancıyı daha iyi görünce dehşetle duraladı. Yabancı geçen yüzyılda âdet olduğu üzere kısa, siyah, yuvarlak bir pelerin giymişti, üstünde

de beyaz bir şal vardı ve de yaşlı, özellikle buruşmuş, yumuşak, tüysüz yüzünde de betimlenmesi olanaksız bir gülümseme vardı. Kollarını Mihály'a doğru açtı ve ince, enenmiş bir sesle çığlığa benzer bir isim çıktı ağzından:

"Zacomo!" yahut buna benzer bir isim...

"Ben Zacomo değilim," dedi Mihály ve bunu yabancı da anladı, art arda özür dileyerek uzaklaştı. Mihály, şimdi artık yabancının yüzündeki o tarifsiz gülümsemenin düpedüz bir budalanın gülümsemesi olduğunu fark etmişti.

Ama Mihály'ı bu serüveninin tümüyle anlamsız bir temele dayanması ve büyük ölçüde komik bir biçimde sona ermiş olması rahatlatmadı, hatta tam tersine simgeler görme eğilimiyle, bu aptalca hadiseden da kendisini takip ettikleri, adım adım izledikleri sonucunu çıkardı. Panikle otel yolunu aradı, koşa koşa odasına çıktı ve kapıyı kilitleyip arkasını da bir sandıkla destekledi. Oda bu haliyle de korkunçtu. Öncelikle, oda bir insan için çok büyüktü; ikincisi, Mihály İtalya'daki küçük otellerde yerlerin taş döşemeli olmasına bir türlü ısınamamıştı, kendisini çocukluğunda mutfağa gönderilmiş gibi hissediyordu ve bu aslında korkunç bir ceza olurdu, fakat böyle bir şey başına gelmemişti hiç. Üçüncüsü, oda dağ şehrinin bir ucundaydı ve penceresi iki yüz metrelik kayalık uçurumun hemen yanı başındaydı. Anlaşılmaz bir biçimde pencerenin yanında camlı bir kapı mevcuttu. Belki de vaktiyle bir balkona açılıyordu ama bu balkonu sanki fi tarihinde yıkmışlardı ya da aşına aşına kendiliğinden yıkılmıştı da, geriye yalnızca kapı kalmıştı ve şimdi dışarıya, iki yüz metre yükseklikten, boşluğa açılıyordu. İntihar teşebbüsü adayları için bu oda kesin bir ölüm demekti, bu kapıya karşı koyamazlardı. Tüm bun-

lara ek olarak duvarda yalnızca bir tek resim asılıydı, bir kartpostaldan kesilip çıkarılmış bir çizim; alabildiğine berbat bir kadın görünüyordu bu resimde, dokuz yüzlü yılların modasına göre giyinmişti ve elinde de bir altıpatlar vardı.

Mihály daha önce insanı daha rahatlatıcı bir çevrede de uyumuş olduğunu belirledi, ama pasaportunun aşağıda, kendisinin kurnazca girişimine, yani pasaportunun anlaşılmaz bir yabancı dil ile yazılı olduğu için kayıt formunu daha sonra kendisinin dolduracağını söylediğinde buna karşı çıkan, sert ve hilekâr bir yüzü olan otel sahibinde olması daha da tedirgin ediyordu. Otel sahibi, Mihály otelde kaldığı sürece kendisinde kalmasında ısrar etmişti. Anlaşılan kötü deneyimleri olmuştu. Otelin tümü düşünüldüğünde sahibinin çok kötü deneyimleri olduğunu düşündürmesi normaldi. Gündüzleri herhalde yalnızca yoksul düşmüş gezgin satıcılar geliyor olmalı, diye düşündü Mihály, gece de kaba kaba gülen at hırsızlarının ruhu *sala da panzio* denen, mutfak kokusuyla dolu şu yemek odasında kâğıt oynuyorlardır...

Ama her ne biçimde ve her kimin elinde olursa olsun, pasaport kendisine yönelik bir silahtı, adını kendisini kovalayanlara bildiriyordu ve pasaportu burada bırakıp kaçmak da tıpkı düşlerimizde yaptığımız gibi don gömlek kaçmaya benziyordu. Mihály temiz olduğu kuşkulu yatağa sıkıntıyla yattı, pek fazla da uyuyamadı; uyku, yarı uyku ve sıkıntılı bir uyanıklık hali, kendisini kovaladıkları duygusu içinde tümüyle birbirine karışıyordu.

Gün doğarken kalktı, usulca aşağıya indi ve uzun bir savaştan sonra otel sahibini uyandırdı ve hesabı ödedi, pasaportunu alıp istasyona koştu. Uykulu bir kadın bar tezgâhının yanında kendisine kahve pişirdi, bir süre

sonra ise uykulu İtalyan işçiler çıkageldiler. Mihály'ın sıkıntısı geçmek bilmiyordu. Sürekli kendisini yakalayacaklarından korkuyordu, askere ya da polise benzeyen herkesten kuşkulandı, ta ki tren sonunda istasyona girinceye dek. Hafiflemişçesine bir soluk aldı, sigarasını atıp binmeye hazırlandı.

O sırada çok genç ve göze çarpacak ölçüde yakışıklı bir faşist yanına yaklaştı ve sigarasını atmadan önce kendisine ateş vermesini istedi.

"*Ecco*,"[24] dedi Mihály ve sigarasını uzattı. Kötü bir şey yaşanabileceğine ihtimal vermiyordu. Ayrıca tren gelmişti artık.

"Siz yabancısınız," dedi küçük faşist. "'Ecco' demenizden anladım bunu. Kulağım iyidir."

"*Bravo*!" dedi Mihály İtalyanca.

"Siz Macarsınız," dedi küçük faşist, yüzü parlayarak.

"*Si, si*,"[25] dedi Mihály gülümseyerek.

Faşist o an Mihály'ın bu küçük insandan beklemediği bir güçle koluna yapıştı.

Bir yandan diğer eliyle bir kâğıt çıkartırken, "Oo! Siz tüm İtalya'da aranan beyefendisiniz! Ecco! İşte fotoğrafınız!" dedi. "Karınız arıyor!"

Mihály kolunu kurtardı, kartvizitini çıkardı ve üzerine çabucak şunları karaladı: Ben iyiyim, beni aramayın. Bunu on liretle birlikte küçük faşiste verdi.

"*Ecco*! Bu telgrafı karıma gönderin. *Arrivederci*!"[26]

Bu arada koluna yeniden yapışan faşistten kendini kurtardı, hareket eden trene atladı ve kapıyı arkasından çarptı.

[24] (İt.) Buyurun. (y.n.)
[25] (İt.) Evet, evet. (y.n.)
[26] (İt.) Hoşça kalın. (y.n.)

Küçük tren Norcia'ya gidiyordu; yukarıya, dağların ardına. İndiğinde artık karşısında iki bin metrelik doruklarıyla Sibillini Dağları duruyordu, sağda ise Gran Sasso, İtalya'nın en yüksek dağ kümesi.

Kapıldığı dehşet Mihály'ı bir zamanlar kenti kuran insanların başına da geldiği gibi doruklara yöneltti. Orada, yükseklerdeki karlı ve buzlu yabanıl topraklarda kendisini bulamayacaklardı. Artık Erzsi'yi düşünmüyordu, Erzsi'yi bir telgrafla başından ustaca savmıştı. Ama Erzsi savılacak pek çok şeyden yalnızca biriydi ve kendisini de insanlardan çok kurumlar ve yılların o dehşet saçan terör ordusu kovalıyordu.

Çünkü her şey ortadaydı, son on beş yıl içinde yaşamı nasıl akmıştı? Ülkesinde ve yurt dışında meslek öğrenimi görmüştü, kendi mesleğini değil de hiç ilgilenmediği ailesinin, babasının, şirketinin mesleğini öğrenmişti; sonra şirkete girmiş ve ardından da bir şirketin üst düzey görevlisinin bilmesi gereken zevkleri öğrenmeye çalışmıştı; briç oynamayı, kayak yapmayı, otomobil kullanmayı öğrenmişti. Şirketin üst düzey görevlisine yakışan aşk serüvenlerine atılmış ve sonunda Erzsi'yi bulmuştu; Erzsi'yle ilgili olarak da daha sonraları beyefendiler çevresinde seçkin bir şirketin üst düzey genç görevlisine uygun düşecek dedikodulara konu olmuştu ve sonunda da üst düzey görevliye yakışır biçimde evlenmiş, güzel, akıllı, zengin ve öncelikli ilişkileri yüzünden ün kazanmış olan bir kadını eş edinmişti. Kim bilir belki de yalnızca bir yıl sonra gerçekten de şirketin önde gelen üyelerinden biri olacaktı, davranış biçimleri içeriye doğru kabuk bağlıyordu; insan ilkin rastlantı sonucu mühendis N.N.'di ve sonra da zamanla rastlantı sonucu N.N. denen bir mühendis idi.

Tabanvay olarak dağlara çıktı. Küçük dağ köyleri çevresinde dolandı; buraların sakinleri yatıştırıcı bir davranış sergilemiş, ardına düşmemişlerdi. Çılgın bir turist sayıyorlardı onu. Ama dolaşmalarının üçüncü ya da dördüncü günü bir kentsoylu ile karşılaşmış olsaydı, hiç kuşkusuz onu turist değil de bir çılgın sayardı. Artık tıraş olmuyordu ve yıkanmıyordu da, soyunup yatmıyor, yalnızca kaçıp duruyordu. İçinde de her şey, burada, acımasız dağların ince çizgileri arasında, insan ötesi bir yalnızlık ve terk edilmişlik içinde birbirine karışmıştı. Bilincinde amacın en soluk gölgesi bile belirmiyordu, bildiği tek şey geri dönüş olmadığıydı. Ardına düşmüş olan pek çok kişi ve şey, yıllar ve kurumların tümü, hayaller kuran beyninde somut bir canavar biçimine bürünmüşlerdi; babasının fabrikasını kocaman, kafasına inmeye hazır çelik bir sırık gibi duyumsuyordu, ama artık yavaş yavaş yaşlandığını da hissedebiliyordu; kendi bedeninin yavaş ama gözle görülür değişimler süreci içinde görüyordu bu yaşlanmayı; derisi sanki saatin yelkovanının ilerleyiş temposu içinde buruşup duruyordu. Tüm bunlar artık ateşli bir sinir hastalığı olan deliryum belirtileriydi.

Doktorlar daha sonra bu ateşli sinir hastalığının bitkinliğin bir sonucu olduğunu belirlemişlerdi. Bunda şaşılacak bir şey de yoktu: Mihály on beş yıl boyunca hiç durmaksızın yüklenip durmuştu kendisine. Kendisine ha bire yüklenmişti, olduğundan başka biri olmak içindi bu; kendi eğilimleri doğrultusunda değil de başkaları ondan neyi bekliyorsa öyle yaşamıştı daima. Sonuncu ve en kahramanca yüklenişi evliliğiydi. Ondan sonra da yolculuk heyecanı, İtalyan yöresinin içinde yarattığı o olağanüstü çözülme süreci, tüm balayı yolculuğu sırasında durmaksızın içki içmesi ve hiçbir zaman derin

bir uyku uyuyamaması, bunların tümü çöküşe yardımcı olmuştu. Özellikle de şu: İnsanın dolaştığı sürece ne kadar yorgun olduğunu anlayamaması, ancak oturunca bunu anlaması. Mihály'da da on beş yıldır birikmiş olan yorgunluk, Terontola'da buna niyetsizce değil de istemeden öteki trene bindiğinde, kendisini Erzsi'den giderek daha da uzaklara götüren, yalnızlığa ve kendisine doğru götüren trene binince etkisini duyurmaya başlamıştı.

Bir akşam tepelere kurulu şu büyük şehirlerden birine ulaştı. Bu sırada artık o denli gerçek dışı bir durumdaydı ki, kentin adının ne olduğuyla ilgilenmedi bile, ilgilenmemenin de ötesindeydi, çünkü daha o öğleyin İtalyanca tek bir sözcüğün bile aklına gelmediğini fark etmişti. Bu durumda kentin adını kafamızın bir köşesine yerleştirmemiz de gerekmiyordu. Kentin meydanında dostça bir görüntüye sahip bir *albergo*[27] vardı, buraya girdi ve çok iyi, normal bir iştahla akşam yemeğini yedi; domates soslu *gnocchi*,[28] o çevrede üretilen keçi peyniri, portakal ve beyaz şarap vardı sofrasında. Ama sıra hesabı ödemeye gelince otelcinin kızının kendisine kuşkuyla baktığını ve salonda oturan kendisi dışında iki adamla fısıldaştıklarını gördü. Hemen fırladı ve tedirgin tedirgin küçük kentin üstünde uzanan bodur *macchia*larla[29] kaplı tepede dolandı durdu, ama burada, yukarıda kalamazdı, güçlü bir rüzgâr esiyordu, sarp bir dağ yamacından aşağıya inmeye koyuldu.

Kuyuyu andıran derin bir vadiye ulaştı; burada rüzgâr esmiyordu ama vadi öyle boğucu ve karanlık, uçsuz

[27] Ucuz, küçük otel. (ç.n.)
[28] Patatesle yapılan, bir çeşit İtalyan yemeği. (y.n.)
[29] (İt.) Maki. (y.n.)

bucaksızdı ki, eğer insan kemikleriyle ve bunların arasında da bir krallık tacıyla ya da eski saygınlığın ve trajedinin herhangi bir başka kanlı simgesiyle karşılaşacak olursa bunun çok doğal olacağını düşünüyordu. Dingin bir haletiruhiyeye sahipken bile yörelerin atmosferine karşı olağanüstü duyarlıydı, şimdi ise on katı duyarlı durumdaydı. Derin vadiden koşarak kaçtı, artık iyiden iyiye yorulmuştu. Küçük bir patika onu yumuşak bir tepeye götürdü. Tepenin üstüne varınca küçük bir ağacın dibinde durdu. Dostça, davetkâr bir yöreydi burası. Alçak duvarın öte yanına atladı ve solgun yıldız ışıkları altında görebildiği kadarıyla servi ağaçlarıyla dolu bir bahçede olduğunu anladı. Ayağının dibindeki küçük tepe doğal bir yastığı andırıyordu. Yattı ve hemen derin bir uykuya daldı.

Daha sonra yıldızların ışığı iyice arttı, yıldızlar öyle güçlü bir biçimde parlıyorlardı ki, sanki gökyüzünü alışılmadık bir tedirginlik kaplamış gibiydi ve uyandı. Kalkıp oturdu, kararsızlık içinde bu korkunç yıldız ışığında çevresine bakındı. Servilerin birinin ardından Tamás çıkıvermişti, yüzü soluktu ve keyifsizdi.

"Eve gitmem gerekiyor," dedi, "çünkü bu korkunç yıldız ışığında uyuyamıyorum." Ondan sonra çekip gitti ve Mihály onun arkasından koşmak istedi ama kendisini ne kadar zorladıysa da ayağa kalkamadı.

Gün doğarken soğuktan ve ilk ışıklar yüzünden uyandı ve uykulu uykulu bahçede çevresine baktı. Servilerin altında her yanda mezar haçları duruyordu: Ufak şehrin *camposanto*'sunda, mezarlığında uyumuştu! Ancak bunda korkunç bir yan yoktu; İtalyan ölülerinin kentleri belki de canlılarınkinden daha dostça ve davetkârdı, gündüz de, ayışığında da. Ama Mihály için

bunun da dehşet verici, simgesel bir anlamı vardı. Koşarak kaçtı yine; hastalığının da o an baş göstermeye başladığını düşünmek olasıydı. Gerçekten de ondan sonra olan olmuş ve bunu daha sonraları anımsayamamıştı.

Dördüncü, beşinci ve belki de altıncı gün, gün doğumu onu bir dağ patikasında karşılamıştı. Batan güneşin gül rengi ve altın gölgeleri şimdi onu ateşli durumundayken de yakalamıştı, hatta aklı başında olduğu zamanlara göre daha güçlü bir biçimde yakalamıştı, çünkü aklı başında olsaydı o alışıldık, eski ve tümüyle amaçsız göksel renklere bunca tepki göstermeye utanırdı. Güneş bir dağın arkasında kaybolduğunda ise ateşli bir düşüncenin etkisiyle bir kayaya tırmandı; bunu yaparken kayanın doruğundan güneşi bir süre daha görebileceğini sanıyordu. Ama beceriksiz elleri kötü bir yere yapışmıştı ve yol kenarındaki arkın içine düştü; artık ayağa kalkacak dermanı kalmamıştı. Orada yatıp kaldı.

Şans eseri şafak sökeceği sırada katırlarla gezgin satıcılar geldi o yana; ayışığında yatan kişiyi gördüler ve bu kişinin o seçkin yabancı olduğunu anladılar; saygı dolu bir acıma duygusuyla köye indirdiler; oradan da yetkililerce bir yığın aktarmadan sonra Foligno hastanesine götürüldü. Ama o artık bu konuda hiçbir şey bilmiyordu.

2

Kendisine geldiği zaman hâlâ tek kelime İtalyanca konuşamıyordu. Hemşireye Macarca, yorgun ve korku dolu bir sesle o bildik soruları sordu, neredeydi, buraya nasıl gelmişti. Hemşire bu soruları yanıtlayamayınca hastanede olduğunu kendiliğinden –bu pek zor değildi– anladı. Dağların arasında kendisini nasıl da tuhaf bir biçimde duyumsadığını da anımsadı ve sakinleşti. Merak ettiği tek şey ne derdi olduğuydu. Acı duymuyordu, yalnızca çok zayıf ve yorgundu.

Şansı varmış ki, hastanede yarı İngiliz bir doktor vardı, Mihály'ın yatağının başına onu çağırdılar. Mihály İngiltere'de uzun süre yaşamıştı ve İngilizce kanına öyle işlemişti ki, şimdi de unutmamıştı ve birbirleriyle pek güzel anlaştılar.

"Hiçbir sorununuz yok," dedi doktor, "yalnızca korkunç bir bitkinlik. Ne yaptınız da bu kadar yoruldunuz?"

"Ben mi?" diye sordu Mihály dalıp giderek. "Hiçbir şey. Yaşadım."

Sonra da uyudu.

Uyandığında kendisini çok daha iyi hissediyordu. İngiliz doktor yeniden yanına geldi, muayene etti ve hiçbir derdinin olmadığını kendisine bildirdi, birkaç gün sonra yataktan çıkabilecekti.

Mihály doktorun ilgisini çekmişti, uzun uzun söyleşti kendisiyle. Bunca yorgun olmasının nedenini bilmek istiyordu. Birkaç gün sonra sağlığına kavuşacağı ve hastaneden çıkması gerekeceği düşüncesinin Mihály'ı nasıl da tedirgin ettiğinin yavaş yavaş ayrımına vardı.

"Bu Foligno'da ya da çevresinde herhangi bir işiniz var mı?"

"Ne işim olacak. Yeryüzünde Foligno diye bir yer olduğunu bile bilmiyordum."

"Buradan nereye gitmek istiyorsunuz? Macaristan'a mı döneceksiniz?"

"Hayır, hayır. İtalya'da kalmak istiyorum."

"Peki, burada ne yapacaksınız?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Birlikte olduğunuz kimse var mı?"

"Hayır, hiç kimsem yok," dedi Mihály ve sinirleri zayıflamış olduğu için gözlerinden yaşlar boşandı. Yumuşak yürekli doktor bu terk edilmiş adama çok acımıştı; bu yüzden daha sonra onunla daha büyük bir sevgiyle ilgilendi. Oysa Mihály gerçekten hiç kimsesi olmadığı için ağlamamıştı; tam tersine o denli çok kimsesi vardı ki, bu hastanede onca tadını çıkardığı yalnızlığını koruyamayacağından korkuyordu.

Doktora tüm yaşamı boyunca hastanede yatabilmeyi arzuladığını anlattı. Doğal olarak ağır bir hasta ya da acılar içinde kıvranan biri olarak değil de şimdi olduğu gibi, hareketsiz ve istemsiz bir yorgunluk içindeyken, bakım görerek, hiçbir amaç ve arzusu olmaksızın, insani şeylerin ötesine geçmiş bir durumda.

"Ne desem boş, İtalya bana arzuladığım her şeyi veriyor," dedi.

Meğerse doktor da Mihály gibi tarihsel çağrışımlardan hoşlanıyormuş. Yavaş yavaş tüm boş zamanını Mihály'ın yatağının yanında, yorgun argın bir o konuya, bir bu konuya atlayarak yaptıkları tarihsel söyleşilerle geçirmeye başladı. Mihály, kentteki insanların genellikle adını bile duymadıkları hem bir aziz hem de bir gizemci olan Angela da Foligno ile ilgili olarak, bu kentte doğmuş olan en ünlü kişi ile ilgili pek çok şey öğrendi. Her İngiliz gibi serüven dolu bir yaşamı olan doktorun kendisi üzerine de çok şey öğrendi. Babası bir zamanlar bir deniz subayıymış, Singapur'da sarıhummaya yakalanmış, hastalığı sırasında korkunç karabasanlar görmüş ve iyileşince Katolikliği seçmiş; çünkü cehennemin işkencesinden ancak böyle kurtulabileceğini düşünmüş. Dindar, çoğu Anglikan rahip olan ailesi ona yüz çevirmiş, bunun üzerine ihtiyar İngiliz düşmanı kesilmiş ve deniz subaylığını bırakıp İtalyan ticaret filosuna girmiş ve daha sonra bir de İtalyan kadınla evlenmiş. Richard Ellesley –doktorun adı buydu– çocukluğunu İtalya'da geçirmiş. İtalyan dedesinden ona hatırı sayılır bir miras kalmış, babası genç Ellesley'i Harlow'da ve Cambridge'de okutmuş. İhtiyar, savaşta deniz subaylığına geri dönmüş ve Skagerrak savaşında ruhunu teslim etmiş, mülk elden çıkmış ve Ellesley de o zamandan beri ekmeğini doktorlukla kazanıyormuş.

"Babamdan bana cehennem korkusundan başka bir şey kalmadı," dedi gülümseyerek.

Burada roller değişmişti. Gerçi Mihály çok şeyden korkuyordu ama cehennemden hiç korkmazdı, öte dünya yaşamı üzerine hiçbir duyarlılığı yoktu ve dokto-

ru tedavi etmeyi denedi. Çünkü tedaviye acil gereksinimi vardı; küçük İngiliz doktor neredeyse üç günde bir müthiş bir korkuya kapılıyordu.

Korkuyu yaratan suçluluk duygusu değildi. Temiz ve iyilik dolu bir yüreği vardı. Kendisinde beli başlı hiçbir günah bulamıyordu.

"O halde, neden cehenneme gideceğinizi düşünüyorsunuz?"

"Tanrım, bunu, yani oraya neden gideceğimi bilemem. Ben kendim gitmiyorum ki, götürüyorlar beni."

"Şeytanın yalnızca kötüler üzerinde egemenliği vardır."

"Bunu hiçbir zaman bilemeyiz. Çünkü dua da bunu dile getirir: Ey Başmelek Aziz Mikail, bizi savaşlarımızda gözet; insanı rahat bırakmayan şeytanın şerrinden bizi koru. Tanrı onu buyruğu altına alsın, bunun için yalvarırız, sen ey semavi orduların prensi, insanın ruhunu ayartmak için uğraşan şeytanı ve öteki kötü ruhları Tanrı'nın yardımıyla yerle yeksan eyle."

Bu dua Mihály'ın gözünde okulun şapelini ve o zamanlar bu duanın onda yarattığı yeniyetmelik ürpertisini canlandırmıştı. Ama onun tüylerini ürperten şeytan ve lanetlenme değil de çok eski zamanlara uzanan tarihselliğiydi, yoksa Katoliklik onun için çağdaştı ve zaten hâlâ çağdaştır da, ama bu dua sanki çoktan tarihe gömülmüş çağlardan kalma bir şeymiş gibi geliyordu.

Ellesley, cehennem korkusuna kapıldığı zaman kendisini günahlarından arındırsınlar diye papazlara ve rahiplere koşuyordu. Ama bu da pek işe yaramıyordu. Bunun nedeni kısmen kendisini günahkâr duymaması ve günah çıkarmanın bir işine yaramamasıydı. Kısmen de günah çıkaran papazların çoğunlukla ilkel, taşralı

olmasıydı; bunlar cehennemin dehşet uyandırıcı yanlarına tekrar tekrar dikkat çekmeyi ihmal etmiyorlar ve böylece de durumu ağırlaştırmış oluyorlardı yalnızca. Muskalar ve öteki büyülü güçlerin daha çok yararı olmuştu. Bir kez yaşlı bir azize kutsal bir otla tütsülemiş ve o zaman iki ay boyunca dinginliğine kavuşmuştu.

"İyi ama siz," dedi, "siz hiç korkmuyor musunuz? Yani ölümden sonra ruhun başına ne geldiği konusunda siz ne düşünüyorsunuz ki?"

"Hiçbir şey."

"Peki, bu durumda ölümsüzlük ve sonsuz yaşam konusunda da bir umudunuz yok mu?"

"Büyüklerin adı sonsuza dek yaşar. Ben büyük bir insan değilim."

"Peki ama yaşama katlanabiliyor musunuz bu şekilde?"

"O başka bir sorun."

"Bir insanın ölünce tümüyle yok olmasına nasıl inanabilirsiniz, hiç anlamıyorum. Çünkü bunun tersini gösteren binlerce kanıt var. Her İtalyan bunu size söyleyebilir, her İngiliz de. Bu iki halk arasında ölülerle karşılaşmamış olan hiç kimse yoktur ve en doğru dürüst halk da bu iki halkın insanlarıdır. Macarların nasıl insanlar olduğunu anlayamıyorum."

"Siz de ölülerle karşılaştınız mı?"

"Tabii. Hem de kaç kez."

"Nasıl?"

"Bunu anlatamam, çünkü olasılıkla bu sizi heyecanlandırır. Ama bunlardan biri öyle basitti ki, heyecanlandıracağını sanmam. Savaş sırasında Harrow'da öğrenim görüyordum. Bir gün yatağımda yatıyordum –çünkü grip olmuştum– ve pencereden dışarıya dalmış gitmi-

şim. Bir anda pencerenin pervazında babam beliriverdi, denizci subayı üniforması içindeydi ve beni selamlıyordu. Tuhaf olan yalnızca, denizci şapkasının iki kanadı olmasıydı. Hani Mercurius'u betimlerler ya, öyle. Yataktan fırladım ve pencereyi açtım. Ama artık orada değildi. Bu öğleden sonra olmuştu. Babam o sabah teslim etmişti ruhunu. Ruhun Skagerrak'tan Harrow'a ulaşması için bu kadar vaktin geçmesi gerekmişti.

"Ya öteki öykü?"

"O daha da gizemli, Gubbiuo'da olmuştu, yakınlarda hem de. Ama şimdi onu anlatamam açıkçası."

"Gubbio mu? Bu isim bana niye bu kadar tanıdık geliyor ki?"

"Aziz Francesco söylencesi yüzündendir tabii, Fioretti'den."

"Tabii, doğru, Gubbio kurdu... Aziz Fransisken'in kent halkına bir zarar vermemesi koşuluyla her türlü gereksiniminin karşılamak konusunda anlaşma yaptığı kurt..."

"Ve de akşamları bu kurdu boynunda küçük bir sepetle Gubbio'nun evlerini sırasıyla dolaşırken ve şefkatle yaptıkları bağışları toplarken görüyoruz."

"Bu Gubbio günümüzde de duruyor mu?"

"Durmaz olur mu, hemen yakınımızda. İyileştiğinizde oraya bir uğrayın. Buna gerçekten değer, yalnızca kurt öyküsü dolayısıyla da değil..."

Doktor Ellesley'nin o çok özlediği yurdu İngiltere üzerine de söyleştiler uzun uzadıya. Mihály da çok seviyordu İngiltere'yi. Paris'e ve oradan da yurduna dönmeden önce orada çok ciddi ve düşlerle dolu iki yıl geçirmişti. Londra'da yalnızlığın sefahatini sürmüştü; kimi zaman haftalarca hiç kimseyle konuşmadığı ol-

muştu, yalnızca kentin banliyölerindeki birahanelerde işçilerle konuşmuştu olsa olsa, onlarla da bir iki söz etmişti ancak. O korkunç Londra iklimini sevmişti, içine rahatlıkla gömülebilecek, yalnızlığın ve melankolinin sadık eşlikçisi olan nemli, kabarık, sisli yumuşaklığını sevmişti.

"Londra'nın kasımı zaten bir ay değil de," dedi, "bir ruhsal durumdur."

Ellesley bunu ısrarla onayladı.

"Bakın, şimdi aklıma geldi," dedi Mihály, "Londra kasımında ben de bir gün size benzeyen insanlarda, ölülerin bir biçimde var olduğu inancını kesinlikle pekiştirecek bir şey yaşadım. Ben ise bu gibi durumlarda sinir sistemimle ilgili bir sorun olduğu konusunda artan bir kuşkuya kapılıyorum. Dinleyin şimdi. Beni telefona çağırdıklarında bir öğle öncesiydi ve fabrikada çalışıyordum –dediğim gibi aylardan kasımdı. Tanımadığım bir kadın sesi öğleden sonra kesinlikle, ama kesinlikle, çok önemli bir konuyu konuşmak üzere şuraya şuraya gelmemi rica ediyordu, bilmediğim bir adres verdi, bir de ad söyledi. Bu işte kesinlikle bir yanlışlık olmalı diyerek karşı çıktım buna. 'Ama hayır,' dedi kadın sesi, "Buthroyd Fabrikası'nda gönüllü çalışan bir Macar beyefendiyi arıyorum. Orada bu özelliği olan başka kimse var mı?' 'Hayır,' dedim, 'adım da doğru. Ama söyleseniz söz konusu olan nedir?' Söyleyemezmiş... Uzun süre konuştuk, gideceğime söz verdim en son.

Gittim de, çünkü merak etmiştim. Telefonda çınlayan bilinmedik ve tatlı bir kadın sesinin heyecanlandırmadığı erkek var mıdır ki? Kadınlar eğer erkekleri tanımış olsalardı her şeyi telefonla ve kimliklerini gizleyerek isterlerdi. Sokak –Roland Street– Londra'nın şu

sevimsiz bölgesinde; Tottenham Court Road'un arkasında, Soho'nun kuzeyinde, sanatçıların ve orospuların oturduğu bölgede yer alıyordu. Bu kişilerin Soho'da ya da Bloomsbury'de oturmaya yetecek paraları bile yoktur. Kesin olarak bilmiyorum ama dini önderlerin, bilinircilerin ve alçakgönüllü gizemcilerin de Londra'nın bu kısmında oturmuş olmalarını çok olası sayıyorum. Tüm mahalle dinsel bir sapmışlığın göstergesiydi. Yani buraya gitmem gerekiyordu işte. Sokaklar ve yörelerin havasına uymak konusunda inanılmaz ölçüde yatkın olduğumu da bilmeniz gerekiyor. Karanlık sokaklar boyunca Roland Street'i arayarak ilerlerken sisin içinde –bu *fog* değil *mist*'ti,[30] beyaz, çiseleyen, süt gibi bir sis, gerçek bir kasım sisi– dinsel sapmışlık duygusuna kendimi öylesine kaptırdım ki deniz tutmuştu sanki.

Sonunda evi buldum, kapının yanındaki tabelada da telefondaki tanımadığım sesin belirttiği isim yazılıydı. Zili çaldım. Bir süre sonra sürüklenen ayak sesleri duydum, sonra da uykulu, saçı başı dağınık bir hizmetçi kapıyı açtı.

'Ne istiyorsunuz?' diye sordu.

'Bilmem...' dedim, iyice tedirgin olmuştum.

O sırada sanki birisi yukarıdan, çok uzaklardan aşağıya seslenirmiş gibi oldu. Hizmetçi düşünceye daldı ve bir süre hiçbir şey söylemedi. Ondan sonra önüme düşüp pis bir küçük merdivene doğru götürdü ve İngiliz

[30] *Fog* ve *mist* sözcüklerinin ikisi de sis manasına gelmekle birlikte, aralarında konum ve yoğunluk açısından belli bir fark mevcuttur. *Fog* yer seviyesine (bu seviye bir tepe veya dağ zirvesi de olabilir) ulaşan buluttur. *Mist* ise sıcaklık evrilmesi sonucu su damlacıklarının havada asılı kaldığı her yerde oluşabilir. *Fog*, *mist*ten daha yoğundur ve daha kalıcıdır. *Mist* ise görüş mesafesini daha çok azaltır. (y.n.)

âdetleri gereği bana şunu söyledi: 'Dosdoğru ilerlemeniz yeterli.' Kendisi aşağıda kalmıştı.

Yukarıda açık bir kapı ve yarı karanlık bir oda buldum; odada hiç kimse yoktu, buna karşılık tam karşıdaki kapı tam o sırada kapanmıştı, odadan o an biri çıkmış gibiydi. Hizmetçinin söylediklerini anımsayarak odayı baştan sona geçtim ve yeni kapanan kapıyı açtım. Yine yarı karanlık, eski tarz, tozlu ve zevksiz bir odaya ulaşmıştım, burada da hiç kimse yoktu, buna karşılık tam karşıdaki kapı birisi yeni çıkmış gibi yine o an kapanmıştı. Bu odayı da yine baştan sona geçtim ve üçüncü, sonra da dördüncü odanın kapısını açtım. Önüm sıra bir kapı sürekli olarak kapanıp duruyordu usulca, sanki birisi ilerliyordu önümde. Sonunda beşinci odada... Sonunda demek abartmak olacaktır, çünkü beşinci odada da kimse yoktu ama hiç olmazsa burada hemen o an bir kapı kapanmamıştı. Bu odanın sadece bir kapısı vardı, o da içeri girdiğim kapıydı. Ama önüm sıra yürüyen kişi odada değildi.

Odada bir lamba yanıyordu, içinde iki koltuktan başka mobilya yoktu. Duvarlarda resimler, halılar, çeşit çeşit değersiz ve modası geçmiş ıvır zıvır asılıydı. Tereddüt ederek koltuklardan birine oturdum ve beklemeye başladım. Bu arada giderek daha da tedirgin bir biçimde çevreme bakınıyordum, çünkü artık çok tuhaf bir şeyin söz konusu olduğunu anlamıştım.

Böyle ne kadar oturduğumu bilmiyorum, birdenbire yüreğim küt küt atmaya başladı, çünkü bilinçsiz olarak arayıp durduğum şeyi bulmuştum. Bu odaya girdiğim ilk andan başlayarak gözetlendiğim duygusuna kapılmıştım. Şimdi onu bulmuştum işte. Duvarlardan birinde bir Japon halısı sarkıyordu ve üzerinde çeşitli ejderhalar ve ne oldukları belirsiz hayvanlar betimlen-

mişti; hayvanların gözlerine de iri cam kürecikler yerleştirilmişti. Şimdi görüyordum, hayvanlardan birinin gözü cam küre değil, gerçek gözdü ve beni izliyordu. Yani halının arkasında biri vardı ve beni gözetliyordu.

Başka koşullar altında insanın aklına polisiye romanlara özgü şeyler gelirdi, çünkü gazetelerde sık sık Londra'da iz bırakmaksızın kaybolan öyle çok yabancıdan söz edilirdi ki, ve benim öyküm de bu tür bir kaybolma öyküsünün başlangıcını düşlediği gibi başlamıştı. Şunu söyleyeyim, korkmuş olmam, bir suçun işlenmek üzere olduğunu sezmem ve savunma durumuna geçmem gerekirdi elbette. Ama bunu yapmadım. Kıpırdamaksızın, donup kalmış gibi yerimde oturuyordum. Çünkü efendim, o göz tanıdık bir gözdü..."

"Nasıl yani?"

"Bu gözler bir gençlik çağı arkadaşımın gözleriydi; çok genç yaştayken ve trajik bir biçimde ve bugüne dek aydınlatılamamış koşullar altında ölen Tamás Ulpius'un gözleriydi. Birkaç saniye sonra kapıldığım dehşet geçti ve beni soluk, hayaletimsi bir sevinç sardı, sevincin hayaleti gibi bir şey. 'Tamás!' diye bağırdım ve yanına koşmak istedim. Ama gözler o an yitivermişti."

"Peki sonra?"

"Aslında bir sonrası yok. Bundan sonra olanlar tümüyle anlamsız şeyler. Odaya yaşlı bir kadın girdi, tuhaf, eskilere ait, itici, iri gözlü bir kadın ve olabildiğince ifadesiz bir yüzle bana bir şey sordu. Anlamamıştım, İngilizce konuşmuyordu. Fransızca, Almanca, Macarca da denedim, ama kadın acı acı başını sallıyordu. Sonra bilinmedik bir dilde bir şey söyledi; şimdi artık artan bir canlılıkla yapıyordu bunu ve bu arada da durmadan sorular sorarak beni bunaltıyordu. Ben yerimde doğruldum ve

hiç olmazsa hangi dilde konuştuğunu anlamayı denedim. Çünkü benim iyi bir kulağım vardır, anlamadığım dillere karşı bile: Kadının konuştuğu bu dil Latince, Almanca, Slavca değildi, hatta bir Fin-Ugor dili de değildi, çünkü ben üniversitedeyken bir aralar Fince de öğrenmiştim. İşte o an şundan emin oldum ki, bu dili dünyada konuşan tek kişi oydu. Bunu neden düşünmüştüm, bilmiyorum. Ama öyle bir dehşete kapılmıştım ki, yerimden sıçradım ve koşarak odaları geçtim ve sokağa çıktım.

"Peki ama bunun açıklaması nerede?" dedi Ellesley.

"Aylardan kasım olduğunu söylemekten başka bir açıklamam yok. Bu eve tuhaf, nedensiz bir yanlışlık sonucu gelmiş olmalıydım. Yaşamımız anlamsız rastlantılarla doludur..."

"Ya gözler?"

"Gözleri belli ki ben düşlemiştim yalnızca; tuhaf çevrenin ve Londra kasımının etkisiyle. Çünkü birisi ölmüşse o kişi ölmüş demektir o kadar, benim için bu kesin bir şeydir."

3

Vakit geldi geçti. Mihály iyileşti ve hastaneden ayrılması gerekiyordu. Ancak yirmi yıllık bir tutsaklıktan sonra özgür bırakılan bir mahkûm, Mihály gibi küçük torbasıyla –çünkü kaçtığı gün Perugia'da çok tutumlu davranarak satın aldığı birkaç şeyden başka bir şeyi yoktu– Foligno'nun alçak damlı evleri arasında ilerlerken kendisini böyle her şeyden kopmuş ve böylesine amaçsız olarak duyumsar.

Yurda gitmek üzere yola çıkamayacağını hissediyordu. Kaçışı yüzünden ailesi karşısında olanaksızlıklarla dolu bir konuma düşmüştü ve bunu ne anlatabilirdi ne de anlatmak istiyordu. Ayrıca Peşte'ye gitmek, bürosuna devam etmek, iş konularıyla uğraşmak ve dinlenmek için briç oynamak ve gevezelik etmek düşüncesine katlanamıyordu.

Daha pek çok İtalyan kentini dolaşmak gerekirdi; bu kentler hiç kuşkusuz pek çok şey gizliyorlardı. Eve mektup yazmaya ve para istemeye karar verdi.

Ama bu mektubu yazmayı günbegün erteledi durdu. Bu arada, belirsiz bir ilişkisinin olduğu Doktor Ellesley'nin yaşadığı Foligno'da kaldı. Bir oda kiraladı

ve sessiz sessiz yaşamaya başladı; doktorun kendisine ödünç verdiği İngilizce romanları okuyordu ve öğle ya da akşam yemeği sevindiriyordu onu. Onu bu kaygısız günlerde gerçekliğe bağlayan tek şey İtalyan yemeklerinin tadıydı. İtalyan mutfağının açığa vurulmuş duygusallığını seviyordu; Fransız-Avrupa mutfağı genellikle köreltilmiş, nefis ve belirli tatları seviyordu yalnızca, erkek giyiminin renkleri gibi disipline edilmişti. İtalyanlar çok tatlıyı, çok ekşiyi seviyordu, çok karakteristik tatları seviyor ve ölçüsüz makarna-hamurlarına da duygusal bir karakter katabiliyordu.

Bir akşam Ellesley ile birlikte bu küçük kentin ana kafe'sinin önünde oturuyordu. Alışkanlıkları üzere İngilizce konuşuyorlardı. Birden masanın yanında genç bir kadın belirdi ve onlara Amerikan İngilizcesiyle seslendi ve sonra da yanlarına oturdu.

"Sizi rahatsız ettiğim için kızmayın lütfen," dedi, "ama koca bir gün bu lanet kentte dolanıp durdum ve derdimi anlatacak birini bulamadım. Sizden beni bir konuda aydınlatmanızı rica edeceğim. O yüzden geldim buraya. Çok önemli."

"Buyrun söyleyin."

"Efendim, ben Cambridge'de sanat tarihi öğrenimi görüyorum."

"Oo, demek Cambridge'de!" diye bağırdı Ellesley mutlulukla.

"Evet Cambridge'de, Massachusetts eyaletinde. Neden şaşırdınız? Siz de mi oradan mezunsunuz?"

"Hayır, ben İngiltere'deki Cambridge'denim. İyi ama size nasıl yardımcı olabiliriz?"

"Söylediğim gibi sanat tarihi öğrenimi görüyorum ve şu an İtalya'ya gelmiş bulunuyorum, çünkü belki siz-

ler de biliyorsunuzdur, burada başka hiçbir yerde olmayan bir yığın tablo var. Tümünü gördüm ben de."

Küçük bir not defteri çıkardı ve konuşmasını öyle sürdürdü.

"Floransa'da, Roma'da, Napoli'de, Venedik'te ve daha bir yığın başka yerde bulundum; bu yerlerin adını şimdi size okuyamam, çünkü ışık pek az burada. Şimdi en son Per... Perugia'daydım. Doğru söylüyor muyum?"

"Evet."

"Oradaki müzede bir Fransız beyefendiyle tanıştım. Fransızdı, ama yine de çok aklı başında biriydi. Her konuda açıklamalar yaptı güzel güzel ve sonunda da kesinlikle Foligno'ya gitmem gerektiğini söyledi, çünkü belki biliyorsunuzdur, Son Akşam Yemeği'nin ressamı Leonardo da Vinci'nin yaptığı çok ünlü bir tablo varmış.Eh, çıkıp geldim işte. Bütün gün boyunca bu resmi aradım durdum ve bulamadım. Bu iğrenç, ufak memlekette bir tanrının kulu da beni bu konuda yönlendiremedi. Lütfen söyleyin, bu resmi nereye tıkmış olabilirler?"

Mihály ve doktor birbirlerine baktılar.

"Leonardo tablosu mu? Foligno'da böyle bir şey olduğunu hiç duymadım," dedi doktor.

"Bu olamaz," dedi kız, incinmiş bir durumdaydı. "Fransız beyefendi söylemişti. Üzerinde çok güzel bir inek varmış, bir kaz ve bir de kedi."

Mihály gülmeye başladı.

"*My dear lady*,[31] olay çok basit: Fransız beyefendi sizi aldatmış. Foligno'da Leonardo tablosu filan yok ve ben gerçi bu işten anlamam ama, Leonardo'nun da üzerinde bir ineğin, kazın ve kedinin yer aldığı bir tablosu da yok."

[31] (İng.) Sevgili hanımefendi. (y.n.)

"Peki ama öyleyse niye söyledi ki bunu?"

"Olasılıkla, sinik Avrupalılar kadınları bu hayvanlara benzetirler de ondan. Tabii yalnızca Avrupalı kadınları."

"Anlamıyorum. Fransız beyefendinin benimle alay ettiğini söylemek istemiyorsunuzdur herhalde?" diye sordu yüzü kızararak.

"Ne yazık ki, konuyu bu şekilde de açıklamak olanağı var."

Kız derin düşüncelere daldı. Sonra Mihály'a şunu sordu:

"Siz Fransız değil misiniz?"

"Hayır. Macarım."

Kız bunun artık fark etmeyeceğini belirtmek istercesine elini salladı. Ondan sonra Ellesley'ye döndü:

"Ama siz İngilizsiniz?"

"Evet. Kısmen."

"Sizin görüşünüz de arkadaşınızınki gibi mi?"

"Evet," dedi Ellesley üzgün üzgün başını sallayarak.

Kız bir süre düşündü yine, sonra ellerini yumruk yaptı.

"Oysa ona karşı nasıl da sevimli bir tutum takınmıştım. Hiç olmazsa bu alçağın adını bir bilsem bari."

Gözleri yaşlarla doldu. Ellesley onu avuttu.

"Eh, yine de büyük bir sorun değil bu. Not defterinize Foligno'da da bulunduğunuzu yazabilirsiniz."

"Yazdım zaten," dedi kız burnunu çekerek.

"Gördünüz mü?" dedi Mihály. "Yarın da güzel güzel Perugia'ya dönersiniz ve incelemelerinizi sürdürürsünüz. Sizi trene dek yolcu ederim; çünkü benim de yanlış trene bindiğim oldu..."

"Söz konusu olan o değil. Utanması gerekir, utanması! Zavallı, savunmasız bir genç kıza karşı böyle davranmak! Avrupalılardan her zaman sakınmamı söylemişlerdi bana zaten. Ama benim öyle bir basit karakterim var ki. Burada *whisky* bulunur mu?"

Ondan sonra gece yarısına dek birlikte kaldılar.

Kızın varlığı Mihály'ın canlanmasına yol açmıştı, o da viski içti ve çenesi açıldı, her ne denli onu konuşturan kız olduysa da. Küçük doktor ise iyice suskunlaştı, çünkü çekingen bir doğası vardı ve kızı oldukça beğenmişti.

Kız –adı Ingram Millicent'ti– şaşılası biriydi. Özellikle bir sanat tarihçisi olarak olağanüstüydü. Luca della Robbia[32] konusunda bunun Arno kıyısında bir kent olduğunu ileri sürüyor ve Paris'te Watteau'nun[33] atölyesine de gitmiş olduğunu iddia ediyordu. "Çok sevimli bir ihtiyar," dedi, "elleri pis ve ben holde boynumu öpmesinden hoşlanmadım." Bunun yanı sıra tutkuyla ve böbürlenerek durmadan sanat tarihinden söz etti.

Yavaş yavaş kızın çok zengin bir Philadelphia'lı ailenin çocuğu olduğu da çıktı ortaya; o taraflarda iyi bir topluluğun içinde büyük bir saygınlığın tadını çıkarıyordu, en azından kendisi böyle biliyordu ve anlaşılan yalnızlığa ve doğaya karşı Rousseau'cu bir eğilime kapılmıştı ve bu onun için Avrupa anlamına geliyordu. Paris'te, Viyana'da ve başka yerlerde yarım sömestr üniversiteye gitmişti ama hiçbir şey kalıcı olmamıştı burada öğrendiklerinden. Ruhunun o Amerikan saflığını korumuştu.

[32] 1400-1482 yılları arasında yaşamış, Floransalı meşhur heykeltıraş. (y.n.)

[33] Jean-Antoine Watteau (1684 – 1721): Correggio ve Rubens geleneğinden gelen Fransız ressam. (y.n.)

Yine de, Mihály eve döndüğü zaman keyifle bir şarkı mırıldanıyordu yatmadan önce ve duyarsızlığı da geçmişti. "Millicent,"[34] dedi. Bir insanın tutsunlar da gerçekten Millicent olsun adı! Millicent.

Ingram Millicent, insanın savaş sonrası yıllarda Paris'te görebileceği büyüleyici, insanı hıçkırıklara boğacak türden bir Amerikalı değildi; insana o zaman bu dünyada her şey, onların dışında her şey çirkin görünüyordu. Millicent Amerikan güzelleri arasında ancak ikinci sınıf takıma dâhil olabilirdi. Ama yine de güzeldi o da, her ne denli onu güzel diye nitelemek abartmak olsa da, çünkü yüzü büsbütün anlamsızdı. Ama her ne olursa olsun çok alımlı bir yüzü vardı, küçük burnuyla, büyük, geniş boyanmış sağlıklı dudaklarıyla, mükemmel, sportif vücuduyla çok alımlıydı; kasları bir lastik gibi esnek görünüyordu.

Ayrıca Amerikalıydı. Yine de Mihály daha pek genç ken şu görkemli güzelleri Paris'e ihraç eden türden geliyordu. "Yabancı kadın" da gençliğe, gezginlik yıllarına dâhildir. Daha sonra hiç bitmeyen bir özlem duyulur onların arkasından, çünkü insan gezginlik yıllarında henüz beceriksiz ve korkaktır ve de en iyi fırsatları kaçırır. Mihály şimdi artık yıllardan beridir Peşte'de yaşıyordu, sevgililerinin tümü de Peşte'liydi. Yabancı kadın bir parça gençliği anlamına geliyordu. Kurtuluş, Erzsi'den sonra, ciddi bir evlilikten sonra, yığınla ciddi yıldan sonra bir kurtuluş anlamına geliyordu. Sonunda bir serüven söz konusuydu, beklenmedik bir anda ortaya çıkan ve beklenmedik bir son gelişmeye doğru çeken bir serüven.

[34] Ortaçağ'dan beri kullanılagelen bir kadın ismi. Eski Fransızcadaki Melisende'yle aynı köktendir. (y.n.)

Millicent'in budalalığı da çekici gelmişti ona. Çok derin budalalıkta bozulma gibi insanın başını döndüren ve bir girdap gibi çekici gelen bir şey vardır. Boşluğun çekici gücü.

İşte böyle olmuştu, ertesi gün Millicent'i istasyona götürdüğünde, bileti almadan önce şunları söyledi:

"Ne demeye Perugia'ya dönüyorsunuz? Foligno da bir kent. Burada kalın daha iyi."

Millicent iri, aptalca ciddilikteki gözleriyle ona baktı ve şu yanıtı verdi:

"Haklısınız."

Ve orada kaldı.

O gün hava alabildiğine sıcaktı; tüm gün dondurma yediler ve söyleştiler. Mihály'da İngiliz diplomatlarını meslektaşlarının gözünde korkulacak biri durumuna getiren bir yetenek vardı: Gerektiğinde tam anlamıyla bir budala olabiliyordu. Millicent ikisi arasındaki akli seviye farkının hiç ayrımına varmamıştı, hatta sanat tarihi bilgisi dolayısıyla kendisini üstün de buluyordu ve bu onun çok hoşuna gitmişti.

"Siz beni bir aydın olarak değerlendirebilen ilk Avrupalısınız," dedi. "Avrupalıların çoğu pek duygusuz ve sanatsal güzelliğe karşı duyarsız."

Millicent'in tam anlamıyla güvenini kazanmıştı. Akşam olduğunda artık Millicent ile ilgili, bilmeye değer şeyler hariç, her şeyi biliyordu.

Akşam Ellesley ile kahvehanede buluştular. Doktoru, kızın hâlâ Foligno'da olması çok şaşırtmıştı.

"Biliyor musunuz ne düşündüm," dedi Millicent, "sürekli olarak sanatsal sorunlardan söz etmek olmaz. Bir doktor arkadaşım söylemişti, sürekli olarak yoğun bir biçimde düşünmek insanın tenine çok zarar verir-

miş. Öyle değil mi? Yani bir parça bu konuyu unutmaya karar verdim. Düşünsel ara veriyorum kendime. Arkadaşınız benim üzerimde öyle dinginlik verici bir etki yaratıyor ki. Öyle sevimli, basit, uyumlu bir ruhu var ki. Öyle değil mi?"

Ellesley umutsuzca fark etmişti durumu; hastası Amerikalı kıza kur yapıyordu ve böylece daha da suskunlaştı. Çünkü Millicent hâlâ hoşuna gidiyordu. İtalyan kadınlarına göre nasıl da değişikti. Yalnızca Anglo-Sakson kadınlar böylesine temiz ve masum olabilirdi. Millicent –*innocent*:[35] şair olsaydı ne güzel bir uyak yakalamış olurdu. Eh, sorun değil. Önemli olan, sevgili Macar hastasına bu gökten inme eğlencenin gözle görülür bir biçimde çok iyi geldiğiydi.

Ertesi gün Mihály ve kız uzun bir yürüyüş yaptılar. Bir köy meyhanesinde pasta yediler tıka basa, ondan sonra klasik karakterdeki bir koruda yere uzandılar ve bir güzel uyudular. Uyandıkları zaman Millicent.

"Bir İtalyan ressam var, tıpkı bu ağaçların aynısının resmini yapan. Adı neydi?" diye sordu.

Mihály, "Botticelli," dedi ve kızı öptü.

Millicent dehşete kapılmış bir yüzle, "Aa!" dedi ve sonra da bu öpücüğe karşılık verdi.

Mihály, kızı şimdi kolları arasında tutarken yanılmadığını anladı. Bedeni gerçekten de lastik gibi esnekti. Ah, aşkta hayalinin peşine düşen ve fizyolojik olguları bir yana bırakan biri için yabancı kadının bedeni ne anlama gelebilirdi ki? Bir başlangıç anlamına gelen ve çok masum bir öpüşmeden sonra da Millicent'in bedeninin tüm ayrıntılarının yabancı, başka ve olağanüstü oldu-

[35] (İng.) Masum. (y.n.)

ğunu duyumsadı. Sağlıklı dudakları Amerikalıydı –ah şu *Prairie*liler!–,[36] ayva tüylü boynu yabancıydı, büyük, güçlü ellerinin okşayışı, bedeninin fizik ötesi, düşlenemeyecek ölçüdeki arınmışlığı –ah Missouri-Mississippi, Kuzey Güneye karşı, ve mavi Pasifik Okyanusu!

Coğrafya en büyük afrodizyak kaynağı diye düşündü kendi kendine.

Ama akşam Millicent'i bir mektup bekliyordu, Perugia'dan gelmişti. Mektubu Millicent'in Cambridge Üniversitesi'nde (Massachusetts) ortaçağ sanat tarihi profesörü olan, danışmanı ve düşünsel yönlendiricisi Bayan Rebecca Dwarf yazmıştı. Akşam yemeğini yerlerken Millicent gözleri yaşlarla dolarak şunları anlattı: Yaptığı araştırmaların nasıl gittiğinden söz eden son mektubundan çok memnun kalmıştı, ama şimdi artık hemen Siena'ya gitmesini ve Siena'lı ünlü primitif sanatçıları incelemesini kesinlikle gerekli gördüğünü belirtiyordu.

"Oysa sizinle olmak öyle güzeldi ki," dedi burnunu çekerek ve elini Mihály'ın elinin üstüne koydu.

"Peki ama Siena'ya gitmeniz kesinlikle gerekli mi?"

"Tabii. Eğer Bayan Dwarf böyle yazıyorsa..."

Mihály patladı:

"Canı cehenneme o yaşlı cadının. Bakın Millicent, beni dinleyin. Siena primitiflerini incelemeyin. Siena primitifleri tıpkı Perugia'da gördüğünüz Umbria'lı primitifler gibidir. Ayrıca da insan on resim fazla ya da on resim eksik görse ne fark eder?"

Millicent şaşkınlık içinde Mihály'a baktı ve elini çekti.

[36] (İng.) Düzlük. Kuzey Amerika'nın ağaçsız, geniş düzlükleri kastedilmektedir. (y.n.)

"İyi ama Mike,[37] nasıl böyle konuşursunuz? Sizin sanata karşı duyarlı olduğunuzu sanıyordum, hem de Avrupalı olmanıza karşın."

Ve öte yana döndü.

Mihály baltayı taşa vurduğunu anlamıştı. Budalaca ses tonuna geri dönmek zorunda kaldı. Ama Millicent'i ikna edecek budalaca bir gerekçe gelmiyordu aklına. Duygusalcılığı denedi.

"Oysa eğer şimdi gidecek olursanız yokluğunuzu duyumsayacağım şiddetle. Belki de şu yaşamda birbirimizi bir daha görmeyeceğiz."

"Doğru," dedi Millicent, "ben de sizin yokluğunuzu korkunç hissedeceğim. Oysa Philadelphia'ya, Doris ile Ann Mary'ye beni nasıl da olağanüstü anladığınızı yazdım ve de şimdi ayrılmamız gerekiyor."

"Kalın işte burada."

"Bu olanaksız. Siz gelsenize Siena'ya. Burada zaten bir işiniz yok."

"Bu doğru. İşimi düşünecek olursak gidebilirim."

"Peki, öyleyse niye gelmiyorsunuz?"

Mihály biraz duraksadıktan sonra itiraf etti:

"Çünkü param yok."

Bu doğruydu da. Parası bu sırada artık neredeyse hiç kalmamıştı. Millicent'in onuruna dün satın aldığı birkaç düzgün giysiye gitmişti, bir de Millicent'in çok bol ve seçilmiş yemeklerine. Birkaç gün sonra Foligno'da kalmaya da parası olmayacaktı; bu da doğruydu ya... Ama insan herhangi bir yerdeyse, paranın yokluğunu yolculuk sırasında duyumsadığından daha az duyumsuyordu.

[37] Mihály'ın İngilizcesi Michael'dır. (ç.n.)

"Paranız mı yok?" diye sordu Millicent. "Nasıl olur bu?"

"Tükendi," dedi Mihály gülümseyerek.

"Aileniz de göndermiyor mu yani?"

"Gönderirler. Sonra gönderirler. Onlara yazacak olursam."

"Görüyorsunuz ya. Ben size borç verebilirim," dedi ve çek defterini çıkardı. "Ne kadar paraya ihtiyacınız var? Beş yüz dolar yeter mi?"

Mihály bu miktarı duyunca dehşete kapılmıştı; öneriye de şaşırdı. Tüm burjuva saygınlık duygusu ve aynı zamanda tüm romantik eğilimi, gökten zembille inmiş olan ve daha o gün öpmüş olduğu bu kızdan borç para almaya karşı çıkıyordu. Ama Millicent büyüleyici bir masumiyetle önerisine sımsıkı sarılmıştı. Dostlarına ve kız arkadaşlarına her zaman borç para verdiğini söylüyordu. Amerika'da bu doğal bir şeydi. Hem zaten Mihály kısa bir süre sonra bu parayı geri verecekti. Sonunda Mihály'ın bu konuyu yarına dek düşünmesine karar verdiler.

Millicent bir yana, Mihály Siena'ya gitmeyi çok istiyordu. Foligno'dan artık ölümüne bıkmıştı, Siena'yı ise çok özlüyordu, çünkü şimdi, duyarsızlığı geçip gidince İtalya kentleri yine tatlı bir işkence gibi tümünü görmesini ve çok geç olmadan gizemlerini yaşamasını istiyordu ondan. Balayının başlangıcında olduğu gibi içinde İtalya anlamına gelen şeyi, sanki çok kırılgan bir hazineymiş gibi taşıyor ve bir anda elinden düşürüp kırabileceğini sanıyordu. Millicent ise onu öptüğünden beri daha öncesine göre daha da arzu edilir biri olmuştu ve bu tür serüvenlerin doğası da insanın işi sonuna vardırmayı sevmesiydi.

İyi ama yetişkin, ciddi bir insanın, tanınmış bir Budapeşte şirketinin önde gelen yöneticilerinden birinin genç bir kızdan borç istemesi yakışır mıydı? Hayır, yetişkin, ciddi, önde gelen yöneticilerden birine bu yakışmazdı. Bu konudan hiç kuşkusu yoktu. İyi ama hâlâ böyle biri miydi? Kaçışı ve orada burada gizlenip durmasıyla o eski standarda geri dönmemiş miydi acaba; paranın yalnızca bir kâğıt parçası ve gümüş yuvarlak olduğu bir yaşam biçimine? Açıkça söyleyelim, Ulpius Evi'nin etiğine geri dönmemiş miydi zaten?

Bu düşünce Mihály'ı dehşete düşürmüştü. Hayır, hayır bu olamaz, çünkü gençliğinin cenneti de bu yüzden, hesaba katmadıkları gerçeklik karşısında yıkılmıştı ve bu gerçekliğin en belirgin ortaya çıkış biçimi de paraydı.

Ama insan eğer bir şeyi çok istiyorsa vicdanını yatıştırması çok kolaydır. Çünkü zaten söz konusu olan cüzi bir meblağ idi, beş yüz doları da kabul etmeyecekti, yüz dolar yeterdi ya da diyelim iki yüz, haydi olsun olsun üç yüz dolar... Şimdi hemen eve yazacak ve parayı kısa sürede geri ödeyecekti.

Oturdu ve sonunda yazdı mektubu. Babasına değil de küçük ağabeyi Tivadar'a yazdı. Tivadar ailenin zevk düşkünü ve ciddiyetten uzak kişisiydi, at yarışlarına giderdi ve iddia edildiğine göre bir ara bir kadın tiyatro oyuncusuyla da ilişkisi olmuştu. O bu işi belki de anlayacak ve olan bitenler konusunda onu bağışlayacaktı.

Tivadar'a Erzsi ile ayrıldıklarını yazdı –bunu zaten biliyordu kuşkusuz– ve bunun barışçı yollarla gerçekleştiğini ve her şeyin kısa zamanda bir beyefendiye yakışacak biçimde yoluna gireceğini yazdı. Neden ayrıldıklarını karşılaştıklarında anlatacaktı, bunu mektup-

la anlatmak biraz karışık bir iş olacaktı. Şimdiye dek yazmamasının nedeni ise Foligno'daki hastanede ağır bir hastalık yüzünden yatmış olmasıydı. Şimdi artık sağlıklıydı ama doktorlar kesinlikle dinlenmesi gerektiğini söylemişlerdi ve nekahet dönemini burada, İtalya'da geçirmek istiyordu. Yani Tivadar'dan para göndermesini rica ediyordu. Hem de en kısa sürede ve en çok miktarda. Çünkü artık parası tükenmişti ve bir arkadaşından üç yüz dolar borç istemek zorunda kalmıştı ve de bunu bir an önce geri vermek istiyordu. Parayı doğrudan doğruya doktor dostu Richard Ellesley adına göndersindi. Evde herkesin iyi olduğunu ve yakında görüşeceklerini umuyordu. Mektupların da Ellesley'nin adresine, Foligno'ya göndermesini rica ediyordu, çünkü buradan başka bir yere gidecekti ama uzun süre nerede kalacağını da henüz bilmiyordu.

Ertesi gün mektubu uçakla gönderdi ve Millicent'in oteline koştu.

"Düşünüp taşındınız ve geliyorsunuz, değil mi Mike?" diye sordu Millicent ışıltılar saçarak.

Mihály, "Evet," diyerek başını salladı ve kıpkırmızı kesilerek çekleri aldı. Ondan sonra bankaya gitti, güzel bir valiz aldı, Ellesley ile vedalaştılar ve yola çıktılar.

Birinci sınıf kompartımanda yalnızca ikisi vardı ve tıpkı Fransızlar gibi ateşli ateşli öpüştüler. Bu her ikisinin de Fransa'da öğrenim gördükleri yıllardan kalma bir tutumdu. Daha sonra yaşlı bir bey bindi trene ama barbar yabancıların haklarını kullanarak onun kendilerini rahatsız etmesine izin vermediler.

Siena'ya akşam ulaştılar.

Eski faytonları otelin önünde durunca resepsiyon görevlisi nazik bir biçimde, "Bir oda *signora*'ya, bir oda

signor'a mı?" diye sordu. Mihály evet anlamına başını salladı. Millicent ise neden söz edildiğini anlamamıştı, ancak yukarı çıkınca durumu anladı ama karşı çıkmadı.

Ayrıca Millicent Doktor Ellesley'nin sandığı gibi hiç de masum biri değildi. Ama yine de aşk konusunda da başka zamanlarda olduğu gibi taptaze bir tadı vardı ve sessiz sessiz de şaşkınlıklara kapılıyordu. Mihály Siena'ya gelmekle çok iyi ettiğini düşünüyordu.

4

Mihály'ın şimdiye dek gördüğü kentler arasında en güzeli Siena'ydı. Venedik'ten daha güzeldi, soylu Floransa'dan daha güzeldi, sütunlarla dolu, tatlı Bologna'dan daha güzeldi. Belki de bu güzelliğin nedeni bu gezinin resmi olmaması, buraya Erzsi'yle değil de Millicent ile birlikte bir rastlantı sonucu gelmiş olmasıydı.

Tüm kent, yalçın, pembe renklere bürünmüş sokaklarıyla, bir yıldız gibi geçip giden tepelerin üstünde rastgele ve kaygısızca dalgalanıyordu ve insanlarının yüzünden de çok yoksul ama çok mutlu oldukları okunuyordu, o taklit edilmesi olanaksız mutluluğun içinde yüzüyorlardı. Kentin o masallara özgü, sevinç dolu masallara özgü karakterini sağlayan da her noktasından kentin tepesindeki katedralin görülmesiydi; bu katedral şakacı, zebra çizgilerine sahip,kule gibi yükselen bir zeplin gibi havada uçuşuyordu.

Katedralin duvarlarından biri kilise topluluğundan ayrıydı; yüz metreden fazla bir uzaklıkta, hem grotesk bir biçimde, hem de tüm görkemiyle, insan elinden çıkma planların boşa çıktığının en büyük kanıtı olarak ay-

rılıyordu. Bu eski İtalyanların giriştiği katedrallerindeki o bohemliğe bayılıyordu. "Madem Floransa'nın var, bizim de olması gerekir, hatta mümkünse daha da büyük olmalı," diyerek bu en uzaktaki duvarı inşa etmişlerdi; öyle ki, Floransalılar Sienalıların kilisesini daha uzaktan görünce dehşete kapılmalıydılar, amaçları buydu. Derken para tükenmiş, yapım ustaları, işçiler doğal bir davranışla aletlerini yere indirmişler ve bir daha da katedrale bakmak için başlarını bile çevirmemişlerdi. Evet, evet, diye düşünüyordu Mihály, kilise dediğin böyle inşa edilir, Ulpius Evi'nin sakinleri de eğer kilise inşa edecek olsaydı, onlar da böyle davranırdı.

Ondan sonra Campo'ya, kentin midyeye benzeyen alanına indiler; bu alan zaten biçimi gereği de tıpkı kentin gülümseyişi gibiydi. Mihály bir türlü ayrılmak bilmiyordu buradan, ama Millicent zorladı onu.

"Bayan Dwarf bu konuda hiçbir şey yazmadı," dedi, "ve buranın herhangi bir primitif yanı yok."

Öğleden sonra Siena'nın kapılarını gezdiler, kapıların önünde durdular ve Mihály bu görüntüyü, Toscana yöresinin o dar tatlılığını bir soluk gibi içine çekti.

"İnsani yöre diye buna denir," dedi Millicent'e. "Burada bir dağ tıpkı bir dağın olması gereken yükseklikte. Burada her şeyin bir ölçütü var, burada her şey insani boyutlarda."

Millicent düşüncelere dalmıştı.

"Bir dağın ne boyutta olması gerektiğini nereden biliyorsunuz?" diye sordu.

Kapılardan birinin yazıtında şunlar yazılıydı: *Cor magis tibi Sena pandit,* Siena senin yüreğini iyice açar... Burada kapılar bile bilgece konuşuyorlar ve doğru şeyler söylüyorlar; Siena senin yüreğini, içine yaşamın basit

ve hafif mahmurluğu dolsun diye iyice açıyor; mevsimin peçeyle örtülü güzelliğine de bu yakışır zaten.

Mihály ertesi gün tan atarken uyandı, kalktı ve pencereden dışarıyı izleyemeye koyuldu. Pencere kentin dışına, dağlara doğru bakıyordu. Toscana yöresinde hafif eflâtun sisler yüzüyordu ve altın renk usul usul, çekinerek gündüze hazırlanıyordu. Uzaklardaki dağların eteğinde bu eflatun rengi gün doğumunun dışında hiçbir şey yoktu.

Eğer bu yöre gerçekse, diye düşündü, eğer bu güzellik gerçekten varsa, o zaman benim şimdiye dek yaptığım her şey bir yalandan başka bir şey değil. Ama bu yöre bir gerçeklikti.

Ve sonra yüksek sesle Rilke'nin şiirini okudu:

Denn da ist keine Stelle,
Die dich nicht sieht. Du musst dein Leben ändern.[38]

Sonra birden tatlı tatlı uyumayı sürdüren Millicent'e dönüp baktı. Millicent'in hiçbir gerçekliği olmadığının ayrımına vardı. Millicent'in, insanın aklına bir rastlantı sonucu gelen bir benzetmeden başka bir şey olmadığını anladı. Hiçbir şey. Hiçbir şey.

Cor magis tibi Sena pandit. Bir an için ölümcül bir arzuya kapıldı, bu arzu epey gençken tanıdığı bir arzuydu ama bu, daha çok yansıyan, daha yakıcı bir arzuydu: çünkü gençliğinin özlemini çığlıklar atması gereken bir keskinlikle arzuluyordu.

Şimdi artık serüvenin, gezip dolandığı yıllara dönüşün yalnızca bir geçiş dönemi olduğunu biliyordu, yalnızca bir merdivendi o, daha da aşağılara inmesi ge-

[38] (Alm.) Ta ki seni görmeyen hiçbir nokta kalmayana değin,/ Değiştirmelisin hayatını. (y.n.)

reken, daha da gerilere, geçmişine, kendi tarihine inmesi gereken bir merdivendi. Yabancı kadın, bir yabancı olarak kalıyordu; tıpkı gezginlik yıllarının yalnızca bir işe yaramayan gezip dolaşmalarla dolu bir süreç olması gibi, ama kendisinin yurduna dönmesi gerekiyordu, yabancı olmayan kişilerin yanına. Yalnızca onlara... Çoktandır ölü olanlara ve dünyanın dört bucağının serseri rüzgârının sürüklediği kişilere.

Millicent Mihály'ın başını omuzlarının arasına gömüp de ağladığını duyumsayınca uyanmıştı. Yatağında doğruldu ve dehşete kapılarak sordu:

"Sorun ne? Mike, Tanrı aşkına, sorun ne?"

"Hiçbir şey," dedi Mihály, "düşümde küçük bir çocuk olduğumu ve bir köpeğin gelip tereyağlı ekmeğimi yediğini gördüm."

Millicent'i kucakladı ve kendisine çekti.

O gün artık birbirleriyle konuşacak bir şeyleri yoktu. Kızı, Siena primitiflerini bir başına incelemeye bıraktı ve öğleyin deneyimlerini anlatırken sözünü ettiği budalalıkları ancak yarım kulakla dinledi.

Öğleden sonra da yerinden kıpırdamadı, üstünü çıkarmaksızın yatıyordu yatakta.

...Tanrım, en son siyahîleri bile tanıyan o unuttuğumuz şu tüm uygarlık neye yarar: Ölüleri alıntılamaktan başka...

Millicent onu böyle buldu.

"Ateşiniz yok mu sizin?" diye sordu ve büyük ve güzel elini alnına koydu. Mihály bu dokunuşun etkisiyle biraz kendine geldi.

"Gezintiye çıkalım Mike. Öyle güzel bir gece ki. İtalyanların tümü de sokakta, her birinin de altı çocuğu var, Emerita ve Assunta gibi öyle de güzel adları var ki! Annunziata diye çağırdıkları öyle küçük biri var ki!"

Mihály yerinden güçlükle kalktı ve sokağa çıktılar. Mihály güçlükle ve güven eksikliği içinde yürüyordu; sanki her şeyi bir tülün ardından görür gibiydi, sanki kulağına balmumu tıkılmış ve İtalyan akşamının seslerini böyle duyar gibiydi. Ayakları kurşun gibi ağırdı. "Ben bu duyguyu nereden tanıyorum?" diye düşünüyordu.

Campo'ya ulaştılar, Mihály belediye sarayının yüz metreyi aşan, geceye bir iğne gibi batan kulesi *Torre del Mangia*'ya dalıp gitmişti. Bakışları kulenin insanın başını döndürürcesine yukarılara uzanan tepesine doğru yönelmişti ve kule, sanki gecenin çınlayan, koyu karanlık yörelerine doğru daha da uzayıp gidiyormuş gibiydi.

Olan o sırada olmuştu. Kuyunun yanındaki yer yarılmış ve ayaklarının dibinde yine yeni bir uçurum açılmıştı. Bu ancak bir saniye sürmüş olmalıydı, sonra geçmişti. Her şey yerli yerindeydi. *Torre del Mangia* yine yalnızca çok yüksek bir kuleydi. Millicent hiçbir şeyin ayrımına varmamıştı.

Ama o gece, bedenleri iyice doyup da birbirinden ayrılınca ve Mihály, insanın yalnızca hiçbir ortak yanının olmadığı bir kadınla kucaklaştıktan sonra duyumsadığı o ağır yalnızlık içinde bir başına kalınca bu uçurum yeniden açıldı (yoksa yalnızca aklına mı gelmişti?) ve bu kez oldukça da uzun sürmüştü. Yalnızca elini uzatsa yetecekti, bunu biliyordu, öbür kişinin sevimli bedeninin insana iyi gelen gerçekliğini duyumsayacaktı, ama bunu yapmadı ve yalnız başına kıvrandı durdu ve bu da ona sanki saatlerce sürmüş gibi geldi.

Ertesi sabah başı ağrıyordu ve gözleri de uykusuzluktan yanıyordu korkunç bir biçimde.

"Hastayım, Millicent," dedi. "Foligno'da beni hastaneye düşüren sorunum yeniden nüksetti."

"Nasıl bir hastalık bu?" diye sordu Millicent güvensizlik içinde.

"Kesin olarak bilmiyorum. Pek seyrek görülen, insanı yerine mıhlayan, kaçınılmaz bir şey," diyerek saçmaladı.

"Demek öyle."

"Foligno'ya, yürekli Doktor Ellesley'in yanına gitmem gerekiyor. Belki o bir şey yapar. Onu tanıyorum üstelik. Millicent, siz ne yaparsınız bu durumda?"

"Eh, doğal olarak ben de sizinle birlikte gelirim, mademki hastasınız. Sizi yalnız bırakmam. Ayrıca tüm Siena primitiflerini de gördüm zaten."

Mihály bundan çok etkilenerek ellerini öptü Millicent'in. Öğle sonrasının geç saatlerinde artık Foligno'daydılar.

Ayrı oda tuttular Mihály'ın girişimi üzerine. "Yine de," dedi, "Ellesley'in bunu bilmesi gerekmiyor."

Ellesley akşama doğru Mihály'ı görmeye geldi. Mihály'ın sorunlarını dinledi ve uçurum duygusu konusunda yalnızca hım, hım dedi.

"Bu da bir tür agorafobi.[39] Dinlenin şimdilik. Sonra bakarız."

Mihály günlerce yattı. Uçurum duygusu geri dönmemişti gerçi ama ayağa kalkmayı canı hiç istemiyordu. Kalkacak olursa yine uçurum duygusuna kapılacağını sanıyordu. Olabildiğince, uzun uzun uyudu. Ellesley'in getirdiği tüm sinir yatıştırıcı ve uyku ilaçlarını aldı. Uyuduğu zaman Tamás'ı ve Éva'yı görebiliyordu düşünde.

"Ne derdim olduğunu biliyorum," dedi Ellesley'e. "Akut nostaljim var. Genç olmak istiyorum. Bunun bir ilacı var mı?"

[39] Açık alan korkusu. (y.n.)

"Hımın," dedi Ellesley. "Olduğu kesin ama bundan söz etmek doğru değil. Faust'u düşünün. Yeniden genç olmayı istemeyin daha iyi, olgunluk çağını ve yaşlılığı veren de Tanrı'dır."

Millicent hiç üşenmeksizin ama sıkıntı duyarak sık sık görmeye geldi. Akşama doğru Ellesley içeriye bir göz attı ve Mihály'ın yanından birlikte çıktılar.

"Doğru söyleyin," dedi Ellesley bir gün Mihály'ın yatağının yanında otururken, "doğru söyleyin, sizin sevgili bir ölünüz yok mu?"

"Var tabii."

"Şu sıralar onu çok mu düşünüyorsunuz?"

"Evet."

O günden sonra Ellesley'nin tedavi yöntemi tıp biliminin kurallarına giderek daha da uymaz oldu. Bir gün yanında bir İncil getirdi, bir gün bir tespih, bir gün bir Lourdes'un Bakire Meryemi. Bir defasında kendisi Millicent ile konuşurken Ellesley'nin kapıya haçlar çizdiğini fark etti. Güzel bir gün ise soğan çelengiyle çıkageldi.

"Uyumadan önce boynunuza bunu asın. Soğan kokusu insanın sinirlerini güçlendirir."

Mihály gülmeye başladı.

"Doktor, Drakula'yı ben de okudum. Soğan çelenginin neye yaradığını bilirim. Geceleri insanın kanı emen vampirleri uzak tutar."

"Doğru. Bildiğinize sevindim. Çünkü sizin ölülerin bir biçimde var olduğuna inanmamanızın bir anlamı yok. Siz ölüleriniz yüzünden hastasınız. Sizi arada sırada görmeye geliyor ve yaşama gücünüzü emiyorlar. Tıp bilimi bu durumda işe yaramıyor."

"Öyleyse soğan çelengini alın gidin. Benim ölülerim böylesi şeylerle uzak tutulamaz. Onlar benim içimdeler."

"Doğal bir şey bu. Günümüzde artık ölüler de psikolojik araçlarla iş görüyorlar. Ama konunun özünü değiştirmez bu. Ölülerinize karşı korunmanız gerekiyor, o kadar."

"Beni rahat bırakın," dedi Mihály biraz sinirlenerek. "Beynime yeterince kan gitmediğini söyleyin ve sinirlerim için Çin demir şarabı ve brom reçetesi yazın. Sizin işiniz bu."

"Tabii ki bu. Ben daha fazlasını yapamam. Ölülere karşı tıp biliminin yapabileceği bir şey yok. Ama daha güçlü, doğaüstü araçlar var..."

"Benim batıl inançları olmayan biri olduğumu biliyorsunuz. Hurafeler yalnızca buna inananların işine yarar."

"Bu çoktan aşılmış bir durum. Üstelik de niye denemeyesiniz ki? Riskli bir yanı yok."

"Nasıl olmaz! Özsaygımı, saygınlığımı, akılcı bir varlığın özbilincini riske sokar."

"Bunlar uzun ve hiçbir anlamı olmayan sözler. Denemeniz gerekir. Gubbio'ya gitmelisiniz, orada mucizeler yaratan bir rahip var, yukarıda, Aziz Ubaldo Manastırında."

"Gubbio mu? Bu yerden bir kez söz etmiştiniz bana. Eğer iyi anımsıyorsam orada sizin başınıza çok değişik, hayaletlerle ilgili bir şey gelmişti."

"Evet. Şimdi size bunu anlatacağım, çünkü belki de bu öykü sizi ikna eder. Zaten öyküde de işte bu rahip söz konusu."

"Anlatın bakalım."

"Olay benim bu hastaneye gelmemden önce, Gubbio'da doktorken gelmişti başıma, biliyorsunuz. Bir gün bir hasta için çağırdılar beni, ağır bir sinir hastalığı yüzünden kıvranıyordu. Via dei Consolin'de, tam anlamıyla bir Ortaçağ sokağında, karanlık, eski bir evde oturuyordu. Genç bir kadındı, Gubbiolu da değildi, İtalyan da değildi, hangi milletten olduğunu da bilmiyorum ama İngilizceyi iyi biliyordu. Çok güzel bir kadındı. Evdekiler kendilerinin kiracısı olan kadının bir süredir korkunç sanrılar gördüğünü, kıvranıp durduğunu anlattılar. Saplantısı geceleyin ölüler kapısının kapalı olmadığı konusundaydı.

"Nasıl şey o?"

"Ölüler kapısı. Demem o ki, Gubbio'daki bu Ortaçağ evlerinin iki kapısı var. Biri bildiğimiz kapı, yaşayanlar için ve yanında da daha dar bir kapı, ölüler için. Bu kapıyı ancak evden bir ölü çıkınca açarlar. Ondan sonra da yeniden örerler, ölü yeniden gelmesin diye. Çünkü ölünün yalnızca çıktığı kapıdan geri geleceğini düşünürler. Ayrıca kapı sokakla aynı seviyede de değildir, yaklaşık bir metre yüksektedir; tabutu sokaktakilere verebilmek içindir bu. Sözünü ettiğim kadın böyle bir evde oturuyordu. Bir gece ölüler kapısının açılması üzerine uyanmış ve çok sevdiği, çoktan ölmüş biri içeriye girmiş. O zamandan beri her gece gelmeye başlamış."

"Bunun çözümü çok kolay. Hanımefendinin evden düpedüz taşınması yeterdi."

"Biz de bunu söyledik ama o taşınmak istemedi. Ölünün kendisini görmeye gelmesi dolayısıyla çok mutluydu. Sizin gibi tüm gün yatıp duruyordu ve gece olmasını bekliyordu. Bu arada hızla zayıflamıştı ve evdekiler de onun için çok kaygılanıyorlardı. Bir de her

gece ölü bir erkeğin eve ziyarete gelmesi hoşlarına gitmiyordu. Aile, çok sıkı bir ahlâk anlayışına sahip seçkin bir aileydi. Aslında beni çağırmalarının nedeni de doktorluk saygınlığımı kullanarak kadını oradan taşınmaya ikna etmemi istemeleriydi."

"Peki siz ne yaptınız?"

"Kadına sanrılar gördüğünü açıklamaya çalıştım ve de kendisinin tedaviye gereksinimi olduğunu anlattım, ama gülüp geçti. 'Nasıl sanrı görüyor olabilirim ki?' dedi, 'her gece burada, gerçekten de, hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın hem de, tıpkı şu anda sizin burada oluşunuz gibi. İnanmıyorsanız gece burada kalın.'

Bu iş aslında bana göre bir şey değildi, çünkü ben bu tür doğası olan şeylere karşı oldukça duyarlıyımdır, yine de orada gecelemek zorunda kaldım, doktorluğum bunu gerektiriyordu. Ayrıca bu bekleyiş hiç de tatsız olmamıştı, kadın dehşete filan kapılmış ya da kendinden geçmiş bir durumda değildi, şaşılası bir biçimde aklı başındaydı, hatta övünmek istemiyorum ama, bana karşı gerçekten de işveli davranıyordu... Oraya neden geldiğimi neredeyse unutmuştum ve de gecenin yaklaştığını. Gece yarısına doğru bir ara elimden tuttu, öteki elinde şamdan vardı ve bu durumda beni ölüler kapısının açıldığı salona indirdi.

İtiraf etmek gerekirse, hiç ölü görmemiştim. Ama bu benim hatamdı; beklemeye cesaret edememiştim. Yalnızca olağanüstü bir soğuğu duyumsuyordum ve de mumun alevi hava akımı yüzünden titreşiyordu. Odada birinin daha olduğunu duyumsadım tüm varlığımla, hem de tüm bedenimle. Size tüm içtenliğimle itiraf edeyim, bu benim beklediğimden de öte bir şeydi. Evden dışarı fırladım, evime koştum, kapıyı kapadım ve yorga-

nımı başıma çektim. Doğal olarak siz bu durumda kadının etkisi altına girdiğimi ileri süreceksiniz. Olabilir..."

"Peki kadına ne oldu?"

"Ya evet, ben de tam onu anlatacaktım. Bir doktorun ya da benim gibi bir doktorun yardımcı olamadığını görünce Aziz Uboldo Manastırından Pater Severinus'u getirdiler. Bu Pater Severinus çok tuhaf ve kutsal bir adam. Uzaklardaki bir ülkeden buraya savrulmuştu, nereden olduğu da bilinmiyordu. Kentte pek görünmüyordu, yalnızca büyük bayramlarda ya da cenaze törenlerinde ortaya çıkıyordu, bunun dışında dünyadan uzak mı uzak bir yaşam sürdürdüğü dağdan aşağıya pek inmiyordu. Yine de bir biçimde bu Pater Severinus'u hasta kadını görmesi için aşağıya inmeye ikna etmişlerdi. Karşılaşmalarının çok sarsıcı ve dramatik olduğunu söylüyorlar. Kadın Pater Severinus'u görünce korkunç bir çığlık atmış ve yere yığılmış. Pater Severinus'un da yüzü sararmış ve düşecek gibi olmuş. Anlaşılan, çok güç bir olayla karşı karşıya olduğunu o da anlamış. Ama sonra üstesinden gelmiş olayın."

"Nasıl?"

"Bunu bilmiyorum. Hayaleti kovmuş anlaşılan. Hanımla bir saat boyunca bilinmeyen bir dilde konuştuktan sonra dağa dönmüş; kadın ise dinginliğine kavuşmuş ve Gubbio'dan gitmiş, o zamandan beri de hiç kimse ne onu, ne de hayaleti görmemiş."

Mihály o anda kapıldığı bir sezgiyi izleyerek, "İlginç. Ama söylesenize bu Pater Severinus, bu kişi gerçekten de yabancı bir ülkeden mi gelmiş? Gerçekten de nereden gelmiş olduğunu bilmiyor musunuz?" dedi.

"Ne yazık ki bilmiyorum. Başka bilen de yok."

"Nasıl bir adam, yani görünüşü demek istiyorum."

"Oldukça uzun boylu, cılız... Rahipler her zaman nasıl olursa, öyle."

"Peki, şimdi de o manastırda mı?"

"Evet. Sizin onun yanına gitmeniz gerekir. Sizin derdinizden ancak o anlar."

Mihály derin düşüncelere daldı. Yaşam, nedeni belirsiz çakışmalarla, rastlantılarla doludur. Bu Pater Severinus ya gerçekten de Ervin'se ve kadın da Tamás'ın anılarından bir türlü kurtulamayan Éva ise...

"Doktor, biliyor musunuz ne yapacağım, yarın Gubbio'ya gideceğim. Sizin hatırınız için, çünkü öyle sevimli bir adamsınız ki. Ayrıca sanatsever bir din tarihçisi olarak ölüler kapısı da ilgilendiriyor beni."

Ellesley ulaştığı bu sonuca çok sevinmişti.

Ertesi gün eşyalarını topladı. Kendisini görmeye gelen Millicent'e, "Gubbio'ya gitmem gerekiyor. Doktor ancak orada iyileşebileceğimi söylüyor," dedi.

"Sahi mi? Öyleyse, korkarım burada vedalaşmamız gerekiyor. Ben bir süre daha burada, Foligno'da kalacağım. Bu kenti çok sevdim. Oysa beni buraya gönderen Fransıza nasıl da kızmıştım, anımsıyor musunuz? Ama artık dert değil. Doktor da çok sevimli bir insan."

"Millicent, ne yazık ki ben hâlâ size borçluyum. Bundan büyük bir utanç duyuyorum, ama biliyorsunuz, bizde parayı Ulusal Banka gönderir ve bu çok karmaşık bir süreçtir. Sizden çok rica ediyorum, biraz hoşgörün beni. Şimdi şu günlerde gerçekten de paranın gelmesi gerekiyor."

"Sözünü etmeye bile değmez. Eğer güzel bir resim görecek olursanız, lütfen yazın bana."

5

Gubbio'ya Fossato de Vico ve Aresso arasında işleyen eni dar tren yoluyla gitmek gerekiyordu. Yol pek uzak olmamasına karşın çok uzun sürmüştü ve hava da sıcaktı; Mihály vardıkları zaman çok yorgundu. Ama istasyondan yukarı doğru giderken hemen karşısına çıkan kent daha ilk anda sarıp sarmalamıştı onu.

Kent, İtalya'ya has devasa, çıplak bir tepenin yamacında dehşete kapılmışçasınauzanırken, yukarı doğru çıktığı sırada aynı kent yere çökmüş gibiydi. İnsan bu kente bakınca yüzlerce yıllık olmayan tek bir ev dahi göremiyordu.

Sağa sola kıvrılan sokakların ortasında, orta yerde inanılmaz yükseklikte bir yapı, kule gibi yükseliyordu ve bunu kuş uçmaz kervan geçmez bu yerde kimlerin ve ne için yapmış olduğu da anlaşılmıyordu. İnsanı hüzünlendiren devasa bir Ortaçağ yapısıydı. Burası *Palazzo dei Consoli* idi, konsüller küçük Gubbio kent cumhuriyetini on beşinci yüzyıla dek buradan yönetmişlerdi, ta ki kent Urbino prenslerinin, Montrefeltler'in eline geçinceye dek. Kentin üstünde ise, Monte Ingino'nun

neredeyse tepesinde devasa bir alanı kaplayan beyaz yapılar kümesi, Sant Ubaldo Manastırı vardı.

Daha aşağıda, istasyondan kente giden yolun üzerinde iyi bir yere benzeyen küçük bir otel vardı. Mihály burada bir oda tuttu, öğle yemeğini yedi ve ondan sonra Gubbio'yu keşfe çıktı. İçeri girildiğinde devasa bir sanat galerisine benzeyen, ağzını açmış bir dev gibi görünen *Palazzo dei Consoli*'yi gezdi; burada çok ama çok eski Iguvium dönemi bakır levhalar vardı ve ta Romalılardan da daha önceki bir döneme aitti ve de Umber halkının dinsel törenlerinden söz ediyordu. Yaşlı katedrali de gördü. Görecek başka pek bir şey yoktu; burada kentin kendisiydi görmeye değer olan.

Bu yöredeki pek çok İtalyan kenti, insanda evlerinin çökmek üzere olduğu izlenimi uyandırıyor; birkaç yıl daha geçiyor, derken bozulma yalayıp yutuyordu, tıpkı tüm öteki eski kentlerde olduğu gibi. Bunun nedeni İtalyanların kesme taştan yaptıkları evlerin duvarlarını sıvamamaları, bu yüzden de bir Orta Avrupa gözlemcisi, evlerin ya da tüm kentin sıvasının döküldüğünü ve öylece dağılmaya bırakıldığını sanıyor. Gubbio'nun evleri daha da sıvasızdı, öteki İtalyan kentlerine göre daha da çöküntü yolundaydı. Yabancı turistlerin uğrak yerlerinin dışındaydı, sanayi ve ticaret derseniz yok denecek ölçüde azdı, duvarlarının arasına sıkışmış olan bu birkaç bin insanın neyle geçindiği de bir sırdı.

Mihály katedralden çıkınca *Via de Consoli*'ye doğru kıvrıldı. Ellesley'in sözünü ettiği sokak bu, diye düşündü. Bu sokak konusunda insan gerçekten de pek çok şeye inanabilir. İnsan, bu kararmış eski, kasvetli, yoksul bir biçimde saygın Ortaçağ evlerinde, yüzyıllardan beri

yalnızca şanlı geçmişlerinin anısıyla, suyla ekmekle yaşayan sakinlerin oturduğunu seziyor...

Gerçekten de daha üçüncü eve varmıştı ki, ölüler kapısını gördü. Normal kapının yanında yerden bir metre yükseklikte, dar, örme bir Gotik kapı girişiydi bu. *Via dei Consoli*'nin neredeyse her evinde böyle girişler vardı; tüm sokakta başka bir şey de yoktu; insan derseniz özellikle yoktu.

Dar bir sokaktan, bundan daha yeni olmayan ancak daha az kasvetli, biraz seçkin, paralel uzanan bir sokağa indi; burada yine de canlılar yaşıyor gibiydi sanki ve anlaşılan ölüler de. Çünkü evlerden birinin önünde tuhaf, insanı şaşırtan bir insan kalabalığı çarpmıştı gözüne. Eğer neyin söz konusu olduğunu bilmeseydi, kesinlikle hayal gördüğünü sanırdı. Evin önünde kukuletaya bürünmüş adamlar vardı, ellerinde de mumlar. Bir cenazeyi kaldırıyorlardı ve burada eski İtalyan âdetlerine göre ölünün kukuletalı yakınları, *confraternitas* üyeleri götürüyorlardı ölüleri.

Mihály şapkasını çıkardı ve yanlarına gitti, töreni yakından görmek istiyordu. Ölü kapısı açıktı. Evin içi ve katafalkın bulunduğu karanlık bir salon görünüyordu. Tabutun çevresinde ellerinde tütsülerle papazlar ve diyakozlar duruyor ve şarkı söylüyorlardı. Derken çok geçmeden tabutu sırtlandılar ve ölü kapısından dışarıya çıkardılar, kukuletalılar tabutu omuzladılar.

Bu sırada Gotik kapı girişinden piskoposlara özgü beyaz cüppesiyle papaz belirdi. Solgun, fildişi gibi olmuş yüzünü üzgün üzgün ve hiçbir şey görmeyen bakışlarla göğe kaldırdı, başını yana eğdi ve anlatılmaz bir sevimlilikle, eski şeyleri anımsatan bir hareketle ellerini birleştirdi.

Mihály bir koşu onun yanına gitmeye kalkışmadı. Çünkü papaz ile ciddi ve solgun rahip şimdi artık kilise kurallarının gereğini yerine getiriyordu... Hayır, bir lise öğrencisi ya da bir oğlan çocuğu gibi oraya koşamazdı...

Alay tabutla birlikte yola koyuldu, ardından da papaz ve yas tutanlar. Mihály da alayın sonuna katıldı ve şapkası elinde uzakta, yukarıdaki dağın yamacındaki mezarlığa doğru, usul usul ilerlemeye başladı. Yüreği öyle çarpıyordu ki, zaman zaman durması gerekmişti. Acaba onca yıl sonra ve onca değişik yolları izleyenler birbirleriyle hâlâ konuşabilecekler miydi?

Yolda giderken adamlardan birine papazın adının ne olduğunu sordu.

"Bu, Pater Severinus," dedi İtalyan. Çok kutsal bir insandır.

Mezarlığa ulaştılar, tabutu mezarlığa indirdiler, cenaze töreni sona ermişti, insanlar dört bir yana dağıldı. Pater Severinus arkadaşıyla birlikte kente doğru bir yol tutturdu.

Mihály yanına varmaya bir türlü kalkışamıyordu hâlâ. Böylesine kutsal bir insana dönüşmüş olan Ervin'in dünyevi gençliğinden utandığını ve o dönemi tıpkı Aziz Augustinus gibi soylu bir nefretle düşündüğünü duyumsuyordu. Hiç kuşkusuz her şeyi yeniden değerlendirmiş ve belki de Mihály'ı da içinden söküp atmıştı, kendisini anımsamak bile istemiyordu. Belki de şimdi çekip gitse ve Ervin'i görmüş olmak mucizesiyle yetinse daha iyi olacaktı.

Bu sırada Pater Severinus arkadaşlarından ayrıldı ve geri döndü. Dosdoğru kendisine doğru geliyordu. Mihály'ın üzerindeki tüm yetişkinlik bir anda yok oldu ve Ervin'in yanına koştu.

"Mişi!"[40] diye bağırdı Ervin ve sarılıp kucakladı. Ondan sonra da önce sağ yanağını, sonra da sol yanağını Mihály'ınkine yapıştırdı, bir papaza özgü yumuşaklıkla.

"Daha mezarlıktayken gördüm seni," dedi sessizce. "Kuşların bile gelmediği bu yere nasıl düştün?"

Ama bunu nezaketen sormuştu, sesinden bir damla olsun şaşırmadığı anlaşılıyordu. Daha çok, bu buluşmayı çoktandır hesaba katarmış gibiydi.

Mihály'ın ağzından tek söz olsun çıkmadı. Ervin'in yüzüne bakıyordu yalnızca, nasıl da uzamış ve incelmişti ve de gözlerine, gençlik ateşinin fışkırdığı gözlerine ve üzerinde de bu anlık sevincin yanı sıra tıpkı Gubbio evlerinden yayılan bir hüzün vardı. Şimdiye dek yalnızca tek sözcük, "rahip" sözcüğü vardı Mihály için, şimdi artık Ervin'in rahip olduğunu anlamıştı ve gözlerine yaş doldu. Yüzünü öte yana çevirdi.

"Ağlama," dedi Ervin. "Sen de o zamandan beri değiştin. Ah seni ne çok düşündüm Mişi. Ne çok düşündüm seni!"

Mihály ansızın bir sabırsızlık duygusuna kapıldı. Ervin'e her şeyi anlatmalıydı, her şeyi, Erzsi'ye anlatamadığı şeyleri... Ervin her şeyin ilacını bulurdu, çünkü onun üzerine bu hâle, bu ışın öte dünyadan düşüyordu.

"Burada, Gubbio'da olduğunu biliyordum, bu yüzden geldim buraya. Söylesene seninle nerede ve ne zaman konuşabilirim? Şimdi benimle otel odama gelebilir misin? Birlikte akşam yemeği yesek?"

Ervin Mihály'ın saflığına gülümsedi.

"Bu olanaksız. Şimdi, şu anda ne yazık ki buna vaktim yok Mihálycığım. Akşama dek meşgulüm. Şimdi ivedilikle gitmem gerekiyor."

[40] Mişi, Mihály'ın samimi şeklidir. (ç.n.)

"Yani onca işiniz mi var?"

"Yığınla. Siz bunu düşleyemezsiniz bile. Bugün bir yığın duadan geri kaldım."

"Peki, öyleyse ne zaman vaktin olacak, nerede buluşabiliriz?"

"Yalnızca bir yolu var bunun Mişi, ama korkarım bu senin için çok tatsız bir şey olacak."

"Ervin! Seninle konuşabilmem söz konusuyken bunun benim için tatsız olacağını nasıl düşünürsün?"

"Çünkü yukarıya, manastıra gelmen gerekiyor. Biz oradan çıkamayız, papazlık gereği olmadığı sürece, örneğin şimdi cenaze töreni için gelmiş olmam gibi. Yukarıdaki manastırda her saatin ayrı ve sıkı bir düzeni var. Konuşabilmemiz için yalnızca bir tek yol var. Bilirsin biz gece yarısı kiliseye ilahi söylemeye gideriz. Saat dokuzda yatarız ve gece yarısına dek uyuruz. Ama bu uyku zorunlu değil. Kurallar bu dönemle ilgili olarak bir şey belirtmiyor, susmayı da gerektiren bir şey yazılı değil. Bu sırada konuşabiliriz seninle. En akıllıcası akşam yemeğinden sonra manastıra çıkıp gelmen. Bir hacı gibi gel, biz hacıları ağırlarız genellikle. Aziz Ubaldo'ya küçük bir armağan getir, kardeşlerin hatırı için. Birkaç mum olabilir bu, âdet budur. Kapıcıdan da gece için hacıların odasında sana yatak hazırlamasını rica et. Ama bilirsin ya senin koşulların göz önüne alındığında pek de rahat değildir bu yatak, ama benim söyleyecek başka bir şeyim yok. Çünkü gece yarısı yola çıkıp da kente dönmeni de istemiyorum, bunun için dağı tanımış olman gerekir. Tanımayan biri için çok sevimsiz bir bölgedir. Bir çocuk tut, seni yukarıya getirsin. Tamam mı?"

"Tamam, Ervin, çok iyi."

"Eh, öyleyse o zamana dek hoşça kal. Acele etmem gerekiyor, geciktim bile. Akşam görüşürüz. Tanrı seninle olsun."

Çok hızlı adımlarla uzaklaştı.

Mihály kente doğru ağır adımlarla yürüdü. Katedralin yanında bir dükkân buldu ve Aziz Ubaldo için çok güzel birkaç mum satın aldı; sonra otele gitti, akşam yemeğini yedi ve düşünmeye başladı, nasıl bir hacı kılığı bulmalıydı acaba? Sonunda mumları, pijamasını ve diş fırçasını güzelce bir paket yaptı, iyi niyetle bakılacak olursa bu bir hacı eşyası gibi de görülebilirdi. Ondan sonra da kılavuz bulma işini garsona bıraktı. Garson çok geçmeden bir çocukla çıkageldi ve yola koyuldular.

Mihály yoldayken görülecek yerlerden söz açtı. Assisli Aziz Ferenc'in ehlileştirdiği ve kentle bir tür sözleşmesi olan kurda ne olduğunu soruşturdu.

"O çok eskiden olmalıdır," dedi çocuk düşüncelere dalarak. "Ta Mussolini'den önce. Çünkü Duce var olalı beri kurtlar yok artık. "Ama kendisi bu kurdun başının uzaklardaki bir kilisede gömülü olduğunu bir yerlerden duymuş gibiydi.

"Hacılar yukarıdaki manastıra giderler mi genelde?"

"Tabii, sık olur bu. Aziz Ubaldo diz ve sırt ağrılarını giderir. Yoksa sizin de mi sırtınız ağrıyor?"

"Pek sırtım değil de..."

"Ama kansızlığa ve sinirliliğe de çok iyidir. Özellikle de mayısın 16'sında gelirler buraya, Aziz Ubaldo Günü'dür o gün. O gün bir alay oluşturup, katedralden *seryum*lar, yani balmumu figürler götürürler yukarıya. Ama bu, diriliş alayı ya da İsa Perşembesi alayı değildir."

"Bu figürler neyi betimliyor?"

"Bunu bilen hiç kimse yok. Çok eskilere uzanıyor."

Mihály'ın içinde bir zamanlar uğraştığı din tarihçiliği canlanmıştı. Bu seryumların ne olduğuna bir bakmalı. Koşar adımlarla manastıra götürmekte olmaları

çok ilginç... Tıpkı Baküs kadınlarının Trakya'daki Dionissos Törenleri'nde koşa koşa dağa çıkmaları gibi. Bu Gubbio hiç de o denli şaşılacak ölçüde eski bir yer değil: Umbria madeni levhalar, ölüler kapısı... Belki de Assisli Aziz Fransisken'in ehlileştirdiği o kurt da eski bir İtalya tanrısıdır, Romus ile Romulus'un annesinin akrabası olmalı, hani şu söylencelerde yaşamayı sürdüren kurt. Ervin'in tanı da buraya gelmiş olması ne tuhaf...

Bir saatlik zorlu bir tırmanıştan sonra manastıra ulaştılar. Yapıları sağlam bir sur kuşatıyordu; surda açılmış olan küçük kapı kapalıydı. Zili çaldılar. Uzunca bir süre sonra kapıda küçük bir pencere açıldı ve sakallı bir rahip dışarıya baktı. Hizmete her an hazır çocuk yeni bir hacı olduğunu ve Aziz Ubaldo'yu ziyaret etmek istediği açıklamasını yaptı. Kapı açıldı. Mihály kılavuzun parasını ödedi ve manastırın avlusuna girdi.

Kapıcı kardeş Mihály'ın kılığını şaşkınlıkla baştan ayağa iyice bir süzdü.

"Beyefendi yabancı mı?"

"Evet."

"Sorun değil, burada bir peder var, kendisi de yabancı ve yabancıların dilinden anlıyor." "Ona söylerim bunu."

Mihály'ı hâlâ aydınlatılmakta olan bir yapıya soktu. Birkaç dakika sonra Ervin çıkageldi, şimdi artık cüppe içinde değil de Fransiskenlerin kahverengi çuhası içindeydi. Mihály ancak şimdi büyük şaşkınlığa uğramıştı; Ervin nasıl da Fransisken birine dönüşmüştü öyle. Tepesindeki tıraşlı bölge, yani tonzur, yüzüne tümüyle başka bir anlam veriyordu, bu durum kendi başına da tüm dünyeviliği silip süpürüyordu, tüm dünyeviliği ve onu Giottoların, Fra Angelicoların havasına yükseltiyordu

ve yine de biliyordu ki bu, Ervin'in gerçek yüzüydü, ta baştan beri bu yüz için hazırlanmıştı, tepe açıklığı eskiden beri vardı başında, ama o zaman Ervin'in kıvırcık ve kara saçları bunu gizliyordu... Ervin, bu her ne denli korkunç bir şey olsa da kendisini bulmuştu. Ayrımına varmadan önce Ervin'i tıpkı okulda din adamlarını selamlamaya alıştığı biçimde selamladı:

"Laudetur Jesus Christus."[41]

"In Aeternum,"[42] dedi Ervin. "Buldun demek burayı, kuşların bile uğrak yeri olmayan bu yeri! Gel seni kabul salonuna götüreyim. Hücremde konuk kabul edemem. Biz manastır kurallarına çok sıkı bir biçimde uyarız."

Bir mum yaktı ve Mihály'ın önüne düşüp öylece devasa, beyaz badanalı ve tümüyle boş salonlardan, koridorlardan ve küçük odalardan geçtiler; buralarda tek can olsun kimse yoktu, yalnızca adımlarının sesi yankılanıyordu.

"Söylesene bu manastırda kaç kişi kalıyorsunuz?" diye sordu.

"Altı kişi. Yerimizi sorarsan, gördüğün gibi bol bol var."

Çok hayaletimsi bir ortamdı. İki yüz kişinin rahatça sığabileceği bir yerde altı kişi olsun. Belli ki bir zamanlar o sayıda insan vardı burada.

"Burada korktuğun olmaz mı hiç?"

Ervin gülümsedi ve bu çocukça soruyu yanıtlamadı.

Kabul salonuna böyle ulaştılar, kubbeli, devasa, boş bir salondu; bir köşesinde bir masa ve birkaç kırık dökük ahşap sandalye vardı. Masanın üzerinde de bir sürahinin içinde kırmızı şarap ve bir bardak.

[41] (Lat.) İsa Hıristos'a Övgüler. (ç.n.)
[42] (Lat.) Sonsuza dek. (ç.n.)

"Pater Prior sayesinde sana biraz şarap ikram edebilecek durumdayım," dedi Ervin. Ervin konuşurken Mihály'ın kapıldığı o az biraz yabancılığın bilincine yeni varmaya başlamıştı. Çünkü yıllardır Macarca konuşmuyordu. "Dur doldurayım. Bu uzun yoldan sonra sana iyi gelir."

"Peki sen?"

"Aa hayır, ben içmiyorum. Tarikata girdim gireli..."

"Ervin... Sigara da mı içmiyorsun yoksa?"

"Hayır."

Mihály'ın gözleri yeniden yaşlarla doldu. Hayır, bunu düşleyemiyordu bile, hayır. Ervin ile ilgili olarak her şeye inanabilirdi, giysisinin altına hiç kuşkusuz at kılı gömlek giymiş olmalıydı ve de ölmeden önce de stigmatalar açılacaktı bedeninde... Ama sigara içmiyor olması!

"Çok daha önemli şeylerden de vazgeçmem gerekiyordu," dedi Ervin, "öyle ki bu fedakârlığı fark etmedim bile. Ama sen iç, sigaranı da yak."

Mihály bir bardak şarabı devirdi. İnsanların rahiplerin şarabı ile ilgili olarak büyük hülyaları vardır; rahipler bunu örümcek ağı bağlamış mataralarda seyrek karşılaşılan konuklar onuruna saklarlar. Ama işte bu şarap öyle bir şarap değildi. Sıradan, ama çok temiz köy şarabıydı; tadı beyaz, boş salonun basitliğine çok iyi uyuyordu.

"İyi bir şarap mı bilmiyorum," dedi Ervin. "Bizim mahzenimiz yok. Dilenen tarikatlardanız ve bunu sözcüğü sözcüğüne anlamak gerekiyor. Ee, hadi anlat bakalım."

"Bak şimdi Ervin, ikimizin yaşamından seninki çok daha şaşılası bir yaşam. Ben sana göre çok daha haklı bir merak içindeyim. Önce senin anlatman gerekir..."

"Ne anlatayım sevgili Mişiciğim? Bizim bir yaşam öykümüz yok. Birimizin öyküsü, tıpkı öbürününki gibi ve tüm bunlar da kilise tarihinin içinde erir."

"İyi ama söylesene, buraya, Gubbio'ya nasıl geldin?"

"Önceleri yurdumda, Macaristan'daydım, orada rahip adayı oldum, Gyöngyös'te, ondan sonra uzun süre Eğri Manastırı'ndaydım. Derken Macaristan'daki manastırın Roma'ya bir papaz göndermesi gerekti, belirli bir iş için, eh işte beni gönderdiler, çünkü bu arada İtalyanca öğrenmiştim. Bu işi yerine getirdikten sonra yeniden Roma'ya çağırdılar, çünkü her ne denli bunu pek hak etmemiş olsam da çok sevilmiştim ve orada tarikat başkanının yanında tutmak istediler. Ama ben bu durumun zamanla... Beni bir kariyer yapmak zorunda bırakabileceğinden korktum, bu artık doğal olarak sözün Fransisken anlamında bir kariyerdi; bir yerlerde yönetici olmak gibi ya da tarikat başkanının yanında herhangi bir rütbeyle yer almak gibiydi ve ben bunu istemiyordum. Tarikat başkanı Peder'den rica ettim, beni buraya Gubbio'ya yerleştirsin diye."

"Neden özellikle buraya?"

"Bunu anlatabileceğimi sanmıyorum. Belki de bu eski söylence yüzünden, kurt söylencesi yüzünden, anımsıyor musun öğrenciyken nasıl da sevmiştik bunu? Assisi'deyken buraya bir kez bu söylence dolayısıyla gelmiştim ve bu manastırı çok beğenmiştim. Biliyorsun, burası kuşların bile uğramadığı bir yer..."

"Peki, kendini burada iyi hissediyor musun?"

"Evet. Yıllar geçip gittikçe içimdeki barış duygusu giderek artıyor... Ama 'papazlık' yapmak istemiyorum –tuhaf, gülümser gibi yaparak bu sözcüğü tırnak arasına

almıştı– çünkü senin Pater Severinus'a değil de, bir zamanlar Ervin olan kişiye geldiğini biliyorum, değil mi?"

"Ben kendim de bilmiyorum bunu... Söylesene... Bu soruları sormak öyle zor ki... Burası çok fazla tekdüze değil mi?"

"Hiç de değil. Bizim yaşamımızda da dışarıdaki yaşamda olduğu gibi sevinçler ve üzüntüler var, ancak ölçüler başka ve de vurgunun yeri değişik."

"Rahiplik kariyeri yapmayı neden istemiyorsun? Alçakgönüllülükten mi?"

"O yüzden değil. Benim ulaşabileceğim rütbeler alçakgönüllülükle uzlaştırılabilecek rütbeler; hatta daha da ötesi, çünkü insanın kibrini yenmesine fırsat verir. Tümüyle başka bir nedenle kariyer yapmak istemedim. Yapmak istemiyorum, çünkü o zaman gelişmemi iyi bir rahip olmaya değil de, dünyasal yaşamımdan getirdiğim, hatta atalarımdan alıp getirdiğim özelliklerime borçlu olurdum da ondan. Dil yeteneğime bir de kimi şeyleri tarikattaki arkadaşlarımdan daha hızlı ve daha iyi kavramsallaştırabilmeme. Yani Yahudilik özelliklerime ve bunu istemedim."

"Söylesene Ervin, senin bir zamanlar Yahudi olmanı tarikat arkadaşların nasıl karşılıyor? Bu senin için dezavantaj olmadı mı?"

"Hayır, hiç de olmadı, tam tersine avantaj oldu benim için; çünkü benim soyuma karşı ne denli yabancılık çektiklerini duyumsatan kimi tarikat arkadaşlarım oldu ve böylece de bana uysallık ve nefsimden feragat etmem konusunda alıştırmalar yapmama fırsat sundular. Sonra bir de Macaristan'da bu olay duyulunca ve bir de o soylu köylüler bana beyaz karga gözüyle bakınca, beni daha bir dikkatle dinlediler. Burada, İtalya'da ise bu iş-

lerle hiç kimse ilgilenmiyor. Burada benim bile aklıma gelmiyor eskiden Yahudi olduğum."

"Söylesene Ervin... Peki ama bütün gün ne yapıyorsun? Ne gibi işlerin var?"

"Bir yığın işim var. En başta dualar ve ruhsal alıştırmalar."

"Artık içmiyor musun hiç?"

Ervin gülümsedi.

"Hayır, artık çoktandır içmiyorum. Bak şimdi, tarikata girdiğim zaman kiliseye kalemimle hizmet edeceğimi sanmıştım, bu doğru, Katolik bir ozan olacağımı... Ama sonra..."

"Ee? İlham perin seni terk mi etti?"

"Yoo. Ben ilham perisini terk ettim. Onun da tümüyle gereksiz olduğunu anladım."

Mihály düşüncelere dalmıştı. Bir zamanlar Ervin adını taşıyan Pater Severinus ile kendisini hangi dünyaların ayırdığını şimdi duyumsuyordu gerçekten. Sonunda, "Ne zamandan beri burada, Gubbio'dasın?" diye sordu.

"Dur bakayım... Sanırım altı yıldır. Ama yedi de olabilir."

"Söylesene Ervin, bu konuyu çok düşündüm, aklıma sen geldiğinde: Siz de zamanın geçtiğini ve her parçacığının ayrı bir gerçeklik olduğunu duyumsuyor musunuz? Sizin de tarihiniz var mı? Aklına bir olay geldiğinde bunun 1932'de ya da 1933'te olduğunu söyleyebiliyor musun?"

"Hayır. Bizim durumumuzla ilgili Tanrı vergisi şeylere bu da dahil, Tanrı bizi zamanın dışına çekip çıkarmıştır."

Ervin bu sırada sert sert öksürmeye başladı. Ervin'in daha önce de öksürdüğünün, kuru kuru, çirkin bir biçimde öksürdüğünün ayrımına ancak şimdi varıyordu.

"Söylesene Ervin, ciğerlerinde sorun yok muydu?"

"Eh, belli ki ciğerlerim pek de sağlıklı değil... Hatta, çok kötü bir durumda olduğu da söylenebilir. Bilirsin biz Macarlar çok şımartılmışız. Macaristan'da ortamı öyle güzel ısıtırlar ki. Belli ki bu sert İtalyan kışları yapacağını yapmış bana, her zaman soğuk hücrelerde ve kiliselerde... Ve de taş döşemenin üstünde terlik ile... Üstelik bu çuha da insanı pek ısıtmıyor."

"Ervin, sen hastasın... Tedavi etmiyorlar mı?"

"Çok düşüncelisin ama üzülmene gerek yok," dedi Ervin öksürerek. "Gördüğün gibi hasta oluşum da benim için bir kazanç... Roma'da kalmayıp buraya, Gubbio'ya gelmeme razı olmalarının nedeni buranın havasının çok sağlıklı olması. Belki de iyileşirim burada. Ayrıca bir de bedensel acılar bizim yaşam biçimimizin bir başka yanı. Başkaları bedenine işkenceler çektirmesi gerekirken benim bedenim işkence konusunu kendisi çözümlüyor... Ama bırakalım bunu. Sen buraya kendinden söz etmek için geldin; ne senin ne de benim elimden bir şey gelen konularla vaktimizi harcamayalım."

"İyi ama Ervin, böyle olmaz ki... Başka bir biçimde yaşamalısın, sana bakacakları başka bir yere gitmelisin, sana süt içirmeliler ve de güneşte yatmalısın."

"Benim için kaygılanma. Belki ona da sıra gelecektir. Ölüme karşı bizim de korunmamız gerekir, çünkü hastalığı bize baskın gelmeye bırakırsak bu da bir çeşit intihar olur. Sorun önem kazanacak olursa benim için de bir doktor gelir... Ama bu durumun uzağındayız daha, inan! Şimdi anlat bakalım. Seni görmeyeli beri neler oldu bitti her şeyi anlat. Ama önce beni nasıl bulduğunu söyle."

"Umbria'da ya da kendisinin de bilmediği bir yerde olduğunu János Szepetneki söyledi. Tümüyle özel bir rastlantı sonucu, gerçekten de yol gösterici şeyler aracılığıyla senin Gubbio'da olduğunu ve de ünlü Pater Severinus'un ta kendisi olduğunu sezinledim."

"Evet, Pater Severinus benim. Ama şimdi kendinden söz et. Seni dinliyorum."

Günah çıkarıcıların klasik hareketini yapıp başını avucuna yasladı ve anlatmaya başladı. Önceleri takılarak, güçlükle yapabiliyordu bunu, ama Ervin'in soruları şaşılası bir biçimde yardımcı oldu ona. Mihály kendi kendine, ne desek boş, uzun günah çıkarma deneyiminin bir sonucu bu, diye düşündü. İçinden fışkırmak isteyen itiraflara karşı duramıyordu. Konuşurken kaçışından beri içinde bir içgüdü gibi yaşayagelen her şeyin bilincine vardı: Yetişkinlik ya da sahte yetişkinlik yaşamının, evliliğinin nasıl da yanlış bir şey olduğunun, neye girişeceğini, gelecekten ne bekleyeceğini, kendi gerçek benliğine nasıl döneceğini hiç de bilmediğinin bilincine vardı. En başta da gençliğine ve gençlik dönemi arkadaşlarına karşı nasıl da büyük bir özlem duyduğunun.

Sıra bu konuya gelince güçlü duygular yüzünden tedirginleşti ve dili sürçtü. Kendisine acımış ve aynı zamanda Ervin'in karşısında kapıldığı duygusallığından, Ervin'in dağ doruğuna benzeyen alçakgönüllülüğü karşısında utanmıştı da. Derken birdenbire şaşkınlığa kapılarak sordu:

"Peki sen? Sen buna nasıl dayanıyorsun? Sana acı vermiyor mu? Sen bunun eksikliğini duymuyor musun? Nasıl becerdin bunu?"

Ervin'in yüzünde yine o silik gülümseme belirdi, sonra başını öne eğdi ve soruları yanıtlamadı.

"Yanıt ver Ervin, yalvarırım yanıt ver; sen bunun eksikliğini duymuyor musun?"

"Hayır," dedi duygusuz bir sesle ve bulutlu bakışlarla, "ben artık hiçbir şeyin eksikliğini duymuyorum."

Çok uzun bir süre sustular. Ervin'i anlamaya çalışıyordu. Başka türlü olamazdı, belli ki içindeki her şeyi silip yok etmişti. Herkesten kaçıp uzaklaşması gerektiğinde ruhundaki kökleri de, o insanı insana bağlayan duyguların filizlendiği kökleri de sökmüştü. Şimdi artık acı vermiyordu bu, ama burada nadasa bırakılan tarla gibiydi, ürün vermiyordu, çıplak dağın tepesinde... Tüyleri ürperdi.

Derken ansızın bir şey geldi aklına.

"Seninle ilgili bir söylenti duydum... Burada ölülerin görmeye geldiği bir kadını nasıl uzaklaştırdığın konusunda; *Via dei Consoli*'deki konaklardan birinde yaşayan. Söyle Ervin, o kadın Éva idi değil mi?"

Ervin başını sallayarak onayladı.

Mihály heyecana kapılarak yerinden fırladı ve kalan şarabı başına dikti.

"Ah Ervin... Anlatsana... Nasıl oldu? Söyle... Éva nasıl?"

Éva nasıl mıydı? Ervin düşüncelere daldı. –Nasıl olsun işte? Çok güzeldi... Tıpkı her zamanki gibiydi...

"Nasıl? Değişmemiş mi?"

"Hayır. Ya da en azından ben onda herhangi bir değişiklik görmedim."

"Peki ne yapıyor Éva?"

"Bunu pek bilmiyorum. İşlerinin yolunda gittiğini söylemekle yetindi, birçok yere gitmiş, Batı ülkelerinde."

Acaba karşılaştıklarında Ervin'in içinde bir alevlenme olmuş muydu? Ama bunu sormaya cesaret edemedi.

"Şimdi nerede, bilmiyor musun?"

"Nereden bileyim? Aradan birkaç yıl geçti sanırım, yani buraya, Gubbio'ya geldiğinden beri. Gerçi zaman duygumun pek güvenilmez olduğunu da söylemiştim ama..."

"Ama söylesene... Tabii anlatman mümkünse... Nasıl... Nasıl kovdun ölü Tamás'ı?"

Mihály'ın sesinde bunu düşününce kapıldığı dehşetin yankısı vardı. Ervin yüzüne yine o silik gülümsemesi oturdu.

"Zor olmadı. Éva'nın hayalet görmesine yol açan o konaktı, ölüler kapısı daha önce başkalarını da rahatsız etmişti. Onu yalnızca oradan gitmeye ikna etmem gerekmişti. Ayrıca bunlar tamamen bir oyundan ibaretti sanırım, çünkü tanırsın ya onu... Benim korktuğum onun hiçbir zaman Tamás'ı görmemiş olması, bunun bir imgesine bile sahip olmaması, ama bu gerçek de olabilir tabii. Bilmiyorum. Biliyor musun, özellikle burada, Gubbio'da, ölü kapıları kentinde öyle çok imgeyle işim oldu ve yıllar boyu öyle çok hayaletle uğraştım ki, muhtemelen bu alanda bir şüpheci olup çıktım..."

"Ama yine de... Éva'yı nasıl iyileştirdin?"

"İyileştirmedim ki. Zaten genelde bu gibi işlerde durum böyledir. Onunla ciddi ciddi konuştum, biraz dua ettim ve dinginliğe kavuştu. Yaşayanların yerinin yaşayanlar arasında olduğunu anladı."

"Bundan emin misin Ervin?"

"Kesinlikle eminim," dedi Ervin büyük bir ciddiyetle. "Şayet benim seçtiğimi seçmediyse. Ayrıca da yaşayanlar arasında. İyi ama ben burada sana niye vaaz veriyorum ki? Bunu sen de biliyorsun çünkü."

"Tamás'ın nasıl öldüğü konusunda hiçbir şey söylemedin!"

Ervin cevap vermedi.

"Benim içimden de Tamás'ın, Éva'nın ve hepinizin anısını kovabilir misin?"

Ervin düşüncelere daldı.

"Çok zor. Çok zor. Bunun iyi bir şey olup olmayacağını da bilmiyorum, çünkü o durumda sana ne kalır? Sana bir şey söylemek çok zor. Senin gibi yol yordam bilmeyen ve yol yordam da öğretilemeyen bir hacı Sant Ubaldo'ya seyrek geliyor. Benim verebileceğim ve vermek zorunda olduğum tavsiyeyi sen zaten kabul etmezsin. Tanrı vergisi şeylerin kapısı yalnızca bu şeylerle sarhoş olmak isteyenlere açılır."

"Olsun, sen yine de söyle; ben ne olacağım? Yarın ve öbür gün ne yapayım? O mucizevî yanıtı senden bekledim. Bir batıl inanca kapılmışçasına senin bana vereceğin tavsiyeye güvendim. Kendisine kalan mirası har vurup harman savurmuş bir genç gibi Budapeşte'ye mi gideyim, yoksa yeni bir yaşama mı başlayayım, bir yerde işçilik mi yapayım? Çünkü ben artık meslek sahibiyim, usta işçilik de yapabilirim. Beni bana bırakma, zaten öyle yalnızım ki. Ne yapayım?"

Ervin çuhasının derinliklerinden kocaman bir köylü saati bulup çıkardı.

"Şimdi uyku zamanı. Neredeyse gece yarısı olmak üzere, benim kiliseye gitmem gerekiyor. Git yat, seni kalacağın yere götüreyim. *Matutinum*[43] sırasında senin durumunu düşünürüm. Anlamışsındır herhalde... Daha önce de olmuştu bu. Yarın sabah belki de sana bir şey söyleyebilirim. Şimdi uyku zamanı. Gel."

[43] Rahiplerin gün doğumu ilahileri. (ç.n.)

Mihály'ın önüne düşüp misafirhaneye götürdü. Mihály'a egemen olan o derin sarsıntıya bu yarı karanlık salon uygun gelmişti; burada yüzyıllar boyunca hacılar acılarını, arzularını ve umutlarını düşlemişler ve mucizevî bir derman beklemişlerdi. Yatacak yerlerin çoğu boştu ama salonun uzak köşesinde bir iki hacı uyuyordu."

"Yat ve iyi bir uyku çek Mihály. Huzurlu, iyi uykular sana!" dedi Ervin.

Mihály adına eliyle haç çıkardı ve acele acele gitti.

Mihály uzun bir süre ellerini kucağında çaprazlayarak, sert yatağının kenarında oturdu. Uykusu yoktu ve üstüne büyük bir hüzün çökmüştü. Bana yardım edilebilir mi? Yolum beni bir yere çıkarır mı acaba?

Diz çöktü, onca yıl sonra ilk kez dua etti.

Sonra yattı. Sert yatakta, alışılmadık çevrede uyumakta büyük bir güçlük çekti. Hacılar yattıkları yerde rahat edemediklerinden dönüp duruyorlar, iç geçiriyorlar ve uykuda inliyorlardı. İçlerinden biri Aziz Joseph'i, Aziz Catherine'i ve Aziz Agatha'yı yardıma çağırdı. Mihály uyuduğunda artık tan yeri ağarıyordu.

Sabahleyin düşünde Éva'yı görmüş olmanın verdiği tatlı duyguyla uyandı. Gördüğü düşü anımsamıyordu, ama tüm bedeninde insana yalnızca bir düşün verebileceği, uyanıkken duyumsanan aşkın çok ama çok seyrek olarak sunabileceği o ipeksi *öforiyi*[44] hissetti. Yattığı sert, münzevi yatağında hissettiği bu ılık duygu tuhaf, paradoksal ve hastalıklı bir biçimde tatlı idi.

Kalktı, pek de azımsanmayacak bir özveri ile pek de öyle modern olmayan banyo benzeri bir yerde yı-

[44] Yoğun mutluluk hali. (ç.n.)

kandı ve avluya çıktı. Işıl ışıl, serin, rüzgârlı bir sabahtı ve tam o sırada ayin çanı çalınıyordu; rahipler, rahip olmayanlar, manastır hizmetlileri ve hacılar her yandan kiliseye koşuşuyordu. Mihály da girdi kiliseye ve törenin o sonsuz Latince sözlerini dindarlık içinde dinledi. Törensel ve mutlu bir duygu sarmıştı bedenini. Ervin hiç kuşkusuz ne yapması gerektiğini söyleyecekti. Belki de kefaret ödemesi gerekiyordu. Evet, basit bir işçi olacaktı. Mihály ekmeğini bileğinin gücüyle kazanacaktı... İçinde bir şeylerin başladığını duyumsadı, şarkı şimdi onun için uçuşacak ve canlı ve derin sesleri olan bahar çanları onun için çalacaktı, onun ruhu için.

Ayin bitince avluya çıktı. Ervin çıkageldi karşıdan ve gülümsüyordu.

"Nasıl uyudun?" diye sordu.

"İyi, çok iyi. Kendimi dün akşama göre tümüyle farklı hissediyorum, neden bilmem."

Beklentiyle Ervin'e baktı, derken onun hiçbir şey söylemediğini görünce, "Ne yapacağımı düşündün mü?" diye sordu.

"Evet," dedi Ervin sessizce. "Sanırım Roma'ya gitmen gerekiyor."

"Roma'ya mı?" diye sordu oldukça şaşırarak. "Neden? Bu nereden çıktı?"

"Dün akşam korodayken... Sana bunu anlatamam, sen bu tür tefekkürü bilmezsin... Bildiğim tek şey var, o da Roma'ya gitmen gerektiği."

"İyi ama, Ervin, neden, neden?"

"Yüzyıllar boyunca birçok hacı, kaçak ve mülteci Roma'ya gitmiştir ve orada bir yığın şey olmuştur... Aslında her zaman her şey orada olmuştur. Her yol Roma'ya çıkar diye, bu yüzden diyorlar. Roma'ya git, daha

sonra orada göreceğini görürsün. Şu an sana daha fazlasını söyleyemem."

"İyi de, Roma'da ne yapacağım?"

"Ne yapacağın fark etmez. Mihály, istersen Hristiyanlığın dört büyük bazilikasını[45] gez. Yeraltı mezarlıklarına git. Ne istersen onu yap. Roma'da insan sıkılmaz. Özellikle hiçbir şey yapma. Kendini rastlantılara bırak. Kendini tümüyle rastlantıya teslim et, bir programın olmasın... Yapacak mısın?"

"Peki Ervin, mademki sen söylüyorsun."

"Öyleyse hemen yola düş. Yüzün dünkü kadar berbat değil. Bu şanslı günü yola çıkmak için kullan. Git. Tanrı seninle olsun."

Yanıt beklemeden Mihály'ı kucakladı ve bir papaz devinimiyle sağ ve sol yanağını Mihály'ınkine yapıştırdı ve aceleyle uzaklaştı. Mihály bir süre durdu, şaşkındı, sonra hacı eşyalarını topladı ve dağdan aşağıya doğru yola koyuldu.

[45] Büyük Bazilikalar: En yüksek mevkili dört Roma Katolik Kilisesi'nin genel adı. Bu bazilikalar, Aziz John Lateran Bazilikası, Aziz Peter Bazilikası, Duvarların-Dışındaki Aziz Paul Bazilikası, Santa Maria Maggiore Bazilikası'dır. (y.n.)

6

Erzsi, Mihály'ın küçük faşistle karşılaştığı sırada gönderdiği telgrafı alınca Roma'da daha fazla kalmadı. Yurda dönmek istemiyordu, çünkü Peşte'de evliliğine olanları nasıl anlatacağını bilmiyordu. O bildik coğrafi yerçekimini izleyerek, tıpkı tümüyle umutsuz bir biçimde yeni bir yaşama başlamak isteyen insanların yaptığı gibi o da Paris'e gitti.

Paris'te çocukluk çağı arkadaşı Sári Tolnai'ye uğradı. Sári daha gençliğindeyken de erkeklere özgü kişiliği ve olağanüstü kullanılabilirliğiyle ün kazanmıştı. Hiç evlenmemişti, buna vakti olmamıştı, her zaman için çalıştığı kurumda, şirkette ya da gazetede ona müthiş gerek duyulurdu. Aşk yaşamını tıpkı gezgin bir tüccar gibi koşarcasına hallediyordu. Zamanla, her şeyden bıkınca Paris'e yeni bir yaşama başlamak için göç etmiş ve Peşte'de yaptıklarının aynısını sürdürmüştü, değişik olan yalnızca Fransız şirketlerinde olmasıydı. Erzsi Paris'e ulaştığı sırada büyük bir film şirketinin sekreterliğini yapıyordu. Şirketteki mesleğinin getirdiği erotik atmosferin ulaşmadığı, mantığına ve tarafsızlığına her

zaman için güvenilen, ötekilere göre daha çok çalışan, ama ötekilerden çok daha az kazanan o bildik çirkin ve kaya gibi kadın oydu. Bu arada saçları ağarmıştı; o kırılgan ve küçük kızlara özgü bedeni üzerinde, kısa saçlarıyla tıpkı ordu piskoposlarınınki gibi soylu bir başı vardı. Herkes dönüp dönüp ona bakardı ve o bununla gurur duyardı.

"Neyle geçineceksin?" diye sordu. Erzsi Peşte'den getirdiği birkaç nükteli sözle yumuşatarak evliliğine olanların taslağını çıkarınca bu soruyu kestirmeden soruvermişti. "Neyle geçineceksin? Hâlâ yığınla paran var mı?"

"Bilirsin ya, paramla ilgili işleri pek kurnazca ayarladım. Ayrılınca Zoltán *drahoma*mı,[46] babamdan kalan mirası (ki aslında bu pek çok kişinin sandığı gibi çok bir şey değil) geri verdi ve ben bunun büyük bölümünü Mihályların şirketine yatırdım, küçük bir bölümünü ise her türlü olasılığı göz önünde bulundurarak bankaya yatırmıştım. Yani geçinecek param var, ama bu paraya ulaşmam çok güç. Bankadaki paramı buraya getirmek dürüstlük yolunu izleyecek olursak olanaksız. Yani eski kayınbabamın bana bu parayı ulaştırmasına kaldım kala kala. Zaten bu da pek öyle basit bir şey değil. Eski kayınbabam eğer elinden para çıkması söz konusu ise çok, ama çok zor bir adam olur her zaman ve bu konuda da herhangi bir anlaşmamız yok."

"Hımm. Paranı şirketlerinden çekmen gerekiyor. Bu bir."

"Evet, ama bunun için Mihály'dan ayrılmam gerek."

"Eh, Mihály'dan doğal olarak ayrılman gerekiyor."

[46] Katolik mezhebinde, kız tarafının erkek tarafına verdiği başlık parası. (y.n.)

"Bu pek de doğal sayılmaz."

"Olan bitenlerden sonra bunu mu duyacaktım?"

"Evet. Ama Mihály öteki insanlar gibi değil. Ben zaten onunla bu yüzden evlendim."

"Pek de güzel şeyler olmuş onunla. Ben öteki insanlar gibi olmayan insanları sevmem. Öteki insanlar da yeterince sıkıcıdır. Onlara benzemeyeni artık sen düşün."

"Pekâlâ Sári, bu konuyu kapatalım. Ayrıca Mihály'dan öyle kolayca ayrılarak ona iyilik etmek istemiyorum."

"İyi ama madem paran orada, ne diye Peşte'ye gitmiyorsun?"

"Bu işler aydınlanmadan eve dönmek istemiyorum. Orada insanlara ne derim ben? Düşünsene bir, kuzenim Juliska neler söyler."

"O zaten konuşacaktır, kaygılanma."

"Ama buradayken duymuyorum hiç olmazsa. Ayrıca bir de... Hayır, Zoltán için bile olsa yurda dönmem."

"İlk kocan için mi?"

"Onun için. Daha istasyonda elinde bir buket çiçekle beni bekler o.

"Deme! Yani onu böyle çirkin bir biçimde terk ettin diye sana kızmıyor mu?"

"Ne kızması. Beni tümüyle haklı buluyor. Belki bir gün yine de onunla evlenirim diye tevazuuyla bekliyor. Üzüntüsünden hiç kuşkusuz sekreter kadınından da ayrılmıştır ve bekârlık yaşamı sürdürüyordur. Yurda dönecek olursam yakamdan düşmez. Buna katlanamam. Her şeye katlanırım da iyiliğe ve bağışlanmaya katlanamam. Özellikle de Zoltán yaparsa bunu."

"Biliyor musun işte bu konuda haklısın. Erkekler iyi olurlar ve bağışlarlarsa bunu ben de sevmem."

Erzsi de Sári'nin oturduğu o modern, tatsız tuzsuz otelde, Jardin de Plantes'in arkasındaki otelde bir oda tuttu; buradan o büyük, yabancı, doğulu saygınlığıyla yastık gibi, yaygın dallarını insanı tedirgin eden Paris baharına uzatan Lübnan selvisi görülebiliyordu. Erzsi'ye bu selvi iyi gelmemişti. Onun yabancılığı aklına sürekli olarak gelmesini boşuna beklediği bir başka, kendisine yabancı ve olağanüstü bir yaşam getiriyordu.

Önceleri ayrı odası vardı, sonra aynı odada kalmaya başladılar; böylesi daha ucuza geliyordu. Yukarıdaki odalarında otelcinin yasaklamasına karşın getirdikleri yiyeceklerle akşam yemeği yiyorlardı. Sári'nin öteki şeylerde olduğu gibi yemek pişirmekte de becerikli olduğu ortaya çıkmıştı. Öğle yemeğini yalnız yemesi gerekiyordu, çünkü Sári bir kahve, bir sandviçten oluşan yemeğini kentte yiyordu, ondan sonra da hemen bürosuna dönüyordu. Erzsi önceleri çeşitli lokantaları denedi, ama iyi lokantaların yabancıları soyduğunu fark etti ve böylece daha çok küçük *crèmerie*lere[47] gitmeye başladı; buralarda "aynı şeyleri daha ucuza, çok daha ucuza yemek olanağı vardı". Önceleri her zaman yemekten sonra bir kahve içiyordu; çünkü nefis Paris kahvesine bayılıyordu, ama daha sonra bunun da yaşamsal bir gerekliliği olmadığını anladı ve bundan vazgeçti, yalnızca haftada bir kez, her pazartesi Büyük Boulévard'daki Maison de Café'ye gitmeye ve ünlü kafeden bir fincan içmeye başladı.

Gelişinin ertesi günü kendisine Madeleine civarındaki seçkin bir mağazadan harika bir el çantası aldı, ama tek lüks alışverişi de bu oldu. Seçkin mahallelerde

[47] (Fr.) Genelde süt, krema, yumurta ve peynir gibi ürünler satan yerlerin adıdır. (y.n.)

yabancılara alabildiğine pahalıya satılan şeylerin aynısının küçük sokaklarda, basit dükkânlarda ya da pazarların kurulduğu mahallelerde, Rue de Rivoli ya da Rue de Rennes'de[48] çok daha ucuza alınabileceğini keşfetmişti. Önceleri bir sürü şey satın aldı, çünkü başka yerlere göre öylesine ucuzdu ki. Ama sonunda hiçbir şey satın almamanın daha da ucuz olduğunu anladı ve bundan böyle aklına gelip de almadığı şeyler ona özel bir zevk vermeye başladı. Derken iki sokak ötede bir otel keşfetti, pek öyle modern değildi, ama onun da şimdiye dek kaldıkları otelde olduğu gibi odasında soğuk ve sıcak suyu vardı ve sonuç olarak tıpkı öbüründe olduğu gibi oturulacak durumdaydı ve de çok daha ucuza, neredeyse üçte biri fiyatınaydı. Sári'yi ikna etti ve oraya taşındılar.

Yavaş yavaş en başta gelen uğraşı tutumluluk oldu. Tutumluluğa karşı her zaman yatkın olduğu geldi aklına. Bir çocuk gibi armağan olarak aldığı çikolatalı bonbonları biriktirip bir kenarda saklıyordu; güzel giysilerini de hep bir yere tıkıştırıyor ve küçük hizmetçiler bunları en olmadık yerlerde, kirlenmiş, mahvolmuş bir durumda buluyorlardı; bunlar ya bir ipek şal oluyordu, ya bir çift şahane çorap, ya da bir çift pahalı eldiven. Daha sonraları yaşam Erzsi'nin tutumluluk tutkusuna izin vermedi. Genç bir kız olarak babasını temsil etmesi, hatta onun göğsünü kabartmak için bir parça kaygısız olması gerekiyordu.

Zoltán'ın karısıyken tutumluluk aklına bile gelmiyordu. Eğer bir gün pahalı bir ayakkabıdan vazgeçmişse Zoltán ertesi gün üç çift daha ayakkabıyla gelip onu

[48] Paris'in, alışveriş dükkânlarıyla dolu iki ünlü caddesi. (y.n.)

şaşırtıyordu. Zoltán "büyük çaplı" bir insandı, sanatı ve sanatçıları da destekliyordu ve kısmen vicdanını yatıştırmak için olsa bile, karısına her türden yığınla şey alıyordu ve bu arada Erzsi'nin en büyük tutkusu olan tutumluluk denen şey doyumsuz kalıyordu.

Şimdi, Paris'teyken bu bastırılmış tutku ilkel bir güçle içinden fışkırıyordu. Buna en kaygısız ruhun içinde bile tutumluluk arzusu uyandıran Fransız atmosferi, Fransız yaşam biçimi de ekleniyordu üstüne üstlük, buna bir de gizli olgular, aşkının boşa çıkmış olması, evliliğinin yıkılması, yaşamının anlamsızlığı da ekleniyordu –tüm bunlar bir biçimde tutumlulukta bir denge arıyordu. Derken her gün yıkanmaktan da vazgeçince –çünkü otelci bunun için yüklü bir fatura getirmişti– Sári daha fazla susmaya dayanamadı.

"Söylesene ne cehenneme bu kadar tutumlu davranıyorsun? Sana bono imzalaman koşuluyla para verebilirim, formalite gereği..."

"Teşekkür ederim, çok naziksin ama param var, dün Mihály'ın babası üç bin frank gönderdi."

"Üç bin frank mı, bu çok büyük bir para. Bir kadının bunca tutumlu olması benim hoşuma gitmez. Bu işte bir yanlışlık var demektir o zaman. Bu tıpkı bir kadının bütün gün temizlik yapması ve geberesice toz tanelerinin ardına düşmesi ya da bir kadının durmadan elini yıkaması ve misafirliğe gittiğinde elini kurulamak için ayrı bir mendil götürmesi gibi bir şey. Kadın deliliğinin binlerce çeşidi var. Söylesene lütfen, şimdi aklıma geldi, ben bürodayken sen bütün gün ne yapıyorsun?"

Erzsi'nin bu konuda hesap veremediği ortaya çıkmıştı. Yalnızca tutumlu davranıyordu o kadar. Para gitmesin diye şuraya, buraya gitmiyordu ve şunu, bunu

yapmıyordu. Bunun dışında ne yaptığı konusu bulanıktı, yarı uyku durumuna benziyordu...

"Çılgınlık bu!" diye bağırdı Sári. "Sürekli hayatında başka birinin olduğunu ve onunla vakit geçirdiğini sandım ve şimdi ortaya çıkıyor ki, yarı deli, ama hiç olmazsa iyi bir yol tutturmuş olan kadınlar gibi bütün gün önüne bakıyorsun ve *tagträumer*sin.[49] Bu arada ne denli az yemek yesen de şişmanlıyorsun, şişmanlarsın tabii, kendinden utanmalısın. Eh yani, bu böyle gitmez. İnsanlar arasına çıkmalısın ve de senin ilgini çekecek bir şey olmalı. Tanrı cezasını versin, şu kokuşmuş dünyada benim de herhangi bir şeye vaktim olsa..."

Bir iki gün sonra:

"Ne diyeceğim, bu akşam vur patlasın çal oynasın eğlenelim," dedi ışıl ışıl bir yüzle. "Bir Macar beyefendi var, fabrikayla büyük bir iş bağlantısı kurmak istiyor ve beni de durmadan sıkıştırıyor, çünkü benim patronla aramın iyi olduğunu biliyor. Şimdi beni akşam yemeğine davet etti, dediğine göre adına görüşmeler yaptığı paralı adamıyla tanıştırmak istiyor. Beni paralı "*moche*"[50] adamların ilgilendirmediğini söyledim, büroda yeterince berbat adamla işim var zaten. Hiç de *moche* olmadığını, çok yakışıklı biri olduğunu söylüyor, İranlıymış. Eh, bunun üzerine, peki geliyorum dedim, ama yanımda arkadaşımı da getirmek istediğimi ekledim. 'Hay hay,' dedi, kendisi de toplulukta tek kadın olmasın diye girişimde bulunmayı düşünüyormuş zaten."

"Sáriciğim, biliyorsun ki gelemem, bu ne biçim bir düşünce! Ne keyfim var ne de üzerime giyecek bir şeyim. Döküntü Peşte eşyalarım var yalnızca."

[49] (Alm.) Hayalperest. (ç.n.)
[50] (Fr.) Çirkin. (ç.n.)

"Hiç korkma, sen onlarla da çok şıksın. Beni duyuyor musun, şu *gernya*[51] Parisli kadınlara bakacak olursan gerçekten de şaka yapmadığımı anlarsın... Hem yurttaşı olduğun için Macar da seni kesinlikle beğenecektir."

"Gitmem söz konusu bile olamaz. Bu Macarın adı ne?"

"János Szepetneki'ymiş, en azından adının bu olduğunu iddia ediyor."

"János Szepetneki mi... Tanıyorum onu! Ama o bir yankesicidir!"

"Yankesici mi? Olabilir. Ben daha çok hırsıza benzettim onu. Sinemacılığa herkes böyle başlıyor. Ama bu bir yana, kendisi çok büyüleyici bir insan. Ee, geliyor musun benimle?"

"Evet, geliyorum..."

Gittikleri küçük *auberge*[52] eski Fransız üslubunda döşenmişti: Dekorasyonda ekose perdeler ve ekose masa örtüleri kullanılmıştı; masası az, pahalı ve çok iyi yemekleri olan cinsinden. Erzsi Zoltán'la birlikte Paris'i gezdiğinde böylesi ve daha iyi yerlerde yemek yemişti, ama şimdi tutumluluğunun derinliklerinden yukarı çıktığı an, lokantanın güvenilir ve zengin insanlarının yarattığı atmosferle karşılaşınca etkilenmişti. Ama bu etkilenmişliği yalnızca bir saniye sürdü, çünkü o büyük sansasyonel insan János Szepetneki fırlayıp onları karşılamıştı. Tanıyamadığı Erzsi'nin elini çok nazik ve iyi bir orta sınıf yurttaş gibi öpmüştü; Sári'ye arkadaşını seçmekte gösterdiği hüner nedeniyle iltifat etti ve sonra da hanımları arkadaşının beklediği masaya götürdü.

[51] Macarcada Noel gecesi giysileri kuşanmış anlamına gelen yöresel bir sözcük. (ç.n.)

[52] (Fr.) Pansiyon. Metinde, "restoran" anlamında kullanılmıştır. (y.n.)

"Mösyö Lutphali Suratgar," diyerek tanıştırdı. Adamın kemerli burnun ardındaki sert sert bakan bir çift gözün bakışları Erzsi'nin gözlerinin içine işledi. Erzsi bir titreme hissetti. Sári de besbelli şaşırmıştı. Kapıldıkları ilk duygu iyi kötü evcilleştirilmiş bir kaplanla aynı masaya oturdukları şeklindeydi.

Erzsi hangisinden daha çok korkması gerektiğini bilmiyordu: İyi Paris Fransızcası konuşan ve titizlik ve *nonchalance*[53] karışımıyla menüyü belirleyen –böylesini ancak tehlikeli dolandırıcılar bilirdi– yankesici János Szepetneki'den mi (Erzsi'nin aklına Zoltán'ın da Paris'in seçkin yerlerinin garsonlarından nasıl da korktuğu ve bu korku yüzünden onlara karşı ne kadar kaba davrandığı gelmişti), yoksa sessizce oturan ve yüzünde hazır bağlanmış bir kravat gibi uygun olmayan, sevimli ve Avrupalı gülümsemesi taşıyan İranlıdan mı? Ama ilk ordövr ve ilk kadeh şaraptan sonra İranlının dili çözüldü ve bundan böyle tuhaf, göğüsten gelen ve kesik kesik bir Fransızcayla konuşmayı yönlendirmeye başladı.

Konuşmasıyla dinleyicilerini kendisine tümüyle bağlamayı bilmişti. Bu insandan romantik, Ortaçağa özgü bir coşku yayılıyordu, henüz hiçbir şeyin mekanikleştirmediği çiğ ve daha gerçek bir insanlık yayılıyordu. Bu insan henüz Pengőlerle, Franklarla değil, gül, kaya ve kartal döviziyle yaşıyordu. Ama yine de içlerinde iyi kötü evcilleştirilmiş bir kaplanla aynı masada oturdukları duygusu kala kalmıştı. Bu duyguyu gözleri yaratıyordu.

İran'da gül bahçelerinin, demir madenlerinin ve özellikle de haşhaş tarlalarının olduğu ortaya çıkmıştı

[53] (Fr.) Aldırmazlık. (ç.n.)

ve en başta da afyon üretimiyle uğraşıyordu. Birleşmiş Milletler üzerine alabildiğine olumsuz görüşleri vardı, bu kuruluş afyon satışını uluslararası anlamda engelliyordu ve kendisine büyük bir zarar veriyordu. Afyonunu Çin'e kaçak yollardan sokabilmek için Türkistan sınırında bir çete bulundurmak zorunda kalmıştı.

"İyi ama bayım, siz insanlık düşmanısınız o halde," dedi Sári. "Beyaz zehri yaygınlaştırıyorsunuz. Zavallı yüzbinlerce Çinlinin yaşamını mahvediyorsunuz. Üstelik bir de dürüst insanların size karşı birleşmesine şaşırıyorsunuz."

"*Ma chère*,"[54] dedi İranlı şaşırtıcı bir öfkeyle, "anlamadığınız işler konusunda konuşmayın. Avrupa gazetelerinin budalaca hümanist söylemleri sizi yanıltıyor. Afyon 'zavallı' Çinlilere nasıl zarar verirmiş ki? Onların afyon için verecek paraları olduğunu mu düşünüyorsunuz? Pirinç bulabilirlerse sevinir onlar. Afyonu Çin'de yalnızca çok zengin insanlar çekiyor, çünkü pahalıdır ve bu ayrıcalıklı kişilerin ayrıcalığıdır; tıpkı bu dünyadaki öteki iyi şeyler gibi. Bu aynı Parisli işçilerin aşırı ölçüde şampanya içmelerine üzülmek gibidir. Parisli zenginlere nasıl ki canları istediğinde şampanya içmeleri yasaklanmıyorsa, Çinlilere bunu ne hakla yasaklıyorlar?"

"Benzetme yerinde değil. Afyon şampanyaya göre çok daha yıkıcı bir etki yaratır."

"Bu da benzer bir Avrupalı sanısı. Doğru, bir Avrupalı afyon içmeye başlarsa dur durak bilmez. Çünkü Avrupalılar hiçbir konuda ölçü nedir bilmezler; açgözlülükte, ev yapımında ve kan dökmekte üstlerine yoktur. Ama biz ölçüyü kaçırmamayı biliriz. Yoksa bana

[54] (Fr.) Canım. (y.n.)

afyonun zarar verdiğini mi sanıyorsunuz? Oysa düzenli olarak çekerim, hatta yerim."

Koskoca göğsünü şişirdi, sonra kollarının kaslarını gösterdi, biraz sirklere özgü bir davranışla yapmıştı bunu ve tam bacağını da kaldırmak istiyordu ki Sári kalsın dercesine elini salladı:

"Aman aman. Bir sonraki buluşmamıza da bir şeyler kalsın."

"Efendim... Avrupalılar alkol tüketiminde de ölçü nedir bilmiyorlar; oysa insanın midesinde aşırı alkol varsa, bu hayli bulantıya sebep olur ve önünde sonunda kusacağını da hisseder. Şarabın etkisi giderek yükselir ve ondan sonra insan birden çöker. O dengeli, sürekli mahmurluğu şarap veremez ve dünyadaki tek mutluluk da afyondur... Siz Avrupalılar zaten neyi bilirsiniz ki? İlkin ilişkilerden haberdar olmalı ki dünyanın işlerine karışabilmeli."

Szepetneki, Sári'ye dönerek, "O yüzden şimdi biz de sizinle bu aydınlatıcı propaganda filmini çekmek istiyoruz," dedi.

O ana dek İranlının tutumuna sempati duyan Erzsi, "Nasıl? Afyon içmek üzerine bir propaganda filmi mi?" diye sordu. Dehşete kapılmıştı.

"Afyon içimi konusunda değil de afyonun özgürce dağıtımı ve genel olarak insan hakları konusunda. Bu filmin her türden zorbalığa karşı büyük bir bireysel bildiri olmasını istiyoruz."

"Konusu ne olacak?" diye sordu Erzsi.

"Daha filmin başında görülecek," dedi Szepetneki. "Basit, iyi yürekli, tutucu bir İranlı afyon üreticisi barışçı aile çevresinde görülecek. Kızını, yani filmin başkahramanını, evlendireceği kişinin kendi mevkiine yaraşır

olması, ancak genç delikanlının yıllık afyon üretimini dağıtmayı başarmasıyla mümkün. Bunun üzerine kızı seven bir başka entrikacı, alçağın teki ve her şeyi yapmaya hazır bir komünist olan bu adam, babayı denetleme yapan yetkililere ihbar edecek ve geceleyin tüm afyon stokuna el koyacaklar. Bu çok heyecanlı olacak, otomobillerle ve sirenler çalınarak gelişecek. Ama daha sonra kızın masumluğu ve ruhsal soyluluğu katı albayı sarsacak ve çıngırak sesleri arasında Çin'e doğru arabalarla neşeli neşeli gitmekte olan el konmuş afyonu geri verecek. Ana çizgileriyle konusu böyle olacak..."

Erzsi Szepetneki'nin şaka yapıp yapmadığını anlayamamıştı. İranlı ciddiyetle, hatta saf bir gururla dinliyordu. Belki de konuyu o bulmuştu.

Yemekten sonra seçkin bir dans kulübüne gittiler. Burada başka tanıdıklar katıldı yanlarına, büyük bir masanın çevresine oturdular ve şundan bundan söz ettiler; gürültü elverdiğince. Erzsi İranlının uzağındaydı. János Szepetneki dansa kaldırdı ve dans ettiler.

"İranlıyı nasıl buluyorsunuz?" diye sordu dans ederken Szepetneki. "Çok ilginç bir adam, öyle değil mi? Her yanından safi romantizm akıyor."

"Biliyor musunuz benim aklıma onu gördükçe eski ve deli bir İngiliz ozanı geliyor," dedi Erzsi. Eski entelektüel yanı canlanmıştı birden. "Kaplan! Kaplan! Gecenin ormanında ışıl ışıl yanan parlak yalaza..."[55]

Szepetneki şaşkınlıkla baktı ona ve Erzsi de utandı.

"Kaplan," dedi Szepetneki, "ama korkunç bir ağırlığı olan bir yolcu. O ölçüde de naif ayrıca, iş konusunda öyle güvensiz ve sakıngan ki. Film yapımcıları bile

[55] William Blake'in *The Tyger* şiirinden alıntı. (ç.n.)

kandıramadı onu. Oysa iş yapmak için film yapmak istemiyor, tek amacı propaganda ve sanırım en başta da kendisine figüranlardan bir harem kurmak istiyor. Ee, siz ne zaman geldiniz İtalya'dan?"

"Tanıdınız mı?" diye sordu Erzsi.

"Nasıl tanımam? Şimdi değil. Günler önce, sokakta, Matmazel Sári ile yürürken. Benim kartal gözlerim vardır. Bu geceyi de sizinle konuşmak için ayarladım... Ama söylesenize benim müthiş arkadaşım Mihály'ı nerede bıraktınız?"

"Sizin müthiş arkadaşınız muhtemelen hâlâ İtalya'da. Birbirimizle mektuplaşmıyoruz."

"İnanılmaz. Balayınızda ayrıldınız mı?"

Erzsi başını salladı onaylayarak.

"Korkunç. Evet, budur işte. Mihály'ın tarzı budur. Yaşlı delikanlı hiç değişmemiş. Şu dünyada her zaman her şeyi yarıda bırakmıştır. Hiçbir şeye karşı sabrı yoktur. Örneğin yalnızca lisede değil, iddia ederim ki tüm ülkenin ortaokullarının en iyi *centrehalf*'ı[56] oydu. Derken güzel bir gün..."

"Orada benim onu değil de onun beni terk ettiğini nereden biliyorsunuz?"

"Kusura bakmayın. Bunu sormadım bile. Eh tabii. Böyle bir insana katlanılmaz. Yaşamın böyle bir poker oyuncusu yüzüne sahip birinin yanında nasıl da çekilmez bir şey olabileceğini düşünebiliyorum... Hiç öfkelenmeyen, hiç..."

"Evet. O beni terk etti."

"Ya öyle mi! Daha baştan düşünmüştüm zaten. Daha Ravenna'dayken hem de. Biliyor musunuz, şim-

[56] (İng.) Orta saha. (y.n.)

di tüm ciddiyetimle konuşuyorum. Mihály koca olacak adam değildir. O... Nasıl söylesem? O bir arayandır... Tüm yaşamı boyunca bir şey aramıştır, başka bir şeyi. Öyle bir şey ki, bu İranlı sanırım bizden daha iyi anlar. Belki de Mihály'ın afyon çekmesi gerekir. Evet, bu çok kesin, onu yapması gerekir. Ben içtenlikle itiraf edeyim, bu adamı hiç anlayamadım."

Vazgeçiş anlamında elini salladı.

Ama Erzsi bu nazik davranışın yalnızca bir poz olduğunu ve Szepetneki'nin kendisiyle arasında neler olup bittiğini müthiş merak ettiğini duyumsadı. Daha sonra da Erzsi'nin yanından pek uzaklaşmadı.

Yan yana oturdular. Szepetneki hiç kimsenin Erzsi'nin yanına yanaşmasına izin vermedi. Sári'ye bu sırada yaşlıca, saygın bir Fransız kur yapıyordu; İranlı ise film oyuncusuna benzeyen iki kadının arasında gözleri ateşler saçarak oturuyordu.

İlginç, diye düşündü Erzsi, yakınında olunca her şey ne denli başka ve nasıl da hiçbir özel yanı yok. Paris'e ilk geldiğinde öğrencilik döneminde derleyip topladığı batıl inançlarla dopdoluydu. Paris'in çökkün ve günahkâr bir metropol olduğunu düşünüyordu ve onun gözünde Mont Parnasse'taki iki masum sanatçı ve göçmen kahvehanesi, Dôme ve Rotonde, cehennemin boğazına açılan alt ve üst çenesi idi. Şimdi burada otururken, hem de olasılıkla gerçekten suçlu ve çarpık insanlar arasındayken her şey öylesine kendiliğinden anlaşılır bir durumdaydı ki.

Ama bu konuda düşüncelere dalmaya pek vakti yoktu, çünkü dikkatle Szepetneki'yi dinliyordu. Mihály ile ilgili olarak ondan önemli bir şey öğrenebileceğini umuyordu. Szepetneki birlikte geçirdikleri yıllardan

mutlulukla söz ediyordu, ama doğal olarak onun sunumunda her şey çarpıktı ve Mihály'a göre tümüyle değişik biçimde çiziyordu olan bitenleri. Yalnızca Tamás kalmıştı olağanüstü biri olarak: O yaşamı hak etmeyen, ölümü göze almış bir prensti; pazarlık etmeden önce erkenden çekip gitmişti. Szepetneki'ye göre Tamás öyle duyarlıydı ki, üç oda ötesinde bir şey kımıldayacak olsa uyuyamazdı ve güçlü bir pis kokuyla onu dünyadan kovmak mümkündü. Yalnız sorun şuydu ki, kız kardeşine âşık olmuştu. İlişkileri vardı ve Éva hamile kaldığında Tamás vicdan azabından kendini öldürdü. Zaten Éva'ya herkes âşıktı. Ervin'in rahip olmaya gitmesinin nedeni Éva'yı umutsuzca sevmesiydi. Mihály da umutsuzca âşıktı Éva'ya. Küçük bir köpek gibi arkasından giderdi. Komikti. Éva bunu kullanmıştı. Tüm parasını almıştı. Altın saatini çalmıştı. Çünkü saati doğal olarak kendisi değil, Éva çalmıştı, ama bunu Mihály'a söyleyememişlerdi, *délicatesse*[57] yüzünden. Ama Éva hiçbirini sevmemişti. Yalnızca onu. János Szepetneki'yi.

"Peki o zamandan beri Éva'ya ne oldu? Gördünüz mü o zamandır?"

"Ben mi? Nasıl görmem! O zamandan beri de aramız çok iyi. Éva çok büyük bir kariyer yaptı, bunu büyük ölçüde de benim yardımıma borçlu. Çok, ama çok büyük bir kadın oldu."

"Ne anlama geliyor bu?"

"Şöyle ki... Her zaman için olabildiğince en seçkin destekçileri olmuştur. Basın prensleri, petrol kralları, gerçek taht varisleri; daha çok propaganda amacıyla gerek duyulan büyük yazarları ve ozanları bir yana bırakalım."

[57] (Fr.) Nezaket. (y.n.)

"Şimdi ne yapıyor peki?"

"Şimdi İtalya'da. Fırsat buldu mu İtalya'ya gider, onun tutkusu bu. Babası gibi eski şeyleri biriktiriyor."

"Siz Éva'nın İtalya'da olduğunu Mihály'a neden söylemediniz? Ayrıca, o zaman sizin Ravenna'ya yolunuz nasıl düşmüştü?"

"Benim mi? Geçici olarak Peşte'deydim ve orada Mihály'ın evlendiğini ve balayı için Venedik'te olduğunu duymuştum. Bu fırsattan yararlanarak yaşlı delikanlıyı ve eşini görmek arzusuna karşı koyamadım ve bu yüzden Venedik'ten geçerek geldim Paris'e. Orada olduğunuzu öğrenince de Venedik'ten Ravenna'ya geçtim."

"Peki Éva'dan neden söz etmediniz?"

"Aklımdaydı. Arasın diye mi?"

"Aramazdı zaten, çünkü eşiyle birlikte balayındaydı."

"Kızmayın ama, bunun onu engelleyeceğini sanmıyorum."

"Sahi mi? Yirmi yıldır onu aramak gelmedi aklına..."

"Çünkü nerede olduğunu bilmiyordu, ayrıca da çok pasif biridir. Ama bir kez nerede olduğunu bilecek olursa..."

"Ama eğer Éva'yı bulacak olursa bunun size ne zararı olur? Kıskanıyor musunuz? Şimdi de âşık mısınız Éva'ya?"

"Ben mi? Yoo. Hiç âşık olmadım ona. Éva bana âşıktı. Ama Mihály'ın evliliğine bir zararı dokunsun istemedim."

"Siz bir melek kadar iyisiniz, öyle mi yani?"

"Hayır. Ancak siz bir anda öyle sempatimi kazandınız ki benim!"

"Çok güzel. Ravenna'da tam bunun tersini söylediniz. Yeterince de inciticiydi."

"Ya evet, merak etmiştim, Mihály acaba kalkıp bir tokat indirecek mi diye. Ama hiç kimseyi tokatlamaz. Onun sorunu bu işte. Bir tokat öyle çok şeyden kurtarır ki insanı... Ama konumuza döneyim: Siz daha ilk anda beni çok etkilemiştiniz."

"Olağanüstü. Şimdi kendimi saygı gösterilen biri olarak hissetmeliyim öyle mi? Söylesenize, biraz daha esprili bir biçimde kur yapmayı bilemez misiniz?"

"Esprili bir biçimde kur yapmasını bilmem. Eğer bir kadını beğenmişsem bunu ona bildirmekten başka şey düşünmem. Ondan sonra buna ya tepki gösterir ya da göstermez. Ama genellikle tepki gösterirler."

"Ben 'genellikle' değilim."

Ama János Szepetneki'nin gerçekten hoşuna gittiğinin farkındaydı; bedenini büyük bir açlıkla, bir delikanlı gibi, hiçbir erkek kurnazlığı göstermeksizin, basit, iğrenç bir biçimde arzuladığının farkındaydı. Bu ona öyle iyi gelmişti ki, tüm bedeninde tıpkı insanın içki içtiği zaman olduğu gibi, teni altındaki kan dolaşımı hızlanmıştı. Bu tür çiğ içgüdüselliğe alışkın değildi. Erkekler ona genellikle sevgiyle ve tatlı sözlerle yaklaşmışlardı. Aşkları her zaman için kültürlü ve iyi bir aileden gelme bir hanımefendiye yönelikti. Ondan sonra bir gün János Szepetneki onun kadınsal ikiyüzlülüğünü zamanında derinden yaralamıştı. Evliliğinin yıkılmaya başlaması belki de o zaman başlamıştı ve Erzsi o zamandan beri de Szepetneki'nin söylediği sözleri acıyla taşımıştı. İşte şimdi ilaç yanı başındaydı, duyduğu acının karşılığı. Szepetneki'ye karşı öyle cilveli davranıyordu ki, bunu yapabileceğini o güne dek kendisi de bilmiyor-

du; amacı sonunda onu soğuk bir biçimde reddetmek ve Ravenna'nın acısını çıkarmaktı.

Ama Szepetneki'nin yaklaşımına özellikle, her şeyden öte yanıt vermesinin nedeni Szepetneki'nin bu davranışının en başta Mihály'ın kadınına yönelik olduğunu içgüdüsel olarak bilmesiydi. Szepetneki'nin Mihály ile ne tuhaf bir ilişki içinde olduğunu, onun sürekli olarak ve her türlü aracı kullanarak ikisi arasında kendisinin nasıl da farklı biri olduğunu kanıtlamak istediğini biliyordu ve şimdi de bu yüzden Mihály'ın karısını sevmek istiyordu. Erzsi hastalıklı ve dullara özgü bir avuntuyla Szepetneki'nin arzusu içinde yıkanıyordu ve şimdi, bu arzuyla, bu arzunun uyandırmasıyla gerçekten de Mihály'ın karısına dönüştüğünü duyumsuyordu; büyülü çevreye şimdi giriyordu, eski ve Mihály için tek gerçeklik olan Ulpius Çevresi'ne.

"Başka şeylerden konuşalım," dedi, ama dizleri masanın altından sımsıkı birbirine yapışmıştı. "Siz aslında burada, Paris'te neyle uğraşıyorsunuz?"

"Büyük işyerlerini bir araya getirmekle. Yalnızca tam anlamıyla büyük işyerlerini," dedi Szepetneki ve masanın altından Erzsi'nin bacaklarını okşamaya başladı. III. Reich'ta[58] çok sağlam bağlantılarım var. Belli bir açıdan bakıldığında Üçüncü İmparatorluğun ticari temsilcisinin ben olduğum söylenebilir. Bunun yanı sıra bu işletmeyi Lutphali ve Martini-Alvaert film stüdyosu ile birleştirmek istiyorum; çünkü nakit paraya ihtiyacım var. Ama söylesenize, niye bu kadar konuşuyoruz? Gelin dans edelim.

Sabahın üçüne dek eğlendiler, saat üçte İranlı eğlendiği iki film oyuncusunu arabaya tıkıştırdı, ötekileri

[58] Nazi Almanyası. (y.n.)

ise Pazar günü öğle sonrasına Auteuil'deki villasına davet etti ve vedalaştı. Ötekiler de artık bir an önce evlerine gitmek istiyorlardı. Sári'yi evine götüren o Fransız beyi oldu, Erzsi'yi ise Szepetneki.

"Yukarıya çıkacağım sizinle," dedi Szepetneki kapının önüne vardıklarında.

"Çıldırdınız mı siz! Ayrıca ben Sári ile birlikte oturuyorum."

"Kahretsin. Öyleyse siz bana gelin."

"Szepetneki, anlaşılan siz Peşte'den ayrılalı beri çok vakit geçmiş. Yoksa benim gibi bir kadını böylesine yanlış anlamanızı açıklayamazdım. Bunu yaparak her şeyi mahvettiniz."

Tek veda sözü etmeksizin, ama büyük bir zafer duygusuyla yukarı çıktı.

"Sen bu Szepetneki ile niye flört ediyorsun?" dedi Sári, her ikisi de yatağa girdiklerinde. "Dikkatli olmalısın."

"Bitti bile. Düşünsene, kendisiyle birlikte gitmemi istedi benden."

"Ya sonra? Sanki hâlâ Peşte'de yaşar gibi davranıyorsun. Evladım şunu unutma, Peşte Avrupa'nın en namuslu kentidir. Burada bu tür konulara o biçimde bakmıyorlar."

"Ama Sári, daha ilk gece... Eh, işte bir kadının çok saygı görmesi şarttır..."

"Tabii. Ama o zaman erkeklerle konuşmamalı... Burada bir kadının saygınlığını korumasının tek yolu bu. Tıpkı benim yaptığım gibi. Ama söylesene bana, saygınlığı korumak niye, söyle lütfen niye? O İranlı çağırmış olsaydı mutlulukla gitmez miydim sanıyorsun? Ama çağırdı mı işte? Aklındaydı. Ne görkemli bir insan! Ayrıca şu Szepetneki ile birlikte olmamakla iyi ettin. Gerçekten

yakışıklı, buna bir şey diyemem ve çok da erkeksi, bunu anlıyorum... Yani tıpkı söylediğim gibi, ama biliyorsun o bir dolandırıcı. Sonunda paralarını iç edecektir. Çok dikkat etmelisin evladım. Benden böyle bir vesileyle beş yüz forintimi çalmışlardı. Peki, haydi hoşça kal."

Dolandırıcı, diye düşündü kendi kendine Erzsi, yatağında uyumadan yatarken. Gerçekten de öyle. Erzsi tüm yaşamı boyunca örnek bir kızdı: Dadılarının ve *fräulein*larının[59] sevgilisi, babasının gururu, sınıfın en iyi öğrencisiydi, üstelik inceleme araştırma gezisine de göndermişlerdi. Tüm yaşamı koruma altında ve düzenli bir biçimde geçmişti, iyi bir burjuva yaşamının kutsanmış statüleri göz önünde bulundurularak. Vakti geldiğinde zengin bir adamla evlenmiş, şık bir biçimde giyinmiş ve bir beyefendi evini yönetmiş, onu temsil etmişti ve de ideal bir ev kadınıydı. Her zaman kendisiyle aynı sınıfa mensup kadınların giydiği şapkanın aynısını giymişti, neresi yakışırsa oraya gitmişti yaz tatili için, tiyatro oyunları konusundaki görüşü öteki hanımlarınki gibiydi ve uygun düşen özdeyişleri söylerdi; Mihály'ın söyleyebileceği gibi her konuda konformist idi. Ama sonra sıkılmaya başladı, sıkıntı kalp nevrozuna kadar yükseldi ve işte o zaman kendisi için Mihály'ı seçti; çünkü Mihály'ın tümüyle uzlaşmacı olmadığını hissetmişti; Mihály'da burjuva yaşamının çerçevesine tümüyle yabancı bir şey vardı. Mihály sayesinde kendisinin de duvarları aşabileceğini sanmıştı; dışarıya, yabani çalıların büyüdüğü dışarıda uzanan ırmak yatağına, bilinmeyen uzaklıklara doğru uzanan. Ama Mihály da özellikle onun aracılığıyla uzlaşmaya varmak istiyordu,

[59] (Alm.) Evlenmemiş genç kız. (y.n.)

düzenli bir burjuva insan olabilmek için kendisini araç olarak kullanıyordu ve ırmak yatağına gizli gizli ve ancak yalnız başına gidip dolaşıyordu, ta ki uzlaşmadan bıkıncaya ve yeniden çalılıklar arasına kaçıncaya dek, bir başına. Acaba uzlaşmayı hiç de düşünmeyen, duvarların dışında yalnızca iş gereği yağmalamaya çıkan, Mihály'a göre çok daha sağlam ve sağlıklı olan János Szepetneki, acaba... *Kaplan! Kaplan! Gecenin ormanında ışıl ışıl yanan parlak yalaza...*

Auteill'deki Pazar öğle sonrası güzel ve sıkıcı idi, bir filme benzeyen sahneler olmamıştı bu kez, tümünün *mondain*[60] ve seçkin bir karakteri vardı, Fransız yüksek sosyetesiydi temsil edilen, ama Peşte'dekine göre çok daha uzlaşmacı ve çok daha *Kaplansı* olan bu dünya Erzsi'yi ilgilendirmiyordu. Auteill'den çıkıp da János Szepetneki onu yemeğe götürdüğü zaman bir soluk alabildi, ondan sonra da dans etmeye gittiler. János şeytan gibiydi, onu içirdi, şişindi, şiirler okudu, ağladı ve zaman zaman da çok erkeksiydi –ama tüm bunlara aslında pek gerek yok gibiydi. János şimdi de rolünü abartmıştı, çünkü hiç konuşmamış olsaydı Erzsi olasılıkla geceyi onun yanında geçirecekti; olan bitenlerin içsel mantığını izleyerek ve sarı kaplanları arayarak.

[60] (Fr.) Şık. (y.n.)

III. BÖLÜM

ROMA

Go thou to Rome – at once the Paradise,
The Grave, the City, and the wilderness.[61]

Shelley: Adonais

[61] (İng.) Düş Roma yoluna – o Cennet'e,/ o Mezar'a, o Kent'e ve o yabana. (y.n.)

1

Mihály artık günlerdir Roma'daydı ve hâlâ hiçbir şey olup bitmemişti. Gökten kendisini yönlendirecek hiçbir türden romantik el ilanı yağmamıştı; Ervin'in sözlerinden sonra gizlice bunu bekliyordu. Başına gele gele Roma gelmişti ancak, eğer böyle bir şey söyleyebilecek olursak.

Roma'nın yakınındaki öteki tüm İtalyan kentleri cüceleşmişti. Bununla karşılaştırılacak olursa Erzsi ile resmen birlikte olduğu Venedik az geliyordu, ve bir rastlantı sonucu Millicent ile birlikte olduğu Siena da az geliyordu. Çünkü Roma'da yalnızdı ve yol gösterildiği için üstünlük duygusu içindeydi. Roma'da gördüğü her şey yazgısallık saçıyordu çevresine. Bu duyguyla daha önce de karşılaşmıştı; gün doğumundaki bir gezide ya da tuhaf bir öğle sonrasının geç saatlerinde her şey seyrek görülen ve sözcüklerle anlatılamayan bir anlamla doluveriyordu, ama burada bu duygu onu bir an için olsun bırakmadı. Başka yerlerde ve zamanda da sokaklar ve evler uzaklara koşup giden sezgiler uyandırmıştı, ama Roma'nın sokakları, sarayları, yıkıntıları

ve bahçeleri kadar olmamıştı bu hiçbir zaman. Teatro Marcello'nun devasa duvarları arasında dolaşmak ya da Forum'a ağzı açık baka kalmak, küçük Barok kiliselerin antik sütunların arasında nasıl birden fışkırdığını görmek ya da herhangi bir tepeden Regina Coeli Hapishanesinin yıldız biçimine bakmak ya da gettonun dar sokaklarında sürtmek ya da tuhaf avlulardan geçerek *Santa Maria sopra Minerva*'dan büyük, değirmen tekerleği gibi yuvarlak çatı açıklığından koyu mavi yaz gecesinin yeryüzünü izlediği Pantheon'a gitmek –günleri bunlarla geçiyordu. Akşam yorgun argın, ölümüne yorgun bir biçimde yatağa devrilmek; çirkin, taş döşemeli, tren yolunun yakınındaki küçük bir otel odasında yatağa devrilmek; burada ilk akşam korkusundan yatağında büzülmüştü ve o zamandan beri de bu oteli başka bir yerle değiştirecek enerjisi olmamıştı.

Esrikliğinden onu uyandıran Tivadar'ın mektubu oldu; Ellesley bu mektubu Foligno'dan onun ardı sıra göndermişti.

"Sevgili Mişi! –diye yazıyordu Tivadar– *hasta oluşun bizleri çok kaygılandırdı. O alışılmış dakiklik dışı davranışınla yazmayı unuttun; ne gibi bir derdin vardı aslında, bildiğin gibi bunu bilmeyi pek isterim; lütfen bunu telafi et daha sonra. Tümüyle sağlığına kavuştun mu artık? Annen çok tedirgin. Kötü anlama ama sana ancak şimdi para gönderebiliyorum, ama döviz konusunda ne tür güçlükler olduğunu iyi bilirsin. Umarım bu gecikme senin için tatsız bir olaya yol açmamıştır. Çok para göndermemi yazıyorsun; düşüncelerini biraz eksik açıklamışsın, bildiğin gibi "çok para" her zaman için görecelidir. Sen gönderdiğim miktarı az bulabilirsin, çünkü*

senin belirttiğin borcundan biraz daha fazla bir para bu. Ama bizim için işlerin şu andaki durumu –ki bu konudan söz etmesek daha iyi olacak– ve de son zamanlarda yaptığımız ve ancak yıllar sonra kendisini amorti edecek yatırımları göz önüne alacak olursak bu para da çok. Ama bu para her durumda oda paranı ödemene ve yurda dönmene yetecek. Şansın varmış ki tren biletini gidiş-dönüş almıştın. Çünkü bunu söylemem bile gereksiz, senin için başka bir çözüm yolu yok. Şirketimizin bugünkü koşullarda üyelerinden birinin yurt dışı giderlerini –tümüyle gerekçesiz ve anlaşılmaz bir biçimde yurt dışında kalmasını– karşılamayı sürdürmek gibi bir yükü kaldıracak durumda olmadığını tahmin edersin.

Daha da kötüsü şu: Düşünebileceğin gibi bilinen koşullar sonucu karın da isteklerde bulundu, üstelik bunlar tümüyle haklı isteklerdi ve doğal olarak öncelikle bu talepleri karşılamak bizim için bir zorunluluktur. Karın şu sıralar Paris'te bulunuyor ve şimdilik oradaki harcamalarının karşılanmasıyla yetiniyor; kesin hesaplaşmaya ancak yurda döndüğünde sıra gelecek. Sana ayrıca açıklama yapmam gerekmiyor; bu hesap kesimi fabrikayı çok güç durumda bırakabilir. Çok iyi biliyorsun ki, karının şirkete getirdiği parayı makinelere, propaganda işlerine ve şirketin başka yollardan da geliştirilmesine yatırdık; öyle ki, bu miktarın paraya çevrilmesi yalnızca güçlüklere yol açmakla kalmayacak, şirketin temelden sarsılması da söz konusu. Sanırım bir başkası olsaydı karısını balayında terk ederken bunu da göz önünde bulundururdu. Davranışının kendi başına da olumlu bir biçimde nitelenecek yanı olmamakla birlikte, ekonomik açıdan düşünülmese bile, özellikle karın gibi hiç itiraz edilecek yanı olmayan, dört dörtlük bir hanımefendiye

karşı yapıldığı için büyük bir düşüncesizlik ve kesinlikle centilmence olmayan bir davranış sayılır.

İşte durum bu. Sevgili baban sana yazmaya bir türlü karar veremiyor. Olayların onu nasıl da heyecanlandırdığını, yıktığını ve önünde sonunda karına parasını ödemek zorunda kalacağını bilmesinin onu nasıl da tedirgin ettiğini tasavvur edebilirsin. Tüm bunlar onu öyle sarstı ki, bir tatile gitsin istiyorum, özellikle de Gastein'ı düşünüyorum, biraz işleri unutsun diye, ama o, tatil için gerekli ekstra giderleri göz önünde tutarak bunu duymak bile istemiyor.

Yani, sevgili Mişi, mektubumu alınca eşyalarını topla ve yurda dön, bunu ne denli çabuk yaparsan o denli iyi olur.

Tümümüz sevgiyle selamlıyoruz."

Tivadar bu mektubu hiç kuşkusuz büyük bir zevk alarak yazmıştı; mutluydu, çünkü uçarı ve zevk düşkünü biri olan o, şimdi bir kezliğine katı ve ciddi Mihály'a ahlâk dersleri verebilecek durumdaydı. Mihály'ı yalnızca bu konu bile, azıcık da olsa sempati duyduğu ağabeyinin üstünlük taslayan bu ses tonu bile çileden çıkarmıştı. Yine de yurda dönmeyi artık bir zorunluluk, korkunç ve iğrenç bir baskı olarak görmekten başka bir çıkar yolu yoktu.

Oysa öyle görünüyordu ki, başka bir çözüm yolu gerçekten de yoktu. Eğer Millicent'e borcunu ödeyecek olursa parası kalmaz ve böylece Roma'da kalabilirdi. Tivadar'ın babaları konusunda yazdıkları da onu derinlemesine tedirgin etmişti. Tivadar'ın abartmadığını biliyordu, babası depresyona eğilimliydi ve tüm bu maddi, toplumsal ve duygusal tatsızlıklar öylesine karmaşık bir

biçimde birbirine bağlıydı ki, babasının ruhsal huzurunu bozmaya pek elverişliydi. Başka bir şey olmasa bile sevgili oğlunun böylesine olmayacak bir biçimde davranmış olması bile yeterdi. Gerçekten de yurda dönmesi gerekiyordu, hiç olmazsa bunu onarmalıydı, babasına karşı Erzsi'nin çıkarı uğruna bile olsa başka türlü davranamayacağının gerekçelerini anlatmalıydı. Bir kaçak olmadığını, yaptığını bir centilmene yakışır biçimde üstlendiğini göstermeliydi.

Yurda dönünce de işe girişmeliydi. Günümüzde her şey iş demekti: İş, yolun başındaki bir genç için öğreniminin ödülü demekti ve aynı zamanda bir şeyi başaramayanlar için kefaret ve cezalandırma da demekti. Eğer yurda döner ve güzel güzel çalışırsa babası önünde sonunda onu bağışlayacaktı.

Ama "iş"in ayrıntıları, yazı masası, görüşmesi gereken insanlar ve özellikle de iş dışında vaktini geçirmesi gereken konular; briç, Tuna, hanımefendiler aklına gelince neredeyse ağlayacak ölçüde büyük bir hüzne sürükledi.

"Akhilleus'un gölgesi ne diyordu?" diye düşünmeye başladı. "Ölüler arasında prens olmaktansa babamın evinde serf olurum daha iyi..." Ben tam tersini düşünüyorum: Burada, ölüler arasında serf olmayı, yurdumda, babamın evinde prens olmaya yeğ tutuyorum. Ama bir de serfin ne olduğu konusunda açık bir düşüncem olsaydı...

Burada, ölüler arasında... Çünkü bu sırada artık dışarıda, kentin surları dışında, Cestius'un piramidinin arkasındaki küçük Protestan mezarlığında dolaşıyordu. Meslektaşları burada yatıyordu, bir ad verilemeyen özlemlerinin buraya sürüklediği ve ölümün de kendilerini

burada bulduğu kuzeyli ölüler burada yatıyordu. Gölgeli ağaçlarıyla bu güzel mezarlık,kuzeyli ruhlara toprağa karışmanın burada daha tatlı olacağı duygusuyla eşlik etmişti her zaman. Goethe'nin bir Roma ağıtının sonunda bir anımsatma olarak şu sözler vardı: *Cestius' Mal vorbei, leise zum Orchus hinab.*[62] Shelley görkemli bir mektubunda burada gömülmek istediğini belirtiyordu ve gerçekten de burada yatıyor şimdi, en azından yüreği, üstünde de şu yazı: *Cor cordium.*[63]

Mihály artık gitmek istiyordu ki, mezarlığın köşesinde ayrı bir mezar kümesinin ayrımına vardı. Oraya gitti ve basit *İmparatorluk üslubu*[64] mezar taşları üstündeki yazıtları okudu. Bunlardan birinde yalnızca şu yazılıydı İngilizce: *Adını suya yazan kişi burada yatıyor.*[65] Öteki mezarın üstündeki metin daha uzundu, hemen yanı başında, altında yatmakta olduğu mezar taşına adının yazılmasına izin vermeyen büyük İngiliz ozanı John Keats'in en iyi arkadaşı ve ölüm döşeğindeyken sadık bakıcısı olan ressam Severn burada yatıyor, diyordu.

Mihály'ın gözleri yaşlarla doldu. İşte en büyük ozan Keats burada yatıyordu, dünyanın dünya olalı beri en büyük ozanı... Bu etkilenmişlik aslında nedensizdi, çünkü bedeni çoktandır orada değildi ve ruhunu şiirleri tüm mezar çukurlarından daha iyi koruyordu. Ama şu yöntem ne olağanüstü bir şeydi, nasıl da İngiliz usulüydü, sevimli bir uzlaşmayla ve masumane bir biçim-

[62] (Alm.) Cestius'un kabrinin yakınlarında bir yerde, [Bırak da Hermes] nihayetinde ölüme doğru götürsün beni. (y.n.)

[63] (Lat.) Yürekler yüreği demektir. (ç.n)

[64] Birinci Fransa İmparatorluğu sırasında (1800–1815) mimaride, mobilyada ve diğer dekoratif sanatlarda ortaya çıkan erken dönem tasarım hareketidir. (y.n.)

[65] John Keats'in mezar taşında yazmaktadır. (y.n.)

de ikiyüzlülük havası taşıyan şu yöntem: Son arzusuna saygı gösteriyorlardı, ama aynı zamanda hiçbir yanlış anlamaya yol açmaksızın Keats'in buradaki taşın altında yattığını belirtiyorlardı.

Gözlerini kaldırdığı zaman yanında tuhaf insanlar duruyordu. Güzeller güzeli ve hiç kuşkusuz İngiliz bir hanım, özel giysiler içinde bir hemşire ve çok güzel iki İngiliz çocuk, biri oğlan biri kız. Yalnızca dikiliyorlar ve tedirgin tedirgin mezarı, birbirlerini ve Mihály'ı izliyorlardı. Mihály yerinde kaldı ve belki de bir şey söylerler diye bekledi, ama hiçbir şey söylemediler. Bir süre sonra şık bir bey geldi, onun yüzünden de tıpkı ötekiler gibi bir şey anlaşılmıyordu. Kadına çok benziyordu, ikiz kardeş olmalıydılar ya da en azından kardeştiler. Mezarın önünde durdu ve kadın ona mezarın yazıtını gösterdi. İngiliz başını salladı, çok ciddi bir biçimde sırayla mezara, aileye ve Mihály'a baktı ve o da tek söz etmedi. Mihály biraz öteye çekildi, çünkü kendisinin karşısında utandıklarını düşünmüştü, ama ötekiler dikilmeyi sürdürdüler, arada sırada başlarını salladılar ve tedirgin tedirgin birbirlerine baktılar; iki çocuğun yüzü de tıpkı yetişkinlerin yüzü gibi kargaşa dolu ve anlam çıkarılamayacak biçimde güzeldi.

Mihály dönüp de –şimdi artık apaçık bir şaşkınlıkla– onlara bakmaya başlayınca bunların insan değil de hayaletimsi kuklalar, ozanın mezarının başında ne yapacaklarını bilemeden dikilen otomatlar, anlatılamaz yaratıklar olduğu duygusuna kapıldı –eğer bu kadar güzel olmasalardı belki de böylesine şaşırtıcı olmazlardı, ama güzellikleri tıpkı reklamlarda görüldüğü gibi insani değildi– ve Mihály'ı anlatılmaz bir dehşet sardı.

Derken İngiliz aile yola koyuldu, yavaş yavaş ve başlarını sallayarak ve Mihály da kendine geldi. Geçen dakikaları mantıklı bir biçimde gözünde canlandırınca, işte o zaman gerçekten korktu.

Bana ne oluyor? Ne aşağılık bir duruma, en karanlık yeniyetmelik çağımı anımsatan bir duruma düştüm yine? Bu insanların besbelli ki utangaç ve müthiş budala İngiliz olmaları dışında tuhaf bir yanları yok; burada Keats'in mezarıyla karşılaştılar ve ne yapacaklarını bilemediler, belki de Keats'in kim olduğunu bilmiyorlardı, belki de biliyorlardı da iyi eğitim görmüş bir İngiliz'in Keats'in mezarının başında ne yapması gerektiği gelmedi akıllarına ve bu yüzden de utandılar, hem birbirlerinden, hem de benden. Bundan daha anlamsız ve sıradan bir sahneyi gerçekten de düşlemek bile güçtür ve yine de dünyanın anlatılamayacak tüm dehşeti üzerime çöktü. Evet, dehşetin en güçlü olduğu an, geceleyin ve korku konularında değil de, gündüz gözüyle bir şeyin bize gözlerini diktiği andır, bir vitrinden, tanımadığımız bir yüzden, bir ağacın dalları arasından...

Ellerini cebine attı ve hızlıca geri döndü.

Ertesi gün yurda dönmeye karar vermişti. O gün gidemezdi, çünkü Tivadar'ın mektubunu öğleye doğru almıştı ve ertesi sabahı beklemesi gerekiyordu çeki bozdurabilmek için, Tivadar'ın gönderdiği çeki ve de Millicent'e olan borcunu da o zaman gönderebilirdi ancak. Roma'da son gecesini geçiriyordu; sokaklar arasında başka zamanlara göre çok daha başıboş bir biçimde dolandı durdu ve her şeyi çok daha önemli buldu.

Roma'ya veda etti. Yüreğinde yer eden tek tek yapılar yoktu, tüm Roma onun yaşamının en büyük ya-

şantısı olmuştu. Amaçsızca ve umutsuzluğa kapılarak, kentin daha binlerce şaşılası ayrıntıyı gizlediği ve şimdi artık hiç göremeyeceği duygusuyla oradan oraya dolaştı durdu ve yine önemli şeylerin kendisinin dolaştığı yerlerde değil de başka yerlerde olduğunu duyumsadı; ve de gizli işareti de almamıştı, yolunun sonu hiçbir yere çıkmamıştı, duyduğu özlem şimdi artık sonsuza dek ona işkence edecek, sonsuza dek doyumsuz kalacaktı, kendisi de çekip gidinceye dek, *Cestius' Mal vorbei, leise zum Orcus hinab...*

Hava kararmıştı, başı önde dolaşıyordu ve şimdi artık sokaklara da pek bakmıyordu, ta ki karanlık bir dar sokakta kendisine "*Sorry*"[66] diyen biriyle çarpışıncaya dek. Mihály bu İngilizce sözü duyunca birden başını kaldırdı ve karşısında kendisini Keats'in mezarında onca şaşırtan o genç İngiliz'i gördü. Mihály'ın yüzünde İngiliz'e bakarken bir şey olmalıydı, çünkü şapkasını havaya kaldırmış, bir şeyler mırıldanmış ve acele acele uzaklaşmıştı.Mihály döndü ve arkasından baka kaldı.

Bu yalnızca bir iki saniye sürdü, sonra kararlı adımlarla bunu neden yaptığını düşünmeksizin arkasından hızla yürüdü. Küçükken polisiye romanların etkisiyle birden yabancı adamların arkasına takılmak en büyük eğlencesiydi; bu arada kendisini fark etmemeleri için de özenle dikkat ederdi ve bu kimi zaman saatlerce sürerdi. O zaman da öyle herkesin peşine takılmazdı. İlgili kişinin her nasılsa, kabalistik bir biçimde önemli olması gerekirdi; tıpkı bu genç İngiliz'in bu tip bir önem taşıması gibi; çünkü onunla aynı günde iki kez karşılaşmış olması boş bir rastlantıdan ibaret değildi, üstelik

[66] (İng.) Affedersiniz. (y.n.)

de böylesi önemli bir günde, bu büyük kentte ve de bu karşılaşma her iki keresinde de nedensiz bir şaşkınlığa uğratmıştı onu. Bunun ardında bir şey gizliydi, ardına düşmek gerekiyordu.

Bir dedektif heyecanıyla dar sokaklar boyunca, ta Corso Umberto'ya dek İngiliz'i izledi. O çocukluğundan kalma becerikliliği hâlâ içindeydi, şimdi de hiç farkına vardırmaksızın, bir gölge gibi arkasından gitmişti. İngiliz Corso'da bir süre aşağı yukarı dolaştı, sonra bir kafenin terasına oturdu. Mihály da oturdu ve vermut içti ve heyecanla İngiliz'i izledi. Bir şeyin olması gerektiğini biliyordu. Sanki İngiliz de şimdi Keats'in mezarında olduğu gibi dinginlik içinde ve yüzü ifadesiz durumda değil gibiydi. Düzgün yüz çizgileri ve insana korku verecek ölçüde temiz teni altında sanki yine de bir yaşamın tıp tıp eden sesleri duyulur gibiydi. Doğal olarak yüzeydeki mükemmel İngiliz dinginliği tıpkı bir kuş kanadının gölün yüzünü sıyırması gibiydi, ama yine de tedirgindi. Mihály, İngiliz'in birini beklediğini biliyordu ve bekleyişin heyecanı kendisine de geçmişti, içinde sesin megafonda büyümesi gibi büyüyordu.

İngiliz saatine bakmaya başladı ve Mihály artık yerinde duramıyordu, gerilim içindeydi, bir vermut daha ısmarladı, sonra da bir *maraschino*;[67] şimdi artık tutumluluk etmesine gerek yoktu, yarın nasıl olsa yurda dönüyordu.

Sonunda kafenin önünde şık bir otomobil durdu, kapısı açıldı ve içinden bir kadın baktı dışarıya. İngiliz'in yerinden fırlamasıyla arabanın içinde yitmesi bir oldu; otomobil kayar gibi, sessizce hareket etmişti.

[67] Marasca kirazının damıtılmasıyla elde edilen acı bir likör türü. (y.n.)

Bunlar bir saniye sürmüştü, kadın otomobilin kapısında ancak şöyle bir belirmişti, ama Mihály onun Éva Ulpius olduğunu gözlerinden çok sezgisiyle tanımıştı. Mihály da yerinden fırladı ve Éva'nın bakışlarının kendisini bir an için yalayıp geçtiğini görür gibi oldu; hatta Éva'nın yüzünde çok ince bir gülümseme belirmişti, ama tüm bunlar yalnızca bir saniye sürmüştü ve Éva otomobilin ve akşamın içinde yitip gitmişti.

Mihály hesabı ödedi ve sallana sallana kafeden çıktı. İşaretler onu aldatmamıştı, Roma'ya bunun için gelmesi gerekmişti; çünkü Éva buradaydı. Şimdi artık özleminin limanını da anlamıştı: Éva, Éva...

Yurda dönemeyeceğini de biliyordu. Eğer çuval taşımak zorunda kalsa bile, elli yıl beklemesi gerekse bile gidemezdi. Şimdi artık sonunda dünyada neden bulunması gerektiğini bildiği bir yer vardı artık, anlamı olan bir yer. Bu anlamı günlerden beridir Roma sokaklarında, evlerinde ve kiliselerinde, her yerde duyumsuyordu. Bu anlamın onun "içini mutlu bir bekleyişle doldurduğu" söylenemezdi, Roma ile ve onun binlerce yıllık geçmişiyle mutluluk zaten uyuşmuyordu ve gelecekten beklediği de genellikle mutlu bekleyişin uyandırdığı şey değildi. Yazgısını bekliyordu, anlamlı, Roma'ya yakışan sonunu.

Hemen Tivadar'a bir mektup yazıp sağlık durumunun uzun yolculuğa elvermediğini bildirdi. Millicent'e para göndermeyecekti. Millicent öyle hali vakti yerinde biriydi ki, bunun bir sakıncası olmayacaktı; mademki şimdiye dek bekleyebilmişti, bir parça daha bekleyebilirdi. Gecikmenin sorumlusu Tivadar'dı, kendisine neden gereken miktarda para göndermemişti ki?

O gece bekleyiş dolu bir gerilim içinde ve büyük bir coşku ile bir başına içip sarhoş oldu ve gece yarısı yürek çarpıntısıyla uyanınca gençliğinde Éva'ya duyduğu aşkın başlıca eşlikçisi olan o ölümlülük duygusunun ayrımına vardı. Bu duygu, bin bir nedenle yurda dönmesi gerektiği için duyduğu önceki güne göre çok daha açık bir biçimdeydi, bunu iyi biliyordu; ve şimdi Éva yüzünden –ve Éva'yı görüp göremeyeceği de nasıl da belirsiz bir şeydi– yine de Roma'da kalması çok büyük bir risk demekti; belki de ailesi ve kentsoyluluğuna karşı onulmaz bir yara açacaktı ve çok belirsiz günler bekliyordu onu. Ama başka tür bir şey yapmak aklının kıyısından bir an bile geçmedi. Oyuna bu da dâhildi, bu risk ve bu ölümlülük duygusu. Yarın değil, öbür gün değil, ama bir gün karşılaşacaklardı ve o zamana dek de yaşayacaktı, yeniden yaşayacaktı, tıpkı geçen yıllarda yaşadığı gibi. *Incipit vita nova.*[68]

[68] İncipit Ortaçağ metinlerinde ve elyazmalarında başlık yerine geçen başlangıç sözüdür ve Latince başlıyor demektir. 'Incipit vita nova' ise *Yeni yaşam başlıyor* anlamına gelmektedir. (ç.n.)

2

Her gün çok karmaşık duygularla İtalyan gazetelerini baştan sona okuyordu. Şu paradoks düşüncenin tadını çıkarıyordu: İtalyan gazetelerini İtalyanca yazıyorlardı, bu olağanüstü, seller gibi coşan dilde yazıyorlardı ve bu dil gazete dili olunca sanki bir ırmağın dikiş makinesini çalıştırması gibi oluyordu. Ama gazetelerin içeriği onu derin bir umutsuzluğa sürükledi. İtalyan gazeteleri, sanki onları yazanlar insan değil de, tam o sırada Fra Angelico'nun bir tablosundan çıkıp da mükemmel devlet düzenini kutlamak üzere aşağıya inen zafer dolu azizlermiş gibi her zaman için kendinden geçercesine mutluydular. Mutlu olmak için her zaman neden vardır, çünkü bir kere bir kurum on bir kurum olacaktır, bir başka gün bir yol tam da on iki yaşında olacaktır. İşte bu sıralar birisi çıkıp olağanüstü bir nutuk çeker ve halk onu coşkuyla kutlar, en azından basının tanıklığı bunu gösteriyor.

Her yabancı gibi Mihály'ı da, gazetelerin ileri sürdüğü üzere halkın gerçekten de her şeyi öyle alabildiğine coşkuyla kutlayıp kutlamadığı, sürekli olarak, dur-

madan, yorgunluk nedir bilmeden mutlu olup olmadığı sorusu kışkırtıyordu. Doğal olarak bir yabancının İtalyan mutluluğunun derecesini ve içtenliğini; özellikle de eğer hiç kimseyle konuşmazsa ve İtalyan yaşamıyla hiçbir biçimde bağlantı kurmazsa güç ölçebileceğini biliyordu. Ama böyle uzaktan ve eğlence olsun diye değerlendirilebildiği kadarıyla İtalyan halkının gerçekten de bu bir moda oldu olalı yorgunluk nedir bilmeden mutlu ve coşkulu olduğunu duyumsuyordu. Ama insana –bu ister birey olsun, isterse kitle– mutlu olabilmesi için ne kadar az ve ne kadar aptalca şeylerin yettiğini de biliyordu.

Ama bu sorunla uzun uzadıya ilgilenmedi. İçgüdüleri ona İtalya'da aslında iktidarda kimlerin olduğu ve hangi düşünceler adına halkı yönettiklerinin hiç fark etmediğini söylüyordu. Politika yalnızca yüzeye değiniyordu, halk, durgun, bir denize benzeyen İtalyan halkı şaşılası bir pasiflikle değişen zamanı sırtında taşıyor ve olağanüstü tarihine ortak olmayı kabul etmiyordu. Daha önce Cumhuriyet ve İmparatorluk Roma'sının da devasa jestleriyle, kahramanlığıyla ve skandallarıyla yalnızca yüzeydekilerin sahnelediği erkekçe bir oyunu olduğundan kuşkulanıyordu; tüm Romalılık birkaç dahi oyuncunun özel işi idi ve bu arada İtalyanlar sakin sakin makarna yiyorlar, aşk şarkıları söylüyorlar ve sayısı bilinmeyen torunlarını yetiştiriyorlardı.

Bir gün Popolo d'Italia'da gözüne tanıdık bir isim çarptı: La Conferenza Waldheim. Makaleyi okudu ve dünyaca ünlü macar eskiçağ tarihçisi ve din tarihçisi Rodolfo Waldheim'ın Academia Real'de *Aspetti del-*

la morte nelle religioni antiche[69] adında bir konferans verdiği ortaya çıktı. Ateşli İtalyan gazeteci konferansı sanki yalnızca eskiçağ dinlerinin ölüm kavramını değil, genel olarak ölümün ne olduğu konusuna yepyeni bir ışık getirebileceği biçiminde değerlendiriyordu ve bu konferansın aynı zamanda İtalyan-Macar dostluğunun önemli bir belgesi olduğunu söylüyordu; dinleyiciler bu mükemmel profesörü coşkuyla alkışlamışlardı ve genç biri olması da dinleyiciler üzerinde şaşırtıcı ve hoş bir etki yaratmıştı.

Mihály bu Waldheim'ın Rudi Waldheim'dan başkası olmadığı sonucuna ulaşmış ve hoş bir duygu sarmıştı bedenini, çünkü Rudi Waldheim'ı bir zamanlar çok severdi. Üniversiteye birlikte gitmişlerdi. Gerçi her ikisi de öyle dost canlısı insanlar değillerdi –Mihály, Ulpius Evi'ne gelmeyi bırakan yabancıları küçümsediği için, Waldheim ise kendisine göre herkesin bilinçsiz, sığ ve ucuz insanlar olduklarını duyumsadığı için–, yine de din tarihi nedeniyle aralarında bir parça dostluk oluşmuştu. Bu dostluk pek öyle uzun sürmemişti. Waldheim daha o zamanlar bile yığınla şey biliyor, gereken her şeyi her dilde okuyor ve kendisini severek dinleyen Mihály'a kusursuz bir şekilde ve severek açıklamalarda bulunuyordu, ama daha sonraları Mihály'ın din tarihine ilgisinin yeterince derin olmadığını keşfetmişti; ondaki acemiliği duyumsamış ve kuşkuyla geri çekilmişti. Mihály'ı şaşırtan ise Waldheim'ın devasa bilgisiydi; eğer daha işin başında olan bir din tarihçisi olarak bu kadarını bilirse, sakalları uzamış bir din tarihçisinin neler bileceğini düşünmüş ve tüm bu konulardaki cesaretini yitirmişti. Ayrıca çok

[69] (İt.) Kadim dinlerde ölümün veçheleri. (y.n.)

geçmeden üniversite öğrenimini de yarıda bırakmıştı. Waldheim ise bu bilim dalının büyük ustalarının dizinin dibinde kendisini geliştirmek üzere Almanya'ya gitmiş ve böylece tümüyle kopmuşlardı birbirlerinden. Yıllar sonra gazetelerden Waldheim'ın hızlı bilimsel kariyerinin kimi duraklarını öğrenmiş ve Waldheim üniversite profesörü olunca da ona bir kutlama mektubu yazmayı düşünmüştü, ama daha sonra yine de yapmamıştı bunu. Kişisel olarak onunla karşılaşmamıştı.

Şimdi adını okuyunca Waldheim'ın o, zamanla unuttuğu alabildiğine tuhaf sevimliliği gelmişti aklına: Sıfır numaraya vurulmuş, parlak ve yuvarlak başının bir Foksteriyer'e benzeyen canlılığı, şaşılası konuşkanlığı –zira Waldheim sürekli olarak, yüksek sesle, hatasız uzun tümcelerle ve çoğu zaman da ilginç bir biçimde açıklamalar yapar ve insan onun bunu düşünde bile yaptığını sanırdı–, yok edilemeyen hareketliliği, sürekli olarak çektiği kadın açlığı –ki bu yüzden her zaman için çok da çekici olmayan meslektaş hanımlar arasında çalışmıştı– ve başlıca, kendisinin Goethe'den sonra, ama biraz isteksizce "yapışmışlık" olarak adlandırdığı özelliği, buna göre bilim, kimi bölümleri ve soyut olarak tümü, Ruh kavramı onu sürekli olarak kor halinde tutuyordu, aldırmazlık onun yanına hiç uğramamıştı, her zaman büyük bir çabayla bir şeyle ilgilenirdi, tam o sırada ya Ruhun büyük ve olasılıkla Eskiçağdaki bir belirtisine tapar durumda olurdu ya da "sığ" ya da "ucuz" ya da "düzeysiz" bir budalalıktan nefret etmekte olurdu ve bu Ruh kelimesi –anlaşılan onun için bunun bir anlamı vardı– onu daima transa geçirirdi.

Waldheim'ın canlılığının anısı bir anda onu da canlandırmıştı. Birden tutulduğu o arzu, Waldheim ile kısa

bir süre de olsa buluşma arzusu yüzünden, şimdi birdenbire, haftalardır nasıl da ölçüsüz bir yalnızlık içinde yaşadığının ayrımına vardı. Gerçi yalnızlık onun mukadderatıydı –beklemek tutumunun kaçınılmaz bir parçasıydı, bu Roma'daki tek uğraşıydı ve de bunu hiç kimseyle paylaşamazdı. Ama bu sabırlı ve uykulu bekleyiş içindeyken ve kendisini tuhaf, derin sularda yaşayan mucizevî canlılara doğru bir yosun gibi aşağılara çeken ölümlülük bilinci içindeyken nasıl da derinlere yuvarlandığının ancak şimdi ayrımına varıyordu; başını birden sudan dışarı çıkardı ve derin bir soluk aldı.

Waldheim'la buluşması gerekiyor; bu pratik çözümün bir yolu da görünüyordu gözüne. Waldheim'ın konferansından söz eden makalede Palazzo Falconieri'deki Collegium Hungaricum'un merkezinde verilen bir resepsiyona da değiniliyordu. Mihály'ın aklına Roma'da burslu genç sanatçıların ya da bilim adamı adaylarının yaşadığı bir Collegium Hungaricum olduğu geldi; her ne denli orada oturmuyorsa da Waldheim'ın adresini bilirlerdi orada.

Palazzo Falconieri'nin adresini öğrenmek zor olmamıştı; Via Giulia'da, Teatro Marcello'dan pek uzak olmayan bir yerde, kendisinin severek dolanıp durduğu bölgedeydi. Şimdi de gettonun dar sokaklarını aşmış ve çok geçmeden güzel, eski konağın önüne varmıştı.

Kapıcı Mihály'ın ilgisini sempatiyle karşıladı ve profesörün gerçekten de şu anda yurtta olduğunu, ama bu saatte uyuduğunu bildirdi. Mihály şaşkınlıkla saatine baktı, on buçuk olmuştu.

"Evet," dedi kapıcı, "profesör her gün öğleye dek uyur ve onu uyandırmak yasaktır, ayrıca bu pek olanaklı da değildir, çünkü çok derin bir uykusu vardır."

"Eh, öyleyse belki de öğleden sonra gelirim," dedi.

"Ne yazık ki profesör öğle yemeğinden sonra yeniden yatar ve uyur ve o zaman da rahatsız edemeyiz onu."

"Peki ne zaman uyanıktır?"

"Bütün gece," dedi kapıcı saygıyla.

"Öyleyse en iyisi kartvizitimi ve adresimi bırakayım. Profesör bey benimle buluşmak isterse bildirir."

Daha o gün akşama doğru eve döndüğünde Waldheim'ın kendisinden akşam yemeğine gelmesini rica ettiği bir telgraf bekliyordu. Mihály hemen o an tramvaya bindi ve Palazzo Falconieri'de indi. C'yi, bu fantastik tramvay hattını seviyordu; kendisini istasyondan alıp kentin yarısını dolaştırarak, ötede beride küçük ormanların içinden geçirmiş, Colosseum'un önünde durmuş, Palatinus'un yıkıntılarına teğet geçmiş, Tevere kıyısında koşuşturmuş, rayların iki yanında binlerce yıla geçit töreni yaptırmış ve tüm bunlar da topu topu on beş dakika sürmüştü.

Mihály kapıyı çaldığında, Waldheim, "Buyurun!" diye bağırdı ama açmak istediğinde kapı her nasılsa takılmıştı.

"Dur bekle, hemen açarım..." diye bağırdı Waldheim içeriden, derken kapı bir süre sonra açıldı.

"Biraz yolu kapanmış da ondan," dedi Waldheim yerde duran kitap ve elyazması yığınını göstererek. "Gir içeriye, hiç çekinme."

Biraz daha içeriye girmek hiç de kolay değildi; çünkü odanın bütün döşemesi her türden eşya ile doluydu. Kitapların ve elyazmalarının dışında Waldheim'ın iç çamaşırı, haykıran açık renk yazlık giysileri, şaşılacak ölçüde çok ayakkabı, yüzmeyle ve öteki spor dallarıyla

ilgili donanımlar, gazeteler, konserve kutuları, çikolata kutuları, mektuplar, reprodüksiyonlar ve kadın fotoğrafları.

Mihály biraz tedirgin bir biçimde çevresine bakındı.

"Aslında ben buradayken ortalığı temizlemeleri hoşuma gitmiyor," diye açıklamada bulundu Waldheim. "Temizlikçi kadınlar öyle bir düzensizlik yaratıyorlar ki hiçbir şeyi bulamıyorum. Otur, lütfen. Dur hele, sana hemen..."

Bir kitap yığınının tepesinden birkaç kitabı aşağı süpürdü, bunun üzerine onun bir sandalye olduğu ortaya çıktı ve Mihály çekine çekine oturdu. Düzensizlik onu her zaman tedirgin ederdi ve üstelik bu düzensizlik bir biçimde bilimin kutsallığının o saygı buyuran ışıklarını saçıyordu.

Waldheim da oturdu ve hemen açıklamalara girişti. Neden düzensiz olduğunu açıkladı. Düzensizliğinin pek çok soyut, ruhsal nedeni vardı, ama kalıtım da bunda rol oynuyordu.

"Babam, sana kesinlikle anlatmışımdır, ressamdı, belki adını da anımsarsın. O da atölyesinde üst üste yığılmış olan eşyalarına hiç kimsenin dokunmasına izin vermezdi. Yavaş yavaş atölyede yalnızca o dolaşabiliyordu, insanın bir şeyin üzerine düşmeksizin rahatça ayağını basacağı adaların nerede olduğunu bir o biliyordu. Ama daha sonra bu adalar da eşyaların o durdurulamaz seli karşısında gömülüp gitti. Bu gibi durumlarda babam atölyeyi kapatır yeni birini satın alırdı ve yeni bir yaşama başlardı. Öldüğünde beş tane atölyesi olduğu çıkmıştı ortaya, her biri tıklım tıklım doluydu."

Derken yaşam öyküsünü anlattı, bunu Mihály'ın onu son kez gördüğü tarihten başlayarak yaptı; üniversite kariyerini, filolojik açıdan sahip olduğu ve küçük bir çocuk gibi çok sevimli ve naif bir biçimde övündüğü dünya çapındaki ününü anlattı. "Bir rastlantı sonucu tam o sırada yanındaydılar" çeşitli dillerde yazılmış olan ve çok nazik bir biçimde birer konferansından söz eden gazete makaleleri; bunlar arasında Mihály'ın Popolo d'Italia'da gördüğü makale de vardı. Ardından mektuplar çıktı ortaya, tanınmış yabancı bilginlerin ve yazarların satırları ve Doorn'a, eski Alman imparatorunun arkeolojik çalışma derneğinin her yaz düzenlenen toplantısına bir davetiye. Bir yerlerden üzerinde eski imparatorun monogramı bulunan gümüş bir kupa da bulup çıkardı.

"Şuna baksana, tüm dernek üyelerinin benim onuruma Macar şarabı, Tokaji. İçişlerinden sonra bunu ondan almıştım."

Derken fotoğraflar gösterdi, büyük bir yığındı bunlar ve hızla gösteriyordu sırasıyla; bunlarda kısmen çok bilimsel karakterdeki beylerle birlikteydi, kısmen de daha az bilimsel karakter taşıyan hanımlarla birlikte görülüyordu.

"Bendeniz hazretleri pijamalar içinde," diye açıklama yapıyordu. "Bendeniz hazretleri tümüyle çırılçıplak... Kadın yüzünü kapıyor, çünkü utanıyor..."

Ondan sonra Waldheim çok çirkin bir kadınla ve küçük bir çocukla birlikte göründü.

"Bu kim, bu çirkin kadın ve bu küçük oğlan çocuğu?" diye akıllıca bir soru yöneltti.

"Ha o mu, ailem," dedi Waldheim ve güldü de güldü. "Karım ve oğlum."

"Senin ailen de mi var?" diye sordu şaşkınlık içinde. "Nerede tutuyorsun onları?"

Çünkü Waldheim'ın odası, davranışları, tüm insani varlığı o denli değişmez ve düzeltilemez bir biçimde üniversite öğrencisi, hiç büyüyemeyen bir *stud. phil.*[70] izlenimi uyandırmıştı ki, onun yanına bir eş ve çocuk konduramıyordu.

"Ohoo, ben yüzyıllardır evliyim," dedi Waldheim. "Bu resim çok eski. Oğlum o zamandan beri çok daha büyük ve karım da çok daha çirkin. Onu daha Heidelberg'teyken elde etmiştim, üçüncü sınıftayken. Adı Kätzchen, olağanüstü değil mi? Kırk altı yaşında. Ama birbirimizi pek fazla rahatsız etmiyoruz, onlar Almanya'da yaşıyor, sevgili kayınbabamın yanında ve beni küçük görüyorlar. Son zamanlarda artık yalnızca ahlâki tutumlarım yüzünden değil de Alman olmadığım için de küçümsüyorlar."

"İyi ama sen Almansın, en azından ırk olarak."

"Tamam, tamam da böyle bir *Auslanddeutsche*,[71] bir Pozsony'lu,[72] Tuna havzasındaki böyle bir öncü güç eşit düzeyde sayılmıyor yine de. En azından oğlum bunu söylüyor ve arkadaşlarının yanında benden utanıyor. Eh yani ne yapayım? Hiçbir şey. Ama lütfen ye haydi. Ya sahi, henüz getirmedim değil mi akşam yemeğini? Dur hele, hemen... Çay hazır. Ama çay içmek zorunda değilsin. Kırmızı şarap da var istersen."

Bir yerlerden, döşemenin gizli bir yerinden büyük bir paket çıkardı, yazı masasının üstündeki sayısız nesneyi ve elyazmasını masanın altına yerleştirdi, paketi

[70] (Alın.) Felsefe öğrencisi. (y.n.)
[71] (Alın.) Yurtdışında yaşayan Almanlar. (y.n.)
[72] Macaristan'da bir kent. (ç.n.)

üstüne koydu ve açtı. Yığınla çiğ İtalyan jambonu ve salam ile ekmek çıkmıştı içinden.

"Gördüğün gibi ben aslında yalnızca soğuk et yerim, başka bir şey yemem," dedi Waldheim. "Ama senin için o denli sıkıcı olmasını istemediğim için değişiklikleri de düşündüm, dur hele, hemen birazdan..."

Uzun araştırmalardan sonra bir muz meydana çıkardı ve de bunu Mihály'a uzatırken bir gülümseme. Şunları söyledi:

"Bu kadar özenli bir ev sahibi gördün mü hiç?"

Bu öğrenci savrukluğu ve beklentisizlik Mihály'ı büsbütün büyülemişti.

İşte sana bir insan, olanaksızı olanaklı kılan, diye düşündü kendi kendine; bu arada Waldheim çiğ jambonları tıkıştırıyor ve açıklamalar yapıyordu. İşte sana bir insan, kendisine uygun bir yaştayken donup kalmasını başaran biri. Çünkü her insanın kendisine uygun düşen tek yaşı vardır, bu kesin. Tüm yaşamları boyunca çocuk kalanlar vardır ve tüm yaşamları boyunca davranışlarında beceriksiz, çevresine uyum gösteremeyen, bir türlü yerlerini bulamayan insanlar vardır ve bunlar bir anda bilge ve güzel yaşlı hanımlar ya da yaşlı beyler oluverirler: Yaşlarına geri dönmüşlerdir.

Waldheim'daki olağanüstülük ruhsal olarak üniversite öğrencisi olarak kalabilmiş olmasıydı; hem de bunu bu dünyadan, başarılardan, düşünsel yaşamdan vazgeçmesine gerek kalmaksızın yapabilmişti. Öyle bir kariyere atılmıştı ki, anlaşılan ruhsal geri kalmışlığı göze çarpmıyordu, hatta bu onun için bir avantaj olmuştu ve gerçekliğin de yalnızca saplanıp kalmışlığıyla uyuşabileceğini kabul ediyordu. Evet böyleydi! Keşke ben de böyle bir donanıma sahip olsaydım...

Akşam yemeğinden az sonra Waldheim saatine baktı ve heyecana kapılarak şunları söyledi:

"Aman Tanrım, benim çok acil bir kadın işim var, şurada yakınlarda. Senden rica etsem, eğer daha iyi bir işin yoksa bana eşlik etsen ve beklesen, böylece çok büyük bir iyilik yapmış olacaksın. Gerçekten de pek uzun sürmeyecek. Ve sonra küçük bir *pub*a oturur ve bu heyecanlı diyaloğumuzu sürdürürüz."

Şurası kesin ki, benim tek söz etmemiş olmamın ayrımına bile varmadı, diye düşündü Mihály.

"Mutlulukla eşlik ederim," dedi.

"Kadınları çok ama çok seviyorum," dedi yolda Waldheim. "Belki de aşırılık derecesinde. Biliyor musun ben gençliğimde gerektiği kadar kadına ulaşamadım; bunun nedeni insanın kısmen alabildiğine budala olması, kısmen de katı yetiştirilme biçimimin bunu engellemesiydi. Beni bir papazın kızı olan annem yetiştirdi, gerçek bir Alman İmparatorluğu papazının; çocukluğumda bir kez onların yanındaydım ve nedendir bilmem yaşlı beyefendiye Mozart'ın kim olduğunu sordum. *Der war ein Scheunepurzler*, dedi, bunun aşağı yukarı anlamı ahırda taklalar atarak insanları eğlendiren kişi[73] demektir; ihtiyar, sanatları bu kavramın içinde özetlemişti. Yani, şimdilerde yirmi beş yaşıma dek kadınlarla ilgili olarak kaçırdıklarımı hiçbir zaman yakalayamayacağımı duyumsuyorum. Ama geldik işte. Eh, bekle beni lütfen, hemen geleceğim."

Karanlık bir kapının altında gözden yitti. Mihály düşüncelere dalarak, ama keyifle bir aşağı bir yukarı gezindi. Bir süre sonra tuhaf, komik bir öksürük sesi duy-

[73] Shakespeare dönemi tiyatrolarına göndermede bulunuluyor. (ç.n.)

du; başını yukarı kaldırdı, Waldheim parlak, yuvarlak başını bir pencereden dışarı uzatmıştı.

"Öhhö, öhhö. Geliyorum."

"Çok sevimli bir kadın," dedi aşağıya indiği zaman. "Memeleri biraz sarkıyor, ama dert değil bu, buna alışmak gerekir burada. Onunla Forum'da tanıştım, Kara Taş'ın[74] belki de fallik bir önemi olduğunu anlatarak elde ettim onu. Sen tabii din tarihiyle kadınların nasıl da kolayca fethedileceğini düşleyemezsin bile. Avucumdan din tarihi yediriyorum onlara. Ayrıca kadınların eğer gerekli yoğunlukla anlatılırsa diferansiyel hesaplarıyla ve ikili muhasebeyle de fethedilebileceğinden korkuyorum. Metnin kendisine zaten bakmıyorlar. Baksalar bile anlamıyorlar. Kimi zaman yine de insanı yanıltıyorlar. Kimi zaman tümüyle insanmış gibiler. Dert değil. Seviyorum onları. Onlar da beni, önemli olan da bu. Eh, işte buraya giriyoruz."

Mihály, Waldheim'ın girmek istediği meyhaneyi görünce elinde olmaksızın yüzünü ekşitti.

"Güzel değil, buna bir şey diyemem, ama öyle ucuz ki," dedi Waldheim. "Ama bakıyorum sen hâlâ o üniversitedeki gibi narin bir çocuksun. Sorun değil benim için, bir kezliğine senin hatırın için daha iyi bir yere gidelim."

Yine öyle bir gülümsemeyle söylemişti ki, kendi cömertliğine seslenerek onaylıyordu: Yani daha pahalı bir yerde de kendi tüketimini Mihály'ın hatırı için ödemeye eğilimi vardı.

Az daha iyi bir meyhaneye girdiler. Waldheim bir süre daha konuştu, sonra sanki biraz yorulmuş gibi

[74] Lapis Niger. Roma Forumu'ndaki antik bir gömüt. (ç.n.)

oldu. Birkaç dakika kendi önüne baktı, ondan sonra birdenbire şaşırarak Mihály'a döndü:

"Ee, sen ne yaptın bunca zamandır?"

Mihály gülümsedi.

"Mesleği öğrendim ve babamın şirketinde çalıştım."

"Yalnızca *çalıştın mı*? Geçmişte mi? Ya şimdi?"

"Şimdi hiçbir şey yapmıyorum. Evden kaçtım, burada sürtüyor ve ne yapmam gerektiğini düşünüyorum."

"Ne yapman gerektiğini mi? Eh, böyle bir soru sorulur mu? Din tarihiyle ilgilen. İnan bana, bugün en güncel bilim bu."

"İyi ama neden ille de bilimle ilgilenmem gerektiğini düşünüyorsun? Ben bilimden ne anlarım?"

"Çünkü aptal olmayan herkesin kendi kurtuluşu için bilimle uğraşması gerekir. İnsana yakışan tek uğraşı. Diyeyim, belki de güzel sanatlar ve müzik de... Ama başka bir şeyle uğraşmak, diyelim ticari bir kuruluşta çalışmak, tam anlamıyla aptal olmayan biri için... Söyleyeyim bunun ne olduğunu: Yapmacık!"

"Yapmacık mı? Ne demek oluyor bu?"

"Bak şimdi lütfen: Anımsıyorum, sen düpedüz sağlam bir din tarihçisi olarak yola koyulmuştun. Kavrayışı hızlı bir çocuk olduğunu pek söyleyemem, ama çalışkanlıkla pek çok gedik kapatılabilir ve senden çok daha yeteneksiz insanlar bile artık harika birer bilgin oldu, hatta... Sonra, tam olarak bilmiyorum, ama senin o kentsoylu ruhunda neler olup bittiğini düşünebiliyorum: Bilimsel kariyerin karın doyurmadığının ayrımına vardın, ortaöğrenim öğretmenliğinin o sıkıcı rutin işini yapmak istemedin ve de şudur, budur, yani pratik yaşama atılman gerekiyordu, ekonomik gereksinimleri göz

önünde bulundurman gerekiyordu. Çünkü sen de zaten biliyorsun, ekonomik uzmanlık diye bir şey yok. Pratik yaşam bir mitos, bir blöf, düşünsel yaşamla ilgilenmeyi beceremeyenlerin bulduğu bir avunma yolu. Ama sen onların sözlerine kanacak kadar aptal değilsin. Sen yalnızca kanmış gibi yaptın. Şimdi takındığın bu pozu bırakmanın ve ait olduğun yere, bilimsel yaşama dönmenin tam zamanı."

"Peki neyle geçineceğim?"

"Hey Tanrım, bu sorun değil. Gördüğün gibi ben de bir biçimde geçiniyorum."

"Evet, öğretim üyeliği maaşınla."

"Doğru. Ama ben onsuz da geçinirim. İnsanın para harcaması gerekmiyor. Sonra sana salam ve çayla nasıl geçinileceğini öğretirim. Çok sağlıklı. Siz tutumlu davranmayı bilmiyorsunuz, sorun bu."

"İyi ama Rudi, başka sorunlar da var. Ben bilimsel uğraşının sende olduğu ölçüde beni de doyuma ulaştıracağından emin değilim... İçimde o kadar coşku yok... Bu işlerin önemine o kadar inanamıyorum..."

"Hangi işlerden söz ediyorsun?"

"Diyelim, din tarihinin yaptığı saptamalar. Ne bileyim işte, ben, kimi zaman öyle düşünüyorum ki, Romus ve Romulus'u bir kurdun emzirmiş olmasının hiç de fark etmediğini..."

"Fark etmez olur mu hiç, sen iyice çıldırmışsın. Hayır, öyle görünüyorsun, çıldırmış gibi yapıyorsun. Ama şimdi yeterince konuştuk artık. Şimdi eve gidip çalışacağım."

"Şimdi mi? İyi ama vakit gece yarısını geçti!"

"Evet, ben işte bu sırada çalışabiliyorum, bu sırada hiçbir şey rahatsız etmiyor beni ve her nasılsa kadınlar

da gelmiyor aklıma. Şimdi sabah saat dörde kadar çalışırım, ondan sonra da bir saat koşarım."

"Ne yaparsın?"

"Koşarım. Yoksa uyuyamam. Tevere kıyısına iniyorum ve orada bir aşağı bir yukarı koşuyorum. Polisler tanıyor artık beni ve bir şey demiyorlar. Tıpkı evde olduğu gibi. Hadi gel. Yolda sana şu anda ne üzerinde çalıştığımı anlatırım. Tam anlamıyla heyecan verici konu. Şu yakınlarda ortaya çıkan Sophron'un elyazması parçalarını anımsarsın..."

Açıklamasını bitirdiğinde Falconieri Konağı'nın önüne varmışlardı.

"Ama yeniden ne yapacağın konusuna döneyim," dedi Waldheim birdenbire. "Başlangıç zor yalnızca. Biliyor musun ne yapacağım, yarın senin hatırın için erken kalkacağım. Bana gel yarın, mesela saat on bir buçukta. Seni Valle Giulia'ya götüreceğim. Bahse girerim, şimdiye dek bir Etrüsk müzesine gitmedin, öyle değil mi? Eğer orada da ipin ucunu yeniden yakalamayı canın istemezse, işte o zaman sen yitik bir insansın demektir. O zaman babanın yanına, fabrikaya git. Eh, haydi hoşça kal."

Hızla karanlık konağın içine daldı.

3

Ertesi gün gerçekten de Valle Giulia'ya gittiler. Mezarları, yani kapağında yaşlı ölü Etrüsklerin neşeyle yaşadığı, yediği, içtiği ve eşlerini kucakladığı lahitleri izlediler; bu arada hiç yazıya dökmedikleri Etrüsk felsefesini de ilan etmiş oluyorlardı; çünkü Etrüskler öyle bilge insanlardı ki, kültürel yaşamları boyunca yazını geliştirmemişlerdi hiç, buna karşılık heykellerin yüzünden açıkça şunu okumak olanağı vardı: Yalnızca andır hesaba katılması gereken ve de güzel bir an hiçbir zaman geçip gitmez.

Waldheim geniş içki tabaklarını gösterdi. Eski İtalyanlar şarabı bununla içerlerdi, tıpkı yazıtta yazdığı gibi: *Foied vinom pipafo, cra carefo.*

"Bugün şarap içiyorum, yarın olmayacak," diye çevirdi Waldheim. "Ee, söyle bakalım bundan daha özlü ve daha doğru bir biçimde anlatmak olası mı? Bu tümcenin arkaik güzelliği içinde öylesine sonsuz bir geçerliliği var ve tıpkı çokgen kale duvarları gibi, Tepegöz yapıları gibi öylesine yerinden kıpırdatılamaz bir durumda ki... *Foied vinom pipafo, cra carefo.*

Bir dolapta heykel kümeleri vardı: Kadınların ellerinden tutup götürdüğü uykulu erkekler, satirlerin ellerinden tutup götürdüğü ya da yakaladığı uykulu kadınlar.

"Bunlar ne?" diye sordu Mihály şaşkınlıkla.

"Bu ölümdür," dedi Waldheim ve sesi de ne zaman bir bilimsel konu açılırsa hep olduğu gibi birdenbire sertleşmişti. "Bu ölüm işte. Ya da daha doğrusu ölme. Çünkü bu ikisi aynı şey değil. Bunlar kocalarını aldatan kadınlar, kadınları yakalayan şu satirler[75] ise ölüm şeytanları. Ama görüyor musun? Kadınları erkek şeytanlar yakalıyor, erkekleri kadın şeytanlar. Bu Etrüskler ölümün erotik bir eylem olduğunu biliyorlardı."

Mihály'ın bedeninden tüylerini ürperten bir şey aktı. Yalnızca kendisi ve Tamás Ulpius değil de başkaları da bilebilir miydi bunu? Yaşamının bu temel duygusu Etrüskler için bir zamanlar betimlenebilir ve kendiliğinden anlaşılır bir şey olabilir miydi acaba ve de Waldheim'ın dahi bir din tarihçisine özgü sezgisi bu gerçekliği, eskilerin inancının daha başka bir yığın gizini ve dehşetini anlayabilecek miydi?

Bu konu kendisini öyle tedirgin etmişti ki, ne müzede ne de tramvayla geri dönerlerken yolda tek söz etmedi, ama akşam Waldheim'a uğrayınca, kırmızı şarabın da verdiği cesaretle sesinin titrememesine dikkat ederek yine de şu soruyu sordu:

"Söyle lütfen, ölümün erotik bir eylem oluşundan ne anlıyorsun?"

"Her şeyin nasıl söylediysem öyle bir anlamı var, simgeci bir ozan değilim. Ölmek erotik bir eylemdir, ya

[75] Eski Yunan mitolojisinde yer alan yarı keçi yarı insan, kır ve orman tanrısı. (y.n.)

da istersen şöyle söyleyeyim, cinsel bir zevk. En azından eski kültürlerin insanları için bu böyledir: Etrüskler için, Homeros'un Yunanları için, Keltler için."

"Anlamıyorum," dedi yalancıktan. "Ben her zaman Yunanların ölümden çok korktuklarını sanırdım, çünkü öte dünya Homeros'un Yunanlarını avutmazdı, eğer Rohde'nin kitabını iyi anımsıyorsam bu böyle. An için yaşayan Etrüskler ölümden daha da büyük bir dehşete kapılırlardı. Bunların tümü de doğru. Olasılıkla bu halklar ölümden bize göre çok daha fazla korkuyorlardı. Biz uygarlıktan daha başta öylesine olağanüstü bir ruhsal donanım ediniriz ki, bir gün öleceğimizi yaşamımızın kalan bölümünde düpedüz unuturuz; ölümü tıpkı Tanrı'nın varoluşu gibi yavaş yavaş bilincimizin bir kıyısına iteceğiz. Uygarlık budur. Ama arkaik insan için ölümden ve gizemli bir biçimde var olmayı sürdüren, yazgısı, alacağı öç ile sürekli olarak insanları meşgul eden ölünün kendisinden daha hazır, gözle görülür bir şey yoktu. Ölümden müthiş korkuyorlardı ve de ölülerden; ancak onların ruhunda bizimkine göre her şey daha karmaşıktı, büyük çelişkiler onların ruhunda birbirine daha yakındı. Onların ruhunda ölüm korkusu ve ölüm arzusu çoğu kez neredeyse yan yana denebilecek ölçüde birbirine bitişikti ve korku çoğu zaman arzuydu, arzu da çoğu kez korku."

"Tanrım, ölüm arzusu arkaik bir şey değil, sonsuza dek insani bir şey," diyerek kendi düşüncelerine karşı savunmaya geçti Mihály. "Her zaman için kurtuluşu ölümden bekleyen yorgun ve yaşamdan bıkmış insanlar vardı ve olacak da."

"Aptalca şeyler söylemeyi bırak ve de anlamamış gibi de 'yapmacık' davranma. Ben şimdi yorgunların ve

hastaların, intihar adaylarının ölüm arzusundan değil, yaşamlarının bütünselliği içinde, hatta özellikle de yaşamları alabildiğine bütünsel olduğu için ölümü arzulayanlardan, ölümü en büyük kendinden geçiş olarak algılayan, ondan tıpkı ölümcül sevdadan söz eder gibi arzulayanlardan söz ediyorum. Bunu anlarsın ya da anlamazsın, açıklamak olanaksız, ama arkaik insanlar için bu kendiliğinden anlaşılır bir şeydi. Ölmek erotik bir eylemdi dememin nedeni şu: Çünkü onu arzuluyorlardı ve sonuç olarak her arzu erotiktir, ya da içinde Tanrı Eros, yani arzu bulunan şeye erotik adını veriyoruz. Dostlarımız, Etrüskler erkeğin her zaman bir kadını arzuladığını söylüyorlardı, demek ölüm, ölmek kadındır. Erkek için kadın, ama kadın için erkek zorba bir satirdir. Bugün öğleden önce gördüğün heykeller bunu anlatıyor. Ama sana başka şeyler de gösterebilmeyi isterdim: Çeşitli arkaik rölyeflerdeki ölüm *hataera*'sı[76] resimlerini. Ölüm delikanlıları ayartan bir fahişedir. Korkunç büyük bir vajina ile betimlenir. Bu vajinanın olasılıkla olduğundan daha çok anlamı vardır. Oradan geldik ve oraya gidiyoruz diyor bu insanlar. Erotik bir eylem sonucu bir kadın aracılığıyla doğduk, erotik bir eylem sonucu bir kadın aracılığıyla ölmemiz gerekiyor, Ananın tam karşıtı olan ve onu bütünleyen ölüm fahişesi (*hataera*'sı) aracılığıyla... Ölünce yeniden doğuyoruz... Anlıyor musun? Ayrıca geçenlerde verdiğim konferansta bunu anlattım, Reale Accademia'da, Aspetti della morte başlığı altında; İtalyan gazetelerinde büyük bir başarı kazandı. Rastlantı bu ya, yanımda olmalı, dur hele..."

[76] Antik Yunan'da iyi eğitimli, kültürlü kadın arkadaşlara verilen isimdir. (ç.n.)

Mihály, Waldheim'ın odasının sevinç dolu kargaşasının içinde çevresine bakındı tüyleri ürpererek. Ulpius Evi'ndeki eski odaya benziyordu bir parça. Bir işaret arıyordu, tüm somut biçimiyle bunu kanıtlayacak bir şey... Tamás'ın yakınlığını, Waldheim burada, bu yaz gecesinde bilimsel bir saflıkla ve nesnellikle Tamás'ın düşüncelerini sunuyordu. Waldheim'ın sesi şimdi artık bıçak gibi keskinleşmiş, ıslığa benzemişti; yaptığı açıklamalar gerçeğe "teğet geçtiğinde" böyle olurdu her zaman. Mihály hızla bir bardak şarap devirdi ve içine hava çekmek için pencerenin yanına gitti; bir şey tüm ağırlığıyla üzerine çökmüştü.

"Ölüm arzusu mitos üreten en önemli güçlerden biridir," diye açıklamayı sürdürüyordu Waldheim, şimdi artık bunu daha çok kendisine yapıyordu ve büyük bir heyecan içindeydi. "Eğer Odysseus'u iyi okuyacak olursak tümünün bundan başka bir şeyden söz etmediğini görürüz. Ölüm *hataera*'ları, yani Kirke, Calypso yer alır içinde; bunlar yolcuyu mutlu ölüm adasında mağaralarına girmeleri için ayartırlar ve yola devam etmelerine izin vermezler; Lotophagların, Phaiakların ülkesi tam bir ölü imparatorluğudur ve de kim bilir belki de İthaka'nın kendisi de bir ölü ülkesidir! Uzak Batı'da ölüler gündüz sürekli olarak Doğuya doğru yelken açarlar... Ve Odysseus'un İthaka'ya karşı duyduğu özlem ve oraya geri dönüşü belki de var olmamaya karşı duyulan bir özlemdir, yeniden doğma anlamına gelmektedir... Penelope'nin anlamı belki de ördektir ve aslında bir ruh kuşu idi, ama bunu şimdilik kanıtlayamıyorum. Görüyorsun ya bu konu kesinlikle çok acil ilgilenilmesi gereken bir konu; senin de... Bir bölümünü işleyebilirsin, böylece dinbiliminin yöntemini kavrarsın. Örneğin bir

ruh ördeği olarak Penelope üzerine bir şeyler yazsan çok ilginç olurdu."

Mihály bu görevlendirmeyi teşekkür ederek reddetti, şu an kendisini pek o denli ilgilendirmiyordu bu konu.

"Ölümün yanı başımızda olduğunu neden yalnızca antik Yunanlar, hem de bu ölçüde duyumsadı?" diye sordu.

"Çünkü uygarlığın doğası her yerde aynıdır; Yunanlarda da insanın dikkatini ölümün gerçekliğinden uzaklaştırmaya yönelikti ve ölüm arzusunu dengeliyordu, aynı zamanda yaşama karşı duyulacak çiğ arzuyu da azaltıyordu. Hristiyan uygarlık da bunu yapmıştır. Oysa Hıristiyanlığın ehlileştirmek zorunda kaldığı halklar kendileriyle birlikte, Yunanlarınkine göre çok daha büyük bir ölüm kültü getirmişlerdi. Yunanlar aslında pek öyle ölümcül bir halk değildi, ancak onlar her şeyi başkalarına göre çok daha iyi anlatabiliyorlardı. Gerçekten ölümcül olanlar Kuzeyli halklardı, yani Cermenler, ormanlarının derin gece yarısı karanlığı içindeki Cermenler ve Keltler, özellikle de Keltler. Kelt söylenceleri ölüm adalarıyla doludur; bu adaları daha sonraki Hıristiyan kronik yazarları karakteristik bir biçimde mutluluk adasına dönüştürmüşlerdir ve de ahmak halkbilim araştırmacıları da genellikle buna aldanmışlardır. Ama söylesene lütfen, mutluların adası karşı durulmaz bir zorunluluk gibi perisini elçi olarak Prens Bran'a gönderen ada mıdır? Ya da mutluluktan geri dönen insan, adayı terk edince bir anda toza ve küle mi dönüşür, söylesene lütfen ve de adadaki, öbür adadaki gülen insanlar neye gülüyorlardır, ne dersin buna? Mutluluktan mı? Ne mutluluğu, ölü oldukları için gülüyorlar ve gülüşleri

de Kızılderili maskelerinde ve Peru mumyalarının yüzünde görülen korkunç bir ceset sırıtışı yalnızca. Ama bu, ne yazık ki benim uzmanlık alanım değil, Keltler... Sen uğraşabilirsin onlarla, olmaz mı? Çabucak ve kesinlikle İrce ve Kymrice[77] öğrenmelisin, başka işin de yok zaten. Sonra da Dublin'e gitmelisin."

"Peki," dedi Mihály, "ama anlat lütfen, devam et, beni nasıl ilgilendiriyor, bilemezsin. İnsanlığın ölü adalarını arzulaması nasıl sona erdi, yoksa şimdi bile arzuluyor mu? Yani öykünün sonu nasıl?"

"Yalnızca kendi yarattığım bir Spengler simgesiyle ile yanıtlayabilirim bunu. Kuzey halkları Hıristiyan halklar camiasına, Avrupa uygarlığına girince bunun doğurduğu sonuçlardan biri, anımsarsan, iki yüzyıl boyunca ölümden başka bir şeyden söz edilmemesi oldu: Onuncu ve on birinci yüzyıllarda, Cluny'deki rahipler reformu yüzyıllarında. Erken Roma döneminde Hıristiyanlık en koyusundan bir ölüm dinine dönüşmek tehlikesi altındaydı; Meksikalı Kızılderililerinkine benzer bir şeye. Ama daha sonra özgün Akdeniz ve insancıl karakteri baskın geldi. Ne oldu? Akdenizliler ölüm arzusunu arındırmayı ve akılcılaştırmayı başardı, ya da şöyle diyelim, ölüm arzusunu sulandırıp öte dünyaya karşı duyulan bir arzuya indirgediler, ölüm sireninin cazibesini göksel koroların ve tarikatların meleklere özgü bir müzikalitesi olan çağrısına dönüştürdüler. İnanan kişi şimdi artık rahatça arzu edebilirdi güzel ölümü; ölümün pagan sevinçlerini değil de cennetin uygarlaşmış ve saygın sevinçlerini arzuluyordu. Çiğ, atalara özgü, pagan ölüm arzusu ise din altı katmanlara, boş inancın, cadı-

[77] Gallilerin konuştuğu dil. Galler'in karşılığı bu dilde Kymry'dir. (ç.n.)

lığın, şeytanlığın öğeleri arasına sürgüne gitti. Uygarlık ne ölçüde güçlenirse ölüm sevdası o ölçüde bilinçaltına bastırılır.

Bak şimdi: Uygarlaşmış toplumda ölüm bir bütün olarak ele alınacak olursa tabu kavramlar arasına girdi. Ondan söz etmek yakışmaz, adını da dolaylı bir biçimde, sanki bir ahlaksızlıktan söz edercesine anarlar, tıpkı sindirim eylemlerinin dolaylı bir biçimde anlatılması gibi; ölü, ceset ise ola ola bir rahmetli, öte dünyaya göçmüş ve merhum olacaktır. İnsanın sözünü etmediği şeyi düşünmek de yakışmaz. Uygarlığın korkunç tehlikeye karşı savunması işte bu; söz konusu tehlike ise, insanın içinde yaşam içgüdüsünün yanı sıra, tam tersi yönde başka bir içgüdünün daha işlemekte oluşu, öyle bir içgüdü ki, insanı çok kurnaz, tatlı ve güçlü bir ayartma ile yok oluşa doğru çağırmaktadır. Bu içgüdü, uygar ruh için daha tehlikelidir çünkü uygarlaşmış insanın çiğ yaşamsal iştahı zaten azalmıştır. O yüzden ötekini de ateşle barutla bastırmak gerekir. Ama bu bastırma her zaman başarılı olmaz. Dekadan çağlarda öteki arzu öne çıkar ve düşüncenin tüm alanlarını şaşırtıcı bir ölçüde kaplar. Kimi zaman koca bir toplumsal katman kendi mezarını kazar, örneğin Fransız İhtilali'nden önceki aristokrat katmanı gibi ve de korkarım bunun en güncel örneği de günümüzdeki Tuna-ötesi Macarlarıdır...

Beni anlıyor musun bilmiyorum? Bu konudan söz etmeye başladığımda genellikle son derece yanlış anlaşılmışımdır. Ama bir denemede bulunabilirim: Şu duyguyu tanıyor musun? İnsan düz kaldırımda giderken kayar ve bacaklarından biri altından kaydığı için geriye doğru düşmeye başlar. Beni dengemi yitirdiğim o anda birdenbire bir mutluluk kaplar. Tabii bu yalnızca bir sa-

niye sürer, sonra bacağımı otomatik olarak arkaya atar ve dengemi yeniden kazanırım ve sevinç içinde, düşmediğimi saptarım. Ama bir saniye için! Bir saniyeliğine ansızın dengenin o korkunç yasalarından ayrılıp kurtuldum, yok edici bir özgürlüğe doğru uçmaya başladım... Tanıyor musun bu duyguyu?"

"Konunun tümünü senin sandığından çok daha iyi tanıyorum," dedi Mihály sessizce.

Waldheim şaşkın bir yüz ifadesiyle ona baktı.

"Güzel de, söyleyişin tuhaf arkadaşım! Hem nasıl da sararmışsın! Neyin var senin? Gel terasa çıkalım."

Mihály terasta hemen kendine geldi.

"Şeytan görsün yüzünü!" dedi Waldheim. "Ne oluyor? Ateş mi bastı yoksa histerik misin? Seni uyarıyorum, eğer sözlerimin etkisine kapılıp da intihara kalkışacak olursan seni bir zamanlar tanıdığımı inkâr ederim. Benim söylediğim şey her zaman için çok katı bir biçimde teorik karakterdedir. Bilimsel gerçekliklerden pratik sonuçlar çıkaran insanlardan, 'kuramı hayata geçiren', kimyanın gözü pek tezlerinden pire ilacı üreten mühendislerden nefret ederim. Goethe'nin söylediğinin tersi doğru: Tüm yaşam gridir ve kuramın altın ağacı yeşildir. Özellikle de burada olduğu gibi yeşil bir kuram söz konusu ise. Eh, umarım ruhsal dengeni yerine getirmişimdir. Ve de ayrıca... Ruhsal bir yaşam sürdürme. Sanırım senin sorunun bu. Entelektüel insanın ruhsal yaşamı yoktur. Yarın benimle Amerikan Arkeoloji Enstitüsü'nün *garden party*'sine[78] gel. Biraz eğlenmen gerekiyor. Hadi şimdi evine git, ben daha çalışacağım."

[78] (İng.) Bahçe partisi. (y.n.)

4

Amerikan Arkeoloji Enstitüsü, Gianicolo Tepesindeki büyük bir bahçenin ortasında yer alan görkemli bir villa. Yılda bir kez düzenlenen *garden party*'si Roma'daki Anglo-Sakson koloni için büyük bir olay; düzenleyicileri yalnızca Amerikalı arkeologlar değil, en başta Roma'da yaşayan Amerikalı ressamlar ve heykeltıraşlar ve katılanlar da onlarla uzak yakın ilişkisi olanlar. Burada olağanüstü karışık, yani olağanüstü ilginç bir topluluk bir araya geliyor.

Ama topluluğun karışıklığı ve ilginçliği konusunda Mihály'ın pek az deneyimi oldu. Yine öyle bir ruh durumu içindeydi ki, nesneler ona sanki bir peçenin ardından, sisin ardından ulaşır gibiydiler: Yaz gecesinin dans müziğiyle ve içkilerle karışmış olan baharatlı, kendinde mutluluğu ve söyleştiği –neden söz etmişti bunu kendisi de bilmiyordu– kadınlar... Pierrot kostümü ve dominosu onu tümüyle soyutlamıştı: Oradaki kendisi değildi de başka biriydi, uykulu bir dominoydu.

Saatler hoş bir mahmurluk içinde geçti, artık vakit çok geçti ve şimdi yine çimenle kaplı küçük tepenin üs-

tünde dikiliyordu, fıstıkçamının altında ve yine o tuhaf açıklanamaz sesleri duymuştu; bu sesler gece boyunca kendisini tekrar tekrar tedirgin etmişlerdi.

Sesler büyük, çok büyük bir duvarın arkasından geliyordu ve gecenin içine ne kadar daldılarsa duvar da o kadar yükseldi göğe ulaştı. Sesler duvarın arkasından geliyordu, kimi zaman güçlü bir biçimde, kimi zaman da giderek zayıflayarak, kimi zaman insanın kulaklarını sağır edercesine bir yoğunlukla, kimi zaman da uzaklardan gelen bir sızlanma gibiydi, uzak bir gölün ya da denizin kıyısında, kül rengi göğün altında ağlaşan insanlar... Derken sesler kesildi, uzun süre sessizlik içinde kaldılar, Mihály onları unutmaya ve de kendisini bir *garden party*'deki kimse gibi hissetmeye başlamıştı ve şaşılası bir biçimde havası yerinde olan Waldheim'ın kendisini yeni bir kadınla tanıştırmasına izin verdiğinde sesler yeniden dile geldi.

Oysa ortam tam o sırada çok hoş bir biçimde oluşmaya başlamıştı; o keyifli ve güçlü sarhoşluk herkese egemen olmaya başlamıştı, bunu yaratan da artık alkol değil de geceydi. İnsanın uyku eşiğini aşıp yatmaya alıştığı o saat tam anlamıyla geçip gitmiştir, şimdi artık zaten hiçbir şey fark etmez, şimdi artık vicdan azabı da çekmemektedir ve kendisini rahatça geceye teslim eder. Waldheim Güzel Helene'den parçalar okudu, Mihály bir Leh kadınıyla ilgileniyordu ve o şarkıyı yeniden duyduğunda her şey çok hoştu. Özür diledi ve tepenin üstüne çıktı, bir başına duruyordu orada, yüreği biraz küt küt atıyordu ve gerilim içinde dikkat kesilmişti; sanki her şey bu bulmacayı çözmesine bağlıymış gibiydi.

Şimdi açıkça duyuyordu, duvarın arkasında şarkı söylüyorlardı, kalabalıktılar, olasılıkla da erkekler, ah vah eden ve hiçbir şeye benzemeyen bir şarkıydı söyle-

dikleri ve içinde de kesin işitilebilen, ama anlaşılamayan sözcükler ritmik bir biçimde dönüp dönüp yeniden duyuluyordu. Bu şarkıda derin ve sarsıcı bir acı vardı, ama insani olmayan, insanın berisinde de olan bir şey vardı, hayvanların geceleyin ulumasını anımsatan, ta ağaçların çağından, fıstıkçamlarının döneminden kalma bir acı vardı. Mihály fıstıkçamının altına oturdu ve gözlerini yumdu. Hayır, bunlar erkek değillerdi, ötede şarkı söyleyen, kadınlardı ve artık gözlerinin önünde canlanmışlardı da, tuhaf bir topluluktu, daha çok Naconxipan'ı anımsatıyordu, çılgın Gulácsy'nin[79] resmettiği mucize ülkesinin insanlarını; güçlü, insanın başını döndüren türden leylak rengi giysiler içindeydiler, ondan sonra Tanrılar için böyle ağlaşmış olabileceklerini düşündü, Attis için, Adonis için... Tamás için, zamanların başlangıcında ağlanmaksızın ölmüş olan ve şimdi bir katafalkın üstüne konmuş olarak duvarın öbür yanında yatan Tamás için; yüzünde yarınki tan ışıkları titreşmekte belli belirsiz.

Gözlerini açtığında üstünde bir kadın duruyordu, omzunu fıstıkçamına yaslamış, Goethe'nin Yunanları düşlediği gibi klasik bir kostüm içinde ve maskeyle. Mihály nazik bir biçimde doğruldu ve bayana İngilizce şu soruyu sordu:

"Şu ötede şarkı söyleyen beyler ya da hanımlar kim acaba, biliyor musunuz?"

"Bilmez olur muyum?" diye yanıtladı bayan. Yan tarafta bir Süryani manastırı var, onun rahipleri iki sa-

[79] Irén Gulácsy (1894-1945) Macar kadın yazar, gazeteci, ressam. Tarihsel romanlarıyla ünlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı bitiminde Budapeşte kuşatıldığı sırada, topçuların açtığı ateş sonucu kaledeki evinin isabet almasıyla ölmüştür. (ç.n.)

atte bir ilahi söylüyorlar. Ortalıkta hayaletler dolaşırmış gibi bir durum, öyle değil mi?"

"Evet," dedi Mihály.

Bir parça sustular. Sonunda kadın konuştu:

"Size bir mesaj vermem gerekiyor. Çok, çok eski bir tanıdığınız adına."

Mihály birden kalktı.

"Éva Ulpius mu?"

"Evet, Éva Ulpius'un bir mesajı var. Onu aramamanızı istiyor, zaten bulamazmışsınız. Artık vakit geç. Londra'daki evde perdenin arkasında gizlendiğinde gerekirmiş bu, öyle diyor. Ama siz o zaman Tamás'ın adını söylemişsiniz bağırarak, öyle diyor ve şimdi artık vakit geçmiş."

"Éva Ulpius ile nasıl konuşabilirim?"

"Hiçbir biçimde."

Duvarın öte yanındaki şarkının ağıtı şimdi yeniden, o ana dek olduğundan daha yüksek sesle çığlıklar halinde yükselmeye başlamıştı, sanki tan atımını karşılar gibiydiler, şimdi artık kesik kesik, bölük pörçüktü kimi zaman, kendilerini paralayarak, cinayet işlercesineydi. Kadın irkildi.

"Bakın, Aziz Petrus'un kubbesi," dedi.

Kubbe bembeyaz ve çok soğuk bir biçimde kentin üzerinde yüzüyordu, sanki o yenilmez sonsuzluk gibiydi. Kadın aceleyle tepeden aşağıya indi.

Mihály sonsuz bir yorgunluk duyumsuyordu, sanki şimdiye dek yaşamını iki eliyle sımsıkı tutar gibiydi ve şimdi önünden kaçıp gitsin diye bırakmak istiyordu.

Derken birden kendisini toparladı ve hemen o an gözden yiten kadının arkasından acele etti.

Aşağıda büyük bir kargaşa vardı, pek çok kişi vedalaşıyor, Waldheim ise Symposion'dan bölümler okuyor ve açıklamalarda bulunuyordu. Mihály kalabalığın içinde sağa sola koşturdu, sonra bahçe kapısının önüne çıktı çabucak; orada arabalarına binenler arasında belki de o kadını bulabileceğini düşünüyordu.

Tam zamanında gelmişti. Bayan güzel, eskimsi, açık bir faytona bindi, faytonda başka bir kadın silueti daha görünüyordu ve araba hızla yola koyuldu. Diğer kadını hemen tanımıştı. Éva idi.

5

Bankalar arasındaki görüşme uzadıkça uzadı. Masanın arkasında salt akıllı olan biri oturuyor olsaydı iş aslında çok basit bir biçimde çözümlenebilirdi –ama bu yaşamda pek seyrek karşılaşılan bir durum. Avukatlar en dik tümcelerden bile düşmeden kayıp aşağıya inebileceklerini göstererek birbirlerinin gözünü kamaştırdılar; büyük para babaları az konuştular, kuşkulanarak sustular ve susuşları her sözden daha süslü bir biçimde şunu söylüyordu: "Para vermiyorum."

"Bundan da bir iş çıkmayacak," dedi Erzsi'nin ilk kocası Zoltán Pataki, düş kırıklığına uğramıştı.

Giderek daha sinirli ve sabırsız oldu. Son zamanlarda görüşmelere dikkat edemediğinin ayrımına varmıştı ve bunu fark ettiğinden beri de giderek daha sinirli ve daha sabırsız olmuştu.

Pencerenin altından şimdi uzun bir otomobil klaksonunun sesi geliyordu. Daha önceleri Erzsi görüşme eğer uzun sürmüşse çoğu kez aşağıda arabada beklerdi.

"Erzsi... Onu düşünmemek; şimdi çok acı geliyor insana, ama zaman bunun ilacı olacaktır. İlerleyelim,

ilerleyelim. İnsanların içinden indiği otomobil gibi boş olarak, ama gidelim yeter ki."

Eliyle boş ver anlamında bir harekette bulundu, ağzını tuhaf bir biçimde bir yana doğru çarpıttı ve büyük, ama çok büyük bir yorgunluk duydu. Son zamanlarda bu birbiriyle bağlantılı ve birbirini izleyen dört edim tıpkı tikli insanlardaki sarsılma gibi dönüp dönüp geri geliyordu; Erzsi geldi aklına, boş ver dercesine bir jest yaptı, dudağını bir yana çarpıttı ve büyük bir yorgunluk duydu, gün oldu otuz kez bile oldu bu. Yoksa yine de bir doktora mı görünmeli bu yorgunluk nedeniyle? Aman sen de; geçer, babacığım, geçer.

Şimdi yukarıya bakıyordu dikkatle. Birisinin Paris'e, o bilinen finans grubuyla görüşmeye gitmesi gerektiğinden söz ediyorlardı. Başka bir bey bunun tümüyle gereksiz olduğunu, mektupla da çözümlenebileceğini söylüyordu.

Erzsi şimdi Paris'te... Mihály İtalya'da... Erzsi tek satır olsun yazmıyor, oysa nasıl da korkunç bir biçimde yalnız olmalı. Yeterli parası var mıdır? Belki de metroyla dolaşması gerekiyordur zavallının; eğer dokuzdan önce gider ve ikiden sonra dönerse ring bileti alabilir, böylesi daha ucuz; zavallı, öyle yaptığı kesin. Ama belki de yalnız değildir. Paris'te bir kadının yalnız kalması zordur ve Erzsi de öyle gösterişli ki...

Bunu boş ver anlamındaki bir jest izlemedi ama kan beynine sıçradı. Ölmek, ölmek, başka çözüm yolu yok...

Bu arada toplanmış olanlar arasında yine de birini göndermek gerektiği kanısına ulaşıldı. Pataki söz istedi. Tüm enerjisini harcayarak Fransız tarafıyla görüşmelerin kişisel olarak sürdürülmesinin kesinlikle gerekli olduğunu gerekçeleriyle anlattı. Konuşmaya başladığında

neden söz edildiği konusunda tam bir fikri yoktu, ama konuşurken konuyu kavradı ve çürütülemeyecek gerekçeler sıraladı. Topluluğu kazanmayı başardı da. O sırada büyük yorgunluk yine kendisini gösterdi.

"Tabii ki, Paris'e gitmek gerekir. Ama ben gidemem. Bankayı da burada bırakamam ve ayrıca da niye gideyim ki? Erzsi çağırmadı. Arkasından ben mi koşayım, geri çevrilmek konusundaki çok olası riski göze mi alayım? Bu hiç mi hiç olmaz... Sonuç olarak insanın özsaygısının da olması gerekiyor."

Birbiriyle bağlantısı olmayan sözlerini bitirdi. Bir kanıya ulaşan topluluk genç bir yöneticiyi, para babalarından birinin çok iyi Fransızca konuşan damadını göndermeye karar verdi. Para babaları babacan bir tavırla kendi kendilerine, "Bu onun için iyi bir bilgi görgü artırma gezisi olacak," diye düşündüler.

Görüşmelerden sonra günün en güç bölümü başladı, yani akşam. Pataki, bir yerde evli erkekle delikanlı arasındaki en temel ayrım, evli erkeğin o akşam kiminle yemek yiyeceğinin belli olmasıdır diye, bir şey okumuştu. Gerçekten de Erzsi kendisini terk edeli beri Pataki'nin en başta gelen sorunu buydu. Kiminle yesin akşam yemeğini? Erkekleri hiç, ama hiç sevmezdi, dostluk kurumunu tanımıyordu. Kadınlar? En tuhaf olanı buydu. Erzsi karısı olduğu sıralar ona yığınla kadın gerekiyordu, durmaksızın yeni kadınlar, her kadın hoşuna gidiyordu onun, biri öylesine zayıf olduğu için, öteki öylesine şişman olduğu için, üçüncü ise özellikle orta yolu tutmak en doğru şeydir diye düşünüyordu da ondan. Tüm boş zamanlarını ve çoğu kez boş olmayan zamanlarını da kadınlarla geçiriyordu. İşte yığınla paraya mal olan ve

tiyatro ile anlaşılamaz bir ilgisi olan *maîtresse-en-titre*,[80] ama bu banka için aynı zamanda bir propaganda da demekti, ondan sonra zaman zaman beyefendi aşkları, bir iki meslektaşının karısı, ama en başta da daktilo kızlar ve kimi zaman da değişiklik olsun diye bir hizmetçi; korkunç bir galeri. Erzsi haklı olarak pişman olmuştu ve Pataki iyimser dakikalarında onun kendisini bu yüzden bıraktığını gördü. Kötümser dakikalarında ise Erzsi'nin kendisini bir türlü karşılayamadığı eksiklikler yüzünden bırakmış olduğunu anladı ve bu bilinç onun için korkunç aşağılayıcı idi. Erzsi çekip gidince centilmence kıdem tazminatıyla *maîtresse- en-titre*'e yol verdi, daha doğrusu çoktandır bu onurlandırmaya layık olmak için yarışan bir meslektaşına aktardı, sekreterlerini yeniden "örgütledi", bankanın en çirkin işgücünü yanına oturttu ve kendine egemen bir yaşam sürdürdü.

"Çocuk olmalıydı..." diye düşündü ve ansızın, olsaydı çocuğunu çok seveceği duygusu uyandı içinde, Erzsi'nin çocuğunu.

Acele bir kararla çok sevimli iki çocuğu olan kuzenine telefon etti ve akşam yemeğine onlara gitti. Yolda çok abartılı miktarda şekerleme satın aldı. İki sevimli çocuk üç gün boyunca midelerini bozabilmelerini neye borçlu olduklarını olasılıkla hiçbir zaman bilemeyeceklerdi.

Yemekten sonra bir de kafeye oturdu, gazeteleri okudu, kulübe gidip biraz kâğıt oynasam mı oynamasam mı diye tereddüt etti ama bunu göze alamadı. Eve gitti.

Erzsi'siz ev şimdi de anlatılamayacak biçimde sarsıcıydı. Artık gerçekten de şu Erzsi'nin mobilyalarını bir

[80] (Fr.) Fransa kralının gözde metresi. (y.n.)

şey yapmak gerek. Erzsi'nin odası sanki her an eve geri gelecekmiş gibi duramazdı, oysa... Tavan arasına çıkartmalı ya da bir depoya vermeli. Kulübe benzeyen bir oda döşeteceğim, koca koca koltuklarla.

Yine vazgeçercesine elini salladı, dudağını bir yana çarpıttı ve büyük bir yorgunluk duyumsadı. Evde olmasına kesinlikle katlanılamazdı. Taşınmalı buradan. Sanatçılar gibi bir otelde oturmalı. Oteli de sık sık değiştirmeli. Yoksa sanatoryumda mı otursa? Pataki beyaz dinginlikleri ve doktorların verdiği güvenlik içinde olma duygusu yüzünden sanatoryumları taparcasına severdi. Evet, Sváb Tepesi'ne[81] gideceğim. Sinirlerime çok iyi gelecektir. Beni bırakacak bir eş daha olursa çıldırırım.

Yattı ve sonra yeniden kalktı, çünkü zaten uyuyakalacağını duyumsamıştı. Giyindi, ama gidebileceği hiçbir yer gelmiyordu aklına, eh bu durumda bir Sevenal aldı (gerçi bunun işe yaramayacağını da biliyordu zaten) ve yeniden soyundu.

Yataktayken seçenek tam bir işkence gibi karşısında duruyordu. Erzsi Paris'te; ya yalnızdır, korkunç yalnız, belki de düzenli yemek yemiyordur, kim bilir nasıl da aşağılık *prix fixe*[82] yerlere gidiyordur –ya da yalnız değildir. Bu düşünce katlanılır gibi değil. Mihály'a her nasılsa artık alışmıştı. Tuhaf bir biçimde Mihály'ı ciddiye almayı başaramıyordu, Erzsi'yi kaçıran o olmasına karşın hem de. Mihály'ı hesaba katmak gerekmez. Mihály erkek değil. Bilincinin derinliklerinde bu inanç vardı, bir gün bir biçimde öyle olmadığı da ortaya çıkacaktı... Erzsi'nin ve Mihály'ın olasılıkla ilişkileri vardı, bir evlilik yaşamı sürdürüyorlardı, ama yine de bir karı-koca

[81] Budapeşte'deki tepelerden biri. (ç.n.)

[82] (Fr.) Fiks menü. (y.n.)

gibi değillerdi. Bunu Mihály için düşünmek olanaksız. Ama şimdi Paris'te... Tanımadığı bir erkek... Tanımadığı bir erkek tanıdığı ayartıcıdan yüz kez daha çok işkence vericiydi. Hayır, buna katlanılamaz.

Paris'e gitmeli. Erzsi ne yapıyor, bakmalı. Ya açlık çekiyorsa? İyi ama özsaygısı ne olacak? Erzsi kendisine hiç aldırmıyor, Erzsi'ye gerekmiyor o, Erzsi onu görmek istemiyor...

"Peki sonra? Benim onu görmek istememem yetmez mi? Ötesi gelir nasıl olsa."

Özsaygı! Pataki Bey ne zamandır böyle kendisine saygı duyuyor? Efendim, eğer iş yaşamında da böyle her zaman kendisine saygı duysaydı şimdi nerelerde olurdu kim bilir? Szabadka'da[83] gelişen baharatçı dükkânı olurdu babasınınki gibi. Neden özellikle de Erzsi'ye karşı özsaygılı olsun ki? İnsan riskle karşılaştığı yerlerde özsaygılı olsun. Başkana karşı ya da diyelim devlet bakanı Krychlovac'a karşı. (Ama hayır, bu yine abartıya kaçmak olur.) Ama bir kadının karşısında özsaygılı olmak? Pek şövalyece bir davranış değil, beyefendilere göre de değil. Gülünç.

Ertesi gün fırtına gibi bir etkinlik gösterdi. Bankayı ve tüm ilgilileri genç damat beyin hiç de ideal kişi olmadığına, Fransız beylerle görüşmek için yine de daha deneyimli birine gerek olduğuna inandırdı.

İlgililer yavaş yavaş bu deneyimli kişinin Pataki'nin ta kendisi olduğunu anladılar.

"İyi ama siz Fransızca biliyor musunuz, müdür bey?"

"Çok fazla değil, ama yine de beni kandıramayacakları ölçüde biliyorum. Ayrıca bizim iş yaptığımız ki-

[83] Birinci Dünya Savaşı öncesinde Macaristan'a bağlı olan, şimdi güney sınırının hemen dışında yer alan bir kent; Subotica. (ç.n.)

şiler de Almancayı tıpkı sizin ya da benim gibi biliyorlardır. Siz hiç Almanca bilmeyen para babası gördünüz mü? *Deutsch is ä Weltsprache*."[84]

Ertesi sabah yola çıkmıştı bile.

Yolculuğun ticari yanını yarım saatte çözümledi; Loew adındaki Fransız gerçekten de Almanca biliyordu ve bunun yanı sıra akıllı bir insandı da. İşin hızla ilerlemesinin bir nedeni de Pataki'nin bu işten anlamayanların ve dışında kalanların tersine ekonomik ve parasal konuları ciddiye almaması idi; onlara karşı bir doktorun hastalarına davrandığı gibi davranıyordu. Bu meslekte de öteki mesleklerde olduğu gibi yeteneksizlerin yeteneklilere göre çok daha şanslı olduklarını, işten anlamayanların işten anlayanlara göre daha çok benimsendiğini, bir yığın sahte para babasının en önemli yerlerde oturup dünya ekonomisini yönlendirdiğini, bu arada da gerçek para babalarının Schwartzer'de ya da Marko'da düşüncelere dalmış olduklarını biliyordu. Mücadele, tıpkı var olmayan ve olması da pek istenmeyen Gerçekliğin arandığı bilim dünyasında olduğu gibi burada da efsanevi ve temelsiz bir kurmaca için sürüyordu. Burada ise boyutları düşünüldüğünde bile hiçbir anlamı olmayan Malvarlığını, anlamı olan malvarlığı uğruna yitiriyorlardı. Sonuç olarak tüm uğraşıp didinme, tıpkı şu dünyadaki tüm öteki şeyler gibi ciddiyetsiz.

Kendisi bunu bildiği için gurur duyuyordu ve de örneğin Mihály bilmiyordu. Mihály bir entelektüel ve tam da bu yüzden paraya inanıyor, ama tüm öteki şeyler konusunda tereddüt etmesinin yanı sıra oluyor bu. Mihály

[84] (Alm.) Almanca bir dünya dilidir. (y.n.)

örneğin şunun gibi şeyler söylüyor: "Psikoloji bugün nasılsa öyle, tümüyle güvenilmez, ilkel bir bilim..." ya da "Lirik şiirin günümüzde hiçbir anlamı yok..." ya da "Hümanizm mi? Savaşa karşı boş yere nutuk çekip duruyoruz; o sesini çıkarmıyor ve geliyor..." Buna karşılık Váralja Kenevir ve Pamuk İşletmesi, işte ona evet; ona söylenecek hiçbir söz yoktur; orada paradır söz konusu olan; parayla şaka yapılmaz. Pataki kendi kendine güldü. Váralja Kenevir ve Pamuk İşletmesi, Tanrım... Eğer Mihály ve ortakları bir bilseler... Lirik şiir bile ondan daha ciddi bir iştir.

"Şimdi küçük programımızın ikinci maddesiyle rahat rahat ilgilenebiliriz." Pataki Mihály'ın ailesinden Erzsi'nin Paris'teki adresini öğrenmişti. Çünkü Pataki herkesle olduğu gibi Mihály'ın ailesiyle de iyi ilişkilerini sürdürüyordu (sonuç olarak onların yapabileceği bir şey de yoktu zaten) ve Erzsi'ye Mihály'ın "asszony-nővér"inden[85] bir armağan da getirmişti. Sevinç içinde Erzsi'nin artık o kuşkulu bohemliği ve göçmence Parisli yanı olan sol kıyıda değil de, mantıklı olarak sağ kıyıda oturduğunu saptadı, Etoile yakınlarında.

Saat on ikiydi. Bir kafenin garsonuna Erzsi'nin otelini arattı telefonla; çünkü Fransızca bilgisine Paris telefonlarının güçlükleriyle baş edebilecek ölçüde güvenemiyordu. *Madame* odasında değildi. Pataki arazi keşfine çıktı.

Küçük otele gitti ve bir oda istedi. Fransızcayı zaten kötü konuştuğu için ahmak bir yabancı rolü oynamakta zorlanmadı. El kol işaretleriyle gösterilen odayı pahalı bulduğunu anlattı ve gitti. Ama bu arada aklı başında, kibar bir otel olduğunu saptamıştı, olasılıkla İngilizler

[85] (Mac.) "Kadın Abla, Hatun Abla" diye çevirebileceğimiz, saygı belirten bir seslenme biçimi. (ç.n.)

de kalıyorlardı içinde; gerçi hafif bir kuşku da vardı havasında, özellikle de oda hizmetçilerinin yüzünde, burada kesinlikle yaşlı Fransızların *pied-à-terre*[86] olarak kiraladığı ve bir aylık ücretini ödedikleri, ama yalnızca haftada iki saatliğine kullandıkları türden odalar da vardır. Erzsi karşı kıyıdan buraya neden taşındı acaba? Daha şık bir biçimde yaşamak için mi yoksa daha şık bir sevgilisi mi var?

Öğleden sonra dörtte yeniden arattı. *Madame* bu kez odasındaydı.

"Alo, Erzsi? Ben Zoltán."

"Oo, Zoltán..."

Pataki Erzsi'nin yürek atışlarının sesini duyduğunu sandı. Bu iyiye mi işaretti?

"Nasılsın Erzsi? Her şey yolunda mı?"

"Evet, Zoltán."

"Burada Paris'teyim, biliyor musun Váralja Kenevir ve Pamuk İşletmesi'yle bir yığın pürüz vardı ve gelmek zorunda kaldım. Oradan oraya koşuşturuyorum, yığınla işim var, üç gündür bacaklarımda derman kalmadı. Bu kentten artık öyle bıktım ki..."

"Evet Zoltán."

"Düşündüm ki, mademki buradayım ve de bugün biraz soluk alacak vakit bulmuşken nasıl olduğunu sorayım dedim."

"Evet... Çok düşüncelisin."

"İyi misin?"

"İyi."

"Söylesene... Alo... Seni göremez miyim?"

"Niye ki?" diye sordu Erzsi çok, çok uzaklardan.

[86] (Fr.) Kişinin asıl ikamet ettiği evden ayrı olarak kullandığı ikinci konutu. (y.n.)

Pataki biraz sallandı ve duvara yaslandı. Ama yine de neşeli neşeli sürdürdü:

"Niye ki ne demek? Mademki buradayım seni niye görmeyeyim, öyle değil mi?"

"Doğru."

"Odana çıkabilir miyim?"

"Evet Zoltán. Hayır yukarı gelme. Bir yerde buluşalım."

"Çok güzel. Burada çok sevimli bir ikindi kahvaltısı yapılacak yer biliyorum. Rue de Rivoli'deki İngiliz kitapçı Smith'in yerini biliyor musun?"

"Bilir gibiyim."

"İşte onun üst katındaki bir İngiliz çayevi bu. Kitapçıdan çıkmak gerekiyor yukarıya. Oraya gel, seni orada bekleyeceğim."

"Peki."

Bu yeri seçmesinin nedeni Erzsi ile ilgili olarak Fransız olan her şeyin onun gözünde kuşkulu olmasıydı. Erzsi için her şeyin Paris ve Fransızlık olduğunu sanıyordu ve bu da kendisinde yoktu, ona sunamadığı şey buydu. Fransız kafelerinde (ayrıca onlardan nefret ederdi, çünkü garsonlar yeterince nazik değildi ve kahvenin yanında su da getirmezlerdi) tüm Fransa Erzsi'ye destek verebilirdi, kendisine karşı verdiği savaşımda ve Erzsi ağır basardı. *Fair play* için seçmişti İngiliz çayevinin serin ve tarafsız arazi dışı olma özelliğini.

Erzsi çıkageldi, içeceklerini ısmarladılar ve Pataki sanki aralarında hiçbir şey, ne evlilik, ne de ayrılma olmamış gibi davranmaya çabaladı. İki akıllı Peşteli, bir kadın ve bir erkek Paris'te karşılaşmışlardı o kadar. Bol bol ve tatlı tatlı ortak tanıdıkları konusundaki yeni Peşte dedikodularından söz etti. Erzsi dikkatle dinledi onu.

Pataki bu arada şunu düşünüyordu:

"Erzsi burada. Aslında pek değişmemiş, çünkü benim karım olduğundan bu yana çok zaman geçmedi. Bir iki Paris giysisi var üzerinde, şık şeyler, ama bana öyle geliyor ki en nitelikli türünden değil. Erzsi'nin biraz burnu sürtmüş durumda. Sesinde çok hafif bir perdelenmişlik var; benim yüreğimi ağrıtan da bu. Zavallım benim! Mihály denen o alçak herif! Eh, buna layık mıydı o? Öyle görünüyor ki henüz üzerinden atamamış... Yoksa Paris'te yeni hayal kırıklıklarıyla mı karşılaştı? Tanımadığım erkek... Ah Tanrım, Tanrım, ben şimdi burada Péter Bodrogi'nin karısından söz ediyorum ve bu arada ölsem daha iyi olur.

İşte Erzsi, burada, yanı başımda. Küçültülmüş ya da büyültülmüş değil de kendi gerçek boyutlarıyla hem de. Onsuz yaşayamadığım kadın işte gözler önünde. Neden, acaba neden? Neden arzuladığım tek kadın o, örneğin şimdi hiç arzulamıyorum oysa? Ötekiler arasında 'daha iyi' kadınlar vardı, Mária bir yana, örneğin Gizi... Onları görünce kan dolaşımım hızlanırdı. En başta da, çok daha genç olanlar vardı. Erzsi artık tam anlamıyla... Yine de neden, burada ve şimdi, soğukkanlılıkla ve her türlü tutku ateşinden uzak kalarak onun benimle yatması için malımın yarısını vermeyi düşünüyorum?"

Erzsi Zoltán'a seyrek olarak bakıyordu, ama dedikoduları gülümseyerek dinliyor ve şunları düşünüyordu:

"Herkes hakkında nasıl da her şeyi biliyor! İnsan onunla birlikteyken nasıl da rahat. Mihály hiç kimsenin hiçbir şeyini bilmezdi. Kim kimin yengesi ya da arkadaşıdır... Bunu aklında tutmayı bir türlü beceremezdi. Neden korktum ve neden heyecanlandım anlamıyorum. İnsanda 'terk edilmiş koca' klişesi bunca yaşar mı? Olayın bir

parçacık trajik de olmasını sağlayacak duruma Zoltán'ın düşmeyeceğini biliyordum ben zaten. Gözlerinde sürekli gülümseyen bir şey var. Büyük olan her şey karşısında dehşete kapılıyor. Yazgısı öyle gerektirse ve şehit olacak olsaydı, hiç kuşkusuz durumun trajik yanını törpülemek için yakılacağı odun yığınlarının üzerinde bir fıkra ya da dedikodu daha anlatırdı. Oysa kesinlikle çok çekti, saçları da eskisine göre daha çok ağarmış. Ama aynı zamanda acılarının bir biçimde üstünü örttü. Zaman zaman kendisini müthiş iyi duyumsadı. Üzülmek olanaksız."

"Ee, senden ne haber?" diye sordu Zoltán ansızın.

"Benden mi? Ne olsun işte? Zaten olasılıkla Paris'e neden geldiğim konusundaki her şeyi biliyorsundur..."

"Evet, öyküyü ana çizgileriyle biliyorum, ama her şeyin neden böyle olup bittiğini bilmiyorum. Anlatmaz mısın?"

"Hayır Zoltán. Kızma ama benim ve Mihály'ın başına gelenleri sana anlatmayı gerektirecek bir şey düşünemiyorum. Mihály'a da seninle ilgili hiçbir şey anlatmadım. Bu doğal bir şey."

"İşte Erzsi..." diye düşündü Zoltán. İncelikli ve alabildiğine iyi yetiştirilmiş. Onu hiçbir şey felaket sırlarını açmaya sürükleyemez. İki ayaklı iç disiplin. Bana nasıl da bakıyor, nasıl da soğuk ve yargılayıcı bir nezaketle! Bana yalnızca bir bakması ve benim kendimi bir baharatçı çırağı gibi duyumsamama yol açma yeteneğini koruyor hâlâ. Ama böyle kolayca korkutulmaya gelmeyeceğim.

"Yine de en azından ne gibi niyetlerin olduğunu anlatabilirsin belki," dedi.

"Şimdilik hiçbir şey yapmaya niyetim yok. Burada Paris'te kalacağım."

"Kendini burada iyi hissediyor musun?"

"Oldukça iyi."

"Ayrılma dilekçesi verdin mi?"

"Hayır."

"Neden hayır?"

"Zoltán, sen ne çok şey soruyorsun! Vermedim, çünkü henüz zamanı gelmedi."

"Yani sanıyor musun ki hâlâ... Kızma ama hâlâ sana geri döneceğini mi sanıyorsun?"

"Bilmiyorum. Olabilir. Geri gelmesini istiyor muyum, onu da bilmiyorum. Belki de onunla konuşmam bile. Çünkü birbirimize uymuyoruz. Ama... Öbür insanlar gibi değil, önce onun ne gibi niyetleri olduğunu bilmek isterim. Ne bileyim ben, olur a güzel bir gün uyanır, nerede olduğuma bakar. Ve umutsuzluk içinde beni trende unuttuğunun ayrımına varır. Ve tüm İtalya'yı karış karış arar."

"Öyle mi dersin?"

Erzsi başını önüne eğdi.

"Haklısın, sanmıyorum bunu."

"Neden böylesine içtenlik gösterdim?" sorusu saplandı içine. Neden kendimi böylesine teslim ettim, başka hiç kimseye etmezken? Anlaşılan benimle Zoltán arasında hâlâ bir şeyler kalmış; yok edilemeyen bir sırdaşlık. Dört yıllık evliliği yeniden yaşamak olmaz. Dünyada oturup da Mihály'dan söz etmeye kalkışacağım başka tek insan yoktur.

"Benim vaktim gelmemiş henüz," diye düşündü Zoltán. O sığırı seviyor hâlâ. Şanslıyım ki Mihály zamanla her şeyi bozacaktır.

"Mihály ile ilgili olarak ne duydun?" diye sordu Pataki.

"Hiçbir şey. Yalnızca sezgilerim bana onun hâlâ İtalya'da olduğunu söylüyor. Burada benim de tanıdığım Szepetneki adında iyi bir arkadaşı var. Söylediğine bakılırsa artık izini bulmuş ve çok geçmeden Mihály'ın nerede olduğunu ve ne yaptığını bulacakmış."

"Nasıl bulacakmış?"

"Bilmiyorum. Szepetneki çok değişik bir insan."

"Sahi mi?" Zoltán başını kaldırdı ve gözlerini Erzsi'ye dikti. Erzsi inatla kaçırmadı bakışlarını.

"Sahi. Çok değişik bir insan. Şimdiye dek gördüğüm en değişik insan. Ondan sonra bir de İranlı var..."

Pataki başını eğdi ve çayından büyük bir yudum aldı. Bunlardan hangisi? Yoksa ikisi birden mi? Tanrım, hey Tanrım, en iyisi ölmek...

Bundan sonra pek fazla oturmadılar. Erzsi'nin işi vardı, ne olduğunu da söylemedi.

"Nerede kalıyorsun?" diye sordu dalgın dalgın.

"Edouard VII'de," dedi Zoltán.

"Peki, öyleyse hoşça kal Zoltán. Aslında seni görmek gerçekten de çok iyi oldu. Ve... Sakin sakin yaşa ve beni düşünme," dedi usulca, hüzünlü bir gülümsemeyle.

Pataki o gün evine küçük bir Parisli kadın götürdü. "Eh, mademki insan Paris'te," diye düşündü ve yatakta yanında soluyan, pis pis kokan küçük yabancıdan anlatılmaz bir biçimde midesi bulanmaya başladı.

Sabahleyin kadın gidince Pataki kalktı ve tıraş olmaya başladı; o sırada kapı çalındı.

"Entrez!"[87]

Uzun boylu, aşırı şık giyimli, yüzünde keskin çizgiler olan bir adam girdi içeriye.

[87] (Fr.) Girin. (y.n.)

"Müdür Pataki Bey'i arıyorum, çok önemli, onun açısından çok önemli bir konu nedeniyle."

"Benim. Kiminle tanışıyorum?"

"Adım János Szepetneki."

IV. BÖLÜM

CEHENNEM KAPISI

(V) A porta inferi R. erue, Domine, animam eius.[88]

Officium defunctorum

[88] (Lat.) (V) Cehennem kapılarından bizleri esirge, ey Rabbim. (y.n.)

1

Akşam olmaya başlamıştı. Mihály Tevere'den yavaşça ve bacaklarını biraz sürüyerek karşıya geçti.

Çoktan beridir Gianicola'da oturuyordu, Waldheim'ın keşfettiği çok eski, küçük bir odada, çok yaşlı bir kadının yanında; bu kadın çoğu zaman kendisine öğle yemeği, *pasta asciutta*[89] da pişiriyordu ve Mihály gelirken yanında biraz peynir getiriyordu, kimi zaman da bir portakal getirdiği oluyordu. Oda tüm eskiliğine karşın bir otel odasından daha çok odaya benziyordu; içindeki mobilyalar eski, gerçek mobilya parçalarıydı, büyüktüler ve oran açısından soyluydular; otellerde görülen türden sahte mobilyalardan değillerdi. Mihály, eğer temizlenme ve sağlık işleri gibi yan koşullar onu tekrar tekrar düşkünlük ıstırabıyla doldurmasaydı odasını sevecekti. Bu konuda Waldheim'a yakındı da, ama o güldü ve Yunanistan ile Arnavutluk'taki deneyimlerinden söz eden uzun ve pek de iştah açıcı olmayan bir konferans çekti.

[89] Soslu makarna. (y.n.)

Yoksulluk onu işte böyle karşılamıştı. Şimdi artık gerçekten de harcamadan önce her *centesimo*'yu[90] hesaplaması gerekiyordu. Kahve içmekten vazgeçti, öyle kötü sigaralar içiyordu ki, bunların sayısını çoğaltmak zaten olanaksızdı; boğazı zaten sürekli bir tahriş olma durumundaydı ve aklına giderek daha sık bir biçimde bu paranın da yakında biteceği geliyordu. Waldheim onu bir işe yerleştireceğini söyleyerek durmadan yatıştırıyordu, buralarda budala cinsinden öyle çok Amerikalı yaşlı kadın dolaşıyordu ki, içlerinden biri bir gün kendisini sekreter ya da torunlarını yetiştirsin diye eğitici olarak yanına alırdı elbette ya da ev işlerini çekip çeviren biri olarak ve özellikle de bu olağanüstü rahat bir işti –ama Amerikalı kadın şimdilik yalnızca Waldheim'ın imgeleminde yaşıyordu ve ayrıca da Mihály her tür uğraşıdan dehşete kapılıyordu, çünkü iş dersen Peşte'de de vardı zaten.

Bu durumda da iki uğraşısı vardı ve bu iki iş tam anlamıyla yetiyordu ona. Bunlardan biri Waldheim'ın verdiği talimatlara göre Etrüsk konularıyla ilgili bilimsel kitapları "okumaya dalmış" olmasıydı, kütüphanelere ve müzelere gidiyordu ve akşamları da Waldheim'ı dinliyordu ve kimi zaman da onun bilgin arkadaşlarıyla söyleşmelerini. Konuyla ilgili gerçek, büyük Waldheim coşkusunu bir an için olsun duyumsamadı, ama yöntemli çalışmaya sımsıkı sarılmıştı; çünkü bu, belirsizlik içindeki yaşamı yüzünden –ne desek boş– duyumsadığı o boğucu kentsoylu hoşnutsuzluğu biraz yumuşatıyordu. Gerçi çalışmayı hiç sevmezdi, ama kentsoyluluk yıllarında çok ama çok çalışmıştı; çünkü akşam olunca

[90] 1 liret. (y.n.)

gün boyunca çalışmış olduğu bilincini duymayı çok seviyordu. Öğrenmek kısa bir süre de olsa dikkatini öteki, daha önemli uğraşısından uzaklaştırıyordu; bu uğraşı Éva'yla buluşmak konusuydu.

Onu gerçekten de bir daha görmemek düşüncesine katlanamıyordu. O, aklından hiç çıkmayan geceyi izleyen gün yarı bilinçsiz bir durumda kenti dolaşıp durmuştu ve ne istediğini kendisi de bilmiyordu, ama daha sonra açıkça tek şeyi isteyebileceğini gördü, bu şey eğer burada o sözcüğü kullanmak yakışık alırsa, irade idi. Skolastiklerin öğretisine göre varoluşun dereceleri vardır ve yalnızca kusursuz kişi tümüyle, gerçekten var olur. Éva'yı aramakla geçirdiği o günler, Éva'sız geçen aylar ve yıllara göre çok daha varoluşsal, realite açısından çok daha gerçek idi; ister iyi olsun, ister kötü, hangi türden korkunç bir sıkıntı ve geçicilik duygusuyla birlikte olursa olsun, biliyordu ki, yaşam denen şey işte buydu ve onu düşünmek ve beklemek dışında Éva'sız başka bir realite yoktu.

Yorgundu, kendisini yok olmaya mahkûm duyumsuyordu alabildiğine ve bacağını sanki topalmış gibi sürüyordu. Tevere kıyısına ulaşınca içinde arkasından birinin geldiği duygusu bilince kavuştu. Ama bu duyguyu kafasından silip uzaklaştırdı, çünkü bunun yalnızca bir sinirsel sanrı olduğuna emindi.

Ancak Trastevere mahallesinin dar sokaklarını salına salına yürüyüp aştığı zaman içindeki bu duygu giderek daha da güçlendi. Güçlü bir rüzgâr esmeye başlamıştı, dar sokaklarda başka zamanlara göre çok daha az bir kalabalık vardı. "Eğer birisi beni izliyorsa onu görmem gerekir," diye düşündü ve arada sırada arkasına dönüp baktı. Ama arkasından pek çok kişi geliyordu. "Birisi izliyor da olabilir, izlemiyor da."

Küçük sokaklarda yukarıya doğru ilerlerken birisinin kendisini izlediği duygusu yavaş yavaş üzerine öyle çöktü ki, sola, dağa doğru giden yola sapmayıp Trastevere sokaklarında dolaşmayı sürdürdü; bu arada izinden geleni uygun bir yerde beklemeyi düşünüyordu. Küçük bir meyhanenin önünde durdu.

"Eğer saldırmak isterse..." diye düşündü (çünkü Trastevere mahallesinde bu da kolayca düşünülebilirdi) –en çok burada bir yardım umabilirim, bağıracak olursam meyhaneden nasıl olsa biri çıkıp gelir. Ama her ne olursa olsun bekleyeceğim.

Küçük meyhanenin önünde durdu ve bekledi. Pek çok kişi geldi o tarafa, bunlar dar sokaklarda arkasından gelenlerdi, ama kendisiyle ilgilenen hiç kimse yoktu, herkes kendi yoluna gidiyordu. Artık tam gitmek üzereydi ki, yarı karanlıktan bir adam yaklaştı ve hemen bunun o kişi olduğunu anladı. Yüreği küt küt atarak dosdoğru kendisine geldiğini gördü.

Siluet yakınına gelince János Szepetneki'yi tanıdı. Tüm bu olan biten şeylerin en olağanüstü yanı, belki de tek olağanüstü şey, özellikle şaşırmaması olmuştu.

"Merhaba," dedi sessizce.

"Merhaba," dedi Szepetneki yüksek sesle ve içtenlikle. "İyi ki sonunda bekleyebildin. Zaten ben de seni bu meyhaneye getirmek istiyordum. Gel haydi."

Küçük meyhaneye girdiler; buranın kokusu dışında en karakteristik çizgisi karanlık oluşu idi. Mihály bu kokuya dayandı, tuhaf bir biçimde İtalyan kokuları onun aslında narin olan burnunu rahatsız etmiyordu. Burada leş gibi kokan yerlerde bile sarsıcı bir şey, romantik bir şey vardı. Ama karanlığı sevmemişti. Szepetneki de zaten hemen o an lamba getirmeleri için seslenmişti. Lam-

bayı pasaklı ve olağanüstü güzel bir İtalyan kız getirdi; iri küpeleri, ışıl ışıl gözleri vardı ve şaşırtıcı bir biçimde cılızdı. Anlaşılan Szepetneki onun eski tanıdığıydı, çünkü kızın sırtını sıvazlamış ve kız da bunun üzerine iri beyaz dişleriyle gülümsemiş ve Trastevere ağzıyla Mihály'ın tek sözcüğünü anlamadığı bir öyküye girişmişti; János ise genel olarak dolandırıcılarda görüldüğü üzere bir dil yeteneğiydi ve bu arada ustaca değinmelerde bulundu. Kız şarap getirdi, masalarına oturdu ve konuşmaya başladı. János büyük bir zevkle dinliyordu, Mihály'ı tümüyle unutmuştu. Olsa olsa arada bir Macarca şu türden yorumlarda bulunuyordu:

"Çok nefis bir kadın, değil mi? Bunlar biliyorlar, bu İtalyanlar!"

"Gördün mü gözleri nasıl da fıldır fıldır dönüyor? Böylesini Peşte'de bilen çıkar mı dersin?"

"Diyor ki, onun tüm nişanlılarını hapse göndermişler ve beni de tıkacaklarmış kesinlikle...Aklı da var bunun, nasıl?"

Mihály sinirli sinirli bir bardak şarabı öbürünün ardından deviriyordu. János Szepetneki'yi tanıyordu, söyleyeceğini hemen söylemeye kalkışmayacağını biliyordu. Szepetneki için her konuda uygun bir romantik ortam gerekliydi. İtalyan kızıyla oynadığı komedi de bu yüzdendi, sonunu beklemek gerekiyordu. Trastevere'de bir hırsızlık çetesi kurmuş da olabilirdi ve bu kız ile meyhane de bunun bir parçasıydı, en azından tümü de bir dekordu. Ama Szepetneki'nin hırsızlık çetesi kurmak için değil, kendisinden bir şey istemeye geldiğini de biliyordu ve bunun ne olabileceği onu müthiş tedirgin ediyordu.

"Şu kadını rahat bırak da söyle bakalım neden arkamdan geldin ve benden ne istiyorsun? Vaktim yok ve senin komedilerine katılacak keyfim de hiç yok."

"Neden?" diye sordu Szepetneki masum bir yüzle. "Yoksa bu kadın senin hoşuna gitmiyor mu? Belki de meyhaneyi beğenmedin, öyle mi? Biraz eğlenebileceğimizi düşünmüştüm, çünkü seninle birlikte olmayalı öyle çok oldu ki..."

Sonra yine kızla ilgilenmeye başladı.

Mihály kalktı ve gitmeye hazırlandı.

"Hayır, Tanrı aşkına gitme daha, çünkü Roma'ya seninle konuşmaya geldim ben. Yalnızca bir dakika daha kal." Bunu söyleyerek kıza döndü: "Sen şimdi sus biraz."

"Benim Roma'da olduğumu nereden öğrendin?" diye sordu.

"Oo, ben seninle ilgili her şeyi, her zaman bilirim Mihálycığım. Yıllardan beri. Ama şimdiye dek seninle ilgili olarak hiçbir şey bilmeye değmiyordu. İlginç olmaya şimdi başlıyorsun. Bunun nedeni şimdi daha sık görüşmemiz.

"İyi. Şimdi lütfen söyle, ne istiyorsun benden?"

"Seninle görüşmem gerekiyor."

"Üstüne üstlük bir de görüşmek mi? Peki ne konuda?"

"Güleceksin. Ticari konularda."

Mihály'ın yüzü karardı.

"Babamla mı konuştun? Yoksa kardeşlerimle mi?"

"Hayır. Şimdilik hayır. Şimdilik onlarla hiçbir işim yok, yalnızca seninle. Ama doğru söyle, bu kız olağanüstü değil mi yani? Baksana ne narin elleri var, ama ne yazık ki pis."

Yeniden kıza döndü ve İtalyanca konuşmaya başladı hızlı hızlı.

Mihály yerinden fırladı ve acele dışarıya çıktı. Yukarıya, dağa doğru çıkmaya çalışıyordu. Szepetneki arkasından koştu ve çok geçmeden de yetişti. Mihály arkasına dönmedi, yalnızca Szepetneki'nin arkasından, sol omzunun üstünden bir hayalet gibi konuşmasına izin verdi.

János yukarı doğru çıktıkları için biraz soluyarak, hızlı hızlı ve alçak sesle konuşuyordu.

"Mihály, beni dinle. Bir rastlantı sonucu Zoltán Pataki adında bir beyefendiyle konuştum ve senin karının kocası olduğu çıktı ortaya. Ama bu bir şey değil. Bu Pataki'nin ister inan ister inanma, hanımefendiye şimdi de ölürcesine taptığı da çıktı ortaya. Yeniden evlenmek istiyor onunla. Şimdi, sen bu hanımı başından attıktan sonra aklının yine de başına geleceğini ve kendisiyle evleneceğini umuyor. Ki bu hiç kuşkusuz her üçünüz için de en iyi çözüm yolu olur. Bir şey demiyor musun? Peki. Ticaretin nerede olduğunu ve benim bu işle ne ilgim olabileceğini anlamıyorsun daha. Ama biliyorsun ben incelikten vazgeçeli çok oldu. Benim mesleğimde... Yani şimdi beni dinle. Eşin hanımefendileri yalnızca senden ayrılmak istememekle kalmıyor, gizli gizli sizin bir gün mutlu ve huzurlu bir karı koca olacağınıza güveniyor; Tanrı bu bağlaşmayı belki de bir de çocukla kutsayacakmış. Senin başka bir insan olduğunu biliyor, ama bir insanın başka olmasının ne demek olduğu konusunda hiçbir fikri yok. Seni çok fazla düşünüyor, insanı kızdıracak ölçüde çok ve de gerekmediği zamanlar. Ama sen yine de ona üzülme. Kendisi çok iyi, ben dedikodu yapmak istemiyorum yalnızca. Sensiz de çok iyi o..."

"Ne istiyorsun?" diye bağırdı durarak.

"Hiçbir şey. Küçük bir ticari iş, söz konusu olan. Pataki Bey düşünüyor da eğer sen kararlı bir adım atacak olursan karın senden artık bir şey bekleyemeyeceğini anlarmış ve de bu konunun kapandığını."

"Ne gibi bir belirli adımdan söz ediyorsun?"

"Örneğin ondan ayrılma dilekçesini versen."

"Ne cehenneme vereyim ben bunu? Çünkü onu orada bırakan benim. Ayrıca da o beni bırakmış olsaydı burada yine yapmazdım. O iş kadın işi."

"Eh, evet. Tabii. Ama eğer kadın bunu yapmak istemiyorsa, o zaman senin yapman gerekir. En azından Pataki Bey'in düşüncesi bu."

"Beni Pataki Bey'in düşüncesi hiç ilgilendirmiyor ve tüm bu işlerin de benimle bir ilgisi yok. Erzsi'yle konuşun. Ben onun istediği her şeye varım."

"Bak, iş dediğim tam da bu işte, biraz anlayışlı ol. Pataki Bey ayrılma dilekçeni bedava vermeni beklemiyor. Önemli maddi fedakârlıklara hazır. Korkunç zengin bir adam ve Erzsi'siz yaşayamıyor. Bana hemen şimdi, şurada bir miktar avans verme yetkisi de verdi, ama pek de hoş bir paracık bu."

"Sığırlık bu düpedüz. Ben neye dayanarak Erzsi'ye karşı ayrılma dilekçesi verebilirim ki? Çünkü onu orada bırakan benim; eğer mahkeme evlilik ortaklığının sürdürülmesine karar verirse döner gelir üstelik, ben o zaman ne yaparım?"

"Aman, senin bu konuda kaygın olmasın. Sen ayrılma dilekçesini verirsin, ötesini biz çözümleriz."

"İyi ama hangi nedenle?"

"Aldatmak."

"Çıldırdın mı!"

"Ne çıldırması. Sen bu işi bana bırak. Seni aldattığını öyle nefis bir biçimde kanıtlayacağım ki, aklın durur. Benim bu konuda çok deneyimim var."

Bu sırada artık Mihály'ın evinin önüne gelmişlerdi. Mihály bir an önce yukarıda olmak istiyordu.

"Tanrı kutsasın seni János Szepetneki. Elimi uzatmayacağım sana. Söylediğin üzere bu aşağılayıcı bir domuzluktan başka bir şey değil. Umarım seni yakında görmem."

Acele acele odasına çıktı.

2

"Söz konusu olan nedir bilmiyorum, ama senin kaygılanıp durman aptallıktan başka bir şey değil, buna eminim," dedi Waldheim büyük bir canlılıkla. "Hâlâ ama hâlâ saygın ak saçlı babanın söz dinleyen oğlusun, hâlâ ama hâlâ küçük bir kentsoylusun. Eğer sana bir yerden para vermek istiyorlarsa bunu kabul etmelisin, bu konuda, saygın tüm din tarihi yetkilileri aynı fikirdedir. Ama sen hâlâ şunu öğrenmedin, para... Bu açıkçası hiç önemli değildir. Temel konuların önemli olduğu yerde onun önemi yoktur. Paranın her zaman olması gerekir ve de eğer insan onunla ilgilenmiyorsa, işte o zaman hep vardır. Ne kadar, nereye kadar ve nereden, bunlar tamamen önemsizdir. Tıpkı parayla bağlantılı her şeyin önemsiz olması gibi. Para karşılığında önemli hiçbir şey edinemezsin ve para ile edindiğin şey olasılıkla yaşamsal bir gereksinimdir, ama önemli değildir.

Gerçekten yaşamana değen şey, hiçbir zaman para karşılığı geçmez eline. Ruhunun binlerce olağanüstü şeyi, bilimi benimsemesi için bir kuruşun bile gitmez. İtalya'da olman, üzerinde İtalyan göğünün bulunması, İtalyan so-

kaklarında dolaşman ve Italyan ağaçlarının gölgesinde oturabilmen ve akşam olunca güneşin İtalyanca batması senin tek kuruşuna mal olmaz. Bir kadının hoşuna gidersen ve kendisini sana verirse bu senin tek kuruşuna mal olmaz. Kimi zaman mutlu olman tek kuruşuna mal olmaz. Paraya mal olan şeyler, yalnızca çevrende olan şeylerdir, budalaca ve sıkıcı aksesuarlardır. İtalya'da olman parasal olarak bir şeye mal olmaz, ama oraya yolculuk yapabilmen ve bir çatının altında uyuyabilmen para karşılığı olur. Bir kadının sevgilin olması paraya mal olmaz, mal olan yalnızca bu arada yemesi içmesi gerekliliği ve soyunabilmesi için giyinmesi gerekliliğidir. Ama küçük kentsoylular çoktandır birbirlerini önemsiz ve paraya mal olan şeylerle donatarak yaşıyorlar ve paraya mal olmayan şeyleri artık unuttular ve çok pahalıya gelen şeyi de önemli sayıyorlar. İşte bu en büyük çılgınlıktır. Hayır, Mihály, parayı düşünmemek gerekir. İnsanın içine çektiği ve eğer pis kokmuyorsa nereden geldiğini sormadığı hava gibi karşılamak gerekir onu.

Şimdi cehennem ol. Bugün Oxford'da vereceğim konferansı yazmam gerekiyor. Sana beni Oxford'a çağırdıkları mektubu gösterdim mi? Dur bekle, hemen... Olağanüstü değil mi, benden nasıl söz ediyor? Tabii böyle okursan öyle pek fazla bir şey söylemiyor, ama İngilizlerin *to understate*'i[91] sevdiklerini göz önünde bulunduracak olursan, yani söylenenden çok düşünüleni sevdiklerini, işte o zaman benim çalışmalarımla ilgili olarak neden *meritorius,* yani övgüye değer yazdıklarının ne demek olduğunu anlarsın..."

Mihály düşüncelere dalarak yola çıktı. Güneye doğru gitti, Tevere kıyısından, kentin dışına doğru, bü-

[91] (İng.) Hafife almak. (y.n.)

yük ölü Maremmalara doğru. Kentin sınırında tuhaf bir tepe var, adı Monte Testaccio, oraya çıktı. Bu tepeye kiremit tepesi denmesinin nedeni tepenin tümünün kiremit kırıklarından oluşması. Romalılar zamanında şarap pazarı buradaymış. Ağzı kapatılmış taş testilerle İspanyol şaraplarını buraya getirirlermiş. Sonra taş testileri kırarlar ve şarabı tulumlara aktarırlarmış, testilerin parçalarını ise süpürüp bir araya getirirlermiş, ta ki bu tepe oluşuncaya dek.

Mihály dalgın dalgın birkaç kırmızı kiremit parçasını aldı ve cebine koydu.

Tarihsel kalıntı bunlar, diye düşündü. Gerçek, imparatorluk kiremitleri. Gerçeklikleri konusunda hiçbir kuşkuya yer yok ve de bunu her tarihsel yapıt için söylemek olanağı yoktur.

Tepede Romalı küçük oğlan çocukları, Quiritesların geç dönem torunları savaş oyunu oynuyorlardı ve birbirlerine kiremit parçaları fırlatıyorlardı, iki bin yaşındaki kiremit parçalarını, hiçbir etkilenmişlik izi de görülmeksizin.

Burası İtalya, diye düşündü –birbirlerine tarih fırlatıyorlar, çünkü iki bin yıl onlar için tıpkı köydeki gübre kokusu gibi doğal.

Trastevere mahallesindeki küçük meyhanenin önüne vardığında akşam olmuştu; bir önceki akşam burada János Szepetneki ile karşılaşmıştı. Yerel âdetlere uymak için eskimiş şapkasını iyice başına bastırdı ve bu dumanlı yere girdi. Görünmesine görünmüyordu, ama Szepetneki'nin sesini hemen tanıdı. Szepetneki şimdi de o kızla ilgileniyordu.

"Seni rahatsız etmiyorum ya?" dedi Mihály gülerek.

"Etse etse şeytan rahatsız eder. Otur. Büyük bir sabırsızlıkla bekliyordum seni."

Mihály'ın canı sıkılmış ve utanmıştı kendisinden.

"Lütfen... Ben yalnızca bir bardak şarap için geldim buraya, bu taraflara doğru dolaşıyordum ve burada olacağını duyumsadım."

"Sevgili Mihálycığım, konuşma. Konuyu çözümlenmiş sayıyoruz ve böyle olduğu için çok seviniyorum, kendi adıma ve ilgili tüm taraflar adına. Şimdi beni dinle. Bu küçük cadı, bu Vannina el falına bakmakta korkunç usta. Kim olduğumu, neci olduğumu anlattı, abartılı bir yalaka değil ama dosdoğru bir portremi çizdi. Yakama yapışmayan ilk kadın bu, ayrıca dolandırıcı olduğuma inanmayan ilk kadın da o. Ama yine benim için kötü bir gelecek kehanetinde bulundu. Uzun ve tedirgin bir yaşlılık kehanetinde... Şimdi sen de baktır falına. Merak ediyorum, senin için neler söyleyecek.

Lamba getirildi ve kız Mihály'ın avcuna eğildi incelemek üzere.

"Oo, *Signore* şanslı bir insan," dedi. "Beklenmedik bir yerden para gelecek."

"Ee ne dersin buna?"

"Yurt dışında bir hanım *Signore*yi çok düşünüyor. Kafası kelleşen erkek de *Signore*yi çok düşünüyor, ama bu tümüyle iyi değil. Şu çizgi savaş demektir. *Signore* kadınların yanına rahat rahat gidebilir, çocukları olmayacak."

"Ne demek bu?"

"Çocuk yapamayacağınız anlamına gelmiyor bu, ama yine de olmayacak. Baba çizgisi eksik. Yazın midye yemeyin. Yakın bir zamanda bir vaftizde bulunacaksınız. Dağların ötesinden yaşlı adam çıkageliyor. Ölüler ziyaret ediyor sık sık..."

Mihály birden elini çekti ve şarap istedi. Kızı daha iyi inceledi. İri göğüslü zayıflığını şimdi düne göre çok daha güzel bulmuştu, çok daha korkutucu ve çok daha cadımsı bir hali vardı. Gözleri İtalyan İtalyan parlıyordu ve gözlerinin akını giderek daha çok sergiliyordu ve Mihály'ın kafasında yine şu Kuzeyli düşüncesi belirmişti, bu ulusun tümü de deliydi, onlardaki olağanüstü yan da buydu işte.

Kız Mihály'ın elini yakaladı ve kehanetlerini sürdürdü; şimdi daha da bir ciddileşmişti artık.

"Yakın bir zamanda çok kötü bir haber alacaksınız. Kadınlardan sakının. Dertlerinizin tümü de kadınlar yüzünden. Oo... *Signore* çok iyi bir insan, ama bu dünyaya göre değil. *O, dio mio*, zavallı *Signore*..."

Bunu söyleyip Mihály'ı kendine çekti ve şapur şupur öptü, gözleri yaşarmıştı, acımıştı ona. János bir kahkaha attı "Bravo," diye bağırdı, Mihály ise iyice tedirgin olmuştu.

"Başka zaman da gelin buraya Signore," dedi Vannina. Evet, başka zaman da ve sık sık, burada kendinizi iyi hissedeceksiniz. Başka zaman da geleceksiniz değil mi? Gelecek misiniz?"

"Evet, nasıl gelmem. Eğer böyle güzel güzel rica ederseniz..."

"Gerçekten gelecek misiniz? Ne diyeceğim biliyor musunuz? Kuzenimin yakında bir bebeği olacak. Sürekli olarak küçük çocuğunun yabancı bir vaftiz babası olmasını arzular durur, bu öyle asil bir şey ki... Küçük çocuğun vaftiz babası olmak istemez misiniz?"

"Olurum tabii, büyük bir sevinçle."

"Söz verin."

"Söz."

János incelikli bir alçaktı. Bütün bu zaman içinde "iş konusunu" açmadı. Ancak vakit geç olup da Mihály yavaş yavaş eve gitmeye hazırlanırken kızı gönderdi ve şunları söyledi:

"Senden ricam şu, Pataki Bey senden el yazınla ayrıntılı olarak, her şeyi açıkça anlatarak onu senin adına karına karşı ayrılma davası açmaya yetkili kıldığını ve karşılığında da sana iki taksitte yirmi bin dolar ödeyeceğini kabul ettiğini belirten bir belge istiyor. Yani bu şu anlama geliyor, Pataki her nasılsa bana yüzde yüz güvenmiyor ve ben de buna şaşmıyorum. Doğrudan doğruya seninle bağlantı kurmak istiyor. O zamana dek de sana beş bin lira avans ödeyeceğim şimdi."

Parayı masanın üstüne saydı, Mihály da biraz tedirgin bir biçimde büküp cebine koydu. İşte, diye düşündü; zar böyle atılıyor, Rubicon ırmağı böyle geçiliyor, bunca kolay bir biçimde, insan ayrımına bile varmıyor.

"Lütfen Pataki'ye şunu da yaz," dedi Szepetneki, "gönderdiği parayı aldığını, ama bunun miktarını yazman gerekmez, bu mektup bir makbuza ya da bir iş mektubuna benzemesin, çünkü bilirsin ya bu pek kibarca bir şey olmaz."

Mihály anlamıştı. Kafasında hemen bir hesap yaptı, Szepetneki acaba kendisine gönderilen paranın ne kadarını cebine indirmişti. Belki de yüzde ellisini, kesinlikle daha fazlasını değil. Neyse, o da kazansın bakalım.

"Eh öyleyse Tanrı'ya emanet ol," dedi János. "Ben böylece bana düşeni yapmış oldum ve yarın da yola çıkacağım. Ama bu geceyi Vannina ile geçireceğim. Görkemli bir kadın olduğunu söyleyebilirim rahatlıkla. Sık sık ara beni, burada olmazsam."

3

Hava giderek daha da ısındı. Mihály yatağında çırılçıplak yatıyordu, ama bir türlü uyuyamıyordu. Pataki'nin parasını kabul edeli ve o mektubu yazalı beri yerini bulamıyordu.

Kalktı, yıkandı ve bu yaz gecesi dolaşmaya çıktı. Çok geçmeden Acqua Paola'ya varmış ve suyun o klasik, zaman dışı bir dinginlikle, kibirle ve saygınlıkla ayışığı altında ustalıkla akışının tadını çıkarmaya başlamıştı. Colleigium Hungaricum'da Waldheim sayesinde tanıştığı küçük Macar heykeltıraş geldi aklına. Heykeltıraş Dresden'den Roma'ya Via Flaminia'yı geçerek yaya olarak gelmişti; zafer kazanan yabancılar kuzeyden hep bu yolu izleyerek gelirlerdi, lisedeyken öğrenmişti bunu. Ondan sonra da ilk gece buraya ulaşmıştı, Gianicolo'ya. Parktan herkes kovulup kapısı kapatılıncaya dek bekledi. Sonra duvarı tırmanıp geçti ve bir çalılığın içinde uyudu, Roma'nın tepesinde; ayakları altındaydı kent. Gün doğarken kalktı, soyundu ve Acqua Paola'nın havuzunda yıkandı, klasik sularda.

Bir fatih Roma'ya böyle girerdi. Küçük heykeltıraşın bir şey olacağı yok, yazgısı belki de sonsuz bir açlıktı ve kim bilir daha neler. Yine de bir fatihti, yalnızca ordusu eksikti, "Salt iyi şans, başka hiçbir şey." Yaşam yolu yukarılara doğru giden bir yol, yukarılara giderken yok olup gitse bile. Mihály'ın yolu aşağıya yönelik; bunu sağ atlatabilirse, her şeyi sağ salim atlatıp dingin, sıkıcı bir yaşlılığa ulaşsa da. Hayatlarımızın alacağı yönü içimizde taşıyoruz ve sonsuz, yazgıya işaret eden yıldızlar içimizde yanıyor.

Gianicolo'da, Tevere kıyısında ve Trastevere'nin dar sokaklarında uzun süre dolaştı. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti, ama bu gece her yanda uyanık biriyle karşılaşılabilen ve rahatça çekicini indiren ya da şarkı söyleyen o İtalyan yaz gecelerinden biri –bu halk kuzeyli insanların uykulu halini ve kutsanmış sersemlik vaktini tanımıyor– ve insan zaman zaman hiçbir gerekçesi olmaksızın gece yarısı saat üçten dörde dek sokakta bilye oynayan çocuklarla karşılaşabiliyor ya da bir berber dükkânını birden açıyor ve saatin üç buçuğunda keyfi yerinde birkaç delikanlının sakalını tıraş edebiliyor.

Tevere'de Ostia'ya doğru yavaş yavaş ve klasik bir biçimde römorkörler yüzüyordu; bunlar gemi değil de Latince lise kitabındaki resimlerdi ve altlarındaki şu sözcüğü betimliyorlardı: *Navis*, *navis*.[92] Gemide bir erkek gitar çalıyordu, bir kadın çorap yıkıyor ve bir köpek havlıyordu ve bu geminin arkasından bir başka gemi, Tevere adası yüzüyordu; çok eski insanların, sürekliliğine güvenmedikleri için gemi biçiminde yapılar kon-

[92] (Lat.) Gemi, gemi. (y.n.)

durduğu ve belli ki zaman zaman sırtında hastanesi ve can çekişenleriyle birlikte denize doğru gece gezilerine çıkan Tevere adası.

Ay karşı kıyıya demir atmıştı, Teatro Marcello'nun devasa ve insanı bunaltan yıkıntılarının üzerinde ve komşu sinagogdan –Mihály'a öyle gelmişti– boynunda kefeniyle uzun sakallı, yaşlı Yahudiler Tevere kıyısına çıkmış ve sessiz çığlıklarla günahlarını ırmağa savuruyorlardı. Havada üç uçak dolanıyordu, zaman zaman ışık huzmeleriyle birbirlerinin yan taraflarını okşuyor, sonra Castelli Romani yönüne doğru, büyük kuşlara yakışır biçimde kaya doruklarında dinlenmek üzere uçup gidiyorlardı.

Ondan sonra korkunç bir gümbürtüyle koskoca bir kamyon geldi. Bu tan atımı, diye düşündü. Kamyondan koyu gri giysiler giymiş adamların silueti, insanı korkutan bir çabuklukla sıçrayıp indiler ve onlar gelince açılan bir dükkânın sundurması altına koşuştular. Derken çıngırak sesi duyuldu ve bir çoban çocuğu şarkılar söyleyerek olağanüstü güzel, Vergilius'un dünyasına özgü inekleri elindeki değnekle dürterek yola çıkardı.

Şimdi bir meyhanenin kapısı açılmıştı, yanına iki işçi yanaştı ve ondan kendilerine kırmızı şarap ısmarlamasını ve yaşam öyküsünü anlatmasını istediler. Mihály kırmızı şarabı ısmarladı, tüketiminde yardımcı da oldu, hatta şarabın yanına peynir bile ısmarladı, ama yaşam öyküsünü dilsel güçlükler yüzünden anlatmadı. Oysa terk edilmişliğini duyumsamış olan ve onu yüreklerine kapatan, üstelik de ne yazık ki anlayamadığı pek tatlı sözler eden bu adamlara karşı çok büyük bir dostluk duymuştu. Ama daha sonra birdenbire onlardan korkmaya başlamış, hesabı ödemiş ve koşup gitmişti.

Trastevere mahallesindeydi. Kendisini gözleyen küçük, dar sokakların ruhu, yeniyetmelik çağında Ulpius Evi'nde "oynadıkları" zaman her defasında olduğu gibi yine zorbaca ölüm görüntüleriyle dolup taştı. Bu işçilerle muhatap olmak nasıl bir sorumsuzluktu öyle! Kendisini öldürebilirler, Tuna'ya, Tevere'ye atabilirlerdi otuz forinti için. Ağzını açmış esneyen her kapı kemerinin altında daha ağzını bile açamadan üç kez gebertilebileceği bu şeytani Trastevere mahallesinde bu saatte dolaşmak. Ne çılgınlıktı bu! Ne çılgınlıktı ki, ruhunda kendisini suçlara ve ölümlere doğru çekip duran, yanı başında ilerleyen bir şey vardı!

Bu sırada Vannina'nın oturduğu evin önünde durmaktaydı. Ev karanlıktı; düz çatısıyla, tuğlayla örülmüş kemerli pencere açıklıklarıyla küçük bir İtalyan evi. Kimler oturuyor olabilir ki içinde? Ne gibi suçlar uyumakta olabilir böyle bir evin karanlığında? İçeri girecek olsa başına hangi korkunç şeyler gelebilir? Acaba Vannina... Evet, Vannina besbelli ki geçenlerde boş yere çağırıp durmamıştı kendisini. János'tan bir yığın para almış olduğunu da biliyordur. Nişanlılarının tümü de hapsedilmiş... Evet, Vannina yapar... Eğer şimdi bunu kesin olarak bilse, içeri girerdi.

Hastalıklı hayallerine dalıp giderek uzun uzun durdu evin önünde. Ondan sonra üzerinde kurşun gibi bir ağırlık, yorgunluk duyumsadı ve kendisini İtalya'daki yolculuğu sırasında istasyondan istasyona sürükleyen o özlemi. Ama yorgunluğu ona şimdi son istasyona yakın olduğunu söylüyordu.

4

Mihály ertesi gün mektup aldı. Yazı tanıdıktı, çok tanıdıktı, ama –bunun utanç verici bir şey olduğunu duyumsasa da– kimin olduğunu çıkaramadı. Mektubu Erzsi yazmıştı. Roma'ya geldiğini ve kendisiyle Mihály açısından çok önemli olan bir konuyu konuşmak istediğini bildiriyordu. Herhangi bir kadın kaprisinin söz konusu olmadığını bilecek ölçüde kendisini tanıdığını belirtiyor, aslında gururunun bile Mihály ile ilişki kurmaya izin vermeyeceğini, ama çok nazik bir konuda Mihály'ın çıkarını korumak istediğini ve Mihály'a bu kadarını hâlâ borçlu olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden öğleden sonra oteline gelmesini rica ediyordu, hem de çok.

Mihály şaşkındı. Erzsi'yle buluşmaktan çok korkuyordu; vicdanı şimdi özellikle kötü durumdaydı ve Erzsi'nin de kendisinden ne isteyebileceğini de düşünemiyordu. Ama sonunda Erzsi'yi geçmişte yeterince incittiği, onunla buluşmayarak bir kez daha incitemeyeceği duygusu ağır bastı. Pataki'den aldığı parayla satın aldığı yeni şapkasını giydi ve Erzsi'nin yerleştiği otele koştu.

Yukarıya haber gönderdi ve Erzsi çok geçmeden aşağıya indi ve gülümsemeden Mihály'ı selamladı. Mihály'ın edindiği ilk izlenim bu buluşmadan çok şey bekleyemeyeceği doğrultusundaydı. Erzsi kızgın olduğu zamanlarda olduğu gibi kaşlarını yukarı kaldırmıştı ve indirmiyordu da. Güzeldi, uzun boylu ve her yönüyle şıktı, ama elinde Tanrı'nın alevden kılıcı vardı... Yolculukla ve birbirlerinin sağlığıyla ilgili soruşturmaları kısaca bitirdikten sonra sessizce, yan yana ilerlediler.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Mihály.

"Benim için fark etmez. Hava sıcak. Bir pastaneye oturalım."

Dondurma, *aranciata* bir anlık yumuşama sağladı. Çok geçmeden konuya girdiler.

"Mihály," dedi Erzsi kızgınlığını tutarak, "senin çekilmez biri olduğunu ve dünyada olup bitenler konusunda hiçbir fikrin olmadığını çok eskiden beri bilirim, ama senin budalalığının da bir sınırı olduğunu sanıyordum."

"İyi bir başlangıç," dedi Mihály. Ama Erzsi'nin kendisini bir alçak değil de budala saymasına gizli gizli sevinmişti.

Hiç kuşkusuz hakkı var.

"Bunu nasıl yazabildin?" diye sordu Erzsi ve Mihály'ın Szepetneki'nin isteği üzerine Pataki'ye yazdığı mektubu masanın üzerine koydu.

Mihály'ın yüzü kızardı ve duyduğu utanç yüzünden öyle bir yorgunluk duydu ki, konuşamadı bile.

Elinde Tanrı'nın alevden kılıcını tutan Erzsi, "Konuşsana!" diye bağırdı.

"Ne konuşayım Erzsi?" dedi çekine çekine. "Sen akıllı birisin, neden yazdığımı da zaten biliyorsun. Para

gerekiyordu, yurda dönmek istemiyorum, Peşte'ye ve daha binlerce şey yüzünden... Para bulmanın tek yolu buydu."

"Sen delisin."

"Olabilir. Ama bunun nasıl bir ahlâksızlık olduğunu açıklamaya kalkma. Nasıl bir pezevenk olduğumu. Bunu zaten biliyorum. Eğer Roma'ya bunun için geldiysen, bunu söylemeye, bu sıcakta..."

"Ne pezevengi?" dedi Erzsi büyük bir kızgınlıkla. "Keşke öyle olsan bari. Salağın tekisin yalnızca."

Sustu. "Aslında onunla böyle bir ses tonunda konuşmam doğru olmaz," diye düşündü. "Çünkü artık onun karısı değilim..."

Bir süre sonra Mihály konuştu.

"Söylesene Erzsi bu mektup senin eline nasıl geçti?"

"Nasıl, nasıl geçti? Hâlâ anlayamadın mı olanları? Seni aldattılar, János Szepetneki ve o alçak Zoltán. Karaktersizliğini yazıya dökmeni istiyordu yalnızca. Sonra da mektubu hemen bana gönderdi, ama önce notere onaylatılmış kopyasını çıkarttırdı ve onu kendisine sakladı."

"Zoltán ha? Zoltán böyle şeyler yapsın, notere onaylatsın, böylesi karanlık işler çevirsin, benim aklımın ucundan bile geçmeyen, böylesi fantastik pislikler ha? Anlamıyorum."

"Eh, tabii ki anlamıyorsun," dedi Erzsi daha uysalca. "Pezevenk değilsin sen, yalnızca budalasın ve de Zoltán ne yazık ki bunun farkında."

"Ama bana öyle içtenlikli bir mektup yazmıştı ki..."

"Evet, Zoltán iyidir, ama akıllıdır. Sen iyi değilsin, ama buna karşılık budalasın da."

"İyi ama niye yapıyor tüm bunları?"

"Niye mi? Çünkü ona geri dönmemi istiyor. Senin nasıl bir çocuk olduğunu göstermek istiyor bana. Benim bunu, ona göre çok eskiden beri zaten bildiğimi hesaba katmıyor ve ben onun iyiliği ve narin sadakatinin arkasında ne gibi bir alçaklık olduğunu da biliyorum. Çünkü eğer yalnızca beni yeniden elde etmesi söz konusu olsaydı her şey onun isteğinin tersine gerçekleşirdi ve bunun için de akıllı olmak pek o denli iyi değildir. Ama yalnızca bunlar değil söz konusu olan."

"Anlat."

"Şimdi beni dinle." Erzsi'nin yüzünde o ana değin görülen kızgınlık şimdi dehşete dönüşmüştü. "Zoltán seni yok etmek istiyor, yeryüzünden silmek istiyor."

"Bırak şunu. Buna gücü yetecek kadar büyümedi o daha. Nasıl düşünüyorsun böyle bir şeyi?"

"Bak, Mihály, kesin olarak bilmiyorum, Zoltán kadar kurnaz değilim, yalnızca seziyorum. Öncelikle senin ailenle olan durumunu allak bullak etmek için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Bu da, en azından geçici olarak, zor bir şey olmayacak, çünkü babanın bu mektubu görünce yüzünün nasıl bir hal alacağı ya da şimdiye dek zaten almış olduğunu tahmin edersin."

"Babam mı? Ona göstereceğini düşünmüyorsundur herhalde?"

"Ben eminim bundan."

Şimdi de Mihály dehşete kapılmıştı. İnsanın dişlerini birbirine vurduran, yeniyetmelik çağı dehşetiydi bu kapıldığı, babadan, babanın kendisine karşı gösterdiği iyilikten olma korkusu, o eskil korkuydu. *Aranciata* bardağını masaya koydu ve başını ellerinin içine aldı. Erzsi gerekçeleri anlardı, bunu biliyordu. Ama babasına açıklayamazdı. Babasının önünde bir anda ve sonuna dek tüm onurunu yitirecekti.

"Ondan sonra da Peşte'nin işlenmesine gelecek sıra," dedi Erzsi. "Seninle ilgili öyle haberler yayacak ki, sokağın bir başından öbür ucuna gidemeyeceksin. Çünkü, Tanrım, yapmak istediğin onursuzluk öyle seyrek karşılaşılan türden bir onursuzluk değil, karılarını bir biçimde satmış olan bir yığın insan dolaşıyor Peşte'de ve de kendilerine karşı gösterilen genel saygınlığa seviniyorlar, özellikle de iyi bir kazanç elde etmişlerse ve daha sonraki işlerinde de Tanrı'nın yardımını görmüşlerse. Ama Zoltán haftalık basının ve kamuoyunu yönlendiren öteki organların, bu konuyu senin bir sokağı baştan sona yürüyemeyeceğin biçimde karşılamaları için gerekeni yapacaktır. İleride yurt dışında kalman gerekecek, ki sen buna pek de üzülmezsin, ama ailen seni pek az destekleyebilecek ya da hiç destekleyemeyecek, çünkü Zoltán, babanın şirketini batırmak için de elinden gelen her şeyi yapacaktır."

"Erzsi!"

"Evet. Örneğin paramı şirketten çekmek zorunda kalmamı sağlamanın bir yolunu bulacaktır; eğer bu olay çevrede duyulursa bunu yapmam gerekecek, baban kendisi isteyecek ve bu durumun kendisi bile sizin için ağır bir darbe olacak."

Uzun süre sustular. Sonunda:

"Benden neden bunca nefret ettiğini bilsem bari," dedi Mihály. "Çünkü daha önce öyle anlayışlı ve bağışlayıcıydı ki, doğallığın da ötesindeydi bu."

"Bu kadar nefret etmesi özellikle de bu yüzden. O zaman bile iyiliğinin arkasında nasıl bir hıncın alevlendiğini bilemezsin; bu bağışlamanın aslında nasıl bir umutsuzluk dolu nefret olduğunu. Kuşkusuz o kendisi de öcünü alma fırsatını buluncaya dek bağışladığını san-

mıştı. O zaman, o güne dek sütle beslenen ve birdenbire et verilen yaban hayvanı gibi..."

"Her zaman onu yumuşak, yapışkan biri olarak bilmişimdir."

"Ben de ve sana itiraf edeyim, şimdi Shylock[9,1] boyutlarına ulaştığı şu anda bende daha fazla hayranlık uyandırdı. Yine de düzgün insan..."

Yine uzun süre sustular.

"Söylesene, dedi Mihály, "senin kesinlikle ne yapmam ya da ne yapmamız gerektiği konusunda bir planın vardır; Roma'ya o yüzden geldin zaten."

"İlkin seni uyarmak istiyorum. Zoltán bundan sonraki tuzaklara da tıpkı bunda olduğu gibi, hiçbir şeyden kuşkulanmaksızın kolayca düşebileceğini sanıyor. Örneğin sana olağanüstü bir konum önerecektir, yurda dönmen, Peşte'ye gelmen için. Ki rezalet patlak verdiğinde olay yerinde olasın. Oysa senin şimdi ne pahasına olursa olsun yurda dönmemen gerekiyor. Sonra da seni korumak istedim... Bir arkadaşından. Kimden olduğunu biliyorsun."

"János Szepetneki'den mi?

"Evet."

"Paris'te onunla nasıl bir araya geldin?"

"Bir toplulukta karşılaştık."

"Sık sık mı birlikte oldun onunla?"

"Evet. Oldukça sık. Zoltán benim aracılığımla tanıştı onunla."

"Peki nasıl buldun János'u? Çok tuhaf biri öyle değil mi?"

"Evet, çok tuhaf."

[9,1] Shakespeare'in 'Venedik Taciri' adlı oyunundaki kindar, Musevi tüccar. (ç.n.)

Ama bunu öyle güçlükle söylemişti ki Mihály'ın üzerinden bir önsezi gelip geçti. Acaba gerçekten de? Ne tuhaf olurdu... Ama hemen o an yoğun nezaketi baskın geldi ve içindeki merakı yendi; eğer durum böyleyse bundan böyle János Szepetneki'den konuşmak doğru olmazdı.

"Beni uyardığın için teşekkür ederim Erzsi, sen bana karşı çok iyisin ve buna hiç layık olmadığımı biliyorum. Senin de zamanla Zoltán Pataki gibi bana karşı düşmanca bir tutum takınacağına inanmak istemiyorum."

"Sanmam," dedi Erzsi çok ciddi bir biçimde. "İçimde sana karşı hiçbir kin duygusu yok. Buna bir neden de yok aslında."

"Bakıyorum, bir şey daha söylemek istiyorsun. Daha başka ne yapmam gerekiyor?"

"Bir konuda daha uyarmam gerekiyor seni, ama bu çok acı verici bir şey, çünkü olasılıkla bunu söylememin nedenini yanlış anlayabilirsin. Hatta beni bu biçimde konuşmaya kıskançlığın yönelttiğini sanabilirsin."

"Kıskançlık mı? Kendime o kadar güvenen biri değilim. Biliyorum, beni kıskanman için tüm şanımı şöhretimi ortaya koymuştum."

Gizli gizli iyi biliyordu ki, Erzsi şimdi de kendisine karşı kayıtsız değildi. Yoksa Erzsi Roma'ya gelmezdi. Ama centilmenliğin, Erzsi'nin hâlâ ona yakınlık duyduğunu görmezden gelmeyi gerektirdiğini duyumsuyordu. Ayrıca erkek rahatlığı da bunu gerektiriyordu.

"Bunu bırakalım istersen, benim duygularımı," dedi Erzsi kızgınlıkla, "bunların konuyla hiçbir ilgisi yok. Yani... Nasıl söylesem? Bak, ben senin kimin hatrı için Roma'da olduğunu iyi biliyorum. János söyledi. İlgili kişi sizin birbirinizi gördüğünüzü yazmış."

Mihály başını önüne eğdi. Kendisinin Éva'yı sevmesinin Erzsi'nin çok ama çok ağırına gittiğini duyumsuyordu, ama doğru ve değiştirilemez olan bir şey için ne diyebilir, bunu nasıl bağışlatabilirdi ki?

"Evet Erzsi. Biliyorsan bu iyi. Öykünün öncesini de biliyorsun. Ravenna'da benimle ilgili olarak bilinebilecek her şeyi anlattım sana. Her şey olması gerektiği gibi. Yalnız bu seni pek fazla incitmese..."

"Lütfen bırak şu sözü. Benim için kötü olduğu konusunda tek söz etmedim. Gerçekten de söz konusu olan o değil. Ama söylesene... O kadının kim olduğunu biliyor musun sen? Şimdiye dek nasıl bir yaşam sürdürdüğünü?"

"Bilmiyorum. Hiçbir zaman da araştırmadım bunu."

"Mihály, aldırmazlığına her zaman hayran olmuşumdur, ama kendi kendini de aşmaya başlıyorsun. Şimdiye dek böyle bir şey duymadım, birisi bir kadına âşık olsun ve onun kimin nesi olduğu ilgilendirmesin..."

"Çünkü beni yalnızca onun bir zamanlar Ulpius Evi'nde kim olduğu ilgilendiriyor."

"Belki de onun burada uzun zaman kalmayacağını da bilmiyorsundur? Kendisini Hindistan'a götürecek olan genç bir İngiliz'i kafeslemeyi başardı. Şu günlerde yola çıkacaklar."

"Bu doğru değil."

"Doğru ama. Şuna bak."

Küçük el çantasından bir mektup daha çıkardı. Éva'nın yazısıydı. Mektup János'a yazılmıştı. Éva kısaca hazırlanmakta olduğu Hindistan yolculuğu konusunda bilgi veriyordu ve de bir daha Avrupa'ya dönmeye niyeti olmadığını söylüyordu.

"Bunu da mı bilmiyordun?" diye sordu Erzsi.

"Kazandın," dedi Mihály. Kalktı, hesabı ödedi ve çıktı gitti. Şapkasını bile orada unutmuştu.

Dışarıda çılgınca ve kafası karmakarışık dolaştı bir süre, elini yüreğine bastırarak. Ancak uzunca bir süre sonra Erzsi'nin yanı sıra yürüdüğünün ve şapkasını getirdiğinin ayrımına vardı.

Erzsi şimdi artık tümüyle başkaydı, alçakgönüllü, korkmuş ve gözleri de yaşlarla doluydu. Yüce, saygın hanımefendinin bu küçük kız davranışı içinde, sesini çıkarmadan elinde şapkayla geliyor olmasının etkileyici olduğu söylenebilirdi. Mihály gülümsedi ve şapkayı aldı.

"Teşekkür ederim," dedi ve Erzsi'nin elini öptü. Erzsi çekine çekine Mihály'ın yüzünü okşadı.

"Eğer el çantanda daha başka mektup yoksa akşam yemeğine gidelim istersen," dedi içini çekerek.

Akşam yemeği sırasında az, ama inançla ve nezaketle konuştular; Erzsi avutucu iyi niyetlerle dopdoluydu, Mihály'ı üzüntüsü ve üzüntüsü yüzünden çok fazla içtiği şarap yumuşatmıştı. Erzsi'nin şimdi de onu nasıl sevdiğine bakıyor ve kendisinin de Erzsi'yi seviyor olmasının ve geçmişinden ve ölülerden kurtulmasının ne büyük bir mutluluk olacağını düşünüyordu. Ama bunun olanaksız bir şey olduğunu biliyordu.

"Erzsi, ben yüreğimin derinliklerinde ikimiz konusunda öyle masumum ki," dedi. "Bunu söylemek kolay, doğru. Ama görüyorsun ya onca yıldır çevreme uyum sağlamak için her şeyi yaptım ve artık her şeyin yolunda olduğunu, dünyayla barış sağladığımı sandığım zaman seninle evlendim; böylece kendimi ödüllendirmek istiyordum. İşte o zaman bütün şeytanlar başıma üşüştü, tüm gençliğim ve tüm özlem, tüm başkaldırı.

Özlemin ilacı yoktur. Belki de İtalya'ya gelmemem gerekiyordu. Bu ülkeyi kralların ve ozanların nostaljileriyle kurdular. İtalya yeryüzü cenneti, ama yalnızca Dante'nin gördüğü biçimde; yeryüzü cenneti Purgatorium dağının doruğundaki geçici bir durak yalnızca; Beatrice peçesini indirdiği ve ruhun 'o eski arzunun büyük gücünü duyumsadığı' sırada ruhların uzaklardaki göksel çevrelere doğru yola çıktıkları bir öte dünya havaalanı yalnızca."

"Ah, Mihály, dünya insanın kendisini nostaljiye teslim etmesine izin vermiyor."

"Vermiyor. Dünya normlardaki hiçbir sapmaya, hiçbir kaçışa, hiçbir inada izin vermiyor ve eninde sonunda insanın üzerine Zoltán'ları salıyor."

"Peki ne yapmak istiyorsun?"

"Onu da bilmiyorum. Senin ne gibi planların var Erzsi?"

"Paris'e geri döneceğim. Şimdi artık her şeyi konuşmuş olduk. Sanırım eve dönmenin zamanı. Yarın sabah erkenden yola çıkacağım."

Mihály hesabı ödedi ve Erzsi'yi kaldığı otele götürdü.

"Bunun senin için iyi olacağını bilmek istiyorum," dedi yolda. "Avutucu bir şeyler söyle."

"Benim için durum senin düşündüğün kadar kötü değil," dedi Erzsi; gülümsemesi de içtenlikle kibirli ve kendinden memnun bir gülümsemeydi şimdi. "Yaşamım şimdi de tam bir bütünsellik içinde ve kim bilir daha ne olağanüstü şeyler bekliyordur beni. Paris'te bir parça kendimi buldum ve de dünyada aradığım şeyi. Yalnızca senin yaşamımdan çıkıyor olmana üzülüyorum."

Erzsi'nin otelinin önündeydiler artık. Mihály veda olarak Erzsi'ye bir kez daha iyice baktı. Evet, Erzsi çok

değişmişti. Bu değişme onun lehine miydi yoksa aleyhine mi? Kim bilir? Daha önceki gibi nefis bir görüntü vermiyordu, bir şeyler kırılmıştı içinde, giysisinde ve Paris usulü aşırı makyajında da anlatım bulan bir tür içsel karışıklık vardı. Erzsi bir parça sıradanlaşmıştı ve çevresinde yabancı bir erkeğin varlığı söz konusuydu bir biçimde, gizemli ve kıskanılası bir yabancının. Ya da belki de János'unki, düşmanın varlığıydı söz konusu olan... Çoktandır tanıdığı kadındaki işte bu yeni şey, anlatılmaz bir biçimde çekici ve tedirgin ediciydi.

"Ne yapacaksın şimdi Mihály?"

"Bilmem. Eve gitmeyi canım hiç istemiyor, bin bir nedeni var bunun ve yalnız kalmayı da hiç istemiyorum."

Bir an için birlikte geçirdikleri bir yıl içinde biçimlenen şu suç ortağı bakışlarıyla birbirlerine baktılar, ondan sonra konuşmadılar pek ve Erzsi'nin odasına çıktılar hemen.

Her ikisinde de Erzsi'nin henüz Zoltán'ın eşi olduğu zamanlarda kapıldıkları ve ikisini de vahşi bir işkence duygusuyla birbirlerine bağlayan o tutku canlanmıştı. O zamanlar da içlerinde yaşayan arzuya karşı ikisi birden karşı koymuşlardı, ama arzu daha güçlü çıkmış ve direniş bunu daha da yabanileştirmişti yalnızca. Şimdi de birbirlerine büyük bir direniş sonucu ulaşmışlardı; aralarında geçen ve onulmaz gibi görünen yaralar onları birbirinden korkunç bir biçimde ayırıyordu, ama onları birbirlerinin kucağına atan tutku böyleyken de daha büyük bir güç kazanmıştı. Mihály yeniden ve tanımanın o şaşılası sevinciyle Erzsi'nin bedenini keşfediyordu; o beden ki şimdi tüm öteki kadın bedenlerinden çok daha fazla arzuluyordu. Erzsi'nin narinliğini, Erzsi'nin vahşiliğini, Erzsi'nin, aydınlıkta, sözcüklerde ve eylemlerde beliren, tutkulu, âşık ve aşkında bilgin olan Erzsi'ye hiçbir biçimde benzeme-

yen tüm gece varlığını arzuluyordu. Erzsi'nin sevdiği şey ise Mihály'ı günlerinin çoğunda yaşadığı şu uyuşuk aldırmazlığından ne ölçüde uzaklaştırabileceğini görmekti.

Sonra çözüldüler birbirlerinden ve mutlu mutlu bakıştılar; çok yorgun ve memnun, şaşkınlık dolu bakışlarla. Neler olup bittiği, daha yeni bilince kavuşuyordu içlerinde. Erzsi gülmeye başladı.

"Bunu sabahleyin söyleseler inanmazdın değil mi?"

"Ben inanmazdım. Ya sen?"

"Ben de. Ya da bilmem ki. Ben geldiğime pişman olmak için gelmedim."

"Erzsi! Sen dünyanın en iyi insanısın."

Mihály gerçekten de böyle düşünüyordu. Erzsi'den üzerine akan kadınsal sıcaklık sarsmıştı onu, minnettardı ve bir çocuk gibi mutluydu.

"Evet, sana karşı her zaman iyi olmam gerek. İçimdeki bir ses bana seni hiçbir zaman incitmemek gerektiğini söylüyor."

"Peki söyle bakalım... Evliliğimizi bir kez daha denememiz gerekmez mi dersin?"

Erzsi ciddileşti. Bu soruyu her koşulda bekliyordu, erotik ikiyüzlülüğü de bunlardan sonra istiyordu... Ama gerçekliğe dönülecek olursa bu söz konusu olabilir miydi? Uzun süre tereddüt içinde ve uzun uzun inceleyerek baktı Mihály'a.

"Bir kez daha denemek gerekir," dedi Mihály. "Bedenlerimiz birbirini öyle iyi anlıyor ki ve genellikle de haklı olan onlar. Doğanın sesi, öyle düşünmüyor musun sen de? Ruhumuzla bozduğumuz şeyi bedenlerimiz düzeltebilir. Yaşamımızı bir kez daha denememiz gerekir."

"Neden bıraktın öyleyse orada... Eğer bu gerekliyse?"

"Özlem, Erzsi. Ama şimdi sanki bir büyünün etkisinden kurtulmuş gibiyim. Köle ve mahkûm edilmiş olmayı sevdim, bu doğru. Ama şimdi kendimi düzgün ve güçlü hissediyorum. Benim seninle kalmam gerekiyor, bu kesin. Ama bu doğal olarak bencilce bir şey. Sorun, senin için hangisinin daha iyi olacağı."

"Bilmiyorum, Mihály. Ben seni senin beni sevdiğinden çok daha fazla seviyorum ve senin bana çok acı çektireceğinden korkuyorum. Ve... Öbür kadınla da aranın nasıl olduğunu bilmiyorum."

"Éva'yla mı? Onunla konuştuğuma inanıyor musun yani? Onu özlüyorum yalnızca. Ruhsal bir hastalık bu. İyileşip üstesinden geleceğim bunun."

"Önce iyileş, sonra konuşuruz."

"Peki. Göreceksin, yakında konuşacağız bunu. Hadi güzelce uyu, sevgili, sevgilim benim."

Ama Mihály gece boyunca uyandı durdu. Elini uzatarak Éva'yı aradı ve ancak yorganın üstündeki eli tuttuğu zaman Erzsi'nin olduğuna kandı ve çok kötü bir duyunçla bıraktı bu eli. O zaman Erzsi'nin yine de tümüyle bambaşka olduğunu düşündü acı acı, hüzünle ve yorgunlukla. Erzsi'ye doğru zaman zaman yoğun bir arzuyla sürükleniyor, ama bu arzu doyurulunca geride yalnızca olguların mantıklı ve sıkıcı bir biçimde ayrımına varmaktan başka bir şey kalmıyordu. Erzsi arzulanır biri ve iyi, akıllı bir insan ve daha başka her şey, ama gizem eksik onda.

Consummatum est.[94] İnsanların dünyasıyla son bağlantı Erzsi idi. Şimdi artık yalnızca var olan, olmayan kişi: Éva, Éva... Ve sonra Éva gidecek olursa tükeniş kalır.

[94] (Lat.) Bitti. Sona erdi. İsa'nın çarmıhtaki son sözleridir. (ç.n.)

Erzsi ise gün doğarken uyandı şunları düşündü:

"Mihály değişmedi, ama ben değiştim. Daha önce Mihály benim için büyük bir serüven, başkaldırı, yabancı, gizemlilik demekti. Şimdi artık biliyorum ki kendisini pasif bir biçimde yabancı güçlerin ele geçirmesine teslim ediyor. O kaplan değil. Ya da en azından ondan çok daha özel, farklı kişiler var. János Szepetneki ve benim henüz tanımadığım kişiler. Mihály'ın şimdi bana yeniden dönmeyi arzulamasının nedeni bendeki küçük kentsoylu düzenini ve güvenini araması; oysa ben bunlardan kaçıp ona sığınmıştım. Hayır, bir anlamı yok. Mihály hastalığım iyileşti."

Kalktı, banyo yaptı ve giyinmeye başladı. Mihály da uyandı, her nasılsa durumu anlamıştı, o da giyindi, pek konuşmaksızın kahvaltı ettiler, Mihály, Erzsi'yi trene götürdü ve arkasından el salladı. Her ikisi de biliyorlardı ki ikisi arasındaki ilişki şimdi bitiyordu.

5

Erzsi'nin gidişini korkunç günler izledi. Çok geçmeden Waldheim da Oxford'a gitmek üzere yola çıktı ve Mihály tümüyle bir başına kaldı. Canı hiçbir şey yapmak istemiyordu, evden dışarı adımını bile atmadı, bütün gün giysilerini çıkarmadan yatakta yattı.

Erzsi'nin getirdiği haberlerin gerçeklik içeriği bir zehir gibi bedenine yayılmıştı. Uzun uzun ve giderek büyüyen bir kaygıyla kendi davranışlarının ve maddi bunalım tehdidinin besbelli ki korkunç bir ruhsal duruma sürüklediği babasını düşündü. Yaşlı bey gözlerinin önünde canlanmıştı, umutsuzca yemek masasının başköşesinde oturuyor, bıyığını buruyor ya da üzüntüsünden dizlerini ovuşturuyor, sanki hiçbir derdi yokmuş gibi davranmaya çabalıyor ve zorlama bir keyiflilik gösterisiyle ötekilerin havasını iyice kaçırıyor, onlar şakalarını yanıtlamıyor, yavaş yavaş herkes susuyor ve tüm ailenin bir arada olmasının verdiği işkenceden bir an önce kaçmak için atlı kovalıyormuş gibi yemeklerini yiyorlar.

Kimi zaman babasını unutmayı başardığında da aklına Éva geliyordu. Éva'nın, belki de bir daha dönmemek üzere erişilmez uzaklıklara gidişi en dehşet uyan-

dırıcı olanıydı. Çünkü Éva kendisiyle ilgili olarak hiçbir şey bilmek istemiyordu –ama yaşam, insan onunla aynı kentte olduğunu ve bir gün tesadüfen karşılaşabileceklerini ya da en azından uzaktan görebileceğini bilince yine de katlanılır bir şeydi... Ama eğer Hindistan'a giderse Mihály için geride hiç ama hiçbir şey kalmayacaktı.

Bir öğle sonrası Foligno'dan mektup geldi, Ellesley yazmıştı.

Sevgili Mike,

Çok üzüntü verici bir haber vermem gerekiyor size. Gubbiolu rahip Pater Severinus çok ağır hasta. Daha doğrusu çoktan beridir veremdi ve şimdi de artık manastırda kalamayacak bir durum söz konusu olunca buradaki hastaneye getirdiler. Ne hastalığının, ne de dinsel konuların onu meşgul etmediği bir sırada onunla konuşma fırsatı buldum ve onun şaşılası ruhsal dünyasına bir parça göz atabildim. Sanırım bu adamı eski yüzyıllarda olsaydı aziz diye bilirlerdi. Pater Severinus sizden sık sık ve çok yüce bir ses tonuyla söz etti; sizin çocukluk arkadaşları olduğunuzu ondan öğrendim –İnsanları Gözetme işinin yolları nasıl da şaşırtıcı– ve de birbirinizi her zaman sevdiğinizi. Eğer kaçınılmaz olan gerçekleşecek olursa size bunu bildirmemi rica etti. Bu ricasını şimdi yerine getiriyorum, çünkü Pater Severinus bu sabah gün doğarken öldü. Son dakikasına dek kendindeydi ve yatağının yanında oturan tarikat arkadaşlarıyla birlikte veda saati gelinceye dek dua etti.

Sevgili Mike, eğer siz de benim gibi sonsuz yaşama kesinlikle inanıyor olsaydınız bu haberi rahatlıkla karşılardınız: çünkü ben inanıyorum ki arkadaşımızın bölük

pörçük olan dünyasal varlığı şimdi saygın bir biçimde bütünlenmekte, sonsuzluğa karışmakta.

Büsbütün unutmayın, yazın arada sırada size gönülden bağlı olan

Ellesley

Hamiş: Millicent Ingram parayı eksiksiz olarak aldı, arkadaşlar arasındaki özür dilemeleri gülünç buluyor, size çok selamı var; aynı zamanda şunu da yazabilirim size, o benim eşim artık.

Korkunç sıcak bir gündü. Mihály öğleden sonra bir sarhoş gibi Borghese Bahçesini dolaştı, erkenden yattı ve yorgunluktan uyuya kaldı, sonra yeniden uyandı.

Yarı uykuluyken uçurumlarla dolu, yabani bir yöre çıkmıştı karşısına, bu yöre ona tanıdık geliyordu ve daha yarı uyur yarı uyanıkken bu dar vadiyi, bu tedirgin ağaçları, bu stilize edilmiş gibi görünen ören yerini nereden tanıdığını düşünmeye başladı; belki de Bologna ile Floransa arasında trenden görmüştü, şu görkemli yol kesitinde, belki de Spoleto üzerindeki dolanmaları sırasında, belki de herhangi bir müzedeki Salvatore Rose tablosunda. Yörenin uğursuz ve ölümlü bir havası vardı ve yörede değneğine dayanarak, tepesinde ayışığıyla ilerleyen yolcu, o küçük figür de ölümlü idi. Yolcunun çok eskiden beri giderek daha da terk edilmiş yörelerde, tedirgin ağaçlar ve stilize ören yerleri altında ilerlediğini biliyordu; fırtınalar ve kurtlar yüreğine dehşet salıyor ve belki de böyle gece vakti ve böyle yapayalnız ilerleyen başka hiç kimse de yoktu.

Zil çaldı. Mihály ışığı yaktı ve saatine baktı. Gece yarısını geçmişti artık vakit. Kim olabilirdi ki bu? Belli ki zil filan çalmadı. Öbür yanına döndü.

Zil yine çaldı. Tedirginlikle kalktı, üstüne bir şey aldı ve dışarı çıktı. Éva duruyordu kapıda.

Mihály kapıldığı tedirginlikten selamlamayı bile unuttu. Bu böyledir işte: İnsan manyakça, ölümlü, gelip geçici biri olarak, cehennem ve ölümün kıyısında birisini özler, arar, kovalar boş yere ve yaşamı özlem içinde yok olur gider. Roma'ya geleli beri bu anı beklemişti, buna hazırlanmıştı ve artık Éva'yla hiç, ama hiç konuşamayacağını sanıyordu. Derken birden ortaya çıkıyor ve insan bu sırada ucuz pijamasını göğsünde birleştirmeye çabalıyor, saçı başı dağınık olduğu, yüzü tıraşsız olduğu için utanıyor, evinden utanıyor ölçüsüzce ve de o an en büyük dileği, anlatılmaz bir biçimde özlediği kişinin orada olmaması oluyor.

Ama Éva tüm bunlarla hiç ilgilenmedi. Çağrılmayı ve selamlamayı bir yana bırakıp içeriye, Mihály'ın odasına girdi, bir koltuğa oturdu ve katı bir şekilde önüne bakmaya başladı.

Mihály ayaklarını sürüye sürüye arkasından geldi.

Éva hiç değişmemişti. Aşk doğduğu o anı sonuna dek korur ve de sevilen kişi hiçbir zaman yaşlanmaz, sevgilisinin gözünde her zaman on yedi yaşında kalır ve dağınık saçlarını, hafif yazlık giysisini aynı dostça yel savurur bir yaşam boyunca; bu yel o yazgı gibi kaçınılmaz anda esmiştir.

Mihály öylesine tedirgin olmuştu ki yalnızca şunu sorabildi: "Adresimi nereden buldun?"

Éva sinirli sinirli elini salladı.

"Peşte'ye ağabeyine telefon ettim. Mihály, Ervin öldü."

"Biliyorum," dedi Mihály.

"Nereden biliyorsun?" diye sordu Éva.

"Ellesley yazdı, şu küçük doktor, sanırım onunla Gubbio'da bir kez sen de karşılaşmışsın, kapısı açık olan ölüler evinde."

"Evet, anımsıyorum."

"Ervin'i son saatlerinde tedavi eden oydu, Foligno hastanesinde. İşte mektubu."

Éva mektubu okudu ve düşüncelere daldı.

"Büyük, gri paltosunu anımsıyor musun?" dedi sonra, "yakasını da sürekli yukarı kıvırırdı başı önde salına salına giderken..."

"Her nasılsa başı her zaman önde giderdi ve o da başının arkasından; tıpkı başlarını ileri atan ve bedenleri de ardı sıra kayan büyük yılanlar gibi... Ve ne çok da sigara içerdi! Önüne ne kadar sigara koyarsam koyayım hepsini bitirirdi."

"Ne kadar da tatlıydı, keyifli olduğu ya da içtiği zamanlar..."

Pater Severinus gözden kaybolmuş ve Folignolu ölüyle ölen yalnızca Ervin olmuştu, tuhaf çocuk, iyi arkadaş ve de gençliğin en güzel anısı.

"Çok hasta olduğunu biliyordum," dedi Mihály. "Onu kendisini tedavi ettirmeye de kandırmaya çalıştım. Ne dersin, onunla daha inandırıcı bir biçimde konuşmuş olmalıydım değil mi? Belki de Gubbio'da kalmalıydım ve iyileşmesi doğrultusunda bir şeyler olmadığı sürece oradan ayrılmamalıydım değil mi?"

"Sanırım bizim özenli bakımımız, sevecenliğimiz ve kaygımız Pater Severinus'a dek ulaşmazdı. Onun için hastalık, başka insan için taşıdığı anlamı taşımıyordu, bu onun için bir darbe değil, bir armağandı. Biz bu konuda ne biliyoruz ki? Onun için ölmek de ne kadar kolaydı."

"Çünkü ölüm konusunda öyle bir rutin kazanmıştı ki; sanırım son yıllarda bundan başka bir şeyle de uğraşmadı."

"Ama yine de ölmek onun için de korkunç bir şey olmuştur. Kendi ölümüyle ölen pek az sayıda insan var, tıpkı Tamás... Tamás gibi."

Abajurun sıcak portakal sarısı yansısı Éva'nın yüzüne düşüyordu ve yüzü şimdi Éva'nın bir zamanlar Ulpius Evi'nde taşıdığı yüze tıpa tıp benziyordu... Oynadıkları... Oyun oynadıkları ve Tamás ya da Mihály'ın onun uğruna ya da onun eliyle öldüğü sıralardaki yüzüne. Şimdi içinde ne gibi bir hayal ya da anı yaşıyor olabilir ki? Mihály ağrıyan ve küt küt atan yüreğine bastırdı elini ve kafasının içinden binlerce şey gelip geçti: Eski oyunların hasta sevinçlerinin anısı ve Valle Giulia'daki Etrüsk heykelleri, Waldheim'ın açıklamaları, Öteki Arzu ve ölüm fahişesi.

"Éva, Tamás'ı sen öldürdün," dedi.

Éva sarsıldı, yüzünün ifadesi tümüyle değişti ve elini alnına bastırdı.

"Doğru değil! Bu doğru değil! Böyle bir şey nasıl olur da aklına gelir?"

"Éva, Tamás'ı sen öldürdün."

"Hayır, yemin ederim ki hayır. Ben öldürmedim... Konuyu böyle algılamak doğru değil. Tamás intihar etti. Ervin'e anlattım ve Ervin bir papaz olarak benim günahlarımı da bağışladı."

"Bana da anlat."

"Peki anlatacağım. Beni dinle. Tamás'ın nasıl öldüğünü anlatacağım."

Éva'nın Mihály'ın elinin içindeki elleri buz gibiydi ve Mihály'ın da tüyleri ürpermişti, yüreği korkunç

ağırlaşmıştı. Karşı durulmaz bir biçimde koridorları, kuyuları ve yer altındaki tuzlu gölleri aşıp madenin derinliklerine inmişlerdi ve şimdi şeylerin ve gecelerin en içinde, tam ortasında gizemin ve dehşetin oturduğu mağaraya ulaşıyorlardı.

"Nasıl olduğunu anımsıyorsun değil mi? Beni isteyen kişiyi ve babamın nasıl da zorbaca davrandığını anımsıyorsun sanırım, onunla evlenmeden önce Tamás'la birlikte birkaç günlüğüne bir yerlere gitmeme izin vermelerini rica etmiştim."

"Anımsıyorum."

"Hallstatt'a gittik. Tamás düşünmüştü bu yeri. Oraya varınca her şeyi anladım. Sana bunu anlatamam... Eskil, kara bir kent, ölü, kara bir gölün kıyısında. İtalya'da da dağ kentleri vardır, ama onlar çok daha karanlıktır, çok daha korkunçtur, öyle bir yer ki orada insan rahatça ölebilir. Tamás daha yoldayken çok yakında öleceğini söyledi. Anımsıyorsun değil mi, resmi daire... Ve benden ayrılması gerektiği düşüncesini de bir türlü benimseyemiyordu... Ve ayrıca, anımsarsan, ölümü nasıl da arzulardı her zaman ve bir rastlantı sonucu ölmek de istemezdi biliyorsun, özenle hazırlanmak isterdi ölüme...

Biliyorum, başka kim olsa onun yüreğine işleyecek sözler eder ya da sağa sola telgraflar çeker, arkadaşlarından ve polisten, ilkyardımdan yardım isterdi ve de ayrıca nereden istenirse oradan. Benim de kapıldığım ilk duygu bir şeyler yapmam gerektiğiydi, yardım çığlıkları atmalıydım. Yapmadım bunu ve umutsuzlukla Tamás'ın attığı adımlara diktim gözlerimi dikkatle. Ama sonra bir anda Tamás'ın haklı olduğunun bilincine vardım. Bunu nereden anladım, anlatamam... Ama anımsarsın, her zaman nasıl da yakındık birbirimize, onun içinde neler

olup bittiğini nasıl da bilirdim –ve şimdi de biliyordum ki, ona yardım etmek olanaksızdı. Eğer şimdi olmazsa, başka bir zaman, çok geçmeden olacaktı ve ben eğer orada olmazsam o zaman yalnız ölecekti ve bu her ikimiz için de korkunç bir şey olacaktı.

Tamás buna boyun eğdiğimin ayrımına vardı ve hangi gün olacağını da belirtti bana. O gün kayıkla gezinti bile yaptık ölü gölde, ama öğleden sonra yağmur yağdı ve biz odamıza gittik. Bu dünyada öylesi bir güz olmamıştır Mihály...

Tamás veda mektubunu yazdı, hiçbir şey söylemeyen sözlerdi bunlar, hiçbir neden belirtmiyordu. Ondan sonra benden zehri hazırlamamı ve kendisine vermemi rica etti...

Ben bu iş için neden mi gerekiyordum? Ve de bunu neden mi yaptım? Görüyorsun ya, bunu yalnızca sen anlarsın belki de, bizimle bir zamanlar birlikte oyun oynayan sen.

O zamandan beri hiçbir vicdan azabı çekmedim. Tamás ölmek istiyordu ve ben de zaten bunu engelleyemezdim ve istemiyordum da bunu, çünkü onun için böylesinin daha iyi olduğunu biliyordum. Son isteğini yerine getirmekle iyi yaptım ve hiç pişman olmadım. Belki de eğer ben orada olmasaydım, eğer zehri ona ben vermeseydim yeterince ruhsal gücü olmadığı için saatlerce kendisine savaşım verecek ve sonunda yine de içecekti ve korkaklığından dolayı utanarak, eli ayağı dolanarak gidecekti ölüme. Ama böyle cesurca, hiç tereddüt etmeksizin öldürdü kendisini; çünkü oynuyordu, bir oyundu oynadığı, benim öldürdüğümü oynuyordu, evimizde o kadar sık provasını yaptığımız oyunu sahneledi.

Ondan sonra rahatça yatağına yattı, ben yatağın kıyısına oturdum. Ölümcül uyku durumu yaklaşınca beni kendine çekti ve öptü. Kolları üzerimden düşünceye dek öptü durdu. Bunlar kardeşçe öpücükler değildi Mihály, bu doğru. O zaman artık birer kardeş değil de yaşamaya devam eden biri ve ölen biriydik... O zaman bu yanlış değildi sanırım."

Çok uzun bir süre sustular.

"Éva, seni aramayayım diye niye haber gönderdin?" diye sordu sonunda Mihály. "Benimle neden buluşmak istemiyorsun?"

"Ah, yani sen bunu hissetmiyor musun, bunun olanaksız olduğunu anlamıyor musun? İkimiz baş başayken baş başa olamayız... Tamás her an burada olabilir ve şimdi artık Ervin de... Seninle birlikte olamıyorum Mihály, hayır."

Ayağa kalktı.

"Bir dakika daha otur," dedi Mihály sessizce, bu ses tonu insanın en öfkeli olduğunda kullandığı ses tonuydu. "Hindistan'a gideceğin doğru mu?" diye sordu. "Uzun bir süre için mi?"

Éva başını salladı.

Mihály ellerini ovuşturdu.

"Gerçekten gidiyor musun ve seni bir daha görmeyecek miyim?"

"Gerçekten. Sen ne olacaksın?"

"Benim için yalnızca bir tek şey olabilir: Kendi ölümümle ölmek. Tıpkı... Tıpkı Tamás gibi."

Sustular.

"Bunu ciddi ciddi mi düşünüyorsun?" diye sordu sonunda Éva.

"Hem de çok ciddi. Roma'da kalmamın hiçbir anlamı yok. Yurda dönmem ise ondan da anlamsız. Hiçbir şeyin anlamı yok artık."

"Sana yardım etmek olanaksız mı?" diye sordu Éva inandırıcılıktan uzak.

"Hayır. Daha doğrusu bir yolu var yine de. Benim için bir şey yapabilirsin Éva."

"Neymiş o?"

"Söylemeye cesaret edemiyorum, öyle zor ki."

"Söyle."

"Éva... Ben ölürken yanımda ol... Tamás'ın yanında olduğun gibi Éva."

Éva düşünceye daldı.

"Yapacak mısın? Yapacak mısın? Éva, yalnızca bunu rica ediyorum senden ve ondan sonra da dünya dünya kaldıkça başka hiçbir şey."

"Pekâlâ."

"Söz mü?"

"Söz."

6

Erzsi Paris'e geri dönmüştü. János'a telefon etti ve János akşam yemeğine çıkmak üzere kendisini almaya geldi, Erzsi, Szepetneki'nin dalgın olduğunu ve kendisini gördüğü için özellikle sevinmediğini düşündü. János şunları söyleyince bu kuşkusu arttı:

"Bugün İranlıyla yiyeceğiz akşam yemeğini."

"Neden? Daha ilk gece!"

"Haklısın ama elimden bir şey gelmez. Bunu üsteledi durdu ve onun gönlüne göre davranmak zorunda olduğumu biliyorsun."

Yemek sırasında János çoğunlukla sustu, konuşma Erzsi ile İranlı arasında geçti.

İranlı yurdundan söz ediyordu. Orada güç ve romantik bir uğraşıydı sevda; orada durum şimdi de aynıydı, sevdalı gencin üç metre yüksekliğindeki bir taş duvarı tırmanıp aşması, taptığı hanımın babasının bahçesinde gizlenmesi ve hanımın ona eşlik edenlerle birlikte o yana doğru gezineceği anı kollaması gerekiyordu. Bu sırada gizlice bir iki çift söz edebilirlerdi; ama genç yaşamıyla oynamaktadır.

"Peki bu iyi bir şey mi?" diye sordu Erzsi.

"Evet, çok iyi," diye yanıtladı İranlı, "çok iyi. İnsan, beklemesi, savaşım vermesi ve acı çekmesi gereken şeylere çok daha fazla değer veriyor. Çoğu zaman Avrupalıların aşkın ne olduğunu bilmediklerini düşünürüm. Aslında teknik olarak bilmiyorlar da gerçekten."

Gözleri alevlenmişti, jestleri abartılıydı, ama yine de seçkindi, ehlileştirilmemiş gerçek jestlerdi bunlar.

"Madam, geri geldiğiniz için çok seviniyorum," dedi birdenbire. "Artık İtalya'da kalacağınızdan korkmaya başlamıştım. Oysa kalsaydınız yazık olurdu... Çok üzülürdüm buna."

Erzsi teşekkür edercesine bir an için elini İranlının elinin üzerine koydu. Elinin altındaki İranlının eli büzüldü ve bir pençeye benzedi. Erzsi korkup elini çekti.

"Sizden özellikle, ama özellikle bir şey rica edeceğim," dedi İranlı. "Benden küçük bir armağan kabul etmenizi. Geri gelmenizin onuruna."

Çok ince işlenmiş altın bir sigara tabakası çıkardı.

"Aslında bir afyon kutusu," dedi. "Ama sigara da konabilir içine."

Erzsi tedirginlikle, "Bunu neye dayanarak kabul edeceğimi bilemiyorum," dedi.

"Bir şeye dayanmak gerekmiyor. Benim kendimi çok iyi duyumsuyor olmama dayanabilirsiniz. Benim Avrupalı olmadığıma, insanların birbirlerine kolayca ve iyi yüreklilikle armağan verdikleri ve alınca da minnet duydukları bir yerden gelmiş olmama dayanabilirsiniz. Lutphali Suratgar ben olduğum için ve yaşamınızda böyle bir kuşu bir kez daha kim bilir ne zaman görürsünüz düşüncesiyle alın.

Erzsi soran bakışlarla János'a döndü. Sigara tabakası çok hoşuna gitmişti, kabul etmek istiyordu. János onaylayarak gözüyle işaret etti.

"Eh, kabul ediyorum," dedi Erzsi, "çok teşekkür ederim. Başkası olsa kabul etmezdim, ama sizden evet. Çünkü böyle bir kuşu bir daha kim bilir ne zaman görürüm."

Üçünün yemeğini de İranlı ödedi. Bu Erzsi'yi biraz sinirlendirdi. Bu sanki kendisini İranlı için hafif bir deyişle, bir menajer olarak János'un bulmuş olması ve sonra da geri plana çekilmesi gibi bir şeydi... Ama bu düşünceyi kovdu kafasından. Belli ki János'un parası yoktu yine ve İranlı'nın ödemesine de bu yüzden izin veriyordu. Ya da İranlı Doğulu ihtişamıyla bunda ısrar ediyordu. Ayrıca da Paris'te hesabı yalnızca bir kişi öder her zaman.

János gece çabuk uyudu ve Erzsi'nin düşünmeye vakti oldu.

"János'la işimiz bitmek üzere, bu kuşkusuz, ve üzülmüyorum da. Ondaki ilginç yanların tümünü ezbere biliyorum artık. Bir gün beni bıçaklayacak ya da paramı çalacak diye hep korktum ondan, ama anlaşılan boş yere korkmuşum ve onunla ilgili olarak biraz aldanmış gibi duyumsuyorum kendimi. Bundan sonra sıra kimde? İranlı mı yoksa? Öyle anlaşılıyor ki beni beğeniyor.

İranlı'nın yakından nasıl olabileceği konusunda uzun uzun düşündü. Evet, o, evet gerçekten de kaplan olan o; kaplan, kaplan gecemizin ormanında sarı alev. Gözleri nasıl da alev alev... Korkunç olmalı. Evet, korkunç olmalı. Bir kez denemeli. Aşkın bilinmeyen daha pek çok bölgesi var, gizler, olağanüstülükler, cennetler...

İranlı iki gün sonra onları Paris Plage'a otomobil gezintisine davet etti. Denize girdiler, akşam yemeği yediler ve karanlık bastırınca eve doğru yola koyuldular.

Yol uzun sürdü ve otomobili kullanan İranlı giderek tereddüt etmeye başladı.

"Baksana, biz gelirken bu gölü görmüş müydük?" diye sordu János'a.

János karanlığın içine baktı dalıp giderek.

"Sen görmüş olabilirsin. Ama ben görmedim."

Durdular ve haritayı incelemeye başladılar.

"Nerede olduğumuzu şeytan bilir. Ben burada göle benzer bir şey görmüyorum."

"Arabayı kullanacak olanın çok içmemesi gerektiğini daha o zaman söylemiştim," dedi kızgınlıkla.

Yola devam ettiler, emin olmaksızın. Çevrede ne insan vardı, ne de bir araç.

"Bu otomobilin bir şeyi var," dedi János. "Dikkat ettin mi arada bir nasıl öksürüyor?"

"Evet, gerçekten de öksürüyor."

Daha ilerde bu öksürük iyice belirginleşti.

"Sen motordan anlar mısın?" diye sordu İranlı. "Çünkü ben hiç anlamam. Benim için bir otomobilin yapısı şeytani bir mucizedir hâlâ."

"Dur da, şunun nesi varmış bir bakayım."

János indi, radyatörün kapağını açtı ve incelemeye başladı.

"Vantilatör kayışı iyice elden çıkmış. Böyle bir kayışla dünyada yola çıkılmaz ki? Arabana arada sırada baktırman gerekir."

Derken ağır ve çirkin bir biçimde sövüp saydı.

"Hay Allah belasını versin e mi, kayış koptu! Eh doğrusu iyi becerdik bunu."

"Becerdin."

"Becerdim. Buradan daha ileriye gidemeyiz artık, yeni bir kayış bulamadıkça. İsterseniz siz de inin."

İndiler. Bu arada yağmur yağmaya başlamıştı, Erzsi yağmurluğunu düğmeledi.

İranlı öfkeli ve sabırsızdı.

"Şeytan alası, ne yapacağız şimdi? Yolun ortasında kaldık, hatta bu yolun anayola benzer bir yanının olmadığı konusunda da güçlü kuşkularım var."

"Şurada bir ev görüyorum," dedi János. "Şansımızı orada deneyelim."

"Şu gecenin bir yarısı mı? Bu saatte Fransız taşrasında herkes uykudadır ve uyanık olan da kuşkulu yabancılarla konuşmaz."

"Ama orada ışık var," dedi Erzsi evi göstererek.

"Bir deneyelim," dedi János.

Otomobilin kapılarını kilitlediler ve eve doğru yürüdüler. Tepenin eteğindeki evi çepeçevre bir duvar kuşatmıştı. Ama kapı açıktı. Yukarıya, eve doğru ilerlediler.

Beyzade görünüşlü bir evdi bu; göze çarpan *marquise*'iyle[95] ve soylu Fransız çizgileriyle karanlıkta minyatür bir şatoya benziyordu.

Kapıyı çaldılar. Kapının küçük aralığından yaşlı bir köylü kadın başını uzattı. János burada ne gezdiklerini açıkladı.

"Beyefendilere söylerim hemen."

Çok geçmeden orta yaşlı, taşralı giyinmiş bir Fransız geldi, baştan aşağı süzdü onları, bu arada János olayı ona da anlattı. Yüzü yavaş yavaş yumuşadı ve çok dostça bir yüze döndü.

[95] Sütunlu çardak. (ç.n.)

"Sizler bizim Tanrı misafirimizsiniz hanımefendi ve de baylar. İçeri gelin, sonra konuşuruz olanları."

Önlerine düşüp onları eski, avcı konağı odasını anımsatan bir odaya götürdü; burada bir kadın oturuyordu masanın yanında ve elişi yapıyordu. Belli ki eşiydi. Adam ona da durumu anlattı kısaca ve konukların yerleşmelerini sağladı.

"Sizin talihsizliğiniz bizim için bir talihtir," dedi kadın. "Bu taşra gecelerinin ne sıkıcı olduğunu tasavvur edemezsiniz. Ama işte insan bu mevsimde mülkünü bırakamıyor, öyle değil mi?"

Erzsi her nasılsa kendisini pek de iyi hissetmiyordu. Şatonun tümü gerçeklik dışıydı ya da doğalcı bir tiyatro oyunu gibi aşırı ölçüde gerçekti. Bu iki insan ya sürekli olarak burada, lambanın altında konuşmaksızın oturuyor ve bekliyordu ya da tam o anda var olmuşlardı, onlar tam oraya geldikleri sırada. Teninde bir şeylerin yolunda olmadığını duyumsuyordu.

Olasılıkla bir tamirhanenin bulunduğu en yakın köyün üç kilometre uzakta olduğu, ama konuksever evli çiftin oraya gönderecek hiç kimsesinin olmadığı çıkmıştı ortaya; çünkü erkek hizmetliler bu gece malikâne topraklarında kalıyorlardı.

"Bugün burada geceleyin," diye bir öneride bulundu kadın. "Üçünüz için de kalacak yer var burada."

Ama János ve İranlı gece vakti Paris'te olmaları gerektiği konusunda ısrar ettiler.

"Beni bekliyorlar," dedi İranlı ve ince bir gülümsemeyle bir hanımefendiden söz ettiğini ima etti.

"Yapacak başka bir şey yok," dedi János, "birimizin yürüyerek köye gitmesi gerekiyor. Üç kilometre aslında bir şey değil. Doğal olarak ben gideceğim, çünkü kayışı koparan benim."

"Nasıl olur?" dedi İranlı, "ben gideceğim; çünkü sizler benim konuklarımsınız ve sizi kollaması gereken de benim."

"Çekiliş yapalım," önerisinde bulundu János.

Çekilişin sonunda János'un gitmesi gerekiyordu.

"Hemen geri dönerim," dedi János ve aceleyle yola çıktı.

Ev sahibi şarap getirdi, kendi üretimiydi. Masanın çevresine oturdular, içtiler ve ara sıra yağmurun camlardaki tıkırtısını dinleyerek usul usul söyleştiler.

Erzsi'nin içindeki gerçekdışılık duygusu arttıkça artmıştı. Artık ev sahibesi ile ev sahibinin neden söz ettiklerini bilmiyordu. Olasılıkla köy yaşamının tekdüzeliğini anlatıyorlardı, yağmur gibi tekdüze ve ninni söyler gibi geliyordu bu. Ya da belki de yağmurun tıkırtısıydı böyle ninniye benzeyen; belki de bu dünyada artık hiç kimseye bağlı olmamasıydı, burada dünyanın bir ucunda adını bile bilmediği bir Fransız şatosunda oturuyordu ve buraya gelmesinin de hiçbir anlamı yoktu; çünkü dünyanın bir başka köşesinde de böyle oturuyor olabilirlerdi ve onun da hiçbir gerekçesi olmayabilirdi.

Daha sonra kendisine ninni gibi gelen şeyin bu değil de İranlının bakışları olduğunu duyumsadı; bu bakışlar zaman zaman üzerinde dolanıyordu baştan başa. Sevecen, sıcak, etkilenmiş bakışlarla; soğuk ve mavi mavi bakan Avrupalı bakışlara göre tümüyle bambaşka bir biçimde. Hayvansal bir sıcaklık ve kendinden eminlik vardı İranlının bakışlarında. İnsanı uykuya salan... Evet, bu adam kadınları seviyordu... Ama şu yüzden değil... Onları bir erkek olduğu için değil de, onlar kadın oldukları, sevimli oldukları ve sevgiye muhtaç oldukları için seviyordu. Tamam, işte bulmuştu: Onları tıpkı gerçek bir köpek dostu olan kişinin köpekleri sevmesi gibi

seviyordu. Bu, belki de bir kadının payına düşebilecek en büyük sevgi payıydı.

Yarı uykulu bir durumdayken masanın altında İranlının elini tuttuğunun ve okşadığının ayrımına vardı.

İranlı en küçük bir devinimle bile bunu belli etmiyordu. Evdekilerle nazik nazik konuşuyordu. Erzsi yine adamın tüm bedenini alevlerin sardığını duyumsuyordu, öylesine bir volkanik bir durumdaydı ki neredeyse fışkırmak üzereydi bu alevler. İranlı bekliyordu yalnızca, şu gece vakti belki de hiçbir plan üzerinde düşünmüyordu.

"Benim de yanına yaklaşılmayan bir İranlı kadın olduğumu mu düşünüyor? Tanrım, dolaşmaya çıkmalı... Ama yağmur yağıyor."

Derken kapı çalındı. Köylü kadın sırılsıklam bir delikanlıyı getirdi; evdekiler tanıyordu onu. Delikanlının anlattıklarından, János'un komşu köye ulaştığı, ama orada uygun kayışı bulamadığı, buna karşılık ayağının burkulduğu ve geceyi orada, çok sevimli bir adam olan doktorun evinde geçireceği çıkmıştı ortaya. Otomobili herhangi bir biçimde çalışır duruma getirdiklerinde de kendisini oradan almalarını rica ediyordu.

Bu habere çok şaşırmışlardı, sonra bu durumda yapılacak en iyi şeyin yatmak olduğuna karar verdiler, çünkü vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Evin hanımı onları üst kata çıkardı. Erzsi ile İranlı arasında bir ilişki olmadığını çok büyük bir incelikle belirleyince her birine ayrı birer oda gösterdi ve yanlarından ayrıldı. Erzsi de İranlı'yla vedalaştı ve odasına girdi, burada yatağını köylü kadın yaptı ve iyi geceler dileyerek dışarı çıktı.

Her şey sanki baştan planlanmış gibiydi. Erzsi bu sırada artık her şeyin önceden planlanmış olduğundan

kuşku duymuyordu. Belli ki şimdi kendisinin onuruna oynadıkları bu tiyatro oyununu János planlamıştı. Otomobilin bozulması, yoldaki küçük şato, János'un uğradığı kaza ve şimdi de *happy end*[96] ile biten son perde oynanacaktı.

Odasında çevreye göz gezdirdi. Kapıyı dikkatle kapattı ve sonra gülümsedi: Odanın bir kapısı daha vardı ve bunun anahtarı yoktu. Sakınarak açtı bu kapıyı, karanlık bir odaya açılıyordu. Ama karanlık odanın karşı duvarında bir kapı vardı ve altından ince bir ışık çizgisi görünüyordu. Sessizce oraya gitti, komşu odada birisi dolaşıyordu. Koridorda gelirken gördüğü odaların yerleşimini gözünün önüne getirdi ve kapının arkasında İranlının odasının bulunduğunu belirledi. İranlı hiç kuşkusuz odasının kapısını kilitlemeyecekti. Kendi odasına rahatça geçebilecekti. Bu doğaldı da; lambanın altında öyle yakın oturmuşlardı ki birbirlerine. Odasına döndü yeniden.

Yüzünün nasıl da kızardığını gördü aynada. János kendisini İranlıya satmış ve İranlı da bir buzağı gibi satın almıştı; sigara tabakasını da bir avans olarak vermişti. (Sári bunun ilk bakışta düşünüleceğinden çok, ama çok daha değerli bir şey olduğunu söylemişti) János hiç kuşkusuz peşin para almıştı. Derin bir aşağılanmışlık duygusu ve öfke kapladı bedenini. İranlıyı sevmeyi öyle istiyordu ki... Ama kendisine bir mal gibi davranması! Ah, bu erkekler ne budalaydı! Böylece her şeyi mahvetmişlerdi.

"Neden herkes beni satıp duruyor? Mihály Zoltán'a satmıştı, mektupta bile pazarlığın nasıl yapıldığı açıklanıyordu ve şimdi de János, İranlıya satıyordu ve de Tanrı bilir İranlı da zamanla kendisini hangi Yunan'a ya

[96] (İng.) Mutlu son. (y.n.)

da Ermeni'ye satacaktı; üstelik beni satanlar da hiçbir biçimde ait olmadığım erkekler." Kendisinde erkeklerin satıp durmalarına yol açan ne gibi bir özelliğin olduğunu düşündü durdu. Yoksa yanlış kendisinde değil de ilişki kurduğu erkeklerde miydi, Mihály'da ve János'ta mıydı? Bunların her ikisi de bir satıcı olan Éva'yı seviyorlardı ve bu yüzden başka türlü düşünemiyorlar mıydı?

Birkaç dakika daha geçecek ve İranlı dünyanın en doğal yöntemiyle işi bitirmek isteyecekti. Domuzluk bu! Bir şey yapması gerekiyor. Aşağıya ev sahiplerinin yanına inip rezalet çıkararak onların yardımını mı istemeli? Bu gülünç olurdu; çünkü ev sahipleri İranlının parayla tuttuğu kişilerdi. (Kim olabilirler? Rollerini çok iyi oynamışlardı; tiyatro oyuncusu muydular yoksa, çünkü İranlı şimdi sinemacılığa soyunmuştu.) Umarsız bir biçimde aşağı yukarı dolaşıp duruyordu.

Ya yanılıyorsa? Ya içeriye gelmek İranlının aklının ucundan bile geçmiyorsa?

Şimdi ayrımına varmıştı, eğer İranlı içeriye gelmeyecek olursa aynı ölçüde, gelişi ölçüsünde incitici olacaktı.

Ya gelirse... Belki de bu o denli incitici ve aşağılayıcı değildir. İranlı Erzsi'nin hoşuna gittiğini çok iyi biliyordu; Erzsi onun içeri gelmesine kendisi davetiye çıkarmıştı. Gelişi hareminin kadınlarından birinin yanına gelişi gibi değil, aradaki engelleri savuşturduktan sonra, kendisini seven ve onun da sevdiği bir kadının yanına gelişi gibi olacaktı. Satmış olabilirler miydi? Evet satmışlardı. Ama aslında erkeklerin kendisi için muazzam miktarda para ödemeleri olgusu aşağılayıcı bir şey değil, tam tersine çok övünülecek bir şeydi; çünkü insan kendisi için çok değerli bir şey için para öderdi ancak... Birdenbire soyunmaya başladı.

Aynanın karşısına geçti ve memnun memnun, bütünün bir parçası olan, "karşılığında erkeklerin muazzam paralar ödedikleri" omzunu ve kollarını izledi birkaç saniye. Bu düşünce şimdi artık kesinlikle eğlendiriyordu onu. Eee, buna değiyor muydu? Eğer onlar için buna değiyorsa...

Az önce aşağıda, lambanın altında İranlının kendisini kucaklamasını şiddetle arzulamıştı. Düpedüz bir arzu değildi bu, içindeki merak daha fazlaydı, egzotik bir arzuydu. Ama yine de bunun gerçekleşebileceğini düşünmemişti. Şimdi ise kısa bir süre sonra İranlı'da sezdiği volkanik ateşi tüm bedeniyle duyumsayacaktı. Bu hazırlık ve bekleyiş ne tuhaf ve korkunçtu!

Dişleri heyecandan birbirine vuruyordu. Yaşamının büyük bir gecesi olacaktı bu. Tuttuğu her yolun sonunda ulaştığı amaç, gerçekleşme. Şimdi, evet şimdi sonunda küçük kentsoylu uzlaşmalarının tümünü geride bırakacaktı, içinde hâlâ Peşte olan her şeyi ve Fransa'nın derinliklerinde bir yerde, gece yarısı, eski bir şatoda kendisini satın almış olan bir erkeğe verecekti kendisini, hanımefendi geçmişini tümüyle yitirecek, İncil'deki ya da Binbir Gece Masalları'ndaki bir zevk kadını gibi, egzotik bir yaban hayvanına verecekti. Hayalinde her zaman için bu arzu görüntüsü gizleniyordu, hatta Zoltán'ı Mihály ile aldattığı zaman bile... İçgüdüsü kendisine doğru yolu göstermişti, çünkü Mihály ile çıktığı yol kendisini buraya getirmişti.

Şimdi belki de sonuncu olacak olan erkek yanı başındaydı. Gerçek kaplan. Egzotik. Sevda insanı. Birkaç dakika daha geçecek ve öğreneceğini öğrenecekti. Ürperdi. Soğuk da ondan mı? Hayır, korkmuştu.

Bluzunu yeniden giydi çabucak. Koridora açılan kapının yanında durdu ve elini yüreğine bastırdı; sinemada kaç kez gördüğü o bildik ve içtenlikli jestle yapmıştı bunu.

İmgeleminde bedensiz ve başsız olarak, insanı dehşete salarcasına belirmişti giz. Doğu gizi, erkeklerin gizi, sevda gizi, bu yabancı, bu on kat yabancı erkek kim bilir ne alarmlar çalarak, insana işkence eden, etini koparan davranışlarla ve edimlerle yaklaşıyordu yanına; bir zamanlar Tanrıların kolları arasında olan ölümlü kadınlar yok olmayacak mıydı, kim bilebilir ki bunu? Kim bilir ne gizli dehşet verici şeyler...

Tam o sırada, iyi bir eğitim görmüş olması, hanımefendi geçmişi, iyi bir öğrenci olduğu, tutumluluğu, bir zamanlar önünden kaçtığı her şey birdenbire egemen oldu üzerine. Hayır, hayır, buna cesaret edemez... Korku onu güçlü ve becerikli kılmıştı. Birkaç saniye ya geçmiş, ya geçmemiş tüm mobilyaları kapısı kilitlenemeyen kapının arkasına yığmıştı; hatta yatağını da tutmuş ağlaya ağlaya, gözyaşlarını yalayarak onu da kapının arkasına çekmişti. Ondan sonra bitkin bir durumda yatağa devrildi.

Tam zamanında hem de. Komşu odadan İranlının yumuşak adım sesleri duyuldu. İranlı kapının önünde durdu. Kulak verdi, ondan sonra kapının kolunu aşağıya indirdi.

Kapı, odadaki bütün mobilyalarla desteklenmiş direniyordu. İranlı çabalamadı.

"Elisabeth," dedi sessizce.

Erzsi yanıtlamadı. İranlı kapıyı açmayı yine denedi, bu kez anlaşılan omzuyla yüklenmişti kapıya. Mobilyalar biraz kıpırdadı.

"Buraya girmeyin!" diye bağırdı Erzsi.

İranlı durdu, kısa bir süre tam bir sessizlik oldu, sonra:

"Elisabeth, kapıyı açın," dedi daha yüksek bir sesle.

Erzsi yanıtlamadı onu.

İranlı bir şey mırıldandı, sonra bütün gücüyle kapıya yüklendi.

"Girmeyin içeriye!" diye bir çığlık attı Erzsi.

İranlı kapıyı bıraktı.

"Elisabeth," dedi bir kez daha, ama sanki çok uzaktan ve giderek sönen bir ses gibiydi bu.

Derken bir süre sonra yeniden:

"İyi geceler," dedi ve odasına döndü.

Erzsi dişleri takırdayarak, üstünü çıkarmaksızın yatıyordu yatağında. Ağlıyordu ve korkunç yorgundu. Her şeyi açıkça görme anıydı bu, insanın tüm yaşamını anladığı an. Olayı güzelleştirmeye kalkışmadı: İranlıyı içeriye almamasının nedeni aşağılayıcı koşullar yüzünden değildi; saygın bir hanımefendi olması da değildi nedeni; bunu korkak olduğu için yaptığını biliyordu. Durmadan aradığı sır kendisine yaklaşıyor ve o, sırrın önünden kaçıyordu. Tüm yaşamı boyunca küçük bir kentsoylu kadınıydı ve öyle de kalacaktı.

Ah, eğer İranlı şimdi yeniden gelecek olsa, bu kez içeri alırdı... Çünkü bunun ucunda ölüm yoktu ya, gerçekten korkunç olabilecek hiçbir şey olamazdı, ah, kapıldığı bu çocukça dehşet ne aptalca bir şeydi. İranlı şimdi geri gelecek olsaydı bu korkunç yorgunluğu geçer giderdi ve de her şey, ama her şey...

Ama İranlı geri gelmedi. Erzsi soyundu, yatıp uyudu.

Bir iki saat uyumuş olmalıydı. Uyandı, dışarıda artık ortalık ağarıyordu. Yatağından fırladı, elini yüzünü yıkadı, giyindi ve usulca koridora çıktı. Üzerinde durmamış, düşünmemişti; buradan kaçması gerektiğini biliyordu. İranlıyı bir daha görmemesi gerektiğini biliyordu. Utanıyordu ve seviniyordu da başına bir şey gelmeden kaçabildiği için. Keyfi yerindeydi ve evin sürgülenmiş ama kilitlenmemiş olan büyük kapısını açmayı başardığında ve kimseye görünmeden bahçeyi aşıp anayola çıktığında bir yeniyetmelik cesareti duydu üzerinde ve ne kadar korkak olsa da kazananın, başaranın kendisi olduğunu duyumsadı.

Anayolda mutluluk içinde koştu durdu, çok geçmeden küçük bir köye ulaşmıştı. Çok yakınında bir tren istasyonu olduğu da çıkmıştı ortaya, hatta gün doğarken bir yük treni Paris'e doğru yola çıkacaktı. Kente vardığında henüz sabahın epeyce erken bir saatiydi.

Oteline varınca yattı ve öğleden sonraya dek derin, belki de mutlu bir uyku çekti. Öyle bir duyguyla uyandı ki sanki gerçekten de uzun süren, güzel ve korkunç bir uykudan uyanmış gibiydi. Bir taksiye bindi bir an önce Sári'ye gitmek için, oysa otobüsle ya da metroyla da gidebilirdi rahatça. Ama şimdi, uyanınca tutumluluğu da geçip gitmişti.

Sári'ye tüm olan bitenleri anlattı; bunu, kadınlara özgü, sevda konularını anlatırken yaptıkları gibi alaycı bir samimiyetle yaptı. Sári küçük çığlıklarla ve bilgece sözlerle söyleşiye renk kattı. Sonunda da,

"Peki şimdi ne yapacaksın?" diye sordu sevecenlikle ve avuturcasına.

"Ne mi yapacağım? Eh yani, daha anlamadın mı? Zoltán'a geri döneceğim. O yüzden geldim buraya."

"Zoltán'a geri mi döneceksin? İyi ama onu bu yüzden mi bırakmıştın? Şimdi daha iyi mi olacağını sanıyorsun? Çünkü seni öyle çok fazla sevdiği de iddia edilemez. Seni anlamıyorum... Ama çok haklısın. Ben de senin yerinde olsam bunu yapardım. Ama sağlama almak en iyisi; sen yaşlanınca Paris'te öğrenci yaşamı sürdürmek için doğmadın herhalde; geçimini bundan sağlarmışçasına sevgili değiştirip durmak için de doğmadın ya."

"Hem de nasıl. Elbette bunun için doğmadım. Tam da bu yüzden... Baksana şimdi, dünkü korkumun neye dayandığını şimdi çok iyi anlıyorum. Bunun beni nereye götüreceğini düşünmüştüm. İranlıdan sonra bir Venezuelalıya gelebilir sıra, ondan sonra bir Japon ve belki de bir zenci... İnsan buna bir kez başlayınca durmak bilmez, diye düşünmüştüm, çünkü hangi cehenneme duracaktı ki? Benim öyle bir insan olmam da olanaksız, öyle değil mi? Bundan korkmuştum, kendimden, benim neler yapabileceğimden, başıma daha neler gelebileceğinden korkmuştum. Ama hayır, bunu yine de yapamazdım. Bir kadını geri çekecek bir şey olmalı. Bu durumda da en iyisi Zoltán."

"En iyisi ne demek? Dört dörtlük hem de... Zengin adam, iyi adam, sana tapıyor, onu nasıl bıraktın, bunu anlayamıyorum zaten. Şimdi hemen yaz ona, sonra eşyalarını topla ve yola çık. Erzsiciğim... Senin için ne iyi olacak ve seni nasıl da özleyeceğim."

"Hayır, ben yazmam ona, sen yazacaksın."

"Yine de belki istemeyeceğinden mi korkuyorsun?"

"Hayır tatlım, bundan hiç korkum yok gerçekten de. Ama ona yazmak istemiyorum, çünkü ona kaçtığımı onun da bilmesi gerekmiyor, tek çözüm yolu olduğunu

onun da bilmesi gerekmiyor. Acıdığıma inansın daha iyi. Ayrıca kendisine gereğinden çok önem verebilir."

"Ne kadar da haklısın!"

"Ona şunları yaz, beni can evimden vuracak gerekçelerle ona geri dönmeye kandırdığını yaz ve de bende ona karşı bir eğilim olduğunun ayrımına vardığını, ama gururumun bunu açıklamayı engellediğini yaz. Yapılacak en iyi şeyin onun Paris'e gelmesi ve benimle konuşmayı denemesi olduğunu yaz. Sen daha sonra işleri yoluna koyarsın. Akıllıca bir mektup yazıver Sáriciğim. Zoltán'ın sana karşı çok cömert davranacağından yana hiç kuşkun olmasın."

"Çok güzel, hemen yazacağım, burada, şu anda, hemen. Hey Erzsi, ileride Peşte'de olduğun zaman ve yeniden Zoltán'ın karısı olunca bana bir çift iyi ayakkabı göndersen! Bildiğin gibi Peşte'de çok daha ucuz ve çok daha iyi, çok daha dayanıklı hem de."

7

Foied vinom pipafo, cra carefo. Bugün şarap içiyorum, yarın olmayabilir. Şarap tükenmişti, sabahları insanı uyandıran ve kalkmaya değeceği sanrısı yaratan içerdeki o gizemli özsu tükenmişti. Şarabın tükendiği ölçüde, derinliklerinden okyanusla bağlantısı olan karanlık deniz, dağ gölü, Öteki Arzu alttan yükselmişti; yaşamla çelişen ve yaşamdan daha görkemli olan Öteki Arzu.

İçinde bir filiz olan Tamás şimdi büyümüş gerçekliğe dönüşmüştü. Çünkü içindeki bu şey, kendi ölümü büyümüş, yaşamının sıvılarını emerek beslenmiş, düşünceleriyle düşünmüş ve akıl yürütmüş, görülecek güzel şeyleri bir bütün oluşturuncaya dek yalayıp yutmuş ve bir gerçeklik olarak dünyaya adım atmasının vakti gelmişti.

Éva'ya ne zaman olacağını bildirdi: Cumartesi gecesi. Éva yanıtladı: Orada olacağım.

Yalnızca bu kadarcık yazmıştı. Éva'nın kısa, *matter-of-fact*[97] yanıtı yine şaşırtmıştı: Tümünün anlamı bu

[97] (İng.) Soğukkanlı. (y.n.)

kadarcık mıydı yani onun için? Bu kadar ölümcül bir rutin miydi! Korkunç.

İçinde bir soğukluğun yayılmaya başladığını duyumsadı, tuhaf ve hastalıklı bir soğukluk, tıpkı bir lokal anestezi sırasında, bedenin bir bölümünün yavaş yavaş uyuşması ve bu arada da kendi bedenimizin yabancı ve korkutucu bir şeye dönüşmesi gibi bir şey. İçindeki o şey, Éva olan o şey işte böyle ölüp gitmişti yavaş yavaş. Mihály aşkın durakladığı anları iyi bilirdi, kopuşlarını; sevdiğimiz kimsenin aşkın en ateşli döneminin tam orta yerindeyken birdenbire sıradan birine dönüşmesini iyi bilirdi ve yabancı, güzel yüzüne şaşkınlık içinde, acaba bu kadın o kadın mı diye bakakalmamızı... Şimdi de durum böyleydi, ama şimdiye değin duyumsadığı en güçlü duraklamayı hissediyordu. Éva'nın yeri soğumuştu.

İyi ama o zaman son dakikaların o *Tamás*sal tatlılığı ne olacaktı?

Tuhaf, zamansız bir mizah duygusuna kapıldı ve büyük eylemin kesinlikle kötü başladığını belirledi.

Bu cumartesi öğleden sonra oluyordu. Kendisini en yakın saatlerin programının ağır sorunlarıyla karşı karşıya bulmuştu. Artık hiçbir şeyin anlamının olmadığı böyle bir zamanda insan ne yapar? "İntihar edecek olan bir kişinin son saatleri..." Kendisi için kullanılabilecek bu deyiş, az önce kendisiyle ilgili olarak belirlediği "aşk sarhoşu" ya da "onsuz yaşayamıyor" deyişlerine göre onu daha da şaşırtmıştı. Yaşamımızın en yüce anları ve durumlarına yalnızca en sıradan deyişlerle yaklaşılabilmesi ve de olasılıkla en sıradan anlarımızın bu anlar olması nasıl da korkunç bir şeydi. Bu gibi zamanlarda tıpkı öbür insanlar gibi oluyoruz. Şimdi Mihály, tıpkı çok yakında ölmesi gerektiğini bilen başka birinin yaptığı gibi "ölüme hazırlanacaktı".

Evet, yapacak başka bir şey yok, kendisini yasaların elinden kurtaramazdı, son saniyelerde de ilkelerinden vazgeçip uzlaşmak zorundaydı. O da yakışacağı üzere bir veda mektubu yazacaktı. Eğer babasını, annesini veda etmeksizin burada bırakacak olursa uygun düşmezdi. Mektup yazacaktı onlara.

İlk acılı an, bunun aklına geldiği andı. O zamana dek yalnızca duyarsız, yorgun bir keyifsizlik duyumsamıştı; bir sisti duyumsadığı, bu sisin içinde beklediği o son dakikaların gelip çattığını ve Tamás'ı düşünmenin gizemli ve yeşil renkli bir fosfor gibi parladığını duyumsuyordu. Ama şimdi, ana-babasını düşününce ağır bir acı duymuştu, ağır, belirgin bir acı, sis dağıldı, ana-babasına acımaya başladı ve kendisine acımaya başladı, budalaca, duygulu, saçma bir biçimde. Kendisinden utandı ve dolmakalemini çıkardı, amacı örnek bir disiplinle ve aldırmazlıkla, ama yine de sıcak sözcüklerle eylemini bildirmekti, dinginlik içinde, üstünlük duygusuyla, ölümcül bir rutinle.

Orada elinde dolmakalem örnek bir biçimde disipline edilmiş tümceleri beklerken kapı çalındı. Mihály'ı müthiş bir titremedir aldı. Haftalardır gelen yoktu, şimdi kim olabilirdi bu? Bir an için adlandırılamayan sezgiler geldi geçti üzerinden. Eve bakan kadın evde değildi. Hayır, kapıyı açmayacak; şimdi artık gerçekten de bunun bir anlamı yoktu, şimdi artık hiçbir kimseyle işi yoktu.

Ama zil giderek daha da güçlü ve sabırsız bir biçimde çalınıyordu. Mihály sanki şöyle der gibi omuz silkti: "Ne yapayım, mademki bunca ısrar ediyorlar!" deyip odasından çıktı. Az biraz hafifleme de duyumsuyordu.

Kapıda büyük bir şaşkınlıkla Vannina'yı ve bir İtalyan kızını daha buldu. Çok törensel bir biçimde giyin-

mişlerdi, başlarında siyah ipek şal vardı ve alışılmışın ötesinde bir güzel yıkanmışlardı.

"Ooo!" dedi Mihály, "çok sevindim." Uzun uzadıya kekeledi durdu, çünkü durumu hiç kavrayamamıştı ve tedirginliğini gizleyebilecek ölçüde İtalyanca bilmiyordu.

"Eee, haydi gelsenize Signore," dedi Vannina.

"Ben mi? Nereye?"

"Vaftize gidecektik ya!"

"Ne vaftiziymiş bu?"

"İşte kuzenimin çocuğunun vaftizine. Mektubumu almadınız mı yoksa?"

"Almadım. Siz bana mektup mu yazdınız? Adımı ve adresimi nereden biliyorsunuz?"

"Arkadaşınız söyledi, işte burada yazılı, bakın."

Kırışmış bir not çıkardı; Mihály, Szepetneki'nin yazısını tanımıştı. "Lahana yuvarlaktır", buydu üzerinde yazılı olan, bir de Mihály'ın ev adresi.

"Bu adrese mi yazdınız?" diye sordu Mihály.

"Evet. Tuhaf bir ad. Mektubumu almadınız mı?"

"Hayır, yemin ederim almadım; anlamıyorum, neden gelmediyse. Ama içeriye gelsenize."

Odaya girdiler. Vannina çevresine bakındı ve şunu sordu:

"*Signora* evde yok mu?"

"Hayır, benim *signora*m yok."

"Sahi mi? Biraz otursak pek güzel olurdu... Ama çocuğu vaftiz ettirmek gerekiyor. Gelin, çabuk olun. İnsanlar toplanmaya başlamıştır bile ve papazı da bekletmek doğru olmaz."

"Ama tatlım... Ben... Ben sizin mektubunuzu almadım, bunun için üzgünüm ve hiç de hazır değilim bugün..."

"Olabilir, bunun bir zararı yok. Mihály nasıl olsa bir işiniz yok, yabancıların hiç işi olmaz. Şapkanızı alın ve gelin, *avanti*."[98]

"Ama benim de tam şimdi bir yığın işim vardı. Çok mu çok ve önemli işler..."

Suratı asıldı. Her şey aklına gelmiş ve durumun sıradan korkunçluğunu görmüştü. Veda mektubu yazarken insanı vaftiz etmeye çağırarak rahatsız ediyorlardı. Böylesi sevimli ve aptalca işlerle birdenbire çıkıp geliyorlardı yanına: Yaşam korkunç ve yüce olduğu sıralarda her zaman yaptıkları gibi böyle sevimli ve salakça işler için çıkıp gelirlerdi her zaman ve yaşam sevimli ve salakça olduğu sıralar korkunç ve yüce işleri her zaman salak salak yapmıştı. Yaşam bir biçim değildir ya da en azından çok karmaşık bir yapıt türüdür.

Vannina ayağa kalkıp yanına geldi ve elini omzuna koydu.

"Ne gibi bir önemli işiniz var?"

"Şey... Mektuplar yazmam gerekiyor, çok önemli mektuplar..."

Vannina yüzüne baktı, Mihály tedirginlikle başını çevirdi.

"Eğer şimdi gelirseniz sizin için de iyi olacak," dedi kız. "Akşam vaftizden sonra bizde büyük bir tören ziyafeti verilecek. Biraz şarap içersiniz, ondan sonra yazarsınız, eğer canınız sahiden de isterse, o mektupları yani."

Mihály şaşkınlıkla baktı kıza. Aklına kızın geleceği okuma yeteneği geldi. Kızın içini okuduğunu ve neyin söz konusu olduğunu bildiğini duyumsadı. Suçüstü yakalanmış bir okul öğrencisi gibi birdenbire utandı ken-

[98] (İt.) Önümüze düşün. (ç.n.)

disinden. Şimdi ölmek istemesinde hiçbir yücelik görmüyordu. Büyük beyefendi sıradan işler karşısında her zaman olduğu gibi geri adım atmıştı. Papazı gerçekten de bekletmeye gelmezdi... Cüzdanına para yerleştirdi, şapkasını aldı ve yola çıktılar.

Ama iki kadını karanlık merdivenlerde önüne kattığı ve yalnız kaldığında birdenbire aklına hiç tanımadığı İtalyan proleterlerin vaftizine gidişinin ne biçim bir tarif edilmez sığırlık olduğu geldi, böyle bir şey de zaten ancak onun başına gelebilirdi. Geri dönüp koşmayı ve kapıyı arkasından kapamayı planlıyordu artık. Ama kız sanki bunu duyumsamış gibi koluna girdi ve çekip sokağa çıkardı. Yanı sıra bir buzağıyı taşır gibi Trastevere'ye doğru sürüklüyordu. Yeniyetmelik çağı oyunlarında kurbanın kendisi olduğu sırada duyumsadığı zevki duyuyordu.

İlgililer meyhanede toplanmışlardı artık, on beş yirmi kişi vardılar. Uzun uzun gevezelik ettiler, kendisine de sık sık bir şeyler söylediler, ama Trastevere ağzı ile konuştukları için hiçbir şeyi anlamadı, ayrıca pek de dikkatli dinlemiyordu onları.

Genç kadın kucağında çocuğuyla ortaya çıktığı zaman kendine geldi ancak. Mihály bu annenin zayıf ve hastalıklı çirkinliğinden ve çocuğun limona benzeyen görünüşü karşısında ürktü. Çocukları hiç sevmezdi, ne bebekken ne de daha sonraki dönemlerinde, onlara karşı yabancılık duyar ve korkardı onlardan; anneler karşısında da her zaman tatsız bir duyguya kapılırdı. Ama bu anne ve yeni doğmuş çocuğu tümüyle dehşet vericiydi –çirkin annenin sevecenliğinde ve çirkin bebeğin zayıflığında şeytani bir Madonna– parodisi duyumsamıştı; Avrupalı insanların en büyük simgesinin "Oh olsun!"

dercesine alaya alındığını duyumsamıştı. Bu öylesine bir "geç kalmış" şeydi ki... Sanki son anne son çocuğunu doğurmuş gibiydi ve onları kuşatan bu kişiler de son insanlar olduklarını, tarihin cüruflu tortusu, can çekişen Zaman-Tanrısının en son ve kendi kendisiyle tam anlamıyla alay ettiği bir jest olduğunu bilmiyorlardı.

O andan başlayarak olup biten her şeyi, sonuncu günü ve gecesi olduğu duygusuyla, grotesk bir biçimde hüzünlü manzaralar içinde yaşadı. Trastevere'nin dar sokaklarında karınca gibi kaynaşırlarken ve yine kaynaşan tanıdıklarına, bir oraya bir buraya doğru bar bar bağırarak seslendikleri zaman, küçük kiliseye sel gibi aktıklarında ve her hareketleri tuhaf bir biçimde çevik ve minik devinimlerden oluştuğu sırada onları her zaman, ama her zaman apaçık görüyordu:

"Bunlar sıçan. Bunlar buradaki harabede yaşayan sıçanlar. O yüzden bu ölçüde çevik, bu ölçüde çirkin ve bu ölçüde hızla çoğalan cinsten yaratıklar."

Bu arada vaftiz babası olarak üzerine düşenleri bilinçsiz bir biçimde yerine getirdi. Vannina yanında durdu ve olup bitenleri yönetti. Tören sona erince anneye iki yüz lira verdi ve kendisini alabildiğine zorlayarak, artık adı Michele olan vaftiz oğlunu öptü.

("Başmelek Aziz Mihály, savaşlarımızda bizi koru; şeytanın kötülüğünden koru ve bizi kızdırmasına izin verme. Tanrının buyruğundan çıkamasın, yalvarıyoruz ve sen, göksel orduların prensi, bu dünyada ruhların kötülüğü için uğraşan şeytanı ve öteki kötü ruhları Tanrının gücüyle yerle bir eyle. Âmin.")

Tören epey uzun sürdü. Sonra hep birlikte küçük meyhaneye gittiler. Avluda artık akşam yemeği sofrası hazırdı. Mihály açtı, her zaman olduğu üzere. Şimdi ar-

tık üzerine düşeni yeterince yerine getirdiğini biliyordu; eve dönüp mektupları yazması gerekiyordu, ama bilse de fark etmiyordu bu; içinde, bu törensel akşam yemeği acaba nelerden, hangi ilginç halk yemeklerinden oluşacaktı diyen gastronomik bir merak vardı. "Acaba başkaları da yaşamlarının bu noktasında makarna yemek ister ve onu merak eder mi?" diye sordu kendi kendine.

Akşam yemeği iyiydi, verdikleri o tuhaf, yeşil renkli ve hoş bir sebze tadı olan makarna gerçekten de özel bir şeydi ve Mihály'ın merakına değmişti. Ev sahipleri gerçi et dolayısıyla gurur duyuyorlardı, çünkü Trastevere mahallesinde et seyrek yenirdi, ama Mihály ete pek meraklı değildi, ete göre çok daha büyük bir iştahla peynire girişmişti, bu peynir bilmediği tipten bir peynirdi ve her yeni peynir gibi onun için büyük bir macera anlamına geliyordu. Bu arada bol bol içti, bolun da ötesindeydi bu, çünkü yanında oturan komşusu Vannina cömertçe doldurup duruyordu bardağını ve konuşmaların tek sözcüğünü olsun anlamadığı için ortaklaşa keyiften payını hiç olmazsa bu yolu izleyerek almak istiyordu.

Ama şarap, onun daha da keyifli olmasını değil, ne yapacağını bilemez duruma gelmesine yol açtı, ne yapacağını hiç mi hiç bilemez bir duruma. Şimdi artık akşam olmuştu, Éva geldi gelmek üzereydi... Kalkmak ve eve gitmek gerek. Şimdi artık bunun hiçbir engeli kalmamıştı, yalnızca bu İtalyan kızı onu bırakmıyordu bir türlü. Bu sırada artık her şey öylesine uzaktı ki, Éva ve yapmaya niyetlendiği şey ve arzusu tümüyle uzaklardaydı, gece yarısı Tiberis'inde yüzen bir ada gibiydi ve Mihály kendisini avludaki bir dut ağacı gibi artık tümüyle kişiliğinden soyunmuş ve bitkisel bir yaratık gibi duyumsuyordu, bu son gecesinde o da yapraklarını böy-

le sarkıtıyordu, bu son gece ki artık yalnızca kendisinin değil, tüm insanlığın son gecesiydi aynı zamanda.

Çünkü vakit gece yarısı olmuştu; İtalyan yıldızları dalgın dalgın geziniyorlardı avlunun üzerinde. Mihály ayağa kalktı ve tam anlamıyla sarhoş olduğunu duyumsadı. Bunun nasıl olduğunu anlayamamıştı, çünkü gerçekten çok içip içmediğini anımsamıyordu –gerçi buna pek dikkat etmemişti, çok içmiş olabilirdi– ve keyfin –sarhoşluğu öncesinde gelirdi hep,– şu kreşendosunu duyumsamıyordu. Bir anda sarhoş oluvermişti.

Avluda birkaç adım attı, sonra sallandı ve yere düştü. Bu çok hoş bir şeydi. Toprağı okşadı ve mutluydu. "Oh ne güzel," diye düşündü, "şimdi artık bu noktadayım. Şimdi artık yere düşemem."

İtalyanların kendisini kaldırdığını ve bir yığın söz eşliğinde eve götürdüklerini fark etti; bu arada o alçakgönüllülükle ve özür dilercesine kurtulmaya çalışıyordu, gerçekten hiç kimseye yük olmak istemiyordu, sürdürsünlerdi yeter ki, mükemmel olacağa benzeyen kutlamaları sürdürsünlerdi.

Ondan sonra bir yatakta yatmaktaydı ve hemen uykuya daldı.

Uyandığında ortalık zifiri karanlıktı; başı ağrıyordu, ama bunun yanı sıra oldukça ayılmış olduğunu duyumsuyordu, yalnızca yüreği küt küt atıyordu, tedirgindi bir de. Neden bu kadar sarhoş olmuştu? Besbelli ki içinde bulunduğu ruhsal durumun da buna katkısı olmuştu; içmeye oturduğu zaman direnci pek zayıftı. Aslında içinde hiçbir direniş yoktu, İtalyan kızı ona canı ne istiyorsa onu yaptırmıştı. Acaba kafayı bunca çekmesini de İtalyan kız mı istemişti?

Çok tedirgin olmuştu. Tüm gece boyunca Roma sokaklarında dolanıp durduğu gece geldi aklına ve sonra da yolu buraya, bu küçük evin önüne düşmüştü ve imgelemi gizemli ve suç işleme türünden şeyler yansıtmıştı suskun duvarların arkasına. Cinayetlerin işlendiği ev, bu evdi. İşte şimdi bu evin içindeydi, duvarlar şaşırtıcı bir biçimde suskundu, istediği üzere burada karanlığa teslim olmuş, onun hizmetinde yatıyordu.

Bir süre daha yatmayı sürdürdü, tedirginliği giderek artıyordu, derken kalkmayı denedi. Ama davranışları zoruna gitti ve kan beynine hücum etti. Yatmayı seçti bunun üzerine. Kulak kabarttı. Gözleri karanlığa alışmıştı, kulakları da seslere. Binlerce minik gürültü, tuhaf, yakınlardan gelen İtalyan gürültüsü duydu; her yandan geliyordu bunlar. Ev çepeçevre uyanıktı. Kapının altından soluk bir aydınlık girivermişti içeriye.

Eğer bunlar bir şey planlıyorlarsa... Yanında para getirmiş olması ne çılgınca bir şeydi! Nereye koymuştu ki parasını? Çünkü işte giysileriyle yatıyordu, cüzdanında olması gerekirdi. Cüzdanını yokladı. Yerinde değildi. Hiçbir cebinde de yoktu.

Demek, şu kadarı kesindi ki parasını çalmışlardı. Belki de iki yüz lirasını... Dert değil... Acaba başka bir şey istemiyorlar mıydı? Gitsin de onları ihbar etsin diye mi bırakmışlardı? Çıldırmış olurlardı böyle olsaydı. Hayır, bunlar onu öldürmek istiyorlardı, hiç kuşkusuz hem de.

O sırada kapı açıldı ve içeriye Vaninna girdi, elinde yağ kandiline benzeyen bir şey vardı. Gözetleyerek yatağa doğru baktı, sonra Mihály'ın uyanık olduğunu anlayınca sanki şaşırmış gibi bir yüz ifadesi takındı ve yatağa yaklaştı. Mihály'ın anlamadığı bir şey söyledi, ama kulağa pek hoş gelen bir şey değildi.

Sonra kandili yere koydu ve yatağın ucuna oturdu. Mihály'ın saçını ve yüzünü okşadı ve İtalyanca olarak rahat rahat uyumasını söyledi.

"Tabii ki uyumasını istiyor ve işte o zaman... Hayır, uyumayacağım!"

Derken bu kızda ne karizmatik bir güç olduğu geldi aklına ve eğer kız böyle istiyorsa uyuyacaktı kesinlikle. Gerçekten de kız kirpiklerini baştan sona okşayınca gözlerini kapadı ve birden uğultulu bir yarı uykuya daldı.

Yarı uyur yarı uyanıkken sanki yan odada konuşuyorlarmış gibi geldi. Çiğ bir erkek sesinin gürleyişini duydu, arada sırada bir başka erkeğin hızlı hızlı konuşmasını ve bu arada da kızın kesik kesik fısıltısını... Hiç kuşku yok, şimdi kendisini öldürüp öldürmeyeceklerini konuşuyorlardı. Kız belki de onu koruyordur, belki de tam tersine. Şimdi, şimdi uyanmak gerek. Ah, düşünde kaç kez görmüştü bunu, korkunç bir tehlike yaklaşmaktaydı ve o bir türlü uyanamıyordu, ne kadar zorlarsa zorlasın hem de ve işte şimdi gördüğü düş gerçeğe dönmüştü. Bunun ardından gözlerinin önünde bir şeyin parladığını gördü ve hırıldayarak uyandı.

Oda aydınlıktı, kandil masanın üstünde yanıyordu. Doğrulup oturdu ve dehşetle çevresine bakındı, ama odada hiç kimse görünmüyordu. Yan odadan hâlâ bir konuşma uğultusu geliyordu, şimdi çok daha yavaş bir sesle konuşuyorlardı ve konuşanların kim olduklarını çıkaramadı.

Ölüm korkusu bedenini sarıp duruyordu. Tüm bedeni titriyordu. Ellerinde bıçaklarla sıçrayan halkın kendisine doğru yaklaştığını duyumsuyordu. Ellerini ovuşturuyordu yalnızca, bir şey onu iğrendiriyordu, yataktan sıçrayıp çıkamıyordu.

Yalnızca kandil onu biraz olsun rahatlatıyordu, bu kandilin alevi titriyor ve duvara bir zamanlar çocukluğunda olduğu gibi gölgeler yansıtıyordu. Kandil, Vannina'nın az önce baka kaldığı kandil tutan elinin çok narin çizgilerini anımsattı ona.

"Neden korkuyorum?" diyerek silkindi birden. Çünkü işte şimdi, evet şimdi, şimdi istediği, planladığı şey gerçekleşecekti. Ölecekti –ölmek de istiyordu üstelik– ve de güzel, özel bir gizemi saklayan kız hem yanı başında bulunacak, hem de bu eylemi kısmen gerçekleştiren biri olacaktı, tıpkı bir ölüm-şeytanı gibi, Etrüsk mezarlarındaki ölüm-şeytanı gibi hem de. Şimdi artık arzuluyordu bunu. Dişleri takırdıyordu ve dehşetten kolları uyuşmuştu; ama arzuluyordu bunu, olsun bitsindi artık. Kapı açılsın, kız içeri girsin, yatağına yaklaşsın, öpsün ve kucaklasındı, bu arada da katil bıçak işini bitirsindi... Yanına yaklaşsın ve kucaklasın... Gelseydi bari artık... Şu kapı açılsaydı artık...

Ama kapı açılmadı, dışarıda artık gün doğumunun horozları ötmeye başlamıştı, komşu odada tam bir sessizlik vardı, kandil de sönmüştü ve Mihály derin bir uykuya daldı.

Derken sabah oldu, her zaman olduğu gibi. Aydınlık bir odada uyanmıştı, dostluk saçan, aydınlık bir odada, Vannina'nın içeri girip de iyi uyuyup uyumadığını sorması üzerine uyanmıştı. Sabah vaktiydi, dostluk dolu, normal bir İtalyan sabahı. Çok yakında dayanılmaz bir sıcak bastıracaktı, ama şimdi henüz tatlı bir hava vardı. Yalnızca dün akşamdan kalmış olmanın son tatları acı veriyordu.

Kız bir şeyler anlatıyordu, önceki akşam nasıl da sarhoş olduğunu, ama yine de çok sevimli olduğunu,

topluluğun tüm ilgisini üzerine çektiğini ve eve gidemeyeceğini düşündükleri için onu burada tutmuş olduklarını.

Eve gitmekten söz edilince Mihály'ın aklına dün gece kesinlikle kendisini aramış olan Éva geldi, o zaman... Acaba kendisiyle ilgili olarak ne düşünüyordu şimdi? Kaçtığını mı, kendi kendisinden kaçtığını mı?

Tüm dehşet dolu, hayallerle dolu gece boyunca Éva'yı hiç düşünmediği gelmişti aklına. Duraklama olmuştu. Yaşamının en büyük duraklaması... Tüm gece boyunca –ve de nasıl da bir geceydi– aklımıza bile gelmeyen bir kadın için ölmek tuhaf bir şeydi.

Giysisini elinden geldiğince çekip çevirip düzeltince dışarıdaki barda oturan birkaç kişiye veda etti, bunlar kendisini sanki eski bir tanıdıkları gibi dostça selamlamışlardı. Güneş küçük pencereden içeri girip ışımaya başlayınca artık hiç de sıçana benzer yanları da kalmamıştı, yiğit İtalyan proleterleriydiler onlar, o kadar.

"Bu insanlar mı onu öldürmek istemişlerdi?" diye düşünceye daldı. Doğru, öldürmek isteyip istemedikleri hiç de kesin bir şey değildi. Ama yine de öldürmemiş olmaları tuhaf bir şeydi, hatta cüzdanımı çaldıktan sonra da çok seviyorlardı beni. Ne söylesek boş, bu İtalyanlar bambaşka insanlar.

Eli istemeden cüzdanını yokladı. Cüzdan yerindeydi, tüm Orta Avrupalı insanlar gibi hiçbir simgesel anlamı olmaksızın parasını yüreğinin üstünde taşıyordu. Büyük bir şaşkınlıkla durdu ve cüzdanını çıkardı. İki yüz lira ve bir miktar bozuk para, birkaç on liralık, hiç eksiksiz içindeydi.

Uyuduğu zaman cüzdanı yeniden yerine koymuş olabilirlerdi, ama bunun hiçbir anlamı olmazdı ki. Daha

olası görünen, hiç çalmamış olmalarıydı. Kaybolduğunu sandığında da orada, cebindeydi. Mihály boyun eğmişti. Yaşamında beyazı siyah olarak gördüğü ve izlenimleriyle boş inançlarının kendilerini dış gerçeklikten tümüyle soyutladığı ilk olay bu değildi.

Vannina ona kapının önüne dek eşlik etti, sonra da bir süre onunla birlikte yürüdü, Gianicola yönünde.

"Gene gelin olur mu! Ayrıca çocuğu da görmeniz gerekir. Bir vaftiz babasının sorumlulukları da vardır, bunları ihmal etmek doğru olmaz. Gene gelin. Sık sık. Her zaman..."

Mihály iki yüz lireti kıza verdi, sonra birdenbire dudaklarından öptü ve hızla uzaklaştı.

8

Odasına çıkmıştı artık.

Biraz dinlenirim, ondan sonra ne istediğimi düşünürüm ve istediğim şeyi isteyip istemediğimi, sonra da Éva'ya mektup yazarım. Çünkü onunla ilgili olarak durumum biraz saçma görünüyor ve dün gece eve neden gelmediğimi anlatacak olsam belki de inanmaz bile; öylesine budalaca bir şeydi ki olan bitenler.

Soyunup yıkanmaya başladı. Acaba insanın hâlâ yıkanmaya kalkışmasının bir anlamı var mıydı? Ama yalnızca bir an tereddüt etti, sonra yıkandı, sonra da çay pişirdi, bir kitap aldı, yatıp uyudu.

Zil sesiyle uyandı. Dışarıya koştu, canlanmış ve dinlenmiş olarak duyumsuyordu kendisini. Bu arada dışarıda yağmur yağmıştı; önceki günlerde olduğu ölçüde sıcak yoktu artık.

Kapıyı açtı ve içeriye yaşlıca bir beyi buyur etti. Babası idi.

"Merhaba oğlum," dedi babası. "Şimdi geldim, öğle treniyle. Seni evde bulduğum için sevindim ve de karnım aç. Benimle öğle yemeğine çıkarsan sevinirim."

Babasının birdenbire ortaya çıkışı Mihály'ı alabildiğine şaşırtmıştı, ama baskın gelen duygusu yine de şaşkınlık değildi. Babası odada çevresine bakınıp da yoksul odayı görünce midesi kalkmış ve bunun yarattığı utancı belli etmemeye çalışmasından rahatsız da olmamıştı. Mihály'ı saran bambaşka bir duyguydu, eski zamanlardan küçük ölçüde de olsa tanıdığı bir duygu, sık sık yurt dışında olduğu zamanlardan kalma bir duyguydu. O zaman da eğer uzun bir süre sonra eve dönecek olursa bu duyguya kapılırdı: Babasının bu arada yaşlanmış olmasından dolayı kapıldığı dehşetti bu. Ama bu kadar değil, hayır, babası bu kadar yaşlanmamıştı hiçbir zaman. Çünkü son kez gördüğü zaman da hâlâ o buyuran jestlere sahip, kendinden emin, tüm yaşamı boyunca tanıdığı erkekti. Ya da en azından öyle görüyordu, çünkü artık yıllardır evinde yaşıyordu ve bu arada babası bir değişikliğe uğramış bile olsa bu yavaş değişimin ayrımına varmamıştı. Birkaç aydır görmeyeli beri babası tümüyle bambaşka biri olmuştu. Zaman yüzüne ve bedenine işlemişti. Çok olmasa da yadsınamayacak bir yaşı geçkin kişi olması söz konusuydu babasının: Dudakları eski gerginliğini yitirmişti, gözleri yorgun düşmüş ve içeriye göçmüştü (doğru, tüm gece boyu sürmüştü yolculuğu; kim bilir belki de üçüncü sınıf kompartımanda hem de, çünkü tutumlu bir adamdı o), saçları daha da ağarmıştı, konuşması da sanki bozulmuştu biraz, tuhaf ve ilk anda insanı ürküten bir pelteklik vardı –ne olduğunu söylemek olanaksızdı, ama korkunç gerçekliği içinde, şu olgu tam karşısında duruyordu işte: Babası yaşlanmıştı artık.

Bunun yanında her şey öylesine önemsizdi ki, Éva ve ölümcül planlar, hatta İtalya bile.

"Aman ha, şimdi gözyaşlarına boğulmamalıyım, şimdi olmasın bu aman; babam tam bir küçüklük olarak

niteler bunu ve bunun yanı sıra belki de kendisi için ağladığını sanır."

Kendisini toparladı ve en ifadesiz yüzünü takındı, ailesiyle ilgili olayları karşılamaya alıştığı yüz anlatımıydı bu.

"Çok tatlısın babacığım, iyi ki geldin. Hiç kuşkusuz şu yaz günü bu yolu teptiğine göre bunun önemli gerekçeleri olmalı..."

"Olmaz mı oğlum, önemli gerekçelerim olmaz mı? Ama tatsız yanı yok bunların. Sen sormadın ama annen ve kardeşlerin iyi. Bakıyorum senin de öyle gözle görülür bir derdin yok. Eh öyleyse şimdi öğle yemeğine çıkalım. Yemeğin zeytinyağıyla pişirilmediği bir yere götür beni."

"Erzsi ve Zoltán Pataki dün benim yanımdaydılar," dedi babası yemek sırasında.

"Ne? Erzsi Peşte'de mi? Ve de birlikteler ha?"

"Evet. Pataki Paris'e gitti ve barıştılar, Erzsi'yi geri getirdi."

"İyi ama neden ve nasıl?"

"Oğlum bunu ben gerçekten de bilemem, ayrıca ilgilenmediğimi de tahmin edersin. Biz yalnızca iş konularını konuştuk. Biliyorsun senin... Nasıl söylesem? Tuhaf, ama benim için pek de şaşırtıcı olmayan davranışın, Erzsi karşısında saçma sapan bir duruma düşürdü. Saçma bir parasal duruma. Erzsi'nin parasını likide etmek şu günümüz dünyasında... Çünkü biliyorsun ya, sanırım Tivadar sana olan bitenlerin tümünü yazmıştır."

"Evet biliyorum. Belki inanamayacaksın ama, ne olacağını düşüne düşüne korkunç kaygılara göğüs gerdim. Erzsi dedi ki Zoltán... Ama sen anlatmayı sürdür."

"Tanrı'ya şükür hiçbir sorun yok. Benim yanıma da zaten paranın hangi koşullarla geri ödememi istedikle-

rini konuşmaya gelmişlerdi. Ama öyle hoşgörülüydüler ki ben de şaşırdım. Taksitler konusunda anlaştık. Hiç ağır değil bu koşullar ve umarım herhangi bir güçlükle karşılaşmaksızın bu işi kıvıracağız. Daha da güzeli, ağabeyin Péter'in çok iyi bir yeni müşteri kazanmayı başarmış olması."

"İyi ama söylesene, Zoltán, yani Pataki gerçekten de doğru dürüst davrandı mı? Bunu anlamıyorum."

"Tam bir beyefendi gibi davrandı. Aramızda kalsın, ama Erzsi'nin yeniden ona dönmesinden duyduğu sevinçten olmalı bu. Hiç kuşkusuz Erzsi'nin niyetleri neyse onları izliyordu. Erzsi gerçekten de mükemmel bir kadın. Mihály, şu zaten yeterince bir sorun... Ama dur hele, sana karşı sitemlerde bulunmamaya karar vermiştim. Sen her zaman için tuhaf bir çocuktun ve ne yaptığını da sen bilirsin."

"Peki Zoltán beni çekiştirmedi mi hiç? Şunu demedi mi..."

"Hiçbir şey söylemedi. Senden tek söz olsun etmedi; bu zaten içinde bulunduğumuz koşullarda doğal bir şey. Buna karşılık Erzsi söz etti senden."

"Erzsi mi?"

"Evet. Seninle Roma'da buluştuğunu söyledi. Ayrıntıya girmedi, doğal olarak sormadım da, ama çok bunalımlı bir durumda olduğunu ve ailenin sana karşı cephe aldığını sandığını çıtlattı. Hayır, bir şey söyleme. Birbirimize karşı her zaman gizleyecek bir şeylerimiz olmuştur, öyle de kalalım. Ayrıntıları merak etmiyorum. Ama Erzsi, eğer mümkünse Roma'ya benim gelmemi ve seni Peşte'ye gitmeye ikna etmemi tavsiye etti. Daha doğrusu 'seni yurduna götürmemi' söyledi, bu sözcükleri kullanarak."

Yurda mı götürsün? Evet, Erzsi ne dediğini biliyordu ve Mihály'ı iyi tanıyordu. Mihály'ı yurda, babasının götürebileceğini iyi biliyordu, tıpkı evden kaçmış bir çocuğu götürür gibi. Mihály'ın doğasının boyun eğmek olduğunu ve yakalanan çocuk gibi boyun eğeceğini de biliyordu; doğal olarak şu mantıklı çıkarsamayı belirtmeksizin kendisine saklıyordu, fırsat bulunca yine kaçacaktı.

Erzsi bilge. Yurda dönmekten başka yapacak bir şey de yok. Bir çözüm yolu daha var, ama... Onlar dışsal koşullardı ve onların önünden ölüme kaçmak istemişti; şimdi ise anlaşılan yok olmuştu bunlar. Zoltán barışmıştı, ailesi dört gözle bekliyordu ve kendisini de kovalayan kimse yoktu artık.

"Yani işte şimdi buradayım," diye sürdürdü sözlerini babası, "ve buradaki tüm işlerini hemen bitirmeni ve yurduna dönmeni istiyorum, hem de hemen, bu akşamki trenle. Biliyorsun, benim çok fazla vaktim yok."

"Dur lütfen, bu iş biraz ani gelişti," dedi Mihály; dalgınlığından sıyrılmıştı. "Daha bu sabah her şeyi düşünürdüm de yurda, Peşte'ye dönmeyi düşünmezdim."

"Buna inanırım, ama yurduna dönmek konusunda ne gibi bir itirazın olabilir ki?"

"Hiçbir itirazım yok, ama bırak da bir soluk alayım. Baksana, sen de şimdi burada bir yatsan, öğle uykusu çeksen hiç fena olmayacak. Bu arada ben de düşüncelerime bir çekidüzen veririm."

"Nasıl istersen öyle olsun."

Mihály babasını yatağa yatırdı güzelce ve kendisi de büyük bir koltuğa gömüldü; amacı düşünmekti. Düşündüğü şeyler belli kimi duyguları içinde yeniden canlandırmaktan ve yoğunluklarını ölçüp biçmekten

oluşuyordu. Ne istediğini ya da isteyebilirse neyi isteyebileceğini böyle belirlerdi o.

Acaba gerçekten de ölmeyi arzuluyor muydu? Acaba hâlâ Tamás'ın ölümünün benzerini istiyor muydu? İçinde bu arzuyu canlandırdı ve onun yanı sıra gelecek olan tatlı duyguyu aradı. Ama işte hiçbir tatlılık duyumsamıyordu, tam tersine mide bulantısı ve yorgunluktu duyduğu, insanın sevişmekten sonra duyduğu türden bir duygu.

Ondan sonra insanın neden mide bulantısı duyduğunun ayrımına vardı. Çünkü arzusu doyuma ulaşmıştı artık. Geçen gece, İtalyan evindeyken, kendisinin yeniyetmelik çağından beri yakasını bırakmayan arzuyu korkuyla ve gördüğü sanrılarla gerçeğe dönüştürmüştü. Bu dış gerçeklikte olmasa bile ruhsal yönüyle gerçekleşmişti. Böylece de bu arzu kesin olarak olmasa bile şimdilik, uzun bir süre için doyuma ulaşmıştı, ondan kurtulmuştu, Tamás'ın hayaletinden kurtulmuştu.

Peki ya Éva?

Yazı masasının üstünde bir mektubun durduğunun ayrımına vardı. Kendisi öğle yemeği için dışarı çıktığında koymuş olmalılardı. Besbelli ki dün gece gelmiş, ama komşu kadın vermeyi unutmuştu. Kalktı ve Éva'nın veda satırlarını okudu.

"Mihály, sen bunu okurken ben Bombay'a doğru yola çıkmış olacağım. Senin yanına gelmeyeceğim. Sen ölmeyeceksin. Sen Tamás değilsin. Tamás'ın ölümü yalnızca Tamás'ı ilgilendirir, herkes kendi ölümünü arasın. Tanrı seninle olsun, Éva."

Akşam gerçekten de trenin koltuğunda oturuyorlardı artık. İş konularını konuştular, babası Mihály yok-

ken işletmede neler olup bittiğini anlattı ve de ne gibi planları olduğunu, Mihály'ı nasıl bir yeni işin beklediğini anlattı.

Mihály dinliyordu. Yurda dönüyordu. Yine on beş yıl boyunca beceremediğini deneyecekti: Konformist olmayı. Belki de bu kez başarırdı. Yazgısı buydu işte. Teslim olacaktı. Olgular kendisinden daha güçlü çıkmıştı. Kaçmak olanaksızdı. Her zaman için onlardı güçlü olanlar, babalar, Zoltánlar, şirketler, insanlar...

Babası uykuya daldı ve Mihály'ın gözleri ise pencereden dışarıya dalıp gitti; ayışığında Toscana Dağları'nın hatlarını anlamayı deniyordu. Hayatta kalmak gerekir. Yaşayacaktı o da, sıçanlar harabeler arasında nasıl yaşıyorsa öyle. Ama yine de yaşayacaktı. Ve eğer insan yaşıyorsa, işte o zaman hep bir şeyler olabilirdi.

SON

YOLCU VE AYIŞIĞI

Antal Szerb

Macar edebiyatının usta ismi Antal Szerb, iki savaş arasında kaleme alınmış en önemli modernist metinlerden biri olan *Yolcu ve Ayışığı*'nda büyü, delilik, eros ve korku gibi temaları bir araya getirir. Cinsellik ve ölüm korkusu ile sarmalanmış roman kahramanı, toplum tarafından düşürüldüğü varoluşsal krizden çıkmanın yollarını arar. Burjuva bir işadamının görev bilinci ve arzu arasında kaldığı ikilemin anlatıldığı bu karanlık ve eğlenceli hikâyeyi Macarca aslından yapılan çevirisiyle okurlarımıza sunmaktan büyük mutluluk duyuyoruz.

Düzenli bir yaşam sürdüren insanlardan ve babamın benden beklediklerinden kesinlikle koptuğumu duyumsuyordum. Bu duyguyu, kapıldığım tüm vicdan azabına karşın çok seviyordum. Bu dönemde neredeyse babamdan gizlendim durdum.

THG 2016 ELH